

NOAH COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00408

HUMESH FAR KINDER

*Permanent preservation of this book was made possible by
Henry P. Godfrey
in honor of
Mildred H. & Joseph Godfrey*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

חומש
פאר קינדער
לויט
יהואש

אזאמנגעשטעלט פון
שלמה סיימאן

רעדאגירט פון
ינדל מארק

פארלאג **מתנות** ניו יארק

Copyright 1940 by Yehoash Farlag Gezelshaft
New York

All rights to this text reserved: the Yehoash Yiddish translation, the editorial comment, the glossary, the special selection, arrangement and presentation of the text in this volume.

No part of this book may be reproduced in any form without permission in writing from the publishers, except by reviewers who may quote brief passages in reviews to be printed in magazines or newspapers.

ערשטע אויפלאַגע, 1940.

צווייטע אויפלאַגע, 1944.

דריטע אויפלאַגע, 1949.

פערטע אויפלאַגע (קאַרעגירט) 1956

פינפטע אויפלאַגע, 1960

Special Edition

FARLAG MATONES

41 Union Square, New York 3, N. Y.

אַרויסגעגעבן פון יהואש פאַרלאַג געזעלשאַפֿט

זעצערײַ: דזשואיש פּאַבליקעישן סאַסאַיעטי, פּילאַדעלפּיע

זעצערס: ד. סקערעטאַן, פ. הערשטיין

דרוקערײַ: א. כהן, קליחלאַנד

קאַרעקטור געלייענט און צייכענונגען געמאַכט פון חוה יהואש דוואַרקין

Made in U.S.A.

א וואָרט פון די אַרויסגעבער

מיטן אַרויסגעבן דעם „חומש פאַר קינדער“ דערפילן מיר איינגטלעך אַ ווונטש פון יהואשן אַליין. און אַ ווונטש פון יהואשן איז פאַר אונדז, די יורשים און אַרויסגעבער, כמעט ווי אַ צוואה. אין אַ בריח פון 1925, גע- שריבן צו דר. זילבערפאַרב פון וואַרשע, שרײַבט יהואש „... אין מיין פלאַן זײַנען פאַראַן פאַרשידענע תנ״כ, איינער פון העלכע איז אַ פאַר- קירצטער פאַר שולן. אָנגעהויבן וואָלט איך מיטן חומש „...“ און ער בעט דר. זילבערפאַרב אויב מעגלעך צוזאַמענצושטעלן אַ קאָמיסיע פון לערער צוצוגרייטן אַזאָ חומש. (יהואש האָט אָבער ניט נאָר ניט דער- לעבט די פרייד צו זען דעם קינדער חומש דערשײַנען, נאָר אפילו זײַן גאַנצע תנ״ך איבערזעצונג האָט ער דערלעבט צו זען בלויז טײלװײַז אין דרוק). מיר האָבן אויך דעם ווונטש זײַנעם דערפילט און האָבן איי- געלאָדן אַ גרופע לערער צוגרייטן און רעדאַגירן דעם חומש פאַר די קינדער פון די ייִדישע שולן.

מיר באַדאַנקען דעם „שלוס־עליכם פּאַלקסדאינסטיטוט“ וואָס דורך זײַן איניציאַטיוו איז די אַרבעט איצט צושטאַנד געקומען; אַ גרויסער דאַנק קומט דר. שלמה סײַמאָן דעם צוזאַמענשטעלער, און חבר יודל מאַרק, דעם רעדאַקטאָר פאַר זײַער איבערגעגעבענער אַרבעט.

פון דער גאַנצער אַרבעט אַרום יהואשעס ליטעראַרישער ירושה איז די אַרבעט וואָס עס איז געווען פאַרבונדן מיטן אַרויסגעבן דעם „חומש פאַר קינדער“ געווען פאַר אונדז די אָנגענעמסטע און די פריידיקסטע. מיר ווילן האָפן, אַז דאָס לערנען חומש אין די ייִדישע שולן וועט זײַן אַ וויכטיקער בײַטראַג צו ייִדישער קולטור־אַרבעט און וועט העלפן פאַרבײַנדן אונדזערע קינדער מיטן ייִדישן עבר, באַקענען זיי מיט דער ייִדישער געשיכטע און אונדזערע ווונדערלעכע אייביקע ייִדישע אידעאַלן.

מיר וויסן ניט פון אַ פרעצעדענט וווּ אַרויסגעבער וואָלן חידמען אַ בוך. געוויינטלעך פירט זיך, אַז אַ בוך ווערט געווינדמעט פון דעם שרײַבער אָדער רעדאַקטאָר. דעם אַרויסגעבערס אַרבעט איז

אייגנטלעך אַ טעכנישע. אָבער אין דעם פּאַל, איז אַחוץ וואָס מיר זיינען די אַרויסגעבער פון יהואשעס ווערק זיינען מיר דאָך אויך די זאַמלער און אויפהיטער פון זיין ליטעראַרישער ירושה, און מיר ווילן האָפּן, אַז דאָס באַרעכטיקט אונדז אפּשר אָפּצווייכן פון אַ פּרעצעדענט. ווילן מיר אָט די אויסגאַבע הידמען דעם אָנדענק פון אונדווערע מאַמעס – דער מאַמע ברכה, וועמעס „גאָט פון אברהם, יצחק און יעקב“ ניגון אין די שבתדיקע בידהשמשותן קלינגט נאָך ביז היינט אין איר זנס אויערן, און דער מאַמע פּלאַראַ וועמעס צאַרטע ליבע און איבער-געגעבנקייט האָבן אונדז אַזוי פיל געשטאַרקט און געמוטיקט, אַז מיר זאָלן קענען אָנגיין די אַלע יאָרן מיט דער אַרבעט, וואָס איז געווען אַזאַ גרויסער טייל פון איר לעבן.

בען דוואַרקין
חווה יהואש דוואַרקין

א. די באשאפונג פון דער וועלט

אין אָנהייב האָט גאָט באַשאַפן דעם הימל און די ערד.
און די ערד איז געווען וויסט און ליידיק, און פינצטערניש איז
געווען איבערן תהום, און דער גיסט פון גאָט האָט געשוועבט
אויפן פלאַך איבער די וואַסערן.

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָל ווערן ליכט!“ – און עס איז געוואָרן ליכט. און גאָט
האָט געזען דאָס ליכט אַז עס איז גוט, און גאָט האָט פונאַנדער-
געשיידט צווישן דעם ליכט און צווישן דער פינצטערניש. און
גאָט האָט גערופן דאָס ליכט – טאָג, און די פינצטערניש האָט
ער גערופן – נאַכט.

און עס איז געווען אַוונט און עס איז געווען פרימאָרגן –
אייַן טאָג.

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָל ווערן אַן אויסשפרייט אין מיטן פון די וואַסערן!“
און גאָט האָט געמאַכט דעם אויסשפרייט און האָט פונאַר-
דערגעשיידט צווישן די וואַסערן וואָס אונטער דעם אויס-
שפרייט און צווישן די וואַסערן וואָס איבער דעם אויסשפרייט.
און גאָט האָט גערופן דעם אויסשפרייט – הימל. און עס
איז געווען אַוונט, און עס איז געווען פרימאָרגן – אַ צווייטער
טאָג.

האַט גאַט געזאָגט:
„זאָלן זיך איינזאַמלען די וואַסערן פון אונטערן הימל אין
איינ אָרט, און זאָל זיך באַווייזן די יבֿשה!“
און עס איז אַזוי געשען.
און גאַט האָט גערופן די יבֿשה – ערד, און די איינזאַמלונג
פון די וואַסערן האָט ער גערופן – ימען.
און גאַט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. האָט גאַט געזאָגט:
„זאָל די ערד אַרויסגעבן גראָן, קרייטעכץ וואָס גיט
אַרויס זאַמען, פּרוכטביימער וואָס טראָגן פּרוכט, וואָס זייער
זאַמען איז אין זיי!“
און עס איז אַזוי געשען. און די ערד האָט אַרויסגעבראַכט
גראָן, קרייטעכץ וואָס גיט אַרויס זאַמען און ביימער וואָס
טראָגן פּרוכט, וואָס זייער זאַמען איז אין זיי.
און גאַט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און עס איז געווען
אַזונט, און עס איז געווען פּרימאָרגן – אַ דריטער טאָג.
האַט גאַט געזאָגט:
„זאָלן ווערן ליכטער אין דעם אויסשפּרייט פון הימל,
פונאַנדערצושיידן צווישן דעם טאָג און צווישן דער נאַכט,
צו באַצייכענען די צייטן און צו לייכטן אויף דער ערד!“
און עס איז אַזוי געשען.
און גאַט האָט געמאַכט די צוויי גרויסע ליכטער: דאָס
גרעסערע ליכט וואָס זאָל הערשן בייטאָג, און דאָס קלענערע
ליכט וואָס זאָל הערשן ביינאַכט, און די שטערן. און גאַט האָט
זיי אַריינגעזעצט אין הימל צו לייכטן אויף דער ערד.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און עס איז געווען
אַזונט, און עס איז געווען פרימאָרגן – אַ פערטער טאָג.
האָט גאָט געזאָגט:

„זאָל דאָס וואַסער פול ווערן מיט לעבעדיקע באַשע-
פענישן, און פויגלען זאָלן פליען אויף דער ערד: איבערן
פרייען אויסשפרייט פון הימל!“ און גאָט האָט באַשאַפן די
גרויסע ים־חיות און אַלע לעבעדיקע באַשעפענישן וואָס
קריכן, און געפליגלטע פויגלען נאָך זייערע מינים.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און גאָט האָט זיי גע-
בענטשט אַזוי צו זאָגן: „פרוכפערט אייך און מערט אייך, און
פילט אָן די וואַסערן אין די ימען, און די פויגלען זאָלן זיך
מערן אויף דער ערד!“

און עס איז געווען אַזונט, און עס איז געווען פרימאָרגן – אַ
פינפטער טאָג.
האָט גאָט געזאָגט:

„זאָל די ערד אַרויסברענגען לעבעדיקע באַשעפענישן
נאָך זייערע מינים: בהמות און שרצים און חיות, נאָך זייערע
מינים.“

און עס איז אַזוי געשען. און גאָט האָט געמאַכט די חיות
פון דער ערד נאָך זייערע מינים און די בהמות נאָך זייערע
מינים און אַלע שרצים פון דער ערד נאָך זייערע מינים.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. האָט גאָט געזאָגט:
„לאַמיר מאַכן מענטשן אין אונדזער געשטאַלט, נאָך
אונדזער גלײַכעניש און זיי זאָלן הערשן איבער די פיש פון ים
און איבער די פויגלען פון הימל, און איבער די בהמות, און

איבער דער גאַנצער ערד, און איבער די שרצים וואָס קריכן
אויף דער ערד".

און גאָט האָט באַשאַפֿן דעם מענטשן אין זײַן געשטאַלט;
אין גאָטס געשטאַלט האָט ער אים באַשאַפֿן.
און גאָט האָט געזען אַלץ וואָס ער האָט געמאַכט – ערשט
עס איז זײַער גוט, און עס איז געווען אַזונט, און עס איז געווען
פרימאָרגן – דער זעקסטער טאָג.

אזוי זײַנען פֿאַרענדיקט געוואָרן דער הימל און די ערד
און זײַער גאַנצער באַשאַפֿן. און גאָט האָט געענדיקט צום
זיבעטן טאָג זײַן אַרבעט וואָס ער האָט געמאַכט. און ער האָט
גערוט* אויפֿן זיבעטן טאָג פֿון זײַן גאַנצער אַרבעט וואָס ער
האָט געמאַכט. און גאָט האָט געבענטשט דעם זיבעטן טאָג און
האָט אים געהײליקט, וײַל אין אים האָט ער גערוט פֿון זײַן
גאַנצער אַרבעט.

דאָס איז די געשיכטע פֿון דעם הימל און דער ערד, ווען
זײַ זײַנען באַשאַפֿן געוואָרן.

די פלאַנצונג פֿון גרען

האָט גאָט געפורעמט דעם מענטשן פֿון שטויב פֿון דער
ערד און האָט אַרײַנגעבלאָזן אין זײַנע נאָזלעכער אַן אָטעם
פֿון לעבן, און דער מענטש איז געוואָרן אַ לעבעדיקער נפֿש.
און גאָט האָט געפלאַנצט אַ גאַרטן אין עֶדן אין מזרח, און
האָט דאָרטן אַרײַנגעזעצט דעם מענטשן, וואָס ער האָט גע-
פורעמט.

* רוען הייסט שבת, דערפֿאַר רופֿט מען דעם טאָג שַׁבַּת.

און גאָט האָט געמאַכט שפּראַצן פון דער ערד אַלערליי
ביימער, וואָס זיינען שוין אָנצוקוקן און זייער פּרוכט איז גוט
צום עסן; אויך דעם בוים פון לעבן אין מיטן גאַרטן און דעם
בוים פון וויסן גוטס און שלעכטס.

און גאָט האָט גענומען דעם מענטשן און האָט אים אַרײַן
געזעצט אין גאַרטן פון עֶדן, אים צו באַאַרבעטן און אים צו
היטן. און גאָט האָט אָנגעזאָגט דעם מענטשן אזוי צו זאָגן: „פון
אַלע ביימער אין גאַרטן מעגסטו עסן; אָבער פון דעם בוים
פון וויסן גוטס און שלעכטס – פון אים זאָלסטו ניט עסן, ווייל
אין דעם טאָג וואָס דו עסט פון אים, וועסטו שטאַרבן!“

די באַשאַפונג פון דער פּרוי

און גאָט האָט געבראַכט צו דעם מענטשן אַלערליי חיות
פון פעלד און אַלערליי פויגלען פון הימל, צו זען ווי ער וועט
זיי רופן. און ווי דער מענטש וועט רופן איטלעכע לעבעדיקע
באַשעפעניש, דאָס זאָל זיין איר נאָמען.

האָט דער מענטש אָנגערופן געמען פאַר אַלע בהמות און
פאַר די פויגלען פון הימל און פאַר אַלע חיות פון פעלד.
אָבער פאַר אַדמעיִן האָט גאָט גיט געפונען קיין גער
הילף, פאַסיק פאַר אים. האָט גאָט דער האַר געזאָגט:

„עס איז ניט גוט דער מענטש זאָל זיין אליין. איך וועל
מאַכן אַ געהילף, פאַסיק פאַר אים.“ האָט גאָט געלאָזט פאַלן
אַ טיפּן שלאָף אויף דעם מענטשן און ער איז איינגעשלאָפן.
”אָדום – דער נאָמען פון ערשטן מענטשן, אָדום, אין העברעאיש –
אַ מענטש.“

און גאָט האָט אַרױסגענומען אײנע פֿון אָדמס רײפֿן און האָט פֿאַרלײגט אײר אָרט מיט פֿלײש. און גאָט האָט געבױט פֿון דער רײפֿ, וואָס ער האָט אַרױסגענומען פֿון דעם מענטשן, אַ פֿרוי און האָט זײ געבראַכט צו דעם מענטשן.

האָט דער מענטש געזאָגט:

„דאָס אײז בײן פֿון מײנע בײנער און פֿלײש פֿון מײן פֿלײש, זאָל אָט די גערופן ווערן „פֿרוי“ וײל פֿון אַ מאַן אײז זײ גענומען געוואָרן“.

און אָדמס האָט גערופן דעם נאָמען פֿון זײן חײב חַוָּה** , וײל זײ אײז געווען די מוטער פֿון אַל דעם לעבעדיקן.

און גאָט האָט זײ געבענטשט און צו זײ געזאָגט: „פֿרוכפֿערט אײך און מערט אײך און פֿילט אָן די ערד און הערשט אײבער די פֿיש פֿון ים און אײבער די פֿױגלען פֿון הימל, און אײבער אַל דעם לעבעדיקן וואָס קריכט אױף דער ערד“.

און אָדמס און חַוָּה זײנען בײדע געווען נאָקעט און זײ פֿלעגן זײך נײט שעמען.

די שלאַנג

און די שלאַנג אײז געווען די קלײנסטע פֿון אַלע חַיות פֿון פעלד, וואָס גאָט האָט געמאַכט, און זײ האָט געזאָגט צו דער פֿרוי:

„האָט טאַקע גאָט געזאָגט, אײר זאָלט נײט עסן פֿון קײן בױם פֿון גאַרטן?“

* אײש – אַ מאַן, אײשה – אַ פֿרוי.

** חַוָּה – לעבן.

האַט די פרוי געזאָגט צו דער שלאָג:

„פון די פרוכט פון די ביימער פון גאַרטן מעגן מיר עסן,
נאָר פון די פרוכט פון דעם בוים וואָס אין מיטן גאַרטן האָט
גאָט געזאָגט: „איר זאָלט דערפון ניט עסן און איר זאָלט זיך ניט
צורירן צו דעם, אָניט וועט איר שטאַרבן.“

האַט די שלאָג געזאָגט צו דער פרוי:

„שטאַרבן וועט איר ניט שטאַרבן, נאָר גאָט ווייס אַז אין
דעם טאָג וואָס איר עסט דערפון וועלן זיך עפענען אייערע
אויגן, און איר וועט זיין אַזוי ווי גאָט צו וויסן גוטס און שלעכטס.“

האַט די פרוי געזען אַז די פרוכט פון בוים איז גוט צום
עסן און שיין פאַר די אויגן, האָט זי גענומען פון זיין פרוכט און
האַט געגעסן. זי האָט אויך געגעבן איר מאַן און ער האָט גע-
געסן. און זייערע ביידנס אויגן האָבן זיך געעפנט און זיי האָבן
זיך דערוואוסט אַז זיי זיינען נאַקעט. האָבן זיי צונויפגענייט
פייגנבלעטער און זיך געמאַכט גאַרטלען.

און זיי האָבן געהערט דעם קול פון גאָט אין גאַרטן. און
אָדם און זיין ווייב האָבן זיך באַהאַלטן פאַר גאָט דעם האַר
צווישן די ביימער פון גאַרטן.

די שטראַף פאַר דער ערשטער זינד

האַט גאָט גערופן צו דעם מענטשן און האָט צו אים גע-
זאָגט:

— „וּוּוּ בייסטו?“

האַט ער געענטפערט: „איך האָב געהערט דיין קול אין

גארטן און איך האָב מורא געהאַט, ווייל איך בין נאָקעט, האָב
איך זיך באַהאַלטן".

האַט גאַט געזאָגט:

— „ווער האָט דיר געזאָגט אָז דו ביסט נאָקעט? האָסטו גע-
געסן פֿון דעם בוים וואָס איך האָב דיר אָנגעזאָגט ניט צו עסן
פֿון אים?"

האַט דער מענטש געזאָגט:

— „די ווייב וואָס דו האָסט מיר געגעבן, זי האָט מיר געגעבן
פֿון דעם בוים, און איך האָב געגעסן".

האַט גאַט געזאָגט צו דער פֿרוי:

— „וואָס האָסטו דאָ געטאָן?"

האַט די פֿרוי געזאָגט:

— „די שלאַנג האָט מיך אָנגערעדט, און איך האָב געגעסן".
האַט גאַט דער האָר געזאָגט צו דער שלאַנג:

ווייל דו האָסט דאָס געטאָן זאָלסטו זיין פֿאַרשאַלטן פֿון
צווישן אַלע בהמות און פֿון צווישן אַלע חיות פֿון פעלד. אויף
דיין בויך זאָלסטו גיין און ערד זאָלסטו עסן אַלע טעג פֿון דיין
לעבן. און אַ פֿיינטשאַפט וועל איך מאַכן צווישן דיר און
צווישן דער פֿרוי, און צווישן דייןע קינדער און צווישן אירע
קינדער. דער מענטש וועט דיך טרעפֿן אין קאָפּ, און דו וועסט
אים טרעפֿן אין טריט".

צו דער פֿרוי האָט גאַט געזאָגט:

„מערן וועל איך פֿאַרמערן דיין מאַטערניש. מיט יסורים

וועסטו געבערן קינדער".

און צו אַדמען האָט ער געזאָגט:

„חזיל דו האסט זיך צוגעהערט צו דעם קול פון דיין חייב
און געגעסן פון דעם בוים, וואָס איך האָב דיר אָנגעזאָגט אַזוי
צו זאָגן: וואָלסט פון אים ניט עסן'—זאָל די ערד זיין פאַרשאַלטן
פון דינטוועגן. דערנער און שטעכיקע געוויקסן זאָל זי מאַכן
שפראַצן פאַר דיר. מיט מאַטערניש וואָלסטו זיך שפּיזן פון
איר אַלע טעג פון דיין לעבן. מיט דעם שווייס פון דיין פנים
וואָלסטו עסן ברויט, ביז דו קערסט זיך אום צו דער ערד;
חזיל פון איר ביסטו גענומען געוואָרן; חזיל שטויב ביסטו און
צו שטויב וועסטו זיך אומקערן“.

און גאָט האָט געמאַכט פאַר אַדמען און פאַר זיין חייב
העמדלעך פון פעל און האָט זיי באַקליידט.

אָדם און חַוָּה ווערן אַרויסגעטריבן פון גן־עֵדן

און גאָט האָט געזאָגט:

„זע, איז דער מענטש געוואָרן ווי איינער פון אונדז צו וויסן
טוטס און שלעכטס, און אַצינד קאָן ער נאָך אויסשטרעקן זיין
האַנט און נעמען אויך פון דעם בוים פון לעבן און ער וועט
עסן און וועט לעבן אייביק“.

האַט גאָט אים אַרויסגעשיקט פון דעם גאַרטן פון עֵדן צו
באַאַרבעטן די ערד.

און ער האָט אַרויסגעטריבן דעם מענטשן און ער האָט
אַריינגעזעצט אין מזרח פון דעם גאַרטן פון עֵדן די כּרובים,
און די פּלאַמיקע שווערד וואָס דרייט זיך, צו היטן דעם וועג
צום בוים פון לעבן.

קין און הבל

און חנה האָט געבאָרן קינען; און זי האָט ווידער געבאָרן –
זיין ברודער הבלען.

און הבל איז געווען אַ פּאַסטעך פון שאַף און קין איז גע-
ווען אַן ערדאַרבעטער. און עס איז געווען נאָך אַ פּאַרלויף
פון טעג האָט קין געבראַכט פון די פּרוכט פון דער ערד אַ
קרבן צו גאָט. און הבל – ער האָט אויך געבראַכט פון די
ערשטלינגען פון זיינע שאַף און פון זייערע פעטסטע.

האָט גאָט זיך צוגעקוקט צו הבלען און צו זיין קרבן און צו
קינען און צו זיין קרבן האָט ער זיך ניט צוגעקוקט. האָט עס
קינען זייער שטאַרק פאַרדראָסן.

האָט גאָט געזאָגט צו קינען:

„פאַר וואָס פאַרדריסט דיר? אויב דו וועסט טאָן גוטס,
וועסטו ווערן אויפגענומען, און אויב דו וועסט ניט טאָן קיין
גוטס – וואָרט די זינד ביי דער טיר.“

און עס איז געווען ווי קין און הבל זיינען געווען אין
פעלד, האָט קין גערעדט צו זיין ברודער הבלען און איז אויפ-
געשטאַנען קעגן זיין ברודער הבלען און האָט אים דערהרגעט.

האָט גאָט געזאָגט צו קינען:

„ווי איז דיין ברודער הבל?“

האָט ער געזאָגט:

„איך ווייס ניט. בין איך דען דער שוּמֵר פון מיין ברודער?“

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָס האָסטו געטאָן? דער קול פון דיין ברודערס בלוט שרייט צו מיר פון דער ערד. און אַצינד – פאַרשאַלטן זאָלסטו זיין פון דער ערד, וואָס האָט אויפגעמאַכט איר מויל צוצוה נעמען דיין ברודערס בלוט פון דיין האַנט. אַז דו וועסט באַ אַרבעטן די ערד, זאָל זי דיר מער ניט געבן איר קראַפט. נע ונד זאָלסטו זיין אויף דער ערד“.

האַט קיין געזאָגט צו גאָט:

„מיין שטראַף איז צו גרויס, איך זאָל זי קענען איבער טראַגן. אָט האָסטו מיך היינט פאַרטריבן פונעם לאַנד און איך וועל זיין נעוונד אויף דער ערד, וועט זיין – ווער נאָר עס טרעפט מיך וועט מיך דערהרגען“.

האַט גאָט צו אים געזאָגט:

„ווער נאָר עס הרגעט קינען זאָל מען זיבנפאַך נעמען נקמה פון אים“.

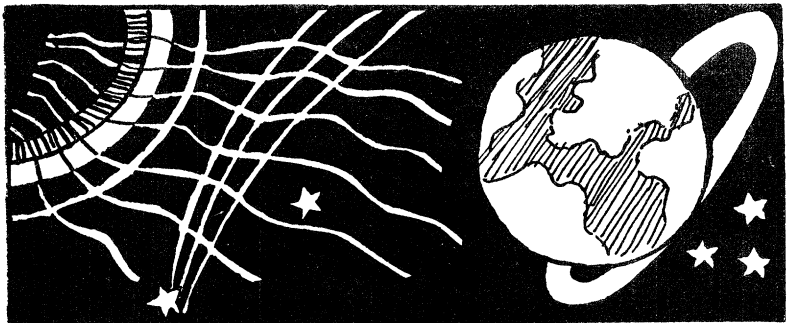
און גאָט האָט געמאַכט קינען אַ צייכן, אַז קיינער וואָס טרעפט אים זאָל אים ניט דערשלאָגן.

די דורות נאָך אַדמען

און אַדם האָט געלעבט הונדערט און דרייסיק יאָר און האָט געבאָרן אַ זון און האָט גערופן זיין נאָמען שת. און אַלע טעג וואָס אַדם האָט געלעבט זיינען געווען ניין הונדערט און דרייסיק יאָר. און ער איז געשטאַרבן.

און שת האָט געבאָרן אַנושן. און אַלע טעג פון שתן זיינען

געווען ניין הונדערט און צוועלף יאָר, און ער איז געשטאָרבן.
 און אַנטש האָט געבאָרן קינדען. און אַלע טעג פון אַנטש
 זיינען געווען ניין הונדערט און פינף יאָר און ער איז געשטאָרבן.
 און קיין האָט געבאָרן מהללאַלן,
 און מהללאַל האָט געבאָרן יָרדן,
 און יָרד האָט געבאָרן חנוכן,
 און חנוך האָט געבאָרן מתושלחן,
 און אַלע טעג פון חנוכן זיינען געווען דרייַ הונדערט פינף
 און זעכציק יאָר, ווייל גאָט האָט אים צוגענומען.
 און מתושלח האָט געבאָרן לָמְכָן, און אַלע טעג פון
 מתושלחן זיינען געווען ניין הונדערט ניין און זעכציק יאָר, און
 ער איז געשטאָרבן.
 און לָמְך האָט געבאָרן אַ זון און ער האָט גערופן זיין נאָמען
 נח, אַזוי צו זאָגן: „דער דאָזיקער וועט אונדז זיין אַ נחמה.“ און
 אַלע טעג פון לָמְכָן זיינען געווען זיבן הונדערט זיבן און
 זיבעציק יאָר, און ער איז געשטאָרבן.
 און אַז נח איז געוואָרן פינף הונדערט יאָר אַלט, האָט נח
 געבאָרן שמעון, חמען און יַפתן.

ב. דער מבול

און די ערד איז פול געוואָרן מיט אומרעכט.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס בייז פון דעם מענטשן איז גרויס אויף דער ערד, און זיין טראַכטן איז נאָר צום בייזן אַ גאַנצן טאָג. און גאָט האָט חרטה געהאַט וואָס ער האָט געמאַכט דעם מענטשן אויף דער ערד. און ער האָט געהאַט צער אין זיין האַרצן און גאָט האָט געזאָגט:

„איך וועל אָפּמעקן דעם מענטשן וואָס איך האָב באַשאַפּן; אַלץ: פון אַ מענטשן ביז אַ בהמה, ביז אַ שרץ, און ביז אַ פּוּגל פון הימל; ווייל איך האָב חרטה וואָס איך האָב זיי געמאַכט.“ אַבער נח האָט געפונען חן אין די אויגן פון גאָט. נח איז געווען אַ גערעכטער, ערלעכער מאַן אין זיין דור. און גאָט האָט געזאָגט צו נחן:

„דער סוף פון אַלץ וואָס לעבט איז געקומען פאַר מיר, ווייל די ערד איז פול מיט אומרעכט דורך זיי. זע, איך ברענג זיי אום פון דער ערד. מאַך דיר אַ תּבֿה פון פּימסנהאַלץ; אין קאַמערן זאָלסטו מאַכן די תּבֿה און זאָלסטו זיי אויספעכן פון אינעוואַיניק און פון אויסנוואַיניק מיט פּעך. און אַטוויי דו זאָלסטו זיי מאַכן:

„דריי הונדערט איילן די לענג פון דער תּבֿה, פּופציק איילן איר ברייט און דרייסיק איילן איר הייך. אַ פענצטער זאָלסטו מאַכן צו דער תּבֿה. דעם אַרומגאַנג

אין דער תּבֿה זאָלסטו מאַכן אין איר זײַט. מיט אַן אונטערשטן,
צווייטן און דריטן שטאַק זאָלסטו זי מאַכן.

„און איך, זע איך ברענג אַ מְבֹול וואַסער אויף דער ערד,
אומצוברענגען אַלע באַשעפענישן וואָס האָבן אין זיך אַן אָטעם
פֿון לעבן. אַלץ וואָס אויף דער ערד וועט אומקומען. אָבער
איך וועל אויפשטעלן מײַן בונד מיט דיר, און דו וועסט אַרײַנד
גיין אין דער תּבֿה, דו און דײַנע זין, און דײַן ווייב און דײַנע זינס
ווייבער מיט דיר.

„און פֿון אַלץ וואָס לעבט זאָלסטו אַרײַנברענגען צו צוויי
פֿון איטלעכן מין אין דער תּבֿה, אויף צו דערהאַלטן בײַם
לעבן מיט דיר. אַן ער און אַ זי זאָלן זײַ זײַן. פֿון די פֿויגלען
נאָך זײַערע מינים, און פֿון די בַּהֲמוֹת נאָך זײַערע מינים, פֿון
אַלע שרצים נאָך זײַערע מינים, צו צוויי פֿון איטלעכן מין זאָלן
אַרײַנגיין צו דיר כּדי זײַ זאָלן בלײַבן לעבן.

„און דו נעם דיר פֿון יעטוועדער עסנוואַרג וואָס ווערט געִ
געסן, און זאַמל אײַן צו דיר, כּדי עס זאָל זײַן פֿאַר דיר און
פֿאַר זײַ צום עסן“.

און נח האָט אַזוי געטאַן; אַזוי ווי גאַט האָט אים באַפוילן,
אַזוי האָט ער אַלץ געטאַן.

און נח איז געווען זעקס הונדערט יאָר אַלט, ווען דער
מְבֹול איז געווען אויף דער ערד.

און נח און זײַנע זין, און זײַן ווייב און זײַנע זינס ווייבער
מיט אים זײַנען אַרײַנגעגאַנגען אין דער תּבֿה, צוליב דעם
וואַסער פֿון מְבֹול.

אין דעם זעקס־הונדערטסטן יאָר פֿון נח'ס לעבן, אין

צווייטן חודש, אין זיבעצנטן טאָג פון חודש, אין דעם דאָזיקן טאָג האָבן אויסגעבראַכן אַלע קוואַלן פון גרויסן תּהוֹם, און די פענצטער פון הימל האָבן זיך געעפנט. און דער רעגן איז געווען אויף דער ערד פּערציק טעג און פּערציק נעכט. און די וואַסערן האָבן זיך געשטאַרקט און האָבן זיך זייער געמערט אויף דער ערד, און די תּבֵּה איז געגאַנגען אויף דער אייבער-פּלאַך פון די וואַסערן. און די וואַסערן האָבן זיך זייער, זייער געשטאַרקט אויף דער ערד. און עס זיינען פאַרדעקט געוואָרן אַלע הויכע בערג וואָס אונטערן גאַנצן הימל.

און עס איז אומגעקומען אַל דאָס לעבעדיקע, וואָס באַר וועגט זיך אויף דער ערד, סײַ אַ פּויגל, סײַ אַ בהמה, סײַ אַ תּיָה, סײַ יעטוועדער שְׂרָץ וואָס קריכט אויף דער ערד און יעטוועדער מענטש. אַלץ וואָס אין זיינע נאָזלעכער איז געווען אַ הויך פון אַ לעבעדיקן אָטעם, אַלץ וואָס אויף דער יבֵּשׁה—איז געשטאַרבן. נאָר נח איז געבליבן, און די וואָס זיינען געווען מיט אים אין דער תּבֵּה.

און די וואַסערן האָבן זיך געשטאַרקט אויף דער ערד הונדערט מיט פּופציק טעג.

און גאָט האָט געדענקט נחן און אַלע חיות און אַלע בהמות, וואָס מיט אים אין דער תּבֵּה: און גאָט האָט געלאָזט אַריבער גיין אַ ווינט אויף דער ערד און די וואַסערן האָבן זיך איינגע-שטילט.

און עס זיינען פאַרשטאַפט געוואָרן די קוואַלן פון תּהוֹם און די פענצטער פון הימל; און דער רעגן פון הימל איז פאַר-האַלטן געוואָרן. און די וואַסערן האָבן געהאַלטן אין איין אָפּ-

טרעטן פון דער ערד. און די וואַסערן זיינען ווייניקער געוואָרן
צום סוף פון הונדערט און פופציק טעג. און די תּבֵּה האָט גע-
רוט אויף די בערג פון אַרְרָט. אין צענטן חודש, אין ערשטן
טאָג פון חודש, האָבן זיך באַוווּן די שפיצן פון די בערג.

און עס איז געווען צום סוף פון נאָך פערציק טעג האָט נח
געעפנט דאָס פענצטער פון דער תּבֵּה וואָס ער האָט געמאַכט,
און ער האָט אַרויסגעשיקט דעם ראָב. און ער איז געפלוין
הין און הער ביו דאָס וואַסער איז אָפּגעטריקנט געוואָרן פון דער
אייבערפלאַך פון דער ערד. האָט נח אַרויסגעשיקט פון זיך
די טויב, צו זען צי דאָס וואַסער איז אָפּגעפאלן פון דער ערד.
אַבער די טויב האָט ניט געפונען קיין אָפרו פאַר איר פוסטריט
און זי האָט זיך אומגעקערט צו אים אין דער תּבֵּה, ווייל וואַסער
איז געווען אויף דער אייבערפלאַך פון דער גאַנצער ערד.

און ער האָט אָפּגעוואַרט זיבן טעג און האָט ווידער אַרויס-
געשיקט די טויב פון דער תּבֵּה. און די טויב איז געקומען
אָונטצייט. ערשט, אַן אָפּגעריסן איילבערטבלאַט איז אין
איר מויל, און נח האָט געוואוסט אַז דאָס וואַסער איז אָפּגע-
פאלן פון דער ערד.

האָט ער אָפּגעוואַרט נאָך אַנדערע זיבן טעג און האָט
אַרויסגעשיקט די טויב, און זי האָט זיך מער ניט אומגעקערט
צו אים ווידער.

און עס איז געווען אין דעם זעקס הונדערט און ערשטן
יאָר, אין ערשטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש, האָט נח
אַראָפּגענומען דעם דעק פון דער תּבֵּה און האָט אַ קוק געטאָן,
און אָט – די אייבערפלאַך פון דער ערד איז טרוקן.

און גאָט האָט גערעדט צו נחן אזוי צו זאָגן:

„גיי אַרויס פון דער תּבֿה, דו און דיין ווייב, און דינע זין
און די ווייבער פון דינע זין מיט דיר. ברענג אַרויס מיט זיך
אַל דאָס לעבעדיקע וואָס מיט דיר, סײַ אַ פּוּגל, סײַ אַ
בהמה, סײַ יעטוועדער שרץ וואָס קריכט אויף דער ערד.“
איז אַרויסגעגאַנגען נח און זײנע זין, און זײן ווייב און זײנע
זינס ווייבער מיט אים, יעטוועדער חַיה, יעטוועדער שרץ און
יעטוועדער פּוּגל—אַלץ וואָס באַוועגט זיך אויף דער ערד
איז אַרויסגעגאַנגען פון דער תּבֿה.

און גאָט האָט געזאָגט אין זײן האַרצן:

„איך וועל מער ווידער ניט פאַרשילטן די ערד איבער
דעם מענטשן: און איך וועל מער ווידער ניט דערשלאָגן אַלץ
וואָס לעבט, אזוי ווי איך האָב געטאָן.

„אזוי לאַנג ווי ערד בלייבט ערד—

זאָל זי יאונג און שניט

און קעלט און היץ,

און זומער און ווינטער,

און טאָג און נאַכט

ניט אויפהערן!“

דער רעגן־בוֹיגן

און גאָט האָט געזאָגט צו נחן און צו זײנע זין מיט אים אזוי

צו זאָגן:

„און איך, זע, איך שטעל אויף מײן בונד מיט אײך און מיט

אַייערע קינדער נאָך אײך און מיט יעטוועדער לעבעדיקער

באַשעפעניש וואָס מיט אייך, סײַ אַ פּויגל, סײַ אַ בהמה, סײַ
יעטוועדער תּיה פּון דער ערד מיט אייך, פּון אַלע וואָס זײַנען
אַרויסגעגאַנגען פּון דער תּבה, אַל דאָס לעבעדיקע פּון דער
ערד. און איך וועל אויפשטעלן מײן בונד מיט אייך. און עס
וועט מער גיט זײן קײן מבול אומצוברענגען די ערד."

און גאָט האָט געזאָגט:

"און דאָס איז דער צײַכן פּון דעם בונד צווישן מיר און
צווישן אייך און צווישן יעטוועדער לעבעדיקער באַשעפעניש
וואָס מיט אייך, אויף אייביקע דורות. מײן בויגן האָב איך
אַרײַנגעשטעלט אין וואָלקן, און ער וועט זײן אַ צײַכן פּון דעם
בונד צווישן מיר און צווישן דער ערד. און עס וועט זײן ווען
איך וועל ברענגען אַ וואָלקן אויף דער ערד, אַזוי וועט זיך
באַווייזן דער רעגן־בויגן אין וואָלקן, און איך וועל אים זען און
וועל זיך דערמאָנען אָן דעם אייביקן בונד צווישן גאָט און
צווישן יעטוועדער לעבעדיקער באַשעפעניש וואָס אויף דער
ערד."

און נח האָט געלעבט נאָכן מבול דרײַ הונדערט און
פּופּציק יאָר. און אַלע טעג פּון נחן זײַנען געווען נײַן הונדערט
און פּופּציק יאָר. און ער איז געשטאָרבן.

און די זײן פּון נחן וואָס זײַנען אַרויסגעגאַנגען פּון דער תּבה
זײַנען געווען: שם, חם און יִפֶּת; און בײַ זײ זײַנען געבאָרן גער
וואָרן זײן נאָכן מבול. און פּון זײ האָבן זיך פּונאַנדערגעשיידט
די פעלקער אויף דער ערד נאָכן מבול.

דער טורעם פון קבל

און די גאנצע ערד האָט געהאַט איין שפראַך און די זעל־
ביקע ווערטער. און עס איז געווען אז זיי האָבן געצויגן פון
מזרח, האָבן זיי געפונען אַ פלוין אין לאַנד שוַנַעַר, און האָבן
זיך דאָרטן באַזעצט.

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אַנדערן:
„קומט לאַמיר מאַכן ציגל און אויסברענען אין אַ ברע־
נעריי“.

און זיי האָבן געזאָגט:
„קומט לאַמיר בויען אַ שטאָט, און אַ טורעם מיט זיין שפיץ
אין הימל, און לאַמיר זיך מאַכן אַ נאָמען, כּדי מיר זאָלן ניט
צעשפּרייט ווערן איבער דער גאַנצער ערד“.

און גאָט האָט געזען די שטאָט און דעם טורעם וואָס די
מענטשן האָבן געבויט. און גאָט האָט געזאָגט:
„זע, זיי זיינען איין פּאָלק, און איין שפּראַך איז ביי זיי
אַלעמען, און דאָס איז ערשט אַן אָנהייב פון זייער טאָן, און
זיי וועלן איצט קענען טאָן אַלץ וואָס זיי וועלן נאָר טראַכטן.
לאַמיר אַראָפּנידערן און צעמישן דאָרטן זייער שפּראַך, אז
איינער זאָל ניט פאַרשטיין דעם אַנדערנס רייד“.

האָבן זיי אויפגעהערט צו בויען די שטאָט. דעריבער האָט
מען גערופן איר נאָמען קבל, ווייל דאָרטן האָט גאָט צעמישט*
די שפּראַך פון דער גאַנצער ערד. און פון דאָרטן האָט זיי
גאָט צעשפּרייט איבער דער גאַנצער ערד:

* בבל (בלל) – צעמישן.

ג. די געשיכטע פון אברֿהמען

פון שמען ביו אברֿהמען

דאָס זײַנען די דורות נאָך שמען:

שם האָט געבאָרן אַרפֿכשדן,

און אַרפֿכשד האָט געבאָרן שְׁלַחַן,

און שְׁלַחַן האָט געבאָרן עֶבְרֹן,

און עֶבְרֹן האָט געבאָרן פֶּלֶג,

און פֶּלֶג האָט געבאָרן רְעוּן,

און רְעוּן האָט געבאָרן שְׂרוּג,

און שְׂרוּג האָט געבאָרן נְחוּרֹן,

און נְחוּרֹן האָט געבאָרן תְּרַח.

און תְּרַח האָט געלעבט זיבעציק יאָר און האָט געבאָרן

אַבְרָמֶען, נְחוּרֹן און הֶרְנֶען.

און הֶרְנֶען האָט געבאָרן לוֹטֵן. און הֶרְנֶען איז געשטאַרבן ביים

לעבן פון זײַן פֿאַטער תְּרַח. און אַבְרָם און נְחוּרֹן האָבן זיך

גענומען ווייבער. דער נאָמען פון נְחוּרֹס ווייב איז געווען

מִלְכָּה, און דער נאָמען פון אַבְרָם ווייב איז געווען שָׂרִי. און

שָׂרִי איז געווען אַן עֶקְרָה—זי האָט ניט געהאַט קיין קינדער.

און תְּרַח האָט גענומען זײַן זון אַבְרָמֶען און זײַן אייניקל

לוֹטֵן און זײַן שווער שָׂרִי, די ווייב פון זײַן זון אַבְרָמֶען, און זיי

זײַנען אַרויסגעגאַנגען פון אור־פֿשדים צו גיין אין לאַנד פֿונען.

און זיי זיינען געקומען ביז תּרן, און האָבן זיך דאָרטן באַזעצט.
און די טעג פון תּרחן זיינען געווען צוויי הונדערט און פינף יאָר.
און תּרח איז געשטאָרבן אין תּרן.

אַבְרָם קומט קיין כּנען

און גאָט האָט געזאָגט צו אַבְרָמֶען:

„גיי דיר אַזעק פון דיין לאַנד, און פון דיין אָפּשטאַם, און
פון דיין פּאָטערס הויז, צו דעם לאַנד וואָס איך וועל דיר ווייזן.
און איך וועל דיך מאַכן פּאַר אַ גרויס פּאָלק, און איך וועל דיך
בענטשן, און איך וועל גרויס מאַכן דיין נאָמען, און דו וועסט
זיין אַ בענטשונג. און איך וועל בענטשן די וואָס בענטשן דיך,
און דעם וואָס שילט דיך וועל איך פּאַרשילטן; און מיט דיר
וועלן זיך בענטשן אַלע משפּחות פון דער ערד.“

און אַבְרָם האָט גענומען זיין ווייב שָׂרִין, און זיין ברודערס
זון לוֹטן און זייער גאַנצן פּאַרמעגן וואָס זיי האָבן אָנגעקליבן
אין תּרן, און זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען צו גיין אין לאַנד כּנען.
און זיי זיינען געקומען אין לאַנד כּנען, און אַבְרָם איז דורכ־
געגאַנגען דורכן לאַנד ביז דעם אָרט שְׂכֵם. און דער כּנעני איז
דענסמאָל געווען אין לאַנד.

און גאָט האָט זיך באַוויזן צו אַבְרָמֶען און האָט געזאָגט:
„צו דייע קינדער וועל איך אָפּגעבן דאָס דאָזיקע לאַנד.“
און אַבְרָם האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח צו גאָט, וואָס האָט
זיך באַוויזן צו אים.

און אַבְרָם איז געגאַנגען און געגאַנגען אַלץ ווייטער צו
דָרום.

אַבְרָם שײַדט זיך אָפּ פֿון לױטן

און אַבְרָם איז געווען זייער רייך אין בַּהֲמוֹת, אין זילבער און אין גאָלד. און אויך ביי לױטן, וואָס איז געגאַנגען מיט אַבְרָמֶען, זײַנען געווען שאָף און רינדער און געצעלטן. און דאָס לאַנד האָט ניט געקענט טראָגן, זיי זאָלן ווײַנען צוזאַמען, ווײַל זייער פֿאַרמעגן איז געווען גרויס.

און עס איז געווען אַ קריגעריי צווישן די פֿאַסטעכער פֿון אַבְרָמֶען און צווישן די פֿאַסטעכער פֿון לױטן.

האַט אַבְרָם געזאָגט צו לױטן: „אויך בעט דיך, זאָל ניט זײַן קיין קריג צווישן מיר און דיר, און צווישן מינע פֿאַסטעכער און דינע פֿאַסטעכער; ווײַל מיר זײַנען אייגענע מענטשן. דאָס גאַנצע לאַנד ליגט דאָך פֿאַר דיר. טייל זיך אָפּ פֿון מיר, איך בעט דיך. אָדער – אויף לינקס, וועל איך זיך נעמען רעכטס, אָדער – אויף רעכטס, וועל איך זיך נעמען לינקס.

האַט לױט אויפֿגעהויבן זײַנע אויגן און געזען די גאַנצע געגנט פֿון ירדן, אַז זי איז אין גאַנצן באַוואַסערט, אַזוי ווי דער גאַרטן פֿון גאַט, אַזוי ווי דאָס לאַנד מצרים. און לױט האָט אויסגעקליבן פֿאַר זיך די גאַנצע געגנט פֿון ירדן; און לױט האָט אַוועקגעצויגן קיין מזרח.

און זיי האָבן זיך אָפּגעטיילט איינער פֿון אַנדערן. אַבְרָם האָט זיך באַוועזט אין לאַנד כְּנָען, און לױט האָט זיך באַוועזט אין די שטעט פֿון דער ירדן־געגנט. און ער האָט געהאַט געצעלטן ביז סדום.

און די מענטשן פון סדום זיינען געווען זייער שלעכט און
זינדיק צו גאָט.

און גאָט האָט געזאָגט צו אַבְרָמֶען, נאָך דעם ווי לױט האָט
זיך אָפּגעטיילט פון אים:

„הייב אויף דיניע אויגן און קוק פון דעם אָרט וווּ דו
ביסט – קיין צפון, קיין דרום, קיין מזרח און קיין מערב; ווייל
דאָס גאַנצע לאַנד וואָס דו זעסט, וועל איך געבן צו דיר און
צו דיניע קינדער אויף אייביק. און איך וועל מאַכן דיניע
קינדער אַזוי ווי זאַמד פון דער ערד: אַזוי ווי קיינער קען ניט
ציילן זאַמד פון דער ערד, אַזוי וועט מען דיניע קינדער ניט
קענען ציילן. שטיי אויף! גיי דורכן לאַנד אין דער לענג און
אין דער ברייט, ווייל צו דיר וועל איך עס געבן“.

און אַבְרָם האָט איבערגעטראָגן זיין געצעלט און ער איז
געקומען און האָט זיך באַזעצט בײַ די אייכנביימער פון מִמְרָא,
וואָס אין חֶבְרוֹן און האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח צו גאָט.

אַבְרָם האַלט מַלְחָמָה מיט פיר מַלְכִים

דער מֶלֶךְ פון שְׁנַעַר, דער מֶלֶךְ פון אֶלְסָר, דער מֶלֶךְ פון
עִילָם און דער מֶלֶךְ פון גוֹיִם האָבן געפירט אַ מַלְחָמָה קעגן
דעם מֶלֶךְ פון סדום, דעם מֶלֶךְ פון עֲמוֹרָה, דעם מֶלֶךְ פון
אַדְמָה, דעם מֶלֶךְ פון צבּוֹיִם און דעם מֶלֶךְ פון בְּלַע – די פיר
מַלְכִים קעגן די פּינָף. און זיי האָבן געפירט די מַלְחָמָה מיט
זיי אין טאַל שְׁדִים.

און דער טאָל שוֹדִים איז גריבער אויף גריבער מיט ליים.
און די מלכים פון סדום און עמורה זיינען אנטלאָפן און זיינען
אַרײַנגעפאלן אַהין. און די איבערגעבליבענע זיינען אנטלאָפן
צום באָרג.

און יענע האָבן צוגענומען דעם גאַנצן פאַרמעגן פון סדום
און עמורה, און דאָס גאַנצע עסנוואַרג זייערס. און זיי האָבן
צוגענומען לוטן, דעם זון פון אַבְרָם ברודער, וואָס איז גע-
ועסן אין סדום, און זיין פאַרמעגן. און זיי זיינען אַוועקגעגאַנגען.
איז געקומען אַן אַנטלאָפֿענער און האָט אָנגעזאָגט אַבְרָם
דעם עברי.

און ווי אַבְרָם האָט געהערט אַז זיין אייגענער איז געפאַנגען
געוואָרן, אַזוי האָט ער אַרויסגעפירט זיינע אייגעלערנטע, גע-
באַרענע אין זיין הויז, דרײַ הונדערט און אַכצן מאָן. און ער
האַט נאַכגעיאָגט ביז דין. און ער האָט זיך צעטיילט אַקעגן
זיי בײַ נאַכט, ער און זיינע קנעכט. און ער האָט זיי געשלאַגן
און זיי נאַכגעיאָגט ביז חוּבָה וואָס איז לינקס פון דַמְשֶׁק. און
ער האָט צוריקגעבראַכט דעם גאַנצן פאַרמעגן, און אויך לוטן
און זיין פאַרמעגן האָט ער צוריקגעבראַכט, אויך די ווייבער
און דאָס פּאָלק.

און דער מלך פון סדום איז אים אַרויסגעגאַנגען אַנטקעגן
און האָט געזאָגט צו אַבְרָמען:

„גיב מיר די נפשות, און דעם פאַרמעגן נעם זיך דיר.“

האַט אַבְרָם געזאָגט צו דעם מלך פון סדום:

„איך הייב אויף מיין האַנט צו גאָט, דעם באַשאַפֿער פון

הימל און ערד, אויב איך וועל נעמען פון עפעס וואָס איז

דיינס- א פאָדעם אָדער אַ שוכבענדל! כדי דו זאָלסט ניט
זאָגן: 'איך האָב רייך געמאַכט אַבֿרמען'."

גאָטס בונד מיט אַבֿרמען

נאָך די דאָזיקע געשעענישן איז דאָס וואָרט פון גאָט געווען
צו אַבֿרמען אין אַ זעאוונג אַזוי צו זאָגן:

— "זאָלסט ניט מורא האָבן, אַבֿרם, איך בין דיר אַ שילד,
דיין שִׁכָּר איז זייער גרויס".
האָט אַבֿרם געזאָגט:

"גאָט דו האָר, וואָס קענסטו מיר געבן, אַז איך וועל אַזעק
פון דער וועלט אָן אַ קינד? האָסטו מיר קיין קינדער ניט געגעבן,
און אַליינער- דער וואָס פירט די ווירטשאַפט פון מיין הויז-
אָדער אָן אַנדער קנעכט פון מיין הויז וועט מיך ירשען".

און דאָס וואָרט פון גאָט איז געווען צו אים אַזוי צו זאָגן:
— "ניט דער דאָזיקער וועט דיך ירשען, נאָר דער וואָס וועט
אַרויסקומען פון דיר, ער וועט דיך ירשען".
און גאָט האָט אים אַרויסגעפירט אין דרויסן און האָט גע-
זאָגט:

"טו אַקאָרשט אַ קוק אויפן הימל און צייל די שטערן.
קענסטו זיי איבערציילן- אַזוי וועלן זיין די יונגע קינדער".
און אַבֿרם האָט געגלויבט אין גאָט.
און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

— "איך בין גאָט, וואָס האָב דיך אַרויסגעצויגן פון אור-
כּשדים, דיר צו געבן דאָס דאָזיקע לאַנד, עס צו ירשען".

האָט ער געזאָגט:

— „גאָט מײַן האַר, מיט וואָס וועל איך וויסן אָז איך וועל

עס ירשען?”

האָט ער צו אים געזאָגט:

„נעם מיר אַ דרייִאַריקע קו, און אַ דרייִאַריקע ציג,

און אַ דרייִאַריקן ווידער, און אַ טורטל־טויב, און אַ יונגע

טויב.”

האָט ער אים גענומען די אַלע און האָט זיי איבערגעשניטן

אין מיטן, און אוועקגעלייגט איין העלפט קעגן דער אַנדערער;

נאָר די פּויגלען האָט ער ניט איבערגעשניטן. האָבן די רויב־

פּויגלען אַראָפּגענידערט אויף די צעשניטענע קערפּערס,

אַבער אַבָּרם האָט זיי אָפּגעטריבן.

און ווי די זון איז געווען ביים אונטערגיין, אזוי איז אַ טיפּער

שלאָף געפאַלן אויף אַבָּרמען; און אָט— אַן אַימה, אַ גרויס

פינצטערניש פאַלט אָן אויף אים.

און גאָט האָט געזאָגט צו אַבָּרמען:

„וויסן זאָלסטו וויסן, אָז דייע קינדער וועלן זיין פרעמדע

אין אַ לאַנד וואָס איז ניט זייערס, און מען וועט זיי פאַרקנעכטן

און מען וועט זיי פּייניקן פיר הונדערט יאָר. און דאָס פאַלק

וועמען זיי וועלן דינען, וועל איך משפטן. דו אַבער וועסט

שטאַרבן רואיק, אין אַ גוטער עלטער.”

און עס איז געווען, ווי די זון איז אונטערגעגאַנגען און עס

איז געוואָרן שטאַק־פינצטער, און אָט איז אַ רויך און אַ פּלאַם

פּייער דורכגעגאַנגען צווישן די דאָזיקע שטיקער.

אין יענעם טאָג האָט גאָט געשלאָסן אַ בונד מיט אַבָּרמען.

ישמעאל ווערט געבאָרן

און שָׂרִי, אַבְרָמָס ווײַב, האָט אים ניט געבאָרן קיין קינדער, און זי האָט געהאַט אַ מצרישע דינסט וואָס איר נאָמען איז גע-
ווען הָגָר.

און שָׂרִי, אַבְרָמָס ווײַב, האָט גענומען הָגָרן, און זי האָט זי
געגעבן איר מאַן אַבְרָמען פֿאַר אַ ווײַב.

און הָגָר האָט געבאָרן אַבְרָמען אַ זון, און אַבְרָם האָט גע-
רופן דעם נאָמען פֿון זײַן זון וואָס הָגָר האָט געבאָרן—ישמעאל.
און אַבְרָם איז געווען זעקס און אַכציק יאָר אַלט ווען הָגָר האָט
געבאָרן ישמעאלן צו אַבְרָמען.

די נייע נעמען: אַבְרָהָם און שָׂרָה

און אַז אַבְרָם איז אַלט געווען זײַן און נײַנציק יאָר, האָט
זיך גאָט באַווײַזן צו אַבְרָמען און האָט צו אים געזאָגט:
„איך בין גאָט. גי אין מײַנע וועגן און זײַ ערלעך. און איך
וועל מאַכן אַ בונד צווישן מיר און צווישן דיר. און איך וועל
דיך מערן זייער און זייער.“

איז אַבְרָם געפֿאלן אויף זײַן פֿנים. און גאָט האָט מיט אים
גערעדט אַזוי צו זאָגן:

„זע, מײַן בונד וועט זײַן מיט דיר, און דו וועסט זײַן דער
פֿאָטער פֿון אַ סך פעלקער. און דײַן נאָמען זאָל מער ניט גע-
רופן ווערן אַבְרָם, נאָר דײַן נאָמען זאָל זײַן אַבְרָהָם*.

* אַב—פֿאָטער; המון—אַ סך פֿאָלק.

„דיין ווייב שריין זאלסטו מיט רופן מיט איר נאָמען שריי,
 נאָר – שָׁרָה* זאל זיין איר נאָמען. און איך וועל זי בענטשן,
 און וועל דיר אויך געבן פון איר אַ זון.“
 איז אַבְרָם געפאַלן אויף זיין פנים און ער האָט געלאַכט**
 און געזאָגט ביי זיך אין האַרצן:

קען ביי אַ מאַן פון הונדערט יאָר געבאָרן ווערן? און קען
 שָׁרָה צו ניינציק יאָר געבערן? און אַבְרָהָם האָט געזאָגט צו גאָט:
 „הלוואי זאל ישמעאל לעבן פאַר דיר!“

האָט גאָט געזאָגט: „באַמת, דיין ווייב שָׁרָה וועט דיר גע-
 בערן אַ זון, און זאלסט רופן זיין נאָמען יצחק**; און איך וועל
 אויפשטעלן מיין בונד מיט אים פאַר אַן אייביקן בונד צו זיינע
 קינדער נאָך אים. און וועגן ישמעאלן האָב איך דיר צוגע-
 הערט; זע, איך האָב אים געבענטשט, איך וועל אים מערן
 זייער און זייער, איך וועל אים מאַכן פאַר אַ גרויס פּאָלק. מיין
 בונד אָבער וועל איך אויפשטעלן מיט יצחקן, וואָס שָׁרָה וועט
 דיר געבערן איבער אַ יאָר אין דער צייט“.

דריי מענער קומען צו אַבְרָהָמען

און אַבְרָהָם איז געוועסן אין איינגאַנג פון זיין געצעלט, אין
 דער היץ פון טאָג. און ער האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן און
 האָט דערזען, אָט שטייען דריי מענער פאַר אים! און ווי ער

* שרה – האַרינטע.

** צחק – לאַכן; יצחק – ער האָט געלאַכט.

הָאָט זײ דערװען, אַזױ איז ער זײ געלאָפֿן אַנטקעגן און הָאָט זיך געבוקט צו דער ערד. און ער הָאָט געזאָגט: „מײַן האָר, איך בעט דיך, אויב איך הָאָב געפֿונען חן אין דײַנע אויגן, זאָלסטו, איך בעט דיך, ניט אַוועקגיין פֿון דײַן קנעכט. מע וועט ברענגען אַ ביסל וואַסער און וואַשט אײַערע פֿיס, און לענט אײַך אָן אונטערן בוים. און איך וועל ברענגען אַ שטיקל ברויט, און איר וועט אונטערלעגען אײַער האַרץ, דערנאָך וועט איר גיין ווייטער.“

הָאָבן זײ געזאָגט: „טו אַזױ ווי דו הָאָסט גערעדט.“
הָאָט אַבְרָהָם געאײַלט אין געצעלט צו שָׂרָה און הָאָט גע-
זאָגט:

„נעם אויף גיך דרײַ מאָס זעמלמעל, פֿאַרקנעט און מאַך קוכנס.“

און צו די רינדער איז אַבְרָהָם געלאָפֿן, און הָאָט גענומען אַ יונג רינד, ווייך און פעט, און געגעבן דעם יונג. און ער הָאָט עס צוגעריכט אויף גיך.

און ער הָאָט גענומען שמאַנט און מילך און דאָס יונגע רינד וואָס ער הָאָט צוגעריכט און הָאָט אַוועקגעשטעלט פֿאַר זײ. און ער איז געשטאַנען פֿאַר זײ אונטערן בוים. און זײ הָאָבן געגעסן.

הָאָבן זײ צו אים געזאָגט: „ווי איז שָׂרָה דײַן ווייב?“
הָאָט ער געזאָגט: „אין געצעלט.“

הָאָט אײַנער געזאָגט:

„אומקערן וועל איך זיך אומקערן איבער אַ יאָר אין דער צײַט, און זע— שָׂרָה דײַן ווייב וועט הָאָבן אַ זון!“

און שָׁרָה האָט זיך איינגעהערט אין איינגאַנג פון געצעלט.
און אַבְרָהָם און שָׁרָה זיינען געווען זקנים. און שָׁרָה האָט גע-
לאַכט אין זיך אַזוי צו זאָגן: נאָך דעם ווי איך בין אַלט געוואָרן,
וועל איך נאָך האָבן אַ קינד? דערצו נאָך איז מײַן האַר אויך
אַלט.

האָט גאָט געזאָגט צו אַבְרָהָמען:

„פאַר וואָס האָט שָׁרָה געלאַכט אַזוי צו זאָגן: צי וועל איך
אין דער אַמתן געבערן, אָו איך בין אַזוי אַלט?״ איז דען עפעס
צו שווער פאַר גאָט? צו דער באַשטימטער צײַט וועט שָׁרָה
האָבן אַ זון!“

און די מענער זיינען אויפגעשטאַנען פון דאָרטן און האָבן
אַראָפּגעקוקט אויף סדום. און אַבְרָהָם איז געגאַנגען זיי באַ-
גלייטן.

אַבְרָהָם בעט פאַר סדום

און גאָט האָט געזאָגט:

„דאָס געשרײַ וועגן סדום און עַמֹרָה איז באַמת גרויס, און
זייער זינד איז באַמת שווער. לאַמיך אַקאַרשט אַראָפּנידערן
און זען, צי זיי האָבן אין גאַנצן געטאַן אַזוי ווי עס איז דאָס גע-
שרײַ וואָס איז געקומען צו מיר, און אויב ניט – לאַמיך וויסן.“

און אַבְרָהָם האָט געזאָגט:

„וועסטו דען אומברענגען דעם אומשולדיקן מיט דעם
שולדיקן? טאַמער זיינען דאָ פּופציק אומשולדיקע אין דער
שטאָט, וועסטו זיי אומברענגען, און וועסט ניט פאַרגעבן דער

שטאַט צוליב די פופציק אומשולדיקע וואָס אין איר? חלילה
צו טאָן אַזאַ זאַך, צו טייטן דעם אומשולדיקן מיט דעם
שולדיקן! אַז דער אומשולדיקער זאָל גאָר זײַן אַזוי ווי דער
שולדיקער? חלילה! וועט דער ריכטער פון דער גאַנצער ערד
ניט טאָן קײן גערעכטיקײט?

האַט גאָט געזאָגט:

„אויב איך וועל געפינען אין סדום פופציק אומשולדיקע
וועל איך פאַרגעבן דער גאַנצער שטאַט פון זייערטוועגן“.

האַט זיך אָנגערופן אַבְרָהָם און געזאָגט:

— „זע, איך בעט דיך, איך נעם זיך אונטער צו ריידן צו
מײַן האַר, הַגֵּם איך בין שטויב און אַש. טאַמער וועלן פעלן
פון די פופציק אומשולדיקע פינף, וועסטו וועגן די פינף צע-
שטערן די גאַנצע שטאַט?“

האַט ער געזאָגט:

— „איך וועל ניט צעשטערן, אויב איך וועל דאָרטן געפינען
פינף און פערציק“.

און ער האָט ווידער אַ מאָל צו אים גערעדט און האָט

געזאָגט:

„טאַמער וועלן זיך דאָרטן געפינען פערציק?“

האַט ער געזאָגט:

„איך וועל דאָס ניט טאָן צוליב די פערציק“.

האַט ער געזאָגט:

— „איך בעט דיך, זאָל דיר, מײַן האַר, ניט פאַרדריסן

און איך וועל ריידן: טאַמער וועלן זיך דאָרטן געפינען

דרייסיק?“

האַט ער געזאָגט:

— „איך וועל עס ניט טאָן, אייב איך וועל דאָרטן געפינען

דרייסיק.“

האַט ער געזאָגט:

— „זע, איך בעט דיר, איך נעם זיך אונטער צו ריידן צו

מיין האַר: טאָמער וועלן זיך דאָרטן געפינען צוואַנציק?“

האַט ער געזאָגט:

— „איך וועל ניט צעשטערן צוליב די צוואַנציק.“

האַט ער געזאָגט:

— „איך בעט דיר, זאָל דיר, מיין האַר, ניט פאַרדריסן און

איך וועל ריידן נאָר דאָס מאָל: טאָמער וועלן זיך דאָרטן גע

פינען צען?“

האַט ער געזאָגט:

„איך וועל ניט צעשטערן צוליב די צען!“

און גאָט האָט געענדיקט ריידן צו אַבְרָהָמֵן. און אַבְרָהָם

האַט זיך אומגעקערט צו זײַן אָרט.

די צעשטערונג פון סדום

און צוויי מלאַכים זײַנען געקומען קיין סדום אין אָוונט:

און לוט איז געזעסן אין טויער פון סדום. און לוט האָט זיי

דערזען, און ער האָט זיך אויפגעשטעלט זיי אנטקעגן, און האָט

זיך געבוקט מיטן פנים צו דער ערד און ער האָט צו זיי געזאָגט:

„זעט, איך בעט אײך, מײַנע האַרן, קומט אַרײַן אין הויז

פון אײער קנעכט אויף איבער נאַכט און וואַשט אײערע פיס.

און איר וועט אויפשטיין אין דער פרי און וועט גיין אייער וועג".

האָבן זיי געזאָגט:

„ניין, אויף דער גאָס וועלן מיר נעכטיקן!"

איז ער צוגעשטאַנען צו זיי און זיי זיינען אַרײַנעקומען אין זײַן הויז. און ער האָט פאַר זיי געמאַכט אַ מאָלצײַט, און גע- באַקן אומגעזײערטע קוכנס. און זיי האָבן געגעסן.

אײדער נאָך זיי האָבן זיך געלייגט, האָבן די מענטשן פון סדום אַרומגערינגלט דאָס הויז, דאָס גאַנצע פּאָלק, פון יונג ביז אַלט, און זיי האָבן גערופן צו לוטן און האָבן צו אים געזאָגט:

— „ווי זײנען די מענער, וואָס זײנען צו דיר געקומען די נאַכט? ברענג זיי אַרויס צו אונדז!"

איז לויט אַרויסגעגאַנגען צו זיי אין אײַנגאַנג, און די טיר האָט ער פאַרשלאָסן הינטער זיך. און ער האָט געזאָגט:

— „איך בעט אײך, מײנע ברידער, טוט ניט קיין שלעכטס! איך בעט אײך! די דאָזיקע מענער זאָלט איר קיין זאַך ניט טאָן, ווייל זיי זײנען געקומען אין שאַטן פון מײן דאַך".

האָבן זיי געזאָגט:

„טרעט אָפּ!" און זיי האָבן געזאָגט: „געקומען איז ער ווינען צווישן אונדז און איצט וויל ער גאָר אונדז משפטן! אַצינד וועלן מיר זיך מיט דיר נאָך ערגער באַגיין ווי מיט זיי". און זיי זײנען זייער שטאַרק צוגעשטאַנען צו לוטן און האָבן זיך געענטערט אײַנצוברעכן די טיר.

האָבן די מענער אויסגעשטרעקט זייער האַנט, און אַרײַב

געבראכט לױטן צו זיך אין הויז און די טיר האָבן זיי פאַר-
שלאָסן. און זיי האָבן געשלאָגן די לייט וואָס ביים איינגאַנג פון
הויז מיט בלינדקייט, און זיי האָבן ניט געקענט געפינען דעם
איינגאַנג.

און די מענער האָבן געזאָגט צו לױטן:

„וועמען נאָך האָסטו דאָ? אַן איידעם, אָדער דייע זין און
דייע טעכטער? וועמען דו האָסט אין דער שטאָט – פיר אַרויס
פון דעם אָרט, ווייל מיר צעשטערן דעם דאָזיקן אָרט; דאָס
געשריי וועגן זיי איז גרויס פאַר גאָט, און גאָט האָט אונדז גע-
שיקט זיי צו צעשטערן.“

איז לױט אַרויסגעזאַנגען און האָט גערעדט צו זיינע
איידעם, די וואָס האָבן גענומען זיינע טעכטער, און ער האָט
געזאָגט:

– „שטייט אויף, גייט אַרויס פון דעם דאָזיקן אָרט, ווייל גאָט
צעשטערט די שטאָט“. אָבער אין די אויגן פון זיינע איידעם
איז ער געווען ווי איינער וואָס מאַכט שפּאַס.

און ווי דער פרימאָרגן איז אויפגעזאַנגען, אַזוי האָבן די
מלאַכים צוגעאיילט לױטן אַזוי צו זאָגן:

„שטיי אויף, נעם דיין ווייב און דייע צוויי טעכטער וואָס
געפינען זיך דאָ, פּדי דו זאָלסט ניט אומגעבראַכט ווערן דורך
דער זינד פון דער שטאָט.“

און אַז ער האָט זיך געזאַמט, האָבן די מענער אָנגענומען
זיין האַנט און די האַנט פון זיין ווייב, און די האַנט פון זיינע צוויי
טעכטער און זיי האָבן אים אַרויסגעפירט, און האָבן אים
געלאָזט אויסן שטאָט.

און עס איז געווען, ווי זיי האָבן אים אַרויסגעפירט אויס
שטאָט, אַזוי האָט אַ מלאַך געזאָגט:

— „אַנטלויף מיט דיין לעבן! זאָלסט זיך ניט אומקוקן הינטער
דיר, זאָלסט זיך ניט אָפּשטעלן אין דער גאַנצער געגנט.
אַנטלויף צום באָרג, פֿרֿי דו זאָלסט ניט אומגעבראַכט ווערן.“
האָט לוט צו זיי געזאָגט:

„אַ, ניט אַזוי, מײַנע האַרן! זע, איך בעט דיר, דיין קנעכט
האָט געפונען חן אין דיײַנע אויגן און דו האָסט גרויס געמאַכט
דיין חֶסֶד, וואָס דו האָסט געטאָן מיט מיר, צו לאָזן לעבן מײַן
נַפֿש, אָבער איך קען ניט אַנטלויפן ביז צום באָרג, ווייל דאָס
בײַז וועט מיך אַניאָגן און איך וועל שטאַרבן. איך בעט דיר,
אַט איז יענע שטאָט וואָס איז נאָענט אַהין צו אַנטלויפן; און זי איז
דאָך אַ קלײַנע. לאַמיר, איך בעט דיר, אַהין אַנטלויפן— און
מײַן נַפֿש וועט בלײַבן לעבן.“
האָט ער צו אים געזאָגט:

— „זע, איך נעם אָן וואָס דו בעטסט אויך אין דער דאָזיקער
זאָך. איך וועל ניט אומברענגען די שטאָט וואָס דו האָסט גע-
זאָגט. אײַל זיך, אַנטלויף אַהין, ווייל איך קען ניט טאָן קײַן
זאָך ביז דו קומסט ניט אַהין.“

די זון איז אויפגעגאַנגען אויף דער ערד, און לוט איז אָנגע-
קומען קײַן צויער.

און גאָט האָט געמאַכט רעגענען אויף סדום און אויף
עמֹרָה, שוועבל און פֿײַער. און ער האָט איבערגעקערט די
דאָזיקע שטעט, און די גאַנצע געגנט, און אַלע אײַנוווינער פֿון
די שטעט, און די געוויקסן פֿון דער ערד.

און זיין ווייב האָט זיך אומגעקוקט פון הינטער אים און איז געוואָרן אַ זייל זאַלץ.

און אַבְרָהָם איז אויפגעשטאַנען אין דער פרי און זיך גע-
אַיילט צו דעם אָרט, וואָס ער איז דאָרטן געשטאַנען פאַר גאָט.
און ער האָט אַראָפגעקוקט אויף סדום און עַמֹרָה, און אויף
דעם גאַנצן לאַנד פון דער געגנט, און ער האָט געזען—נאָר אַ
געדיכטער רויך גייט אויף פון לאַנד אַזוי ווי דער רויך פון אַ
קאַלכאיוון.

צחק ווערט געבאָרן

און גאָט האָט זיך דערמאַנט אָן שָׂרָה, אַזוי ווי ער האָט גע-
זאָגט. און שָׂרָה האָט געבאָרן אַבְרָהָמען אַ זון אויף דער
עלטער, צו דער צייט וואָס גאָט האָט אים אָנגעזאָגט. און
אַבְרָהָם האָט גערופן דעם נאָמען פון זיין זון וואָס שָׂרָה האָט
אים געבאָרן? צחק.

און אַבְרָהָם האָט געמלט זיין זון? צחקן צו אַכט טעג, אַזוי
ווי גאָט האָט אים באַפוילן. און אַבְרָהָם איז געווען הונדערט
יאָר אַלט ווען זיין זון? צחק איז אים געבאָרן געוואָרן.

און שָׂרָה האָט געזאָגט:

„אַ געלעכטער האָט מיר גאָט געמאַכט; איטלעכער וואָס
הערט עס וועט לאַכן פון מיר. ווער וואָלט געזאָגט
אַבְרָהָמען: שָׂרָה וועט קינדער זייגן!“

* צחק— אויף העברעאיש—וועט לאַכן.

און דאָס קינד איז געוואַקסן און איז אַנטוויינט געוואָרן.
און אַבֿרָהָם האָט געמאַכט אַ גרויסן מאָלצײַט אין דעם טאָג
וואָס יצחק איז אַנטוויינט געוואָרן.

שָׁרָה טרײַבט אַרויס הָגָרן

און שָׁרָה האָט געזען דעם זון פון הָגָרן, וואָס זי האָט געד
באַרן אַבֿרָהָמען, ווי ער שפּילט זיך. האָט זי געזאָגט צו
אַבֿרָהָמען:

„טרײַב אַרויס די דינסט און איר זון, דער זון פון אָט דער
דינסט זאָל ניט נישען אין איינעם מיט מיין זון, מיט יצחקן.“
און די זאך איז געווען זייער שלעכט אין די אויגן פון
אַבֿרָהָמען צוליב זיין זון. האָט גאָט געזאָגט צו אַבֿרָהָמען: „זאָל
עס ניט שלעכט זיין אין דייןע אויגן איבער דעם יינגל און
איבער דער דינסט. אַלץ וואָס שָׁרָה זאָגט דיר—הער זיך אַיין
צו אירע רייד, ווייל פון יצחקן וועלן אַרויסקומען דייןע
קינדער. אָבער אויך דעם זון פון דער דינסט וועל איך מאַכן
פאַר אַ פּאָלק—ער איז דאָך דיין קינד.“

איז אַבֿרָהָם אויפגעשטאַנען אין דער פּרי, און ער האָט
געטמען ברויט און אַ לאָגל וואַסער און געגעבן הָגָרן—אַרויפֿ
געלייגט אויף איר אַקסל—און אויך דאָס קינד, און האָט זי
אַוועקגעשיקט.

און זי איז אַוועקגעגאַנגען און האָט אומגעבלאָנדושעט אין
דעם מדֿבָּר פון באַר־שֶׁבַע. איז דאָס וואַסער אויסגעגאַנגען
פון לאָגל, און זי האָט אַוועקגעוואָרפן דאָס קינד אונטער
איינעם פון די ביימלעך, און זי איז אַוועק און האָט זיך געזעצט

אַקעגן, ווייט ווי עס קען גרייכן אַ שאַס פון אַ בויגן. ווייל זי האָט געזאָגט: „לאַמיך ניט זען ווי דאָס קינד שטאַרבט.“ און זי איז געזעסן אַקעגן און האָט אויפגעהויבן איר שטים און זי האָט געוויינט.

האַט גאָט געהערט דעם קול פון דעם יינגל. און אַ מלאַך פון גאָט האָט גערופן צו הָרן פון הימל און האָט צו איר געזאָגט: „וואָס איז דיר, הָר? וואָלסט ניט מורא האָבן, ווייל גאָט האָט צוגעהערט צו דעם קול פון דעם יינגל. שטיי אויף, הייב אויף דעם יינגל און האַלט אים צו מיט דיין האַנט, ווייל פאַר אַ גרויס פאַלק וועל איך אים מאַכן.“

און גאָט האָט אויפגעפונט אירע אויגן און זי האָט דער-זען אַ ברונעם מיט וואַסער, און זי איז געגאַנגען און האָט אָנגע-פילט דעם לאַגל מיט וואַסער און געגעבן טרינקען דעם יינגל. און גאָט איז געווען מיטן יינגל. און ער איז אויפגעוואַקסן און איז געזעסן אין מדבָר, און איז געווען אַ בויגן שייסער. און ער איז געזעסן אין מדבָר פאַרן; און זיין מוטער האָט אים גע-נומען אַ ווייב פון לאַנד מצרים.

די עקודה

און עס איז געווען נאָך די דאָויקע געשעענישן, האָט גאָט אויסגעפרוּווט אַבְרָהָמען און האָט צו אים געזאָגט:

— „אַבְרָהָם!“

האַט ער געענטפערט:

— „דאָ בין איך!“

הָאָט ער געזאָגט:

— „נעם דיין זון, דיין איינציגקײַט, וואָס דו האָסט ליב,
יצחק, און גיי דיר אין לאַנד מורָה, און ברענג אים דאָרטן
אויף פּאַר אַ קרבן, אויף איינעם פון די בערג וואָס איך וועל
דיר זאָגן“.

איז אַברָהָם אויפגעשטאַנען אין דער פּרי, האָט אָנגע-
דאָטלט זײַן אייזל און האָט גענומען מיט זיך זײַנע צוויי יונגען
און זײַן זון יצחק. און ער האָט צעהאַקט האַלץ פאַרן קרבן;
און ער האָט זיך אויפגעהויבן און איז געגאַנגען צו דעם אָרט
וואָס גאָט האָט אים געזאָגט.

אויפן דריטן טאָג האָט אַברָהָם אויפגעהויבן די אויגן און
האָט דערווען דעם אָרט פון ווייטן. און אַברָהָם האָט געזאָגט
צו זײַנע יונגען:

„בלײַבט דאָ מיטן אייזל, און איך און דער יינגל וועלן גיין
בײַ אַהין, און מיר וועלן זיך בוקן און זיך אומקערן צו אײך“.
און אַברָהָם האָט גענומען דאָס האַלץ פאַרן קרבן, און
אַרויפגעלייגט אויף זײַן זון יצחק, און ער האָט גענומען אין
זײַן האַנט דאָס פּײַער און דאָס שעכטמעסער און זיי זײַנען
ביידע אין איינעם געגאַנגען.

האָט יצחק זיך אָפּגערופן צו זײַן פאָטער אַברָהָמען און
האָט געזאָגט:

— „מײַן פאָטער!“

האָט ער געענטפערט: „דאָ בין איך, מײַן זון!“
האָט ער געזאָגט: „אָט איז דאָס פּײַער און דאָס האַלץ, און
ווי איז דאָס לעמעלע פאַר אַ קרבן?“

הָאָט אַבְרָהָם געזאָגט: „גאָט וועט זיך שוין אויסזוכן אַ
לעמעלע פֿאַר אַ קרבן, מיין זון!“
און זיי זינען ביידע געגאנגען אין איינעם. און זיי זינען
געקומען צו דעם אָרט, וואָס גאָט האָט אים געזאָגט.
און אַבְרָהָם האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח און האָט אויס-
געלייגט דאָס האַלץ און ער האָט געבונדן זיין זון יצחק און אים
אַרויפגעלייגט אויפן מזבֿח, איבערן האַלץ.
און אַבְרָהָם האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט און האָט גע-
טמען דאָס שעכטמעסער צו שעכטן זיין זון.
הָאָט אַ מלאַך פון גאָט גערופן צו אים פון הימל און האָט
געזאָגט:

— „אַבְרָהָם, אַבְרָהָם!“

הָאָט ער געענטפערט: „דאָ בין איך!“
הָאָט ער געזאָגט: „זאָלסט ניט אויסשטרעקן דיין האַנט
אויפן יינגל, און זאָלסט אים גאַרנישט טאָן. ווייל איצט ווייס
איך אַז דו ביסט גאָטספּאַרכטיק, און דו האָסט ניט צוריקגע-
האַלטן מיר צו געבן דיין איינציגן זון!“
הָאָט אַבְרָהָם אויפגעהויבן זינע אויגן און האָט דערזען—
אָט האָט אַ חידער זיך איינגעדרייט מיט זינע הערנער אין די
צווייגן. און אַבְרָהָם איז געגאנגען און האָט גענומען דעם
חידער, און האָט אים געבראַכט פֿאַר אַ קרבן אָנשטאַט זיין זון.
און דער מלאַך פון גאָט האָט גערופן צו אַבְרָהָמען אַ
צווייט מאַל פון הימל און האָט געזאָגט:
„איך שווער ביי זיך, זאָגט גאָט, ווייל דו האָסט געטאָן די
דאָזיקע זאַך, און האָסט ניט צוריקגעהאַלטן מיר צו געבן דיין

זון, דיין איינציגן זון – איז בענטשן וועל איך דיך בענטשן
 און מערן וועל איך מערן דינע קינדער: אזוי ווי די שטערן
 פון הימל און אזוי ווי זאמד וואָס אויפן ברעג ים. און בענטשן
 וועלן זיך בענטשן מיט דינע קינדער אלע פעלקער פון דער
 ערד, דערפאר וואָס דו האָסט זיך צוגעהערט צו מיין קול".
 און אַברָהָם האָט זיך אומגעקערט צו זינע יונגען, און זיי
 זינען אויפגעשטאַנען און זיי זינען געגאַנגען אין איינעם קיין
 באַרשבע.

און אַברָהָם איז פאַרבליבן אין באַרשבע.

שְׁרָה שטאַרבט

און דאָס לעבן פון שְׁרָה איז געווען הונדערט און זיבן און
 צוואַנציק יאָר. און שְׁרָה איז געשטאַרבן אין חברון, אין לאַנד
 פּנען. און אַברָהָם איז געקומען באַקלאָגן שְׁרָה און זי
 באַזינען.

און אַברָהָם האָט זיך אויפגעהויבן און ער האָט גערעדט צו
 די קינדער פון חת, אזוי צו זאָגן:

אַ פּרעמדער אַבער אַ תּוֹשֵׁב בֵּין אֵיך בֵּין אֵיך. גיט מיר
 אַן אייגן פעלד פאַר קברִים און איך וועל באַגראָבן מיין טויטן".
 האָבן די קינדער פון חת געענטפערט אַברָהָמען אזוי צו
 זאָגן:

הער אונדז צו, מיין האָר; אַ געטלעכער פירשט ביסטו
 צווישן אונדז; אין דעם בעסטן פון אונדזערע קברִים באַגראָב
 דיין טויטן".

איז אַבְרָהָם אויפגעשטאַנען און האָט זיך געבוקט צו דעם פּאָלק פון לאַנד, צו די קינדער פון חת, און ער האָט צו זיי גערעדט אַזוי צו זאָגן:

„אויב עס איז אייער ווילן צו באַגראָבן מיין טויטן, בעט פאַר מיר ביי עפרונען, ער זאָל מיר געבן די הייל פון מַכְפֵּלָה“ וואָס געהערט צו אים, וואָס איז אין עק פון זיין פעלד. אין פולן געלט זאָל ער עס מיר געבן פאַר אַן אייגן פעלד פאַר קברים. און עפרון איז געזעסן צווישן די קינדער פון חת.

האָט עפרון געענטפערט אַבְרָהָמען אין די אויערן פון די קינדער פון חת אַזוי צו זאָגן:

— „ניין, מיין האַר, הער מיך צו: דאָס פעלד שענק איך דיר, אויך די הייל וואָס אין דעם פעלד שענק איך דיר, פאַר די אויגן פון די קינדער פון מיין פּאָלק שענק איך עס דיר; באַ גראָב דיין טויטן“.

האָט אַבְרָהָם זיך געבוקט פאַר דעם פּאָלק פון לאַנד און ער האָט גערעדט צו עפרונען, אין די אויערן פון דעם פּאָלק פון לאַנד, אַזוי צו זאָגן:

„ווען דו וואָלסט נאָר זיך צוהערן צו מיר! איך גיב דאָס געלט פאַרן פעלד, נעם עס פון מיר, און איך וועל דאָרטן באַ גראָבן מיין טויטן!“

האָט עפרון געענטפערט אַבְרָהָמען אַזוי צו זאָגן:
„הער מיך צו, מיין האַר, דאָס לאַנד גייט אין פיר הונדערט זילבער־שקל; וואָס האָט עס פאַר אַ ווערט צווישן מיר און צווישן דיר? און דיין טויטן באַגראָב!“

האָט אַבְרָהָם זיך צוגעהערט צו עפרונען. און אַבְרָהָם
האָט אָפּגעוויגן עפרונען דאָס זילבער, פיר הונדערט
זילבער־שקל.

אַזוי איז געבליבן דאָס פעלד פון עפרונען וואָס איז אין
מַכְפֵּלָה מיט דער הייל וואָס אין דעם פעלד, און אַלע ביימער
וואָס אויפן פעלד, אָן אייגנטום פון אַבְרָהָמען פאַר די אויגן
פון די קינדער פון חַת.

און דערנאָך האָט אַבְרָהָם באַגראָבן זײַן ווייב שָׂרָה אין
דער הייל פון דעם פעלד פון מַכְפֵּלָה, בײַ חֶבְרוֹן, אין לאַנד
כְּנָען.

אַזוי איז געבליבן דאָס פעלד און די הייל וואָס אין אים
בײַ אַבְרָהָמען פאַר אָן אייגנטום, אָן אייגן פעלד פאַר
קָבֵרִים.

ד. די געשיכטע פון יצחקן

אַבְרָהָם שיקט אַליעזֶרן קיין אַרְס־זְהָרִים

און אַבְרָהָם איז אַלט געוואָרן, אַרײַן אין די יאָרן. און גאָט
האַט געבענטשט אַבְרָהָמען מיט אַלצדינג. האָט אַבְרָהָם גע-
זאָגט צו זײַן קנעכט, דעם עלטסטן פון זײַן הויז, וואָס האָט
געוועלטיקט איבער אַלץ וואָס ער האָט געהאַט:

— „שווער מיר בײַ גאָט פון הימל און ערד, אַז דו זאָלסט
ניט נעמען קיין ווייב פאַר מײַן זון פון די טעכטער פון דעם
בנעני, וואָס איך זײַן צווישן אים; נאָר צו מײַן לאַנד און צו מײַן
אַפּשטאַם זאָלסטו גיין און נעמען אַ ווייב פאַר מײַן זון, פאַר
יצחקן.“

האַט דער קנעכט צו אים געזאָגט:

— „טאָמער וועט די פרוי ניט וועלן גיין נאָך מיר אין דעם
היגן לאַנד? זאָל איך אומקערן דײַן זון צו דעם לאַנד, וואָס דו
ביסט פון דאָרטן אַרויסגעגאַנגען?“

האַט אַבְרָהָם צו אים געזאָגט:

— „הייט זײַך; זאָלסט ניט אומקערן מײַן זון אַהין! גאָט וואָס
האַט מיך אַרויסגענומען פונעם הויז פון מײַן פאָטער און פונעם
לאַנד פון מײַן געבורט און וואָס האָט צו מיר גערעדט, און וואָס
האַט מיר געשוואָרן אַזוי צו זאָגן: „צו דײַנע קינדער וועל איך
געבן דאָס דאָזיקע לאַנד“— ער וועט שיקן זײַן מלאַך דיר

פאָרויס, און דו וועסט קריגן אַ ווייב פאַר מיין זון פון דאָרטן.
און אויב די פרוי וועט נישט וועלן גיין נאָך דיר, וועסטו זיין פריי
פון דער דאָזיקער שבועה. אָבער מיין זון זאָלסטו נישט אומ-
קערן אַהין!"

האַט דער קנעכט אים געשוואָרן אויף דער דאָזיקער
זאך.

און דער קנעכט האָט גענומען צען קעמלען פון די
קעמלען פון זיין האַר און איז אַוועקגעגאַנגען. און דאָס
בעסטע פון זיין האַר איז געווען אין זיין האַנט. ער איז אויפ-
געשטאַנען און איז געגאַנגען קיין אַרם־נהרים, צו דער שטאָט פון
נחורן.

און ער האָט געמאַכט קניען די קעמלען אויסן שטאָט, ביים
ברונעם וואַסער. עס איז געווען אַוונטצייט, ווען די וואַסער
שעפּערינס גייען אַרויס.

און ער האָט געזאָגט:

— „גאָט פון מיין האַר אַבְרָהָמען, מאַך, מיר זאָל טרעפן אַ
גליקלעכער צופאַל און טו חֶסֶד מיט מיין האַר אַבְרָהָמען. אָט
שטיי איך ביים קוואַל וואַסער און די טעכטער פון די שטאָט
לייט קומען אַרויס שעפן וואַסער. זאָל זיין, אָו די מיידל וואָס
איך וועל איר זאָגן: „בייג איין, איך בעט דיר, דיין קרוג, און
לאָמיר טרינקען“, און זי וועט זאָגן: „טרינק, און אויך דיין
קעמלען וועל איך אַנטרינקען“—האָסטו זי באַשערט פאַר דיין
קנעכט יצחק. און דערמיט וועל איך וויסן אָו דו האָסט גע-
טאָן חֶסֶד מיט מיין האַר.“

אַליעזר באַגעגנט רבקה

און עס איז געווען, איידער נאָך ער האָט געענדיקט ריידן—
ערשט רבקה קומט אַרויס, די וואָס איז געבאָרן געוואָרן
ביי בתואלן, דעם זון פון מלכהן, דער ווייב פון נחורן,
אַברָהאַם ברודער, און איר קרוג איז אויף איר אַקסל. און
די מיידל איז געווען זייער שיין אויפן אויסזען. און זי האָט
אַראָפּגענידערט צום קוואַל און האָט אָנגעפילט איר קרוג און
איז אַרויפגעקומען.

איז דער קנעכט איר געלאָפן אַנטקעגן און האָט געזאָגט:
— „לאָז מיך אַ זופ טאָן, איך בעט דיך, אַ ביסל וואַסער
פון דיין קרוג!“

האָט זי געזאָגט:

— „טרינק, מיין האַר.“ און זי האָט אויף גיך אַראָפּגעלאָזט
איר קרוג אויף איר האַנט און האָט אים געגעבן טרינקען. און
אַז זי האָט געענדיקט אים געבן טרינקען, האָט זי געזאָגט: „אויך
פאַר דייע קעמלען וועל איך אָנשעפן ביז זיי וועלן ענדיקן
טרינקען.“

און זי האָט אויף גיך אויסגעליידיקט איר קרוג אין דער
קאַרעטע און איז חידער געלאָפן צום ברונעם אָנשעפן, און זי
האָט אָנגעשעפט פאַר אַלע זיינע קעמלען. און דער מאַן קוקט
זי אָן פאַרווונדערט; ער שווייגט. ער וויל וויסן, צי גאָט
האָט באַגליקט זיין וועג אָדער ניט.

און עס איז געווען, ווען די קעמלען האָבן געענדיקט
טרינקען, אַזוי האָט דער מאַן גענומען אַ גילדערנעם נאָזרינג

און צוויי אָרעמבענדער פאַר אירע הענט, און ער האָט גע-
זאָגט:

— „וועמעס טאַכטער ביסטו? זאָג מיר, איך בעט דיך, איז
דאָ אין דיין פּאָטערס הויז אַן אָרט פאַר אונדז צו נעכטיקן?“
האָט זי צו אים געזאָגט:

— „איך בין די טאַכטער פון בתואלן, דעם זון פון מלכהן.“
און זי האָט צו אים געזאָגט: „אי שטרוי אי פוטער אַ סך איז דאָ
ביי אונדז, אי אַן אָרט צו נעכטיקן.“

האָט דער מאַן זיך גענייגט און זיך געבוקט צו גאָט, און ער
האָט געזאָגט:

— „געלויבט איז דער גאָט פון מיין האַר אַבְרָהָמֶען, וואָס
האָט ניט פאַרלאָזן זיין חֶסֶד און זיין געטריישאַפט צו מיין האַר.
מיך האָט גאָט געפירט אויפן וועג צום הויז פון מיין האַרס
ברודער.“

און די מיידל איז געלאָפן און האָט דערציילט אין איר
מוטערס הויז די דאָזיקע זאַכן.

רבקה פאַרלאָזט איר היים

און רבקה האָט געהאַט אַ ברודער וואָס זיין נאָמען איז
געווען לָבָן. און עס איז געווען ווי ער האָט דערזען דעם נאָד
רינג און די אָרעמבענדער אויף די הענט פון זיין שוועסטער,
און ווי ער האָט געהערט די ווערטער פון זיין שוועסטער
רבקה — איז לָבָן אַרויסגעלאָפן צו דעם מאַן אין דרויסן. איז

ער געקומען צו דעם מאן ווי ער שטייט ביי די קעמלען לעבן קוואל.

און לָבֵן הָאָט געזאָגט:

— „קום, געבענטשטער פון גאָט! פאַר וואָס שטייסטו אין דרויסן? איך האָב דאָך אויפגעראַמט דאָס הויז און געמאַכט אַן אָרט פאַר די קעמלען“.

איז דער מאן אַרײַנגעגאַנגען אין הויז; און ער האָט אָפּגע-
בונדן די קעמלען און האָט דערלאָנגט שטרוי און פוטער פאַר
די קעמלען, און וואַסער צו וואַשן זײַנע פיס און די פיס פון די
מענטשן וואָס מיט אים. און מע האָט געשטעלט פאַר אים עסן,
אַבער ער האָט געזאָגט:

„איך וועל ניט עסן ביז איך וועל ניט האָבן גערעדט מינע

רייד“.

הָאָט לָבֵן געזאָגט: „רייד!“

הָאָט ער געזאָגט:

— „איך בין דער קנעכט פון אַבְרָהָמֵען. און גאָט האָט זייער

געבענטשט מיין האַר און ער איז געוואָרן רײַך; און גאָט האָט
אים געגעבן שאָף און רינדער, און זילבער און גאָלד, און
קנעכט און דינסטן, און קעמלען און אייזלען. און שָׂרָה, מיין
האַרס ווייב, האָט געבאָרן אַ זון צו מיין האַר אויף דער
עלטער; און ער האָט אים אַוועקגעגעבן אַלץ וואָס ער האָט
געהאַט. און מיין האַר האָט מיך באַשוואָרן אַזוי צו זאָגן:

„זאָלסט ניט נעמען אַ ווייב פאַר מיין זון פון די טעכטער

פון דעם כְּנַעֲנִי, וואָס איך זיץ אין זײַן לאַנד. ניט אַנדערש נאָר

צו מיין פאָטערס הויז זאָלסטו גיין און צו מיין משפּחה, און
נעמען אַ ווייב פאַר מיין זון'.

„האַב איך געזאָגט צו מיין האַר:

„טאַמער וועט די פרוי ניט וועלן גיין מיט מיר?״

„האַט ער צו מיר געזאָגט:

„גאַט וואָס איך גיי פאַר אים, וועט שיקן זיין מלאַך מיט

דיך, און וועט באַגליקן דיין וועג, און דו וועסט קריגן אַ ווייב

פאַר מיין זון פון מיין משפּחה און פון מיין פאָטערס הויז'.

„בין איך געקומען היינט צום קוואַל און האָב געזאָגט:

„גאַט פון מיין האַר אַבְרָהָמֶען, אויב דו ווילסט; איך בעט

דיך, באַגליקן מיין וועג, וואָס איך גיי אויף אים— איז אָט שטיי

איך ביים קוואַל וואָסער; און עס זאָל זיין, אַז די מיידל וואָס

קומט אַרויס שעפן, און איך וועל זאָגן צו איר: „גיב מיר

טרינקען, איך בעט דיך, אַ ביסל וואָסער פון דיין קרוג', און זי

וועט זאָגן צו מיר: „אי דו טרינק, אי פאַר דינע קעמלען וועל

איך אָנשעפן', זאָל זי זיין די ווייב, וואָס גאַט האָט באַשערט

פאַר מיין האַרס זון'.

„איידער נאָך איך ענדיק ריידן צו מיין האַרצן— אָט קומט

רבקה אַרויס און איר קרוג איז אויף איר אַקסל; און זי האָט

אַראָפּגענידערט צום קוואַל און האָט אָנגעשעפט. האָב איך צו

איר געזאָגט:

„גיב מיר טרינקען, איך בעט דיך'.

„האַט זי אויף גיך אַראָפּגעלאָזט איר קרוג און האָט גע-

זאָגט:

„טרינק, און אויך דיינע קעמלען וועל איך אַנטרינקען'.
האַב איך געטרונקען און אויך די קעמלען האָט זי אָנגע-
טרונקען.

„האַב איך זי געפרעגט און האָב געזאָגט:

„וועמעס טאַכטער ביסטו?'

„האַט זי געזאָגט: די טאַכטער פון בתואַלן, דעם זון פון
נחורן, וואָס מלכה האָט געבאַרן צו אים'.

„און איך האָב אָנגעטאָן דעם נאָרינג אויף איר נאָז און די
אַרעמבענדער אויף אירע הענט. און איך האָב זיך גענייגט
און זיך געבוקט צו גאָט, און איך האָב געלויבט דעם גאָט פון
מיין האַר אַבְרָהָמען, וואָס האָט מיך געפירט אויפן ריכטיקן
וועג צו קריגן די טאַכטער פון מיין האַרס ברודער פאַר זיין
זון. און איצט—וויילט איר טאָן חֶסֶד און געטריישאַפט מיט מיין
האַר, זאָגט מיר; און אויב ניט—, זאָגט מיר; און איך וועל מיך
קערן אויף רעכטס אָדער אויף לינקס”.

האַבן געענטפערט לָבָן און בתואַל און זיי האָבן געזאָגט:

„די זאך קומט אַרויס פון גאָט. מיר קאָנען ניט ריידן צו
דיר שלעכטס אָדער גוטס. אָט איז רבקה פאַר דיר, נעם און
גי, און זאָל זי זיין אַ ווייב צו דעם זון פון דיין האַר, אַזוי ווי גאָט
האַט גערעדט”.

און עס איז געווען ווי דער קנעכט פון אַבְרָהָמען האָט גע-
הערט זייערע ווערטער, אַזוי האָט ער זיך געבוקט צו דער
ערד פאַר גאָט.

און דער קנעכט האָט אַרויסגענומען וילבערנע זאַכן און

גילדערנע זאכן און קליידער און געגעבן רבקהן. אויך איר ברודער און איר מוטער האָט ער געגעבן טייערע מתנות. און זיי האָבן געגעסן און געטרונקען, ער און די מענטשן וואָס מיט אים, און זיי האָבן איבערגענעכטיקט און זיי זיינען אויפגעשטאַנען אין דער פרי און ער האָט געזאָגט:

— „שיקט מיך אַוועק צו מיין האַר.“ האָבן געזאָגט איר ברודער און איר מוטער: — „זאָל די מיידל בלייבן ביי אונדז אַ יאָר אָדער צען חדשים. דערנאָך וועט זי גיין.“ האָט ער צו זיי געזאָגט:

— „האַלט מיך נישט אויף, אַז גאָט האָט שוין באַגליקט מיין וועג. שיקט מיך אַוועק און לאָמיר גיין צו מיין האַר.“ האָבן זיי געזאָגט:

— „מיר וועלן רופן די מיידל און מיר וועלן פּרעגן ביי איר.“ האָבן זיי גערופן רבקהן און האָבן צו איר געזאָגט:

— „וויילסטו גיין מיט דעם דאָזיקן מאַן?“

האַט זי געזאָגט: „איך וויל גיין!“

האָבן זיי אַרויסבאַגלייט זייער שוועסטער רבקהן און אַבְרָהָם קנעכט און זיינע מענטשן. און זיי האָבן געבענטשט רבקהן און האָבן צו איר געזאָגט:

„שוועסטער אונדזערע! דו זאָלסט ווערן — טויזנטער מאָל צען טויזנט! און דינע קינדער זאָלן ירשען די שטעט פון זייערע פּינד!“

און דער קנעכט האָט גענומען רבקהן און איז אַוועקגע-
גאַנגען.

רבקה ווערט יצחקס ווייב

און יצחק איז אַרויס זיך דורכצוגיין אין פעלד אַקעגן אָונט. און ער האָט אויפגעוהויבן זיינע אויגן און האָט אַ קוק געטאָן – ערשט קעמלען קומען אָן! און רבקה האָט אויפגעוהויבן אירע אויגן און האָט דערווען יצחקן, און זי האָט זיך אַראָפּגע-לאָזט פון קעמל און זי האָט געזאָגט צום קנעכט:

– „ווער איז יענער מאַן וואָס גייט אין פעלד אונדז אַנטקעגן?“

האָט דער קנעכט געזאָגט:

– „דאָס איז מיין האָר.“

האָט זי גענומען דעם שלייער און האָט זיך פאַרדעקט.

און דער קנעכט האָט דערציילט יצחקן אַלע זאַכן וואָס

ער האָט געטאָן.

און יצחק האָט זי אַריינגעבראַכט אין דעם געצעלט פון

זיין מוטער שָׁרָה. און ער האָט גענומען רבקהן, און זי איז גע-

וואָרן זיין ווייב. און ער האָט זי ליב געהאַט. און יצחק האָט

זיך געטרייסט נאָך זיין מוטער.

אַבְרָהָם שטאַרבט

און דאָס זיינען די טעג פון אַבְרָהָם לעבן: הונדערט און

פינף און זיבעצייק יאָר – האָט ער געלעבט. און אַבְרָהָם איז

געשטאַרבן אין אַ גוטער עלטער, אַלט און זאַט מיט יאָרן. און

יצחק און ישמעאל, זיינע זין, האָבן אים באַגראָבן אין דער הייל

פון מַכְפֵּלָה, אין פעלד וואָס אַבְרָהָם האָט אָפּגעקויפט פון די

קינדער פון חת. דארטן איז באַגראָבן געוואָרן אַברָהָם און זײַן ווייב שָׂרָה.

און עס איז געווען נאָך דעם טויט פון אַברָהָמען, האָט גאָט געבענטשט זײַן זון יצחקן.

עֶשָׂו און יַעֲקֹב ווערן געבאָרן

יצחק איז געווען פּערציק יאָר אַלט, ווען ער האָט זיך גע-
טמען רבקהן פֿאַר אַ ווייב. און יצחק האָט געבעטן צו גאָט
פֿאַר זײַן ווייב, ווייל זי איז געווען אַן עקרה, און גאָט האָט אָנגע-
טמען זײַן געבעט.

און איידער רבקה האָט געבאָרן, האָבן די קינדער זיך גע-
שטויסן אין איר.

איז זי געגאנגען פרעגן בײַ גאָט. און גאָט האָט צו איר
געזאָגט:

„צוויי אומות זײַנען אין דיין לײב,

און צוויי פעלקער וועלן זיך פון דיר צעשיידן,

אײַן פֿאַלק וועט זײַן שטאַרקער פון אַ צווייט פֿאַלק,

און דער עלטערער וועט דינען דעם יינגערן.“

און אַז עס איז געקומען איר צײַט צו געבערן—אָט, אַ

צוילינג איז אין איר לײב! און דער ערשטער איז געווען אַ

רויטער, אין גאַנצן אַזוי ווי אַ האַריקער מאַנטל, און מען האָט

גערופן זײַן נאָמען עֶשָׂו*. און דערנאָך איז געבאָרן געוואָרן זײַן

* עשו, פון וואָרט עשה—מאַכן, אַ פֿאַרטיקער.

ברודער, און זיין האַנט האָט צוגעהאַלטן דעם פוסטריט פון
 עָשׂוֹן, און מען האָט גערופן זיין נאָמען יַעקב*. און יצחק איז
 געווען זעכציק יאָר אַלט, ווען זיי זיינען געבאָרן געוואָרן.
 און די יינגלעך זיינען אויפגעוואַקסן; און עָשׂוֹן איז געווען
 אַ מענטש געניט אין געיעג, אַ פעלדמענטש. און יַעקב איז גע-
 ווען אַ שטילער מענטש, וואָס זיצט אין געצעלטן. און יצחק
 האָט ליב געהאַט עָשׂוֹן, ווייל דאָס געפאַנג איז אים געווען גע-
 שמאַק. און רבקה האָט ליב געהאַט יַעקבן.

עָשׂוֹן פאַרקויפט זיין בכורה

אין מאָל האָט יַעקב געקאָכט אַ געקעכטס און עָשׂוֹן איז
 אָנגעקומען פון פעלד. און ער איז געווען פאַרשמאַכט.
 האָט עָשׂוֹן געזאָגט צו יַעקבן: „איך בעט דיר, לאָז מיך זיך
 אָנווען פון דעם רויטן, פון אַט דעם רויטן, ווייל איך בין פאַר-
 שמאַכט“.

האַט יַעקב געזאָגט:

— „פאַרקויף מיר אַקאַרשט דיין בכורה!“

האַט עָשׂוֹן געזאָגט:

— „זע, איך האַלט ביים שטאַרבן! איז צו וואָס דאַרף איך

די בכורה?“

האַט יַעקב געזאָגט:

— „שווער מיר אַקאַרשט“. האָט ער אים געשוואָרן, און ער

האַט פאַרקויפט זיין בכורה צו יַעקבן.

* יַעקב, פון וואָרט עקב — טריט.

און יעקב האָט געגעבן עֶשׂוֹן ברויט און דאָס געקעכטס פֿון לינדזן. און ער האָט געגעסן און געטרונקען און איז אויפֿ־געשטאַנען און אַוועקגעגאַנגען.
אַזוי האָט עֶשׂוֹ פאַרשעמט די בכורה.

יצחק אין לאַנד פֿון די פֿלשתיים

איז געוואָרן אַ הונגער אין לאַנד. און גאָט האָט זיך באַזויגן צו יצחק און האָט געזאָגט:
„וואָלסט ניט אַראָפּגיין קיין מצרים; האַלט זיך אויף אין אָט דעם לאַנד, און איך וועל זיין מיט דיר און וועל דיך בענטשן, ווייל צו דיר און צו דייןע קינדער וועל איך געבן דאָס לאַנד. דערפֿאַר וואָס אַבְרָהָם האָט זיך צוגעהערט צו מיין קוֹל און האָט געהיט מיין געבאָט.“
און יצחק איז געגאַנגען צו אַבִּימֶלֶךְ דעם מֶלֶךְ פֿון די פֿלשתיים קיין גֶרָר. און יצחק האָט זיך באַזעצט אין גֶרָר.
און יצחק האָט געזויט אין יענעם לאַנד, און האָט געקראָגן אין יענעם יאָר הונדערט מאָל אַזוי פֿיל; און גאָט האָט אים גע־בענטשט. און ער איז געוואָרן רייך, און איז נאָך אַנאַנד רייכער געוואָרן. ביי ער איז געוואָרן זייער רייך. און ער האָט געהאַט שאָף און רינדער; און די פֿלשתיים האָבן אים מקנא געווען. און אַלע ברינעמער וואָס די קנעכט פֿון זיין פֿאָטער האָבן גע־גראָבן אין די טעג פֿון זיין פֿאָטער אַבְרָהָמֶען—האָבן די פֿלשתיים זיי פאַרשטאַפּט און זיי אָנגעפֿילט מיט ערד. און אַבִּימֶלֶךְ האָט געזאָגט צו יצחקן:

„גיי אױעק פון אונדו, ווייל דו ביסט אַ סך שטאַרקער פון אונדו“.

איז יצחק אױעקגעגאַנגען פון דאָרטן און האָט געלאָגערט אין טאָל פון גַר און האָט זיך דאָרטן באַזעצט. און די קנעכט פון יצחקן האָבן געגראָבן אין טאָל, און האָבן דאָרטן געפונען אַ ברונעם קוואַלנדיק וואַסער: האָבן זיך געקריגט די פאַסטעכער פון גַר מיט די פאַסטעכער פון יצחקן אזוי צו זאָגן:

„אונדו געהערט דאָס וואַסער!“

און זיי האָבן געגראָבן אַן אַנדער ברונעם און האָבן זיך איבער אים אויך געקריגט.

און ער איז אַרויפגעגאַנגען פון דאָרטן קיין באַר־שֶׁבַע. און גאָט האָט זיך באַזוּיזן צו אים און האָט געזאָגט: „איך בין דער גאָט פון דיין פאַטער אַבְרָהָמ, זאָלט ניט מורא האָבן, איך בין מיט דיר און איך וועל דיך בענטשן, און וועל מערן דינע קינדער“.

און אַבימֶלֶך איז געקומען צו אים פון גַר מיט זיינע פֿרײַנד.

האָט יצחק צו זיי געזאָגט:

— „צו וואָס זײט איר געקומען צו מיר, אָו איר זײט מיר שױנאים, און האָט מיך אַרויסגעשיקט פון אייך?“
האָבן זיי געזאָגט:

— „זען האָבן מיר געזען אַו גאָט איז מיט דיר, און מיר האָבן געזאָגט: זאָל־זשע זײן אַ שבועה צווישן אונדו און צווישן דיר, און לאָמיר שליסן אַ בונד מיט דיר“.

האָט ער געמאַכט פֿאַר זי אַ מאָלצײַט, און זי האָבן גע-
געסן און געטרונקען. און זי זײַנען אויפגעשטאַנען פֿרי און זי
האָבן געשוואָרן אײַנער צום אַנדערן. און יצחק האָט זי אַרויס-
באַגלייט, און זי זײַנען אַזעקגעגאַנגען פֿון אים אין פֿרידן.
און אַז עָשָׂו איז געווען פֿערציק יאָר אַלט, האָט ער גענומען
פֿאַר אַ חײַב יהודית, די טאָכטער פֿון באָרי דעם חתן, און
בָּשֶׁמֶת די טאָכטער פֿון אַילֹן דעם חתן, און זי בײַדע האָבן
פֿאַרביטערט דאָס האַרץ פֿון יצחק און פֿון רבקהן.

יעקב קריגט אַרויס זײַן פֿאַטערס בִּרְכָה

און עס איז געווען, אַז יצחק איז אַלט געוואָרן און זײַנע
אײַגן זײַנען געוואָרן צו טונקל צו זען, האָט ער גערופן זײַן
עלטערן זון עָשָׂו און האָט צו אים געזאָגט:
— „מײַן זון!“

האָט ער צו אים געזאָגט: „דאָ בין איך!“

האָט ער געזאָגט: „זע נאָר, איך בין אַלט, איך ווײַס נישט
דעם טאָג פֿון מײַן טויט. נעם־זשע איצט, איך בעט דײַך, דײַנע
חאָפֿן, דײַן פֿײַלד־בײַטל און דײַן בויגן, און גײַ אַרויס אין פעלד
און פֿאַנג מיר אַ געפֿאַנג; און מאַך מיר אַ מאַכל אַזוי ווי איך
האָב ליב, און ברענג מיר און איך וועל עסן; כִּדְּיִי איך זאָל
דײַך בענטשן אײַדער איך שטאַרבֿ.“

און עָשָׂו איז אַזעקגעגאַנגען אין פעלד, צו פֿאַנגען אַ
געפֿאַנג.

און רבקה האָט געהערט ווי יצחק רעדט צו זיין זון עֶשָׂו .
האָט רבקה געזאָגט צו איר זון יעקבן אַזוי צו זאָגן:
— „זע, איך האָב געהערט ווי דײַן פּאָטער רעדט צו דײַן
ברודער עֶשָׂו אַזוי צו זאָגן: ברענג מיר אַ געפּאָנג און מאַך מיר
אַ מאַכל, און איך וועל עסן, און איך וועל דיך בענטשן איידער
איך שטאַרב, איז איצט, מיין זון, הער זיך צו צו מיין קול, אַזוי
ווי איך באַפעל דיר. גיי אַקאַרשט צו די שאָף און ברענג מיר
פון דאָרטן צוויי גוטע ציגנבעקלעך, און איך וועל פון זיי מאַכן
אַ מאַכל פאַר דײַן פּאָטער, אַזוי ווי ער האָט ליב, און דו וועסט
ברענגען צו דײַן פּאָטער, ער זאָל עסן, כּדי ער זאָל דיך
בענטשן פאַר זיין טויט“.

האָט יעקב געזאָגט צו זיין מוטער רבקה :

— „זע, מיין ברודער עֶשָׂו איז אַ מענטש אַ האַרטיקער, און
איך בין אַ מענטש אַ גלאַטער. טאַמער וועט מיך מיין פּאָטער
אַנטאַפּן, וועל איך זיין אין זיינע אויגן ווי אַן אַפּנאַרער, און איך
וועל ברענגען אויף זיך אַ קללה און גיט אַ ברכה“.

האָט זיין מוטער צו אים געזאָגט:

— „אויף מיר דײַן קללה, מיין זון! נאָר הער צו צו מיין

קול— און גיי ברענג!“

איז ער געגאַנגען און האָט גענומען און געבראַכט צו זיין
מוטער. און זיין מוטער האָט געמאַכט אַ מאַכל אַזוי ווי זיין
פּאָטער האָט ליב געהאַט.

און רבקה האָט גענומען די שענסטע בגדים פון איר
עלטערן זון עֶשָׂו, וואָס זיינען געווען ביי איר אין הויז, און האָט

זיי אָנגעטאָן איר זינערן זון יעקב . און די פעלכלעך פון די
צינבעקלעך האָט זי אָנגעטאָן אויף זינע הענט און אויף זיין
גלאַטן האַלדז. און זי האָט געגעבן דעם מאַכל און דאָס ברויט
וואָס זי האָט געמאַכט אין דער האַנט פון איר זון יעקב .
און ער איז געקומען צו זיין פאָטער און האָט געזאָגט:
— „פאָטער מינער!“

האָט ער געזאָגט: „דאָ בין איך! ווער ביסטו, מיין זון?“
האָט יעקב געזאָגט צו זיין פאָטער:
— „איך בין עשו דין בקור. איך האָב געטאָן אזוי ווי דו
האָסט מיר געהייסן. הייב זיך אויף, איך בעט דיך, זעין זיך
און עס פון מיין געפאַנג, כּדי דו זאָלסט מיך בענטשן.“
האָט יצחק געזאָגט צו זיין זון:
— „ווי האָסטו עפעס אזוי גיך געפונען, מיין זון?“ האָט ער
געזאָגט:

— „ווייל גאָט דיין האַר האָט עס מיר צוגעשיקט.“
האָט יצחק געזאָגט צו יעקב:
— „קום צו נענטער, איך בעט דיך, און לאָמיק דיך אָנטאָפּן,
מיין זון, צי דו ביסט דאָס מיין זון עשו, אָדער ניט.“
האָט יעקב זיך גענענטערט צו זיין פאָטער יצחק, און ער
האָט אים אָנגעטאַפּט און האָט געזאָגט:
— „דער קול — איז דער קול פון יעקבן. אָבער די הענט —
זינען די הענט פון עשו.“ און ער האָט אים ניט דערקענט ווייל
זינע הענט זינען געווען האַריק אזוי ווי די הענט פון זיין
ברודער עשו .

האַט ער געזאָגט:
— „דערלאַנג מיר און איך וועל עסן פון מיין זונס געפאַנג
פּדי איך זאָל דיך בענטשן!“
האַט ער אים דערלאַנגט און ער האָט געגעסן. און ער
האַט אים געבראַכט וויין און ער האָט געטרונקען.
און זיין פּאָטער? צחק האָט געזאָגט צו אים:
— „קום צו נענטער, איך בעט דיך, און גיב מיר אַ קוש, מיין
זון!“

האַט ער זיך גענענטערט און האָט אים אַ קוש געטאָן און
צחק האָט געשמעקט דעם ריח פון די קליידער און האָט אים
געבענטשט און געזאָגט:

„דער ריח פון מיין זון
איז ווי דער ריח פון אַ פעלד
וואָס גאַט האָט עס געבענטשט!
און גאַט זאָל דיר געבן
פון דעם טוי פון הימל
און פון די פעטקייטן פון דער ערד,
און אַ סך תבואה און וויין!
פעלקער זאָלן דיר דינען,
און אומות זאָלן זיך בוקן צו דיר!
זי אַ האָר איבער דינגע ברידער,
און די זין פון דיין מוטער זאָלן זיך בוקן צו דיר.
פאַרשאַלטן זאָלן זיין די וואָס שילטן דיך
און געבענטשט זאָלן זיין די וואָס בענטשן דיך.“

און עס איז געווען אַז יצחק האָט געענדיקט בענטשן יַעקבן,
און ווי נאָר יַעקב איז אַרויס פֿון זײַן פֿאַטער, אַזוי איז זײַן
ברודער עֶשָׂו אָנגעקומען פֿון געיעג. און ער האָט אויך געמאַכט
אַ מאַכל און געבראַכט צו זײַן פֿאַטער. און ער האָט געזאָגט צו
זײַן פֿאַטער:

— „זאָל מײַן פֿאַטער אויפשטיין און עסן פֿון זײַן וונס גע-
פֿאַנג, כּדי ער זאָל מיך בענטשן!“

האָט זײַן פֿאַטער יצחק צו אים געזאָגט:

— „ווער ביסטו?“

האָט ער געזאָגט:

— „איך בין דיין זון, דיין בכּור עֶשָׂו!“

האָט יצחק געציטערט זייער אַ גרויס ציטערניש און ער

האָט געזאָגט:

— „טאָ ווער איז דער וואָס האָט געפֿאַנגען אַ געפֿאַנג און

מיר געבראַכט, און איך האָב געגעסן פֿון אַליץ איידער דו ביסט

געקומען, און איך האָב אים געבענטשט? ער וועט אויך בלײַבן

געבענטשט!“

ווי עֶשָׂו האָט דערהערט די ווערטער פֿון זײַן פֿאַטער, אַזוי

האָט ער אויסגעשריען אַ זייער גרויס און ביטער געשרײַ און

ער האָט געזאָגט צו זײַן פֿאַטער:

— „בענטש מיך אויך, מײַן פֿאַטער!“

האָט ער געזאָגט:

— „דיין ברודער איז געקומען מיט פֿאַלשקײַט און האָט צו-

גענומען דיין ברכּה.“

האַט ער געזאָגט:

— „ער האָט מיך שוין צוויי מאַל אָפּגענאַרט. מײַן בכורה
האַט ער צוגענומען, און אָט האָט ער איצט צוגענומען מײַן
בִּרְכָּה!“

און ער האָט געזאָגט: „האַסטו נישט איבערגעלאָזן פאַר מיר
קײַן בִּרְכָּה?“

האַט יצחק געענטפערט און האָט געזאָגט צו עֶשָׂו:
„זע, איך האָב אים געמאַכט פאַר אַ האַר איבער דיר, און
מיט תּבוּאה און מיט ווײַן האָב איך אים פאַרוואָרגט, און פאַר
דיר — וואָס קען איך דען טאָן, מײַן זון?“

האַט עֶשָׂו געזאָגט צו זײַן פּאָטער:
„איז דאָס די איינציקע בִּרְכָּה בײַ דיר, מײַן פּאָטער?
בענטש מיך אויך, מײַן פּאָטער!“

און עֶשָׂו האָט אויפגעהויבן זײַן קול און האָט געוויינט.
האַט זײַן פּאָטער יצחק זיך אָפּגערוּפּן און האָט צו אים
געזאָגט:

„זע, ווייט פון די פעטקײַטן פון דער ערד וועט זײַן דײַן
ווינאַרט,

און אַן דעם הימלס טוי פון אויבן,
און אויף דײַן שווערד וועסטו לעבן.
און דײַן ברודער וועסטו דינען.

און עס וועט זײַן — אַז דו וועסט זיך אָפּרײַסן,
וועסטו אַראָפּוואַרפן זײַן יאָך פון דײַן האַלדזו!
און עֶשָׂו האָט פּײַנט געקראָגן יעקבן איבער דער בִּרְכָּה

וואָס זײַן פּאָטער האָט אים געבענטשט. און עָשוּ האָט געזאָגט
בײַ זיך אין האַרצן:

„זאָלן אַנקומען די טרויערטעג נאָך מיין פּאָטער, און איך
וועל דערהרגען מיין ברודער יעקב!“

האָט מען דערציילט רבקהן די ווערטער פון איר
עלטערן זון עָשוּ. און זי האָט געשיקט און האָט גערופן איר
ינגערן זון יעקבן און האָט צו אים געזאָגט:

„זע, דיין ברודער עָשוּ טרייסט זיך מיט דעם אַז ער וועט
דיך דערהרגען. און איצט, מיין זון, הער זיך צו צו מיין קול,
און שטיי אויף, אַנטלויף דיר צו מיין ברודער לָבָן קיין חָרָן.
און דו וועסט זיצן בײַ אים עטלעכע יאָר, ביז וואַגען דער
גרימצאָרן פון דיין ברודער וועט אָפּגיין, ביז דער כַּעַס פון דיין
ברודער וועט זיך אָפקערן פון דיר, און ער וועט פאַרגעסן
וואָס דו האָסט אים געטאָן. און איך וועל שיקן און וועל דיך
אָפּנעמען פון דאָרטן. צו וואָס זאָל איך פאַרלירן אייך ביידן
אין איין טאָג?“

און רבקה האָט געזאָגט צו יעקבן:

„מיין לעבן איז מיר נמאס צוליב די טעכטער פון חַת; אויב
יעקב נעמט אויך אַ ווייב פון די טעכטער פון חַת, אַזוי ווי עס
זײַנען אָט די טעכטער פון דעם לאַנד—וואָס טויג מיר מיין
לעבן?“

האָט יעקב גערופן יעקבן און האָט אים געבענטשט און
האָט אים באַפוילן און האָט צו אים געזאָגט:

„זאָלסט ניט נעמען קיין ווייב פון די טעכטער פון כּנָען.
שטיי אויף, גיי קיין פּדן־אַרם, צו דעם הויז פון בתוואָלן, דיין

מוטערס פאָטער, און נעם דיר פון דאָרטן אַ ווייב פון די
טעכטער פון לָבֶנֶן, דיין מוטערס ברודער. און גאָט וועט
דיך בענטשן און וועט דיך מערן, און וועט דיר געבן די בִּרְכָה
פון אַבְרָהָמֶן, דיר און דייןע קינדער מיט דיר, פֿדי דו זאָלסט
ירשען דאָס לאַנד, וואָס גאָט האָט געגעבן אַבְרָהָמֶן."
און יצחק האָט אַוועקגעשיקט יַעֲקֹב, און ער איז געגאַנגען
קיין פֿוֹדֵדָאָרם, צו לָבֶנֶן דעם זון פון בְּתוּאֵלָן, דעם ברודער
פון רבקה; דער מוטער פון יַעֲקֹב און עֵשָׂו.

ה. די געשיכטע פון יעקבן

יעקבס חלום

און יעקב איז אַרויסגעגאַנגען פון באַר־שָׁבַע און איז גע־
גאַנגען קיין חָרָן. און ער האָט געטראַפֿן אַן אָרט און איז דאַרטן
געבליבן נעכטיקן, ווייל די זון איז אונטערגעגאַנגען.

און ער האָט גענומען פון די שטיינער פון דעם אָרט און
געמאַכט זיך אַ צוקאַפּנס, און האָט זיך געלייגט אין יענעם אָרט.
האָט זיך אים געחלומט:

אַט שטייט אַ לייטער אויף דער ערד, און זיין שפיץ גרייכט
ביזן הימל. און זע! מלאַכים פון גאָט גייען אַרויף און נידערן
אַראָפּ אויף אים. און גאָט שטייט איבער אים און ער זאָגט:

„איך בין יהוה דער גאָט פון דיין פאָטער אַבְרָהָמָען און
דער גאָט פון יצחקן. דאָס לאַנד וואָס דו ליגסט דערויף— צו
דיר וועל איך עס געבן און צו דיניע קינדער. און דיניע
קינדער וועלן זיין אַזוי ווי שטויב פון ערד, און וועסט זיך אויס־
שפּרייטן קיין מערב און קיין מזרח און קיין צפון און קיין
דָרום. און בענטשן וועלן זיך מיט דיר און מיט דיניע קינדער
אַלע משפּחות פון דער ערד. און זע, איך וועל זיין מיט דיר,
און איך וועל דיך היטן אומעטום וווּ דו וועסט גיין, און איך
וועל דיך אומקערן צו דעם דאָזיקן לאַנד, ווייל איך וועל דיך

ניט פאַרלאָזן, ביז וואָנען איך וועל טאָן וואָס איך האָב דיר
צוגעזאָגט".

האַט יעקב זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף און ער האָט
געזאָגט:

„באַמת, גאָט איז אין דעם דאָזיקן אָרט און איך האָב ניט
געוויסט!" און ער האָט מורא געהאַט און האָט געזאָגט:

„ווי מוראדיק איז אָט דער אָרט! ניט אנדערש— אַז דאָס
איז דאָס הויז פון גאָט און דאָס איז דער טויער פון הימל!"

און יעקב איז אויפגעשטאַנען אין דער פרי, און ער האָט
גענומען דעם שטיין וואָס ער האָט געמאַכט פאַר זיין צוקאַפנס
און האָט אים געמאַכט פאַר אַ זייל, און ער האָט אַרויפגעגאַסן
אייל אויף זיין שפיץ. און ער האָט גערופן דעם נאָמען פון
יענעם אָרט בֵּית־אֵל*.

און יעקב האָט זיך אַ גדר געטאָן אזוי צו זאָגן:

„אויב גאָט וועט זיין מיט מיר און וועט מיך היטן אויף דעם
דאָזיקן וועג וואָס איך גיי, און ער וועט מיר געבן ברויט צום
עסן און אַ בָּגֶד אָנצוטאָן, און איך וועל זיך אומקערן בשלום
צו מיין פאָטערס הויז, וועט יהוה זיין מיין גאָט. און אָט דער
שטיין וואָס איך האָב געמאַכט פאַר אַ זייל, וועט זיין אַ הויז פון
גאָט; און פון אַלץ וואָס דו וועסט מיר געבן— וועל איך אַ
צענט־חֶלֶק אָפּגעבן דיר".

* בֵּית־אֵל — דאָס הויז פון גאָט.

יעקב באַגעגוט רחלען

און יעקב האָט אויפגעהויבן זײַנע פיס און איז געגאַנגען
צו דעם לאַנד פון די קינדער פון מֹרַח.

און ער האָט אַ קוק געטאַן— ערשט אַ ברונעם איז אין
פעלד, און דרײַ סטאַדעס שאָף וואַרטן דאָרטן בײַ אים; ווייל
פון יענעם ברונעם פלעגט מען אַנטרינקען די סטאַדעס, און דער
שטיין אויפן מויל פון ברונעם איז געווען גרויס. און אַז דאָרטן
האַבן זיך צונויפגעזאַמלט אַלע סטאַדעס, פלעגט מען אַראָפֿֿ
קײַקלען דעם שטיין פון דער עפענונג פון ברונעם און מען
פלעגט אַנטרינקען די שאָף, און ווידער אַרויפלייגן דעם שטיין
אויף דער עפענונג פון דעם ברונעם, אויף זײַן אָרט.

האַט יעקב צו זיי געזאָגט:

— „פון וואַנען זײַט איר, מײַנע ברידער?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „פון סָרְךָן זײַנען מיר.“

האַט ער צו זיי געזאָגט:

— „קענט איר לָבֶנען, דעם זון פון נְחֹרְךָן?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „מיר קענען!“

האַט ער צו זיי געזאָגט:

— „איז פריד צו אים?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „פריד; און אַט קומט זײַן טאַכטער רחל מיט די שאָף.“

האַט ער צו זיי געזאָגט:

— „ועט, דער טאָג איז נאָך גרויס, עס איז נאָך ניט צײַט אַרײַנצוטרייבן די שאַף; טרינקט אָן די שאַף און גײט פּיטערט“.

האַבן זיי געזאָגט:

— „מיר קענען ניט, ביז וואָנען אַלע סטאַדעס וועלן זיך צונויפּזאַמלען, און מען וועט אַראָפּקײַקלען דעם שטיין פון דעם מויל פון ברונעם; און מיר וועלן אַנטרינקען די שאַף“.

ווי ער רעדט נאָך מיט זיי, אַזוי איז רחל אונטערגעקומען מיט איר פּאָטערס שאַף. און עס איז געווען, ווי יעקב האָט דערזען רחלען, די טאָכטער פון לָבֵנען, זײַן מוטערס ברודער, אַזוי האָט יעקב זיך געזענטערט און האָט אַראָפּגעקײַקלט דעם שטיין פון דער עפענונג פון ברונעם, און האָט אָנגעטרונקען די שאַף פון לָבֵנען, זײַן מוטערס ברודער. און יעקב האָט געקושט רחלען און האָט אויפּגעהויבן זײַן קול און געוויינט. און יעקב האָט דערצײלט רחלען אַז ער איז איר פּאָטערס אַ קרוב און אַז ער איז רבקהס אַ זון. און זי איז געלאָפּן און האָט אָנגעזאָגט איר פּאָטער.

און עס איז געווען ווי לָבֵן האָט געהערט וועגן יעקבן, זײַן שוועסטערס זון, אַזוי איז ער אים געלאָפּן אַנטקעגן, און ער האָט אים געהאַלדזט און אים געקושט— און ער האָט אים אַרײַגעבראַכט אין זײַן הויז.

און יעקב האָט דערצײלט לָבֵנען אַלע יענע געשעענישן. און לָבֵן האָט צו אים געזאָגט:

— „דו ביסט דאָך מײַן אײַגן בײַן און פּלײַש!“

און יַעקב איז געוועסן בײַ אים אַ חודש צײַט. האָט לָבָן
געזאָגט צו יַעקבן:

—װײַל דו ביסט מײַנער אָן אײַגענער, זאָלסטו מיר דינען
אומזיסט? זאָג מיר, וואָס זאָל זײַן דײַן לױן?"

לָבָן נאַרט אָפּ יַעקבן

און לָבָן האָט געהאַט צוויי טעכטער: דער נאָמען פון דער
עלטערער איז געווען לָאָה, און דער נאָמען פון דער
ײַנגערער—רַחֵל. און לָאָהס אויגן זײַנען געווען שלאָפע, און
רַחֵל איז געווען שײַן אויפן געשטאַלט און שײַן אויפן פנים, און
יַעקב האָט ליב געקראָגן רַחֵלען. און ער האָט געזאָגט:

—ײַך וועל דיר דינען זיבן יאָר פאַר רַחֵלען, פאַר דײַן
ײַנגערער טאָכטער."

האָט לָבָן געזאָגט:

—ײַבעסער איך זאָל זי דיר געבן, איידער איך זאָל זי געבן
צו אַן אַנדער מאַן. בלײַב בײַ מיר!"

און יַעקב האָט געדינט פאַר רַחֵלען זיבן יאָר, און זײ זײַנען
געווען אין זײַנע אויגן אַזוי ווי עטלעכע טעג איבער זײַן ליב־
שאַפט צו איר.

און יַעקב האָט געזאָגט צו לָבָנען:

—ײַב מיר מײַן ווײַב, ווײַל מײַנע טעג זײַנען פאַרפולט
געוואָרן."

האָט לָבָן צונויפגעזאַמלט אַלע מענטשן פון דעם אָרט,
און ער האָט געמאַכט אַ סעודה. און עס איז געווען אין אַוונט,
האָט ער גענומען זײַן טאָכטער לָאָה און האָט זי געבראַכט צו

אים. און לָבֵן האָט איר געגעבן זײַן דינסט זלפֿה – פֿאַר אַ דינסט צו זײַן טאַכטער לאה.

און אַז יַעקב האָט דערזען, אַז דאָס איז גאָר לאה, האָט ער געזאָגט צו לָבֵן:

—״וואָס האָסטו מיר געטאָן? האָב איך נישט געדינט בײַ דיר פֿאַר רַחלען, און פֿאַר וואָס האָסטו מיך גענאַרט?״
האָט לָבֵן געזאָגט:

—״עס ווערט נישט געטאָן אַזוי בײַ אונדז, מע גיט נישט אויס די ייִנגערע פֿאַר דער עלטערער. וואָרט אָפֿ די וואָך, און מיר וועלן דיר אויך יענע געבן, פֿאַר דעם דינען וואָס דו וועסט דינען בײַ מיר נאָך זיבן אַנדערע יאָר.״

האָט יַעקב אַזוי געטאָן. און לָבֵן האָט אים געגעבן זײַן טאַכטער רַחל פֿאַר אַ ווייב. און לָבֵן האָט געגעבן צו זײַן טאַכטער רַחלען זײַן דינסט בִּלְהֵא פֿאַר אַ דינסט צו איר. און יַעקב האָט רַחלען מער ליב געהאַט פֿון לאה. און ער האָט געדינט בײַ לָבֵן נאָך זיבן אַנדערע יאָר.

יעקבס קינדער

און לאה האָט געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זײַן נאָמען ראובן, ווייל זי האָט געזאָגט:

״גאָט האָט געזען מיין פֿיין; איצט וועט מיך מיין מאַן ליב האָבן.״

און זי האָט ווידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זײַן נאָמען שמעון.

און זי האָט ווידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין
נאָמע לֵוִי.

און זי האָט ווידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין
נאָמען יהודה.

און זי האָט אויפגעהערט געבערן.
און רַחֵל האָט מקנא געווען איר שוועסטער.
און יעקב האָט גענומען בְּלֵהָהן פֶּאָר אַ ווײַב.
און בְּלֵהָה האָט יעקבן געבאָרן אַ זון און רַחֵל האָט גערופן
זיין נאָמען דָן.

און בְּלֵהָה האָט יעקבן געבאָרן אַ צווייטן זון. און רַחֵל
האָט גערופן זיין נאָמען נַפְתָּלִי.

און יעקב האָט גענומען זְלֵפְהָהן פֶּאָר אַ ווײַב. און זְלֵפְהָה
האָט יעקבן געבאָרן אַ זון. האָט לאה גערופן זיין נאָמען גַד.
און זְלֵפְהָה האָט יעקבן געבאָרן אַ צווייטן זון. האָט לאה
גערופן זיין נאָמען אָשֵׁר.

און גָּאָט האָט זיך צוגעהערט צו לאה און זי האָט יעקבן
געבאָרן אַ פינפטן זון. און לאה האָט גערופן זיין נאָמען יששכר.
און לאה האָט יעקבן געבאָרן אַ זעקסטן זון. און לאה האָט
גערופן זיין נאָמען זבולון.

און דערנאָך האָט זי געבאָרן אַ טאָכטער און זי האָט גע-
רופן איר נאָמען דינה.

און גָּאָט האָט זיך דערמאָנט אָן רַחֵלען און גָּאָט האָט זיך
צוגעהערט צו איר. און זי האָט געבאָרן אַ זון און זי האָט גע-
זאָגט: „גָּאָט האָט אָפּגעטאָן מײַן תּרֵפָה.“ און זי האָט גערופן
זיין נאָמען יוֹסֵף.

יעקב וייל זיך אומקערן אהיים

און עס איז געווען, און רחל האָט געבאָרן יוספּן, האָט יעקב געזאָגט צו לָבֵנען:

— „לאָז מיך אַוועק, און איך וועל גיין צו מיין אָרט און צו מיין לאַנד; גיב מיר מיינע ווייבער און מיינע קינדער, וואָס איך האָב פֿאַר זיי געדינט, און איך וועל גיין!“
האָט לָבֵן צו אים געזאָגט:

— „איך האָב געזען אַז גאָט האָט מיך געבענטשט פֿון דיַנט־וועגן. זאָג מיר דיַן לוי־און איך וועל געבן!“
האָט יעקב צו אים געזאָגט:

— „דו ווייסט ווי איך האָב דיר געדינט, און וואָס דיַנע שאַף זיינען געוואָרן אונטער מיר. ווייל ווינציק־וואָס האָסטו געהאַט פֿאַר מיר, און עס האָט זיך פֿאַרמערט. און גאָט האָט דיך גע־בענטשט צוליב מיר. און איצט—ווען וועל איך אויך טאָן פֿאַר מיין הויזגעזינד?“

האָט ער געזאָגט:

— „וואָס זאָל איך דיר געבן?“

האָט יעקב געזאָגט:

— „זאָלסט מיר גאַרנישט געבן. אויב דו וועסט מיר טאָן די דאָזיקע זאַך, וועל איך ווידער פיטערן דיַנע שאַף און היטן: איך וועל דורכגיין הינט דורך אַלע דיַנע שאַף, אָפּצוטיילן פֿון דאָרטן איטלעך געשפּרינקלט און געפלעקט לעמעלע, און איטלעך טונקל שעפעלע צווישן די שעפּסן, און די געפלעקטע, און געשפּרינקלטע צווישן די ציגן. איטלעך געשפּרינקלט,

געשטרײַפט און געפלעקט שעפעלע וואָס וועט געבאָרן ווערן
ביי די ווייסע שעפסן וואָס וועלן זײַן בײַ מיר, וועט זײַן מיין לױן.
האַט לָבן געזאָגט:

— „יא, זאָל זײַן ווי דו זאָגסט“.

און לָבן האָט אָפּגעטײלט אין יענעם טאָג די געשטרײַפטע
און געפלעקטע בעק, און אַלע געשפּרינקלטע און געפלעקטע
ציגן, און איטלעך טונקל שעפעלע צווישן די שעפסן. און לָבן
האַט זײ איבערגעגעבן אין דער האַנט פון זײַנע זין. און ער
האַט געמאַכט אַ וועג פון דרײַ טעג צווישן זיך און צווישן יעקבן.
און יעקב האָט געפּיטערט לָבנס איבעריקע שאָף. און די
שאָף האָבן געבאָרן געשטרײַפטע, געשפּרינקלטע און גע-
פלעקטע!

און יעקב האָט זיך געמאַכט סטאַדעס באַזונדער. און
דער מאַן איז געוואָרן זײער רײך, און ער האָט געהאַט אַ סך
שאָף און דינסטן און קנעכט און קעמלען און אייזלען.

יעקב אַנטלויפט פון לָבנען

און יעקב האָט געהערט די ווערטער פון לָבנס זין אַזוי
צו זאָגן:

„יעקב האָט צוגענומען אַלץ וואָס אונדזער פּאָטער האָט
געהאַט, און פון דעם וואָס געהערט צו אונדזער פּאָטער האָט
ער די דאָזיקע גאַנצע רײַכקײַט“. און יעקב האָט געזען נאָך
לָבנס פנים— ער איז ניט צו אים אַזוי ווי נעכטן אָדער אײער-
נעכטן.

און גאָט האָט געזאָגט צו יַעקבן:
 „קער זיך אום צו דעם לאַנד פון דײַנע עלטערן, און צו
 דײַן אָפּשטאַם, און איך וועל זײַן מיט דיר!“
 האָט יַעקב געשיקט און גערופן רַחלען און לאַהן אין
 פעלד, צו זײַנע שאָף. און ער האָט צו זײַ געזאָגט:
 „איך זע נאָך אײַער פּאָטערס פּנים, אַז ער איז נײַט צו מיר
 אַזוי ווי נעכטן אָדער אײַערנעכטן; אָבער דער גאָט פון מײַן
 פּאָטער איז געווען מיט מיר. און איר ווייסט אַז מיט מײַן גאַנצן
 פּוח האָב איך געדינט אײַער פּאָטער. און אײַער פּאָטער האָט
 געשפּאַט פון מיר און האָט געביטן מײַן לײַב צען מאָל, נאָר גאָט
 האָט אים נײַט געלאָזט מיר שלעכטס טאָן. אַז ער האָט אַזוי
 געזאָגט: געשפּרינקלטע זאָלן זײַן דײַן לײַב, האָבן אַלע שאָף
 געבאָרן געשפּרינקלטע! און אַז ער האָט געזאָגט: געשטרײַפטע
 זאָלן זײַן דײַן לײַב, האָבן אַלע שאָף געבאָרן געשטרײַפטע! און
 אַ מלאַך פון גאָט האָט געזאָגט צו מיר אין חלום: — „יעקב!“ און
 איך האָב געזאָגט: — „דאָ בין איך!“ האָט ער צו מיר געזאָגט:
 — „איך בין דער גאָט פון בֵּית-אֵל, וואָס דו האָסט דאָרטן גע-
 זאַלֶבט אַ זײַל, וואָס דו האָסט דאָרטן געטאָן אַ נֶדֶר צו מיר.
 און איצט שטײַ אויף, גײ אַרויס פון אָט דעם לאַנד, און קער
 זיך אום צו דעם לאַנד פון דײַן געבורט.“

האָבן רַחל און לאַה געענטפּערט און געזאָגט צו אים:
 „האָבן מיר דען נאָך אַ חֶלֶק אָדער אַ ירושה אין אונדזער
 פּאָטערס הויז? זײַנען מיר נײַט אַזוי ווי פּרעמדע פּאַררעכנט
 בײַ אים? ווייל ער האָט אונדז פּאַרקויפּט, און אויפּעסן האָט
 ער אויך אויפּגעגעסן דאָס געלט פאַר אונדז. ווייל די גאַנצע

רײַכקײַט וואָס גאָט האָט אַוועקגענומען פֿון אונדזער פּאָטער – דאָס איז אונדזערס און אונדזערע קינדערס. איז איצט אַלץ וואָס גאָט האָט דיר געהייסן – טו!

איז יעקב אויפגעשטאַנען און האָט אַרויפגעזעצט זײַנע קינדער און זײַנע ווייבער אויף קעמלען. און ער האָט אַוועק געפירט אַלע שאָף זײַנע און זײַן גאַנצן פאַרמעגן וואָס ער האָט אָנגעקליבן אין פֿדדאָרם, פּדי צו גײן צו זײַן פּאָטער יצחקן, קײן כּוּנען. און לָבָן איז געווען אַוועקגעגאַנגען שערן זײַנע שאָף.

און יעקב איז אַנטלאָפֿן מיט אַלץ וואָס ער האָט געהאַט, און ער איז אויפגעשטאַנען און אַריבערגעגאַנגען דעם טײַך און געגאַנגען פאַרויס צום באָרג גלעד.

לָבָן יאַגט נאָך יעקבן

האָט מען אָנגעזאָגט לָבָנען אויפן דריטן טאָג אַז יעקב איז אַנטלאָפֿן. האָט ער גענומען זײַנע ברידער מיט זיך, און האָט אים נאָכגעיאָגט אַ וועג פֿון זיבן טעג, און האָט אים אָנגעיאָגט אויפן באָרג גלעד.

און גאָט איז געקומען צו לָבָנען אין אַ חלום פֿון דער נאַכט און האָט צו אים געזאָגט:
„היט זיך, זאָלסט נישט ריידן מיט יעקבן פֿון גוטס בײַן שלעכטס“.

און לָבָן האָט אָנגעיאָגט יעקבן.
און יעקב האָט אויפגעשטעלט זײַן געצעלט אויפן באָרג.

אויך לָבֵן און זײַנע ברידער האָבן אויפגעשטעלט זייערע געדעלטן אויפן באַרג גלעד.

האַט לָבֵן געזאָגט צו יעקבן:

— „וואָס האָסטו געטאָן וואָס דו האָסט זיך אַרויסגעגנבעט, און האָסט אַוועקגעפירט מײַנע טעכטער אַזוי ווי געפאַנגענע פון שווערד? פאַר וואָס ביסטו אַנטלאָפן באַהאַלטענערהייט, און האָסט זיך אַוועקגעגנבעט פון מיר, און האָסט מיר ניט אויסגעזאָגט, אַז איך זאָל דיך באַגלייטן מיט שְׂמחה און מיט געזאַנגען, מיט פויק און מיט האַרף? און האָסט מיך ניט געלאָזן קושן מײַנע זין און מײַנע טעכטער! נאַריש האָסטו געטאָן!

האַט יעקב געענטפערט און האָט געזאָגט צו לָבֵנען:

— „איך האָב מורא געהאַט, ווייל איך האָב געקלערט: טאַמער וועסטו אַוועקרויבן דײַנע טעכטער פון מיר. פאַר אונדזערע ברידער אין די אויגן, דערקען וואָס איז דײַנע בײַ מיר, און נעם זיך צו!“

איז לָבֵן אַרײַנגעגאַנגען אין דעם געצעלט פון יעקבן, און אין דעם געצעלט פון לאהן, און אין דעם געצעלט פון די צוויי דינסטן, און ער האָט ניט געפונען. און ער איז אַרײַנגעגאַנגען אין דעם געצעלט פון רחלען. און לָבֵן האָט אַרומגעטאַפט דאָס גאַנצע געצעלט און האָט ניט געפונען.

האַט יעקבן פאַרדראָסן און ער האָט זיך געקריגט מיט לָבֵנען. און יעקב האָט זיך אָפגערופן און האָט געזאָגט צו לָבֵנען:

— „וואָס איז מײַן פאַרברעכן, וואָס איז מײַן חטא, וואָס דו האָסט מיך נאַכגעיאָגט? אַז דו האָסט דורכגעטאַפט אַלע מײַנע

זאכן, וואָס האָסטו געפונען פון אַלע דײַנע הויזזאַכן? רײד
 דײַנע רײד פאַר מײַנע ברידער און דײַנע ברידער און וואָלן
 זײ אַנטשײדן צווישן אונדז בײַדן. די גאַנצע צוואַנציק יאָר וואָס
 איך בין געווען מיט דיר האָב איך די ווידערס פון דײַנע שאַף
 ניט געזעסן. אַ פאַרצוקטע שאַף האָב איך ניט געבראַכט צו
 דיר; איך פלעג לײדן איר שאַדן. פון מײן האַנט פלעגסטו עס
 אויפמאַנען, צי מען האָט צוגעגנבעט בײַ טאַג, צי מען האָט צו
 געגנבעט בײַ נאַכט. בײַ טאַג פלעגט מיך אויפּעסן די היץ און
 דער פראָסט בײַ נאַכט. און דער שלאַף האָט געווייכט פון
 מײַנע אויגן. צוואַנציק יאָר צײַט בין איך געווען אין דײַן הויז;
 פערצן יאָר האָב איך דיר געדינט פאַר דײַנע צוויי טעכטער,
 און זעקס יאָר פאַר דײַנע שאַף. און דו האָסט געביטן מײן לויך
 צען מאָל. ווען ניט דער גאַט פון מײן פאַטער, דער גאַט פון
 אַבֶרְהָמֶען, און דער גאַט פון יִצְחָק, וואָלסטו מיך איצט
 אַוועקגעשיקט מיט לײדיקן. גאַט האָט געזען מײן פּיין און די
 מאַטערניש פון מײַנע הענט!"

האַט לָבָן געענטפערט און האָט געזאָגט צו יַעקבן:
 —"די טעכטער זײַנען מײַנע טעכטער, און די קינדער—
 מײַנע קינדער, און די שאַף— מײַנע שאַף, און אַלץ וואָס דו
 זעסט איז מײַנס! און וואָס קען איך היינט טאָן צו די דאָזיקע
 טעכטער מײַנע אָדער צו זײַערע קינדער וואָס זײ האָבן גע-
 באָרן? און איצט קום לאַמיר שליסן אַ בונד, איך און דו, און
 זאָל עס זײַן אַן עֲדוּת צווישן מיר און צווישן דיר."
 האָט יַעקב גענומען אַ שטיין, און האָט אים אויפגעשטעלט
 פאַר אַ זײל. און יַעקב האָט געזאָגט צו זײַנע ברידער: "קלײבט

אַן שטיינער!" האָבן זיי גענומען שטיינער און געמאַכט אַ הויפּן,
און זיי האָבן דאָרטן געגעסן.

און לָבן האָט געזאָגט:

„אַט דער הויפּן איז היינט אַן עֲדוּת צווישן מיר און צווישן
דיר, אַז איך וועל ניט אַריבערגיין אָט דעם הויפּן— צו דיר,
און אַז דו וועסט ניט אַריבערגיין אָט דעם הויפּן און אָט דעם
זייל— צו מיר, פֿדִי צו טאָן ביזו.

און יעקב האָט געשוואָרן בײַ דעם גאָט פֿון זײַן פֿאַטער
יִצְחָק.

און יעקב האָט געשאַכטן אַ קֶרְבֵּן אויפֿן באַרג, און ער האָט
גערופֿן זײַנע ברידער צו עסן ברויט. און זיי האָבן געגעסן
ברויט און האָבן גענעכטיקט אויפֿן באַרג.

און לָבן איז אויפֿגעשטאַנען אין דער פֿרי, און ער האָט גע-
קושט זײַנע זין און זײַנע טעכטער און האָט זיי געבענטשט. און
לָבן איז אַוועקגעגאַנגען און האָט זיך אומגעקערט צו זײַן אָרט.
און יעקב איז געגאַנגען אויף זײַן וועג.

יעקב שיקט שלוחים צו עֲשׂוֹן

און יעקב האָט געשיקט שלוחים פֿאַרויס פֿאַר זיך צו זײַן
ברודער עֲשׂוֹן אין שְׁעִיר. און ער האָט זיי באַפוילן אַזוי צו זאָגן:
„אַזוי זאָלט איר זאָגן צו מיין האַר, צו עֲשׂוֹן. אַזוי האָט גע-
זאָגט דײַן קנעכט יעקב: בײַ לָבֶנֶען האָב איך געווינט, און
איך האָב זיך אויפֿגעהאַלטן ביז איצט. און איך האָב אָקסן

און אייזלען, שאָף און קנעכט און דינסטן. האָב איך געשיקט
אַנזאָגן מיין האַר, פֿדי צו געפינען חן אין דינע אויגן."

האָבן די שלוחים זיך אומגעקערט צו יעקבן אזוי צו זאָגן:
"מיר זיינען געקומען צו דיין ברודער, צו עָשֶׂן, און ער גייט
דיר אַנטקעגן, און פיר הונדערט מאַן מיט אים."

האָט יעקב זייער מורא געקראָגן, און ער איז געווען זייער
באַקלעמט. און ער האָט צעטיילט די מענטשן וואָס מיט אים,
און די שאָף און די רינדער און די קעמלען—אין צוויי מחנות.
און ער האָט געזאָגט:

"אויב עָשֶׂן וועט קומען אויף איין מחנה און וועט זי שלאָגן,
וועט די אַנדערע מחנה אַנטלויפן."

און יעקב האָט געזאָגט:

"גאָט פון מיין פאָטער אַבְרָהָם, און גאָט פון מיין פאָטער
יצחק וואָס האָט געזאָגט צו מיר: קער זיך אום צו דיין לאַנד
און צו דיין אָפּשטאַם, און איך וועל גוטס טאָן מיט דיר! איך
בין צו קליין פאַר אַל דעם חֶסֶד און פאַר אַל דער געטרייִ
שאַפט וואָס דו האָסט געטאָן מיט דיין קנעכט; ווייל מיט מיין
שטעקן בין איך אַריבערגעגאַנגען אָט דעם ירדן, און איצט בין
איך געוואָרן צוויי מחנות. ראַטעווע מיך, איך בעט דיר, פון
דער האַנט פון מיין ברודער, פון דער האַנט פון עָשֶׂן, ווייל
איך האָב מורא פאַר אים, ער זאָל ניט קומען און דערשלאָגן
מיך, די מוטערס מיט די קינדער. דו האָסט דאָך געזאָגט:
גוטס טאָן וועל איך מיט דיר, און איך וועל מאַכן דינע קינדער
אזוי ווי זאַמד פון ים, וואָס קאָן ניט געצייילט ווערן ווייל עס איז
אזוי פיל."

און ער האָט דאָרטן גענעכטיקט יענע נאַכט. און ער האָט גענומען פון וואָס עס איז אים געקומען צו דער האַנט – אַ מתנה פאַר זײַן ברודער עֶשָׂו: צוויי הונדערט ציגן און צוואַנציק בעק, צוויי הונדערט שעפסן און צוואַנציק ווידערס. דרײַסיק קעמלען, מיט זייערע יונגע; פערציק קי און צען אַקסן, צוואַנציק אייזעלינס און צען יונגע אייזלען. און ער האָט איבערגעגעבן אין דער האַנט פון זײַנע קנעכט אין באַזונדערע סטאָדעס. און ער האָט אָנגעזאָגט זײַנע קנעכט:

„גײט מיר פאַרויס און אַ פּרײַען אָרט זאָלט איר לאָזן צווישן סטאָדע און סטאָדע.“ און ער האָט באַפוילן דעם ערשטן אַזוי צו זאָגן:

„אז דײך וועט באַגעגענען עֶשָׂו, מײַן ברודער, און וועט דײך פּרעגן אַזוי צו זאָגן: וועמעס ביסטו? ווהיין גײסטו? און וועמעס זײַנען אָט די סטאָדעס? זאָלסטו זאָגן: דײַן קנעכט יעקבס, אַ מתנה איז דאָס געשיקט צו מײַן האַר, צו עֶשָׂו; און אָן איז ער אויך הינטער אונדז.“

און ער האָט באַפוילן אויך דעם צווייטן און דעם דריטן, און אַלע וואָס זײַנען געגאַנגען הינטער די סטאָדעס אַזוי צו זאָגן: „די דאָזיקע רײד זאָלט איר רײדן צו עֶשָׂו.“ ווייל יעקב האָט געזאָגט: לאַמײך אים איבערבעטן מיט דער מתנה, וואָס גײט פאַרויס, און דערנאָך וועל איך זײך טרעפן מיט אים, אַפּשר וועט ער מײך גוט אויפנעמען.

איז די מתנה אַזעק פאַרויס, און ער האָט גענעכטיקט יענע נאַכט אין לאַגער. און ער איז אויפגעשטאַנען יענע נאַכט, און האָט גענומען זײַנע צוויי ווייבער און זײַנע צוויי דינסטן, און

זײנע עלף קינדער, און ער איז אַריבערגעפאַרן דעם איבערפאַר
פון יבוק. ער האָט זײ גענומען און האָט זײ אַריבערגעפירט
איבערן טײך און האָט אַריבערגעפירט וואָס ער האָט געהאַט.

יעקב באַגעגנט עֶשָׂו

און די זון איז אויפגעגאַנגען. און יעקב האָט אויפגעהויבן
זײנע אויגן און האָט אַ קוק געטאַן— ערשט עֶשָׂו קומט אָן! און פיר
הונדערט מאָן— מיט אים. האָט ער אײנגעטיילט די קינדער
צו לאהן, און צו רחלען, און צו די צוויי דינסטן. און ער האָט
געשטעלט די דינסטן און זײערע קינדער צו ערשט, און לאהן
און אירע קינדער הינטער זײ, און רחלען און יוספן די לעצטע.
און ער איז אַזעק פאַרויס, און ער האָט זיך געבוקט צו דער
ערד זיבן מאָל בײַ ער האָט זיך געענטערט צו זײן ברודער.
איז עֶשָׂו אים געלאָפן אַנטקעגן, און ער האָט אים אַרומ
גענומען, און ער איז אים געפאַלן אויפן האַלדז און האָט אים
געקושט, און זײ האָבן געוויינט. און ער האָט אויפגעהויבן זײנע
אויגן און האָט געזען די ווייבער און די קינדער, און ער האָט
געזאָגט:

—װער זײנען די דאָזיקע בײַ דיר?

האָט ער געזאָגט:

—װ די קינדער מיט וואָס גאָט האָט באַגליקט דײַן קנעכט״.

האָבן זיך געענטערט די דינסטן, זײ און זײערע קינדער
און האָבן זיך געבוקט; און אויך לאה און אירע קינדער האָבן
זיך געענטערט און האָבן זיך געבוקט. און דערנאָך האָבן זיך
געענטערט יוסף און רחל און האָבן זיך געבוקט.

האַט ער געזאָגט:

—װאָס איז בײַ דיר די דאָזיקע גאַנצע מַחנה װאָס איך האָב

באַגעגנט?

האַט יַעקב געזאָגט:

—צו געפינען חן אין די אויגן פון מיין האַר.

האַט עָשׂו געזאָגט:

—איך האָב גענוג, מיין ברודער. װאָס עס איז בײַ דיר,

זאָל בלייבן בײַ דיר!

האַט יַעקב געזאָגט:

—ניין, איך בעט דיר, אויב איך האָב געפונען חן אין דיניע

אויגן, זאָלסטו אָננעמען די מתנה פון מיין האַנט, װײַל גאָט האָט

מיך באַגליקט, און װײַל בײַ מיר איז דאָ פון אַלץ. און ער איז

צוגעשטאַנען צו אים, ביז ער האָט אָנגענומען.

האַט עָשׂו געזאָגט:

—לאָמיר ציען און גיין, און איך װעל גיין לעבן דיר.

האַט ער צו אים געזאָגט:

—מיין האַר זעט, אַז די קינדער זײַנען יונג, און די שאָף און

רינדער זײַנען בײַ מיר זײַגעדיקע און אַז מען װעט זײ צוטרייבן

אין איין טאָג, װעלן אויסשטאַרבן אַלע שאָף. זאָל, איך בעט

דיר, מיין האַר אָוועקגיין פאַרויס פאַר זײַן קנעכט, און איך

װעל זיך ציען פאַמעלעך נאָך די טריט פון די שאָף װאָס פאַר

מיר, און נאָך די טריט פון די קינדער, ביז װאַנען איך װעל

קומען צו מיין האַר קיין שְׁעיר.

און עָשׂו האָט זיך אומגעקערט אין יענעם טאָג אויף זײַן

װעג קיין שְׁעיר. און יַעקב האָט אָוועקגעצויגן קיין סופות, און

ער האָט געבויט פאַר זיך אַ הויז, און פאַר זײַנע שאַף און
רינדער האָט ער געמאַכט בײַדלעך. דעריבער האָט מען גע-
רופן דעם נאָמען פון דעם אָרט סוכות*.

און יעקב איז געקומען בשלום אין דער שטאָט שכם וואָס
איז לאַנד כּנען, און ער האָט געלאָגערט פאַר דער שטאָט. און
ער האָט אָפּגעקויפט דאָס שטיק פעלד, וואָס ער האָט דאָרטן
אויפגעשטעלט זײַן געצעלט. און ער האָט דאָרטן געבויט אַ
מוזבּח.

גאָט בײַט יעקבס נאָמען

און גאָט האָט געוואָגט צו יעקבן:
— „שײַ אויף, גײ אַרויף קײן בֵּית־אֵל און זײַ דאָרטן און
מאַך דאָרטן אַ מוזבּח צו גאָט, וואָס האָט זיך באַוויזן צו דיר בײַ
דײַן אַנטלויפן פון דײַן ברודער עשו״.
האָט יעקב געוואָגט צו זײַן הויזגעזינד און צו אַלע וואָס מיט
אים:

„רײַניקט זיך, און בײַט איבער אײַערע קליידער. און
לאַמיר אויפשטיין און אַרויפגיין קײן בֵּית־אֵל, און איך וועל
דאָרטן מאַכן אַ מוזבּח צו גאָט וואָס האָט מיר געענטפּערט אין
טאָג פון מײַן נוט, און איז געווען מיט מיר אויף דעם וועג וואָס
איך בין געגאַנגען״.

און יעקב איז געקומען קײן בֵּית־אֵל— ער און דאָס גאַנצע
פאָלק וואָס מיט אים. און ער האָט דאָרטן געבויט אַ מוזבּח.

* סוכות — בײַדלעך.

ווייל דאָרטן האָט זיך גאָט באַוויון צו אים, ווען ער איז אַנט-
לאָפן פון זיין ברודער.

און גאָט האָט זיך ווידער באַוויון צו יעקבן און האָט אים
געבענטשט. און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„דיין נאָמען איז יעקב. זאָל מער ניט גערופן ווערן דיין
נאָמען יעקב, נאָר ישְׂרָאֵל זאָל זיין דיין נאָמען!“ און ער האָט
גערופן זיין נאָמען ישְׂרָאֵל.

און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„איך בין גאָט. מער זיך, אַ פּאָלק זאָל ווערן פון דיר! דאָס
לאַנד וואָס איך האָב געגעבן אַבְרָהָמָען און יצְחָקֵן—דיר וועל
איך עס געבן, און דיניע קינדער נאָך דיר וועל איך געבן דאָס
לאַנד.“

און יעקב האָט אויפגעשטעלט אַ זייל אויף דעם אָרט, וווּ
גאָט האָט מיט אים גערעדט, אַ זייל פון שטיין, און ער האָט
אַרויפגעגאַסן אויף אים אייל.

רַחֵל שְׂטָאָרְבַּט

און זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון בֵּית־אֵל. און ווען עס איז
נאָך געווען אַ שטיק וועג צו קומען קיין אַפְרָת, איז רַחֵל גע-
גאַנגען צו קינד און זי האָט געהאַט אַ שווערע געבורט. און עס
איז געווען אין איר שווערער געבורט, האָט די הייבאַם צו איר
געזאָגט:

„זאָלסט ניט מורא האָבן, ווייל אויך דאָס קינד איז אַ ווּן.“

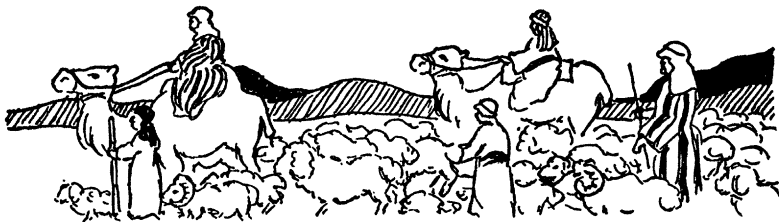
און עס איז געווען ווען איר נשמה איז אויסגעגאנגען, ווען זי האָט געהאַלטן ביים שטאַרבן, האָט זי גערופן זיין נאָמען בְּךְ אויף, אָבער זיין פּאַטער האָט אים גערופן בנְיָמין.
און רחל איז געשטאַרבן און זי איז באַגראָבן געוואָרן אויפן וועג קיין אַפּרַת, דאָס איז בֵּית־לֶחֶם. און יעקב האָט געשטעלט אַ מַצֵּבָה אויף איר קבר. דאָס איז די מַצֵּבָה פון רחלס קבר ביז אויף היינט.

און די זין פון יעקבן זיינען געווען צוועלף:
ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון,
דן, נפתלי, גד, אשר,
יוסף און בנְיָמין.

יצחקס טויט

און יעקב איז געקומען צו זיין פּאַטער יצחק קיין מַמְרָא, דאָס איז חֶבְרוֹן, וואָס דאָרטן האָבן געוואוינט אַבְרָהָם און יצחק. און די טעג פון יצחקן זיינען געווען הונדערט און אַכְצִיב יאָר. און יצחק איז געשטאַרבן, אַלט און זאַט מיט יאָרן. און עָשָׂו און יעקב זיינע זין האָבן אים באַגראָבן.

* דאָס הייסט – זון פון מיין טרויער.

ו. יוסף און זײנע ברידער

יוספס חלומות

צו זיבעצן יאָר איז יוסף געווען אַ פּאַסטעך מיט זײנע ברידער בײַ די שאַף. און יוסף האָט געבראַכט בײזע רײד אויף זײ צו זײער פּאַטער.

און ישׂראַל האָט ליב געהאַט יוספּן מער פון אַלע זײנע זין, ווייל ער איז בײַ אים געווען אַ בְּדוֹקוּנִים און ער האָט אים געמאַכט אַ געשטרײפּט העמדל. און אַז זײנע ברידער האָבן געווען אַז זײן פּאַטער האָט אים מער ליב פון אַלע זײנע ברידער, האָבן זײ אים פּײַנט געקראָגן, און ניט געקענט רײדן צו אים פּרידלעך.

און יוספּן האָט זיך געחלומט אַ חלום. און ער האָט דער-צײלט זײנע ברידער און ער האָט צו זײ געזאָגט:

„הערט אַקאַרשט דעם דאָזיקן חלום וואָס מיר האָט זיך געחלומט: מיר בײַנדן אַזוי גאַרבן אין פעלד – ערשט מײן גאַרב האָט זיך אויפגעהויבן און איז געבליבן שטײן; און זע – אײערע גאַרבן האָבן זיך אַרומגעשטעלט און האָבן זיך געבוקט צו מײן גאַרב.“

האָבן זײנע ברידער צו אים געזאָגט:

„קײניגן ווילסטו קײניגן איבער אונדז? אָדער הערשן ווילסטו הערשן איבער אונדז?“

און זײ האָבן אים נאָך מער פּײַנט געקראָגן פאַר זײנע חלומות און פאַר זײנע רײד.

און אים האָט זיך ווידער געקלומט אָן אַנדער קלום. און
ער האָט דערציילט זיינע ברידער און האָט געזאָגט:
„אָט האָט זיך מיר ווידער געקלומט אַ קלום: זעט – די זון
און די לבנה און די עלף שטערן בוקן זיך צו מיר!“
און ער האָט עס דערציילט זיין פּאָטער און זיינע ברידער,
און זיין פּאָטער האָט אָנגעשריען אויף אים און האָט צו אים
געזאָגט:

„וואָס איז דאָס פאַר אַ קלום וואָס דיר האָט זיך געקלומט?
זאָל איך און דיין מוטער און דייןע ברידער גאָר קומען זיך
בוקן פאַר דיר צו דער ערד?“
און די ברידער האָבן אים מקנא געווען. און זיין פּאָטער
האָט די זאך געהאַלטן אין זינען.

די ברידער פאַרקויפן יוספן

און זיינע ברידער זיינען געגאַנגען פיטערן די שאָף פון
זייער פּאָטער אין שקם. האָט ישׂראֵל געזאָגט צו יוספן:
– „דיינע ברידער פיטערן דאָך אין שקם. קום, איך וועל
דיך שיקן צו זיי.“
האָט ער געזאָגט:
– „דאָ בין איך!“
האָט ער צו אים געזאָגט:
– „גיי אַקאַרשט, זע וואָס מאַכן דייןע ברידער און די שאָף,
און ברענג מיר אַן ענטפער.“

און ער האָט אים אַוועקגעשיקט פון דעם טאָל פון חֶבְרוֹן,
און ער איז געקומען קיין שָׁכֶם. האָט אים געטראָפֶן אַ מאַן,
און יוסף בלאַנדזשעט גאָר אום אין פעלד. און דער מאַן האָט
אים געפרעגט אַזוי צו זאָגן:

— „וואָס זוכסטו?“

האָט ער געזאָגט:

— „מינע ברידער ווך איך. זאָג מיר, איך בעט דיך, וווּ

פיטערן זיי?“

האָט דער מאַן געזאָגט:

— „זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון דאַנען, וויל איך האָב גע-

הערט ווי זיי זאָגן: „לאָמיר גיין קיין דוֹתָן“.

איז יוסף געגאַנגען נאָך זיינע ברידער, און ער האָט זיי גע-

פונען אין דוֹתָן. און ווי זיי האָבן אים דערווען פון ווייטן

(איידער נאָך ער האָט זיך גענענטערט צו זיי), האָבן זיי גע-

טראַכט ווי אים צו טייטן. און זיי האָבן געזאָגט איינער צום

אַנדערן:

„אַן קומט דער דאָזיקער בעל־חלומות! און איצט קומט און

לאָמיר אים דערהרגען, און אים אַרײַנוואַרפֶן אין איינער פון

די גריבער, און מיר וועלן זאָגן: אַ ביזע חַיָּה האָט אים אויפגע-

געסן! און מיר וועלן זען וואָס עס וועט ווערן פון זיינע חלומות!“

האָט ראובן דערהערט, און ער האָט אים געזוכט צו ראַ-

טעווען פון זייער האַנט, און האָט צו זיי געזאָגט:

„איר זאָלט ניט פאַרגיסן קיין בלוט! וואַרפט אים אַרײַן אין

יענער גרוב וואָס אין מדבָּר, אָבער אַ האַנט זאָלט איר ניט

אויסשטרעקן אויף אים!" (פּדי אים צו ראַטעווען פון זייער האַנט און אים אומצוקערן צו זיין פּאָטער).

און עס איז געווען, ווי נאָר יוסף איז צוגעקומען צו זיינע ברידער, אַזוי האָבן זיי אויסגעטאָן יוספּן זיין העמדל, דאָס געשטרײפּטע העמדל וואָס אויף אים. און זיי האָבן גענומען און האָבן אים אַרײַנגעוואָרפּן אין דער גרוב. און די גרוב איז געווען לײדיק, קײן וואַסער איז אין איר ניט געווען.

און זיי האָבן זיך געזעצט עסן ברויט. און זיי האָבן אויפֿ- געהויבן זייערע אויגן, און האָבן אַ קוק געטאָן—ערשט אַ קאַראַוואַן ישמעאָלים קומט אָן, און זייערע קעמלען זיינען באַלאָדן מיט געווירץ און באַלואַם וואָס זיי ברענגען אַראָפּ קײן מצרים.

האָט יהודה געזאָגט צו זיינע ברידער: „וואָס וועט אַרויס- קומען אַז מיר וועלן דערהרגען אונדזער ברודער, און מיר וועלן פאַרדעקן זיין בלוט? קומט און לאָמיר אים פאַרקויפּן צו די ישמעאָלים, און אונדזער האַנט זאָל ניט זיין אויף אים; ווייל אונדזער ברודער, אונדזער פלייש איז ער דאָך!"

און זיינע ברידער האָבן זיך צוגעהערט. און זיי האָבן אַרויסגעצויגן און אַרויפגעבראַכט יוספּן פון דער גרוב, און זיי האָבן פאַרקויפּט יוספּן צו די ישמעאָלים פאַר צוואַנציק זילבערשטיק.

און די ישמעאָלים האָבן אַוועקגעפירט יוספּן קײן מצרים. און ראובן האָט זיך אומגעקערט צו דער גרוב—און זע, יוסף איז ניטאָ אין גרוב! האָט ער צעריסן זיינע קליידער. און

ער האָט זיך אומגעקערט צו זײַנע ברידער און האָט געזאָגט:
„דער יינגל איז ניטאָ, און וווּ זאָל איך זיך אַהינטאָן?“
און זיי האָבן גענומען יוספּס העמדל, און האָבן געשאַכטן
אַ ציגנבאַק, און האָבן אײַנגעטונקט דאָס העמדל אין דעם
בלוט. און זיי האָבן אַוועקגעשיקט דאָס געשטרײפּטע העמדל
און געלאָזט ברענגען צו זײער פּאָטער און געלאָזט זאָגן:
„דאָס האָבן מיר געפונען. דערקען אַקאָרשט, צי דאָס איז
דיין זונס העמדל אָדער ניט?“

האָט ער עס דערקענט און ער האָט געזאָגט:
„מײן זונס העמדל! אַ בײזע תּיה האָט אים אויפגעגעסן!
פאַרצוקן איז פאַרצוקט געוואָרן יוסף!“
און יעקב האָט צעריסן זײַנע קלײדער און אָנגעטאָן זאָק
אויף זײַנע לענדן, און ער האָט געטרויערט אויף זײן זון אַ סך
טעג. און אַלע זײַנע זין און אַלע זײַנע טעכטער זײַנען אויפגע-
שטאַנען אים צו טרײסטן, אָבער ער האָט זיך ניט געוואָלט
טרייסטן.
און זײן פּאָטער האָט אים באַוויינט.

מע ברענגט יוספּן קיין מצרים

און מען האָט יוספּן געבראַכט קיין מצרים. און פּוטיפּר,
אַ הויפּדינער פון פּרעהן, דער אײבער-לײבוועכטער, אַ
מצרישער מאַן, האָט אים אָפּגעקויפט פון דער האַנט פון די
ישמעאָלים.

און גאָט איז געווען מיט יוספן, און ער איז געווען אַ באַר-גליקטער מענטש. און ער איז געווען אין הויז פון זיין האַר דעם מצרי. און זיין האַר האָט געזען, אַז גאָט איז מיט אים, און אַלץ וואָס ער טוט באַגליקט גאָט אין זיין האַנט. האָט יוסף געפונען חן אין זיינע אויגן, און ער האָט אים אויפגעזעצט איבער זיין הויז, און אַלץ וואָס ער האָט געהאַט האָט ער איבערגעגעבן אין זיין האַנט.

און עס איז געווען, פון זינט ער האָט אים אויפגעזעצט איבער זיין הויז און איבער אַלץ וואָס ער האָט געהאַט, האָט גאָט געבענטשט דעם מצרים הויז פון יוספס וועגן, און אַ ברכה פון גאָט איז געווען אויף אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אין הויז און אין פעלד. און פּוטיפּר האָט איבערגעלאָזן אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אין יוספס האַנט, און ער האָט ניט געוויסט פון קיין זאַך, אַחוץ דעם ברויט וואָס ער האָט געגעסן. און יוסף איז געווען שיין אויפן געשטאַלט און שיין אויפן פנים.

און עס איז געווען נאָך אַט די געשעענישן האָט די פרוי פון זיין האַר אויסגעטראַכט אויף אים אַ מיאוסע זאַך. און עס איז געווען, ווי זיין האַר האָט געהערט די ווערטער פון זיין ווייב, וואָס זי האָט צו אים גערעדט, אַזוי צו זאָגן:

„אזעלכע זאכן האָט געטאָן צו מיר דיין קנעכט!“ האָט זיין צאָרן געברענגט. און יוספס האַר האָט אים גענומען און האָט אים אַרײַנגעזעצט אין געפענגעניש, אין דעם אָרט וווּ דעם מלכס געפאַנגענע זיינען איינגעשפּאַרט.

יוסף אין געפענגעניש

און יוסף איז דאָרטן געווען, אין געפענגעניש. און גאָט איז געווען מיט יוספן און אים געגעבן חן אין די אויגן פון דעם אויפֿ־זעער און ער האָט איבערגעגעבן אין יוספס האַנט אַלע געפּאַנגענע. און דער אויפֿזעער פון געפענגעניש האָט ניט נאָכגעקוקט קיין שום זאָך אונטער זיין האַנט, ווייל גאָט איז געווען מיט אים, און וואָס ער האָט געטאָן—האָט גאָט באַגליקט.

און עס איז געווען נאָך אָט די געשעענישן, האָבן דער גע־טראַנקמײסטער פון דעם מלך פון מצרים און דער בעקער זיך פאַרזינדיקט אַקעגן זייער האַר, דעם מלך פון מצרים. און פֿרעה האָט געצאָרנט אויף זײַנע צוויי הויפֿדינער, אויף דעם געטראַנקמײסטער און אויף דעם אייבער־בעקער. און ער האָט זיי אַרײַנגעזעצט אין געפענגעניש, אין דעם אָרט וואָס יוסף איז דאָרטן געווען איינגעשפּאַרט. און יוסף האָט זיי באַ־דינט. און זיי זײַנען געווען אַ צײַט אין וואָך.

האָט זיך ביידן געחלומט אַ חלום אין איין נאַכט, דעם גע־טראַנקמײסטער און דעם בעקער פון דעם מלך פון מצרים, וואָס זײַנען געווען איינגעשפּאַרט אין געפענגעניש. און יוסף איז געקומען צו זיי אין דער פֿרי, און האָט זיי אָנגעקוקט, ערשט, זיי זײַנען צעטראַגן. האָט ער געפרעגט די הויפֿדינער פון פֿרעהן וואָס מיט אים אין דער וואָך, אזוי צו זאָגן:

—פֿאַר וואָס זײַנען אײַערע פֿנימער הײַנט אומעטיק?"

האַבן זײ צו אים געזאָגט:

—אונדז האָט זיך געקלומט אַ קלום און עס איז נײַטאָ ווער

זאָל אים באַשיידן".

האַט יוסף צו זײ געזאָגט:

—אויסלייגן אַ קלום איז אַ גאַט־זאָך; דערציילט מיר, איך

בעט אײך".

האַט דער געטראַנק־מײַסטער דערציילט זײַן קלום צו

יוסף, און ער האָט צו אים געזאָגט:

„מיר קלומט זיך, ווי פֿאַר מיר איז אַ וײַנשטאַק, און אויפֿן

וײַנשטאַק—דריי צווייגן, און ווי נאָר ער האָט אָנגעהויבן

שפּראַצן, אַזוי איז אויפגעאַנגען זײַן בליאונג און זײַנע הענגלעך

האַבן געצײטיקט וײַנטרויבן. און פֿרעהס בעכער איז געווען

אין מײַן האַנט. האָב איך גענומען די וײַנטרויבן און האָב זײ

אויסגעקוועטשט אין פֿרעהס בעכער און דערלאַנגט דעם

בעכער אין פֿרעהס האַנט".

האַט יוסף געזאָגט:

„דאָס איז דער באַשייד דערפֿון:

„די דריי צווייגן דאָס זײַנען דריי טעג. אין דריי טעג אַרום

וועט פֿרעה דיך אומקערן אויף דיין שטאַנד, און דו וועסט

דערלאַנגען פֿרעהס בעכער אין זײַן האַנט אַזוי ווי פֿריער, ווען

דו ביסט געווען זײַן געטראַנק־מײַסטער.

„אַבער דו זאָלסט מיך געדענקען, אַז דיר וועט גוט זײַן,

און דו זאָלסט טאָן, איך בעט דיך, אַ חסד מיט מיר און מיך

דערמאָנען פאַר פֿרעהן און מיך אַרויסציען פון דעם דאָזיקן
הויז. ווייל איך בין געגנבעט געוואָרן פון דעם לאַנד פון די
עברים. און דאָ האָב איך אויך קיין זאַך נישט געטאַן, וואָס מען
האַט מיך אַרײַנגעזעצט אין תּפּיסה״.

האַט דער אייבער־בעקער געזען אַז ער האָט צום גוטן
אויסגעלייגט און ער האָט געזאָגט צו יוספּן:

„מיר האָט זיך אויך געחלומט. אָט זײַנען דרײַ געפּלאַכ־
טענע קערב אויף מיין קאַפּ. און אין דעם אייבערשטן קאַרב
איז פון אַלערליי עסנוואַרג פאַר פֿרעהן, געבעקזאַכן, און די
פּויגלען עסן זײ פון דעם קאַרב איבער מיין קאַפּ״.

האַט יוסף געענטפּערט און געזאָגט:

„דאָס איז דער באַשײד דערפּון:

„די דרײַ קערב דאָס זײַנען דרײַ טעג. אין דרײַ טעג אַרום
וועט פֿרעה אַראָפּנעמען דײַן קאַפּ פון דיר, און וועט דיך אויפֿ־
הענגען אויף אַ בוים, און די פּויגלען וועלן עסן דײַן פּלייש פון
דיר״.

און עס איז געווען אויפן דריטן טאָג, אין פֿרעהס געבורט־
טאָג, האָט ער געמאַכט אַ מאָלצײט פאַר אַלע זײַנע קנעכט.
און ער האָט דעם געטראַנק־מײסטער אומגעקערט צו זײַן
שטאַנד; און ער האָט דערלאָנגט דעם בעכער אין פֿרעהס
האַנט. און דעם אייבער־בעקער האָט ער אויפּגעהאַנגען, אַזוי
ווי יוסף האָט זײ אויסגעלייגט.

אַבער דער געטראַנק־מײסטער האָט אין יוספּן פאַרגעסן.

פֿרעהס קלום

און עס איז געווען צום סוף פון צוויי יאָר צייט, האָט זיך פֿרעהן געקלומט, אַז ער שטייט ביים טײך. און אָט גייען אַרויף פון טײך זיבן קי, שײן אויפן אויסזען און פעט אויפן לײב. און זײ האָבן זיך געפֿיטערט אין דעם טײכגראָז. און אָט גייען אַרויף נאָך זײ פון טײך זיבן אַנדערע קי, מיאוס אויפן אויסזען און מאָגער אויפן לײב. און זײ האָבן זיך געשטעלט לעבן יענע קי ביים ברעג טײך. און די קי וואָס זײנען מיאוס אויפן אויסזען און מאָגער אויפן לײב האָבן אויפגעגעסן די זיבן קי, די שײנע אויפן אויסזען און די פעטע. און פֿרעה האָט זיך אויפגעכאַפט. און ער איז אײנגעשלאָפֿן. און אים האָט זיך געקלומט אַ צווייט מאָל. אָט גייען אויף זיבן זאַנגען אויף אײן שטענגל, גע־זונטע און גוטע. און אָט שפּראַצן אַרויס נאָך זײ זיבן זאַנגען, דינע און פֿאַרברענטע פון מורח־ווינט. און די דינע זאַנגען האָבן אײנגעשלונגען די זיבן געזונטע און פולע זאַנגען. און . . .

פֿרעה האָט זיך אויפגעכאַפט, ערשט, עס איז אַ קלום!

און עס איז געווען אין דער פֿרי, איז זײן געמיט געווען צע־רודערט, און ער האָט געשיקט און גערופן אַלע קרטומים פון מצר־ים און אַלע אירע חֲכָמִים; און פֿרעה האָט זײ דערצײלט זײנע חלומות. אָבער קײנער האָט זײ נישט געקענט באַשײדן פֿאַר פֿרעהן.

האָט דער געטראַנקמײסטער גערעדט צו פֿרעהן אַזױ צו

זאַגן:

„מײנע זינד מוז איך הײנט דערמאַנען. פֿרעה האָט גע־

צאָרנט אויף זײַנע קנעכט, און האָט מיך אַרײַנגעזעצט אין דער
וואַך, מיך און דעם אײַבער-בעקער. האָט זיך אונדו געחלומט
אַ חלום אין אײַן נאַכט, מיר און אים. און דאָרטן איז מיט אונדו
געווען אַ יונג אַן עברי. האָבן מיר אים דערציילט, און ער האָט
אונדו אויסגעלייגט אונדזערע חלומות. און עס איז געווען אַזוי
ווי ער האָט אויסגעלייגט, אַזוי איז געשען: מיך האָט מען אומ-
געקערט אויף מײַן שטאַנד און אים האָט מען אויפגעהאַנגען.
האָט פֿרעה געשיקט און גערופן יוספֿן. און מען האָט אים
אויף גיך אַרויסגענומען פֿון דער תּפּיסה. און ער האָט זיך אָפֿ-
געשאָרן און האָט איבערגעביטן זײַנע קלײדער און איז געקומען
צו פֿרעהן.

האָט פֿרעה געזאָגט צו יוספֿן:

— „מיר האָט זיך געחלומט אַ חלום, און עס איז ניטאָ ווער
עס זאָל אים באַשיידן. און איך האָב געהערט זאָגן אויף דיר
אַז דו פֿאַרשטייט אַ חלום.“

האָט יוסף געענטפֿערט פֿרעהן אַזוי צו זאָגן:

— „ניט איך, גאָט וועט באַשיידן דעם פֿריד פֿון פֿרעהן!“

האָט פֿרעה געזאָגט צו יוספֿן:

„מיר חלומט זיך: אָט שטיי איך ביים ברעג טײַך. און אָט
גייען אַרויף פֿון טײַך זיבן קי, פעט אויפֿן לײַב און שיין אויפֿן
געשטאַלט. און זיי האָבן זיך געפֿיטערט אין גראָן. און אָט גייען
אַרויף נאָך זיי זיבן אַנדערע קי, מאָגער און זייער מיאוס אויפֿן
געשטאַלט און דאָר אויפֿן לײַב, וואָס אין גאַנצן לאַנד מצרים
האָב איך ניט געזען זייער גלײַכן אין מיאוסקײט. און די דאָרע
און מיאוסע קי האָבן אויפגעזעסן די ערשטע זיבן פעטע קי.“

און זיי זײַנען אַרײַן אין זיי, און עס איז ניט געווען קענטיק אָן
זיי זײַנען אין זיי אַרײַן, און זײַער אויסזען איז געווען אַזוי מיאוס
ווי אין אָנהײב. און איך האָב זיך אויפגעכאַפט.

„און איך האָב געזען אין מיין חלום: אָט גײען אויף זיבן
זאַנגען אויף איין שטענגל, פולע און גוטע. און אָט שפּראַצן
אַרויס נאָך זיי זיבן זאַנגען אײַנגעטריקנטע, דינע, פאַרברענטע
פון מזרח־ווינט. און די דינע זאַנגען האָבן אײַגעשלונגען די
זיבן גוטע זאַנגען. האָב איך דערצײלט די חרטומים, אָבער
קײנער קאָן מיר ניט זאָגן.“

האַט יוסף געזאָגט צו פּרעהן:

—„דער חלום פון פּרעהן איז אײַנער. וואָס גאַט וויל טאָן
האַט ער אָנגעזאָגט פּרעהן. די זיבן גוטע קי דאָס זײַנען זיבן
יאָר, און די זיבן גוטע זאַנגען דאָס זײַנען זיבן יאָר; איין חלום
איז דאָס. און די זיבן דאַרע און מיאוסע קי, וואָס זײַנען אַרויפ־
געקומען נאָך זיי—דאָס זײַנען זיבן יאָר. און די זיבן לײדיקע
זאַנגען פאַרברענט פון מזרח־ווינט—דאָס זײַנען זיבן יאָר. וואָס
גאַט וויל טאָן האָט ער באַוווּן פּרעהן. זע, עס קומען זיבן יאָר
פון גרויס זאַטקײט אין גאַנץ לאַנד מצרײַם. און נאָך זיי וועלן
אויפשטײן זיבן הונדערט יאָרן, און די גאַנצע זאַטקײט וועט זײַן
פאַרגעסן אין לאַנד מצרײַם; און דער הונדערט וועט אומברענגען
דאָס לאַנד. און פון דער זאַטקײט וועט ניט זײַן צו מערקן אין
לאַנד צוליב דעם הונדערט וואָס נאָך דעם. און וואָס דער חלום
האַט זיך אײבערגעחזרט? ווײל די זאַך איז פעסט פון גאַט, און
גאַט אײלט זיך דאָס צו טאָן.“

„און דאָס איז די זאַך וואָס איך וועל זאָגן פֿרעהן: זאָל פֿרעה איצט זען אַ קלוגן מאַן, און אים שטעלן איבערן לאַנד מצרים. זאָל פֿרעה אָט וואָס טאָן: זאָל ער אויפזעצן אויפֿ־זעערס איבערן לאַנד און זאָל מען אויפזאַמלען די גאַנצע שפּייז פון די גוטע יאָרן וואָס קומען, און זאָל מען אַנקלייבן תבואה אונטער דער האַנט פון פֿרעהן, פֿאַר שפּייז אין די שטעט, און היטן. און די שפּייז וועט זיין אַוועקגעלייגט פֿאַרן לאַנד אויף די זיבן הונדערט יאָרן וואָס וועלן זיין אין לאַנד מצרים און דאָס לאַנד וועט ניט פֿאַרשניטן ווערן פון הונדער.“

און די זאַך איז געפֿעלן פֿרעהן און אַלע זיינע קנעכט. און פֿרעה האָט געזאָגט צו זיינע קנעכט:

„קענען מיר דען געפינען אַזאַ ווי דער דאָזיקער, אַ מאַן וואָס דער גייסט פון גאָט איז אין אים?“ און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספּן:

„נאָך דעם ווי גאָט האָט דיך געלאָזט וויסן דאָס אַלץ, איז ניטאָ אַזאַ קלוגער אַווי ווי דו. דו וועסט זיין איבער מיין הויז, און נאָך דייןע רייד זאָל געפירט ווערן מיין גאַנץ פֿאַלק; נאָר מיטן טראָן וועל איך זיין גרעסער פון דיר.“

און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספּן:

„זע, איך האָב דיך אויפגעזעצט איבערן גאַנצן לאַנד מצרים.“

און פֿרעה האָט אַראָפּגענומען זיין זיגלרינג פון דער האַנט און האָט אים אָנגעטאָן אויף דער האַנט פון יוספּן און האָט אים אָנגעקליידט אין טייערע קליידער און אים אָנגעטאָן אַ

גילדערנע קייט אויפן האַלדו. און ער האָט אים אַרײַנגעזעצט
אין דעם רײטוואָגן פון דעם צווייטן צום מלך. און מען האָט
אויסגערופן פאַר אים: „זיך קניען!“

יוסףס דערהייבונג

און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספּן:
„איך בין פֿרעה, אָבער אָן דיר זאָל קיינער נישט אויפהייבן
אַ האַנט אָדער אַ פּוס אין גאַנץ לאַנד מצרים!“
און פֿרעה האָט גערופן דעם נאָמען פון יוספּן צפּנת־פֿענין
און ער האָט אים געגעבן פאַר אַ ווייב אָסנת, די טאָכטער פון
פּוטי־פֿרע, דעם פּריסטער.
און יוסף איז געווען דרייסיק יאָר אַלט, ווען ער האָט זיך
געשטעלט פאַר פֿרעהן דעם מלך פון מצרים.
און יוסף איז אַרויסגעגאַנגען פון פאַר פֿרעהן, און איז
דורכגעגאַנגען דורכן גאַנצן לאַנד מצרים. און דאָס לאַנד האָט
געבראַכט אין די זיבן זאַטע יאָרן הויפּנסווייז. און ער האָט אויפֿ־
געזאַמלט די גאַנצע שפּייז פון די זיבן יאָר וואָס זיינען געווען אין
לאַנד מצרים און האָט אַרײַנגעבראַכט די שפּייז אין די שטעט;
די שפּייז פון די פעלדער פון אַרום יעדער שטאָט האָט ער אין
איר אַרײַנגעבראַכט. און יוסף האָט אָנגעקליבן תּבואה אַזוי
ווי זאַמד פון ים, זייער אַ סך – ביז מען האָט אויפּגעהערט צו
ציילן, ווייל עס איז געווען אָן אַ צאָל!
און בײַ יוספּן זיינען געבאָרן געוואָרן, איידער דאָס הונגער־
יאָר איז געקומען, צוויי זין. און יוסף האָט גערופן דעם נאָמען

פון דעם בכור מנשה, און דעם נאָמען פון דעם צווייטן האָט
ער גערופן אַפּרִים.

און עס האָבן זיך געענדיקט די זיבן יאָר פון דער זאַטקייט
וואָס איז געווען אין לאַנד מצרים. און עס האָבן אָנגעהויבן
קומען די זיבן הונדערט יאָרן, אזוי ווי יוסף האָט פאַרויסגעזאָגט.
און עס איז געווען אַ הונדערט יאָר אין אַלע לענדער, נאָר אין גאַנצן
לאַנד מצרים איז געווען ברויט.

און אַז דאָס גאַנצע לאַנד מצרים האָט אָנגעהויבן הונדערן
און דאָס פּאָלק האָט געשריען צו פּרעהן נאָך ברויט, האָט
פּרעה געזאָגט צו גאַנץ מצרים: „גייט צו יוספּן, וואָס ער וועט
איך זאָגן – זאָלט איר טאָן!“

און יוסף האָט געעפנט אַלע שפּייכלערס און האָט פאַר-
קויפט צו מצרים.

און דער הונדערט איז געווען איבער דער גאַנצער ערד.
און פון דער גאַנצער ערד איז מען געקומען קיין מצרים צו
יוספּן קויפּן תבואה. ווייל דער הונדערט איז געווען שטאַרק אויף
דער גאַנצער ערד.

יוספּס ברידער קומען קיין מצרים

און יעקב האָט געזען אַז עס איז דאָ תבואה אין מצרים און
יעקב האָט געזאָגט צו זיינע זין:

„אַט האָב איך געהערט אַז עס איז דאָ תבואה אין מצרים.
נידערט אַראָפּ אַהין און קויפט אונדז אײַן פון דאָרטן, כּדי מיר
זאָלן לעבן און ניט שטאַרבן.“

האַבן יוספס צען ברידער אַראָפּגענידערט קויפן תבואה פון מצרים. אָבער בנמינען, יוספס ברודער, האָט יעקב ניט מיטגעשיקט. ווייל ער האָט געזאָגט: טאַמער וועט אים טרעפן אַן אומגליק.

זיינען געקומען אויך די זין פון ישׂראַלן איינקויפן צווישן די וואָס זיינען געקומען, ווייל דער הונגער איז געווען אין לאַנד כּנען. און יוסף איז געווען דער הערשער איבערן לאַנד; ער איז געווען דער וואָס האָט פאַרקויפט צום גאַנצן פּאָלק פון לאַנד. זיינען געקומען יוספס ברידער און האָבן זיך צו אים גע- בוקט מיטן פנים צו דער ערד. און יוסף האָט דערזען זיינע ברידער, און האָט זיי דערקענט, אָבער זיי האָבן אים ניט דער- קענט. און ער האָט זיך געמאַכט פרעמד צו זיי און האָט גערעדט מיט זיי שטרענג, און האָט צו זיי געזאָגט:

— „פון וואָנען קומט איר?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „פון לאַנד כּנען, איינצוקויפן שפּיז.“

און יוסף האָט זיך דערמאָנט אין די חלומות, וואָס האָבן זיך אים געחלומט וועגן זיי. און ער האָט צו זיי געזאָגט:

— „אויסקוקערס זייט איר! צו זען די נאַקעטקייט פון לאַנד

זייט איר געקומען!“

האַבן זיי צו אים געזאָגט:

— „ניין, מיין האַר, נאָר צו קויפן שפּיז זיינען געקומען דינע

קנעכט. מיר אַלע זיינען זין פון איין מאַן; ערלעכע מענטשן

זיינען מיר; דינע קנעכט זיינען קיין מאַל ניט געווען קיין אויס-

קוקערס.“

האַט ער צו זיי געזאָגט:

— „גיין, די נאַקעטקייט פון לאַנד זײַט איר געקומען זען!“
האַבן זיי געזאָגט:

— „צוועלף ברידער זײַנען מיר, דיײַנע קנעכט, זין פון איין
מאַן אין לאַנד פּנען, און אָט איז דער ײַנגסטער הײַנט מיט
אונדזער פּאַטער, און אײַנער איז נישט געוואָרן.“

האַט יוסף צו זיי געזאָגט:

— „דאָס איז דאָך וואָס איך האָב צו אייך גערעדט, אַזוי צו
זאָגן: אויסקוקערס זײַט איר! און דערמיט וועט איר געפרוּווט
ווערן: אַזוי ווי פּרעה לעבט— אויב איר וועט פון דאַנען אַרויס
גיין, סײַדן אײַער ײַנגסטער ברודער וועט קומען אַהער! שיקט
פון אייך אײַנעם, ער זאָל ברענגען אײַער ברודער, און איר
זאָלט בלײַבן פאַרשפּאַרט, כּדי אײַערע ווערטער זאָלן אויס
געפרוּווט ווערן, צי דער אַמת איז מיט אייך; און אויב נישט— אַזוי
ווי פּרעה לעבט, זײַט איר אויסקוקערס!“

און ער האָט זיי גענומען אין וואַך אויף דריי טעג.

און יוסף האָט צו זיי געזאָגט אויפן דריטן טאָג:

„טוט אָט וואָס, און איר וועט בלײַבן לעבן, ווייל איך האָב
מורא פאַר גאָט. אויב איר זײַט ערלעכע מענטשן, זאָל איין
ברודער אײַערער בלײַבן פאַרשפּאַרט אין וואַכהויז, און איר
גיט און ברענגט תּבואה פאַר דעם הונגער אין אײַערע הײַזער.
און אײַער ײַנגסטן ברודער זאָלט איר ברענגען צו מיר! וועלן
אײַערע ווערטער באַווײַזן ווערן, און איר וועט נישט שטאַרבן.“

האַבן זיי אַזוי געטאָן.

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אַנדערן:
— „באַמת, מיר זיינען שולדיק וועגן אונדזער ברודער, וואָס
מיר האָבן צוגעזען זיין צער, ווען ער האָט זיך געבעטן ביי
אונדז, און מיר האָבן ניט צוגעהערט. דעריבער איז אויף אונדז
געקומען די דאָזיקע צרה“.

און ראובן האָט זיך אָפּגערופן צו זיי, אַזוי צו זאָגן:
— „האָב איך אייך ניט געזאָגט: פאַרוינדיקט זיך ניט אין דעם
יינגל?! אָבער איר האָט ניט צוגעהערט. און אַט ווערט זיין
בלוט אויפגעמאַנט!“

און זיי האָבן ניט געוואוסט אַז יוסף פאַרשטייט ווייל אַ
טאָלמעטשער איז געווען צווישן זיי. האָט ער זיך אָפּגעקערט
פון זיי און האָט געזויגט. און ער האָט זיך אומגעקערט צו זיי
און האָט צו זיי גערעדט. און ער האָט גענומען פון זיי שמועזען
און האָט אים פאַרשפאַרט פאַר זייערע אויגן.

און יוסף האָט באַפוילן, מע זאָל אָנפילן זייערע זעק מיט
תבואה און אומקערן זייער געלט איטלעכן אין זיין זאַק, און זיי
געבן שפייז אויפן וועג. און מען האָט מיט זיי אַזוי געטאַן. און
זיי האָבן אויפגעלאָדן זייער תבואה אויף די אייזלען און
זיינען אַוועקגעגאַנגען פון דאָרטן.

האָט איינער געעפנט זיין זאַק צו געבן זיין אייזל פוטער אין
האַרבעריק, און האָט דערזען זיין געלט. האָט ער געזאָגט צו
זיינע ברידער:

— „מען האָט מיר אומגעקערט דאָס געלט, און אַט איז עס
אויך אין מיין זאַק!“

איז זיי אַרויסגעפאלן דאָס האַרץ און זיי האָבן ציטערנדיק
געזאָגט איינער צום אַנדערן:
„וואָס האָט אונדז דאָ גאָט געטאָן?“

יוספס ברידער קומען צוריק קיין כּנען

און זיי זיינען געקומען צו זייער פּאָטער נעקבן אין לאַנד
כּנען, און האָבן אים דערציילט אַלץ וואָס זיי האָט געטראָפּן,
אַזוי צו זאָגן:

„דער מאַן, דער האַר פון לאַנד, האָט מיט אונדז גערעדט
שטרענג. און ער האָט אונדז געמאַכט פאַר אויסקוקערס.
האָבן מיר צו אים געזאָגט: ערלעכע מענטשן זיינען מיר, מיר
זיינען קיין מאָל ניט געווען קיין אויסקוקערס. צוועלף ברידער
זיינען מיר, זיין פון אונדזער פּאָטער. איינער איז ניט געוואָרן,
און דער יינגסטער איז היינט מיט אונדזער פּאָטער אין לאַנד
כּנען. האָט דער מאַן, דער האַר פון לאַנד, צו אונדז געזאָגט:
דערמיט וועל איך וויסן אַז איר זייט ערלעכע מענטשן—איין
ברודער אייערן לאָזט איבער ביי מיר און נעמט גענוג פאַר
דעם הונגער אין אייערע הייזער און גייט. און ברענגט אייער
יינגסטן ברודער צו מיר, און איך וועל וויסן אַז איר זייט ניט
קיין אויסקוקערס, נאָר איר זייט ערלעכע מענטשן. וועל איך
איך אָפּגעבן אייער ברודער און איר וועט מעגן פריי פאַר
קערן אין לאַנד.“

און עס איז געווען, ווי זיי לידיקן אויס זייערע זעק—ערשט,
איטלעכנס בינטל געלט איז אין זיין זאַק! און ווי זיי און זייער

פאָטער האָבן דערזען זייערע בינטלעך געלט, אזוי האָבן זיי
מורא געקראָגן.

און זייער פאָטער יעקב האָט צו זיי געזאָגט:
„איר האָט מיך באַרויבט פון מיניע קינדער! יוסף איז ניטאָ,
און שמעון איז ניטאָ, און בנַמִּינען ווילט איר צונעמען! דאָס
אַלץ גייט דאָך אויס צו מיר!“

האָט ראובן געזאָגט צו זיין פאָטער אזוי צו זאָגן:
— „מיניע ביידע זיין זאָלסטו טייטן, אויב איך וועל דיר אים
ניט צוריקברענגען. גיב אים אויף מיין האַנט, און איך וועל
אים אומקערן צו דיר.“
האָט יעקב געזאָגט:

— „מיין זון וועט ניט אַראָפּנידערן מיט אַיך, ווייל זיין
ברודער איז טויט, און ער אַליין איז געבליבן, און אז אים וועט
טרעפן אַן אומגליק אויף דעם וועג וואָס איר וועט גיין דערויף,
וועט איר מאַכן, אז מיניע גראַע האָר וועלן נידערן מיט טרויער
אין קבר.“

און דער הונגער איז געווען שווער אין לאַנד. און עס איז
געווען, אז זיי האָבן אויפגעגעסן די תבואה, וואָס זיי האָבן גע-
בראַכט פון מצרים, האָט זייער פאָטער צו זיי געזאָגט:
— „גייט ווידער, קויפט אונדז אַ ביסל שפּיז!“

האָט יהודה געזאָגט צו אים אזוי צו זאָגן:
— „וואָרענען האָט אונדז געוואָרנט דער מאַן, אזוי צו זאָגן:
איר זאָלט מיין פנים ניט זען, אויב אייער ברודער איז ניט מיט
אַיך. אויב דו שיקסט אונדזער ברודער מיט אונדז, וועלן מיר
אַראָפּנידערן, און וועלן דיר איינקויפן שפּיז. אויב אָבער דו

שיקסט ניט, וועלן מיר ניט אַראָפּנידערן, ווייל דער מאַן האָט
אונדו אָנגעזאָגט: איר זאָלט מיין פנים ניט זען, אויב אייער
ברודער איז ניט מיט אייך!"

האַט ישׂראַל געזאָגט:

— „נאָך וואָס האָט איר מיר געטאָן די רעה, און געזאָגט דעם
מאַן, אַז איר האָט נאָך אַ ברודער?"

האַבן זיי געזאָגט:

— „דער מאַן האָט זיך פּונאַנדערגעפרעגט וועגן אונדו און
וועגן אונדזער משפּחה, אזוי צו זאָגן: לעבט נאָך אייער פּאָטער?
האַט איר נאָך אַ ברודער? האָבן מיר אים דערציילט. זאָלן
מיר גאָר וויסן, אַז ער וועט זאָגן: ברענגט אַראָפּ אייער
ברודער!"

און יהודה האָט געזאָגט צו זיין פּאָטער ישׂראַל:

— „שיק דעם יינגל מיט מיר, און מיר וועלן אויפשטיין און
וועלן גיין, כּדי מיר זאָלן לעבן און ניט שטאַרבן, אי מיר,
אי דו, אי אונדזערע קליינע קינדער. איך בין עָרָב פאַר אים.
פון מיין האַנט זאָלסטו אים מאַנען! אויב איך וועל דיר אים ניט
ברענגען און אים אַוועקשטעלן פאַר דיר, זאָל איך זיין אַ פאַר-
זינדיקטער צו דיר אַלע טעג. ווייל אַז מיר וואָלטן זיך ניט
אויפּגעהאַלטן, וואָלטן מיר שוין איצט זיך געהאַט אומגעקערט
צום צווייטן מאָל."

האַט זייער פּאָטער ישׂראַל צו זיי געזאָגט:

„אויב שוין יאָ אזוי, טוט אָט וואָס: נעמט פון די בעסטע
פּרוכטן פון לאַנד אין אייערע פּלים, און ברענגט אַראָפּ צו
דעם מאַן אַ מתנה, אַ ביסל באַלזאַם, און אַ ביסל האַניק, גע-

ווירץ, ניס און מאַנדלען. און טאַפּל געלט נעמט מיט אין אייער האַנט; דאָס געלט וואָס איז אומגעקערט געוואָרן אין אייערע זעק, זאָלט איר אומקערן מיט אייער האַנט. אָפּשר איז דאָס געווען אַ פאַרזען. און נעמט אייער ברודער און שטייט אויף, גייט ווידער צו דעם מאַן. און גאָט זאָל געבן דער מאַן זאָל זיך דערבאַרעמען און זאָל אַוועקלאָזן אייער אַנדער ברודער און בנְיָמִינען; און איך, אויב איך מוז אַנווערן מײַנע קינדער – וועל איך אַנווערן."

די ברידער צום צווייטן מאָל אין מצרים

האָבן די מענער גענומען די מתנה און טאַפּל געלט האָבן זיי מיטגענומען אין זייער האַנט, און בנְיָמִינען. און זיי זיינען אויפגעשטאַנען און האָבן גענידערט קיין מצרים און זיי האָבן זיך געשטעלט פאַר יוסף.

און ווי יוסף האָט דערזען בנְיָמִינען מיט זיי, אַזוי האָט ער געזאָגט צו דעם וואָס איז איבער זיין הויז: „ברענג אַרײַן די מענטשן אין הויז, ווייל די מענטשן וועלן עסן מיט מיר מיטאַג."

האָט דער מענטש געטאָן אַזוי ווי יוסף האָט געהייסן; און דער מענטש האָט אַרײַנגעבראַכט די מענער אין יוספס הויז. און די מענער האָבן מורא געהאַט, ווייל מען האָט זיי אַרײַנגעבראַכט אין יוספס הויז, און זיי האָבן געזאָגט:

„איבער דעם געלט וואָס מען האָט אומגעקערט אין אונדזערע זעק דאָס ערשטע מאָל, ווערן מיר אַרײַנגעבראַכט,

כדי זיך אַרויפצוואַרפן אויף אונדז און אָנפאַלן אויף אונדז און
אונדז נעמען פאַר קנעכט מיט אונדזערע אייזלען".
האַבן זיי זיך גענענטערט צו דעם מענטש וואָס איבער
יוספּס הויז און האָבן גערעדט צו אים אין איינגאַנג פון הויז און
זיי האָבן געזאָגט:

„איך בעט דיך, מיין האַר, מיר האָבן אַראָפּגענידערט דאָס
ערשטע מאָל צו קויפן שפּיז. און עס איז געווען, אַז מיר זיינען
געקומען צום אַפּרראָרט און האָבן געעפנט אונדזערע זעק,
ערשט—איטלעכנס געלט איז אין זיין זאַק. האָבן מיר עס
צוריקגעבראַכט אין אונדזער האַנט. און נאָך אַנדער געלט
האַבן מיר אַראָפּגעבראַכט אין אונדזער האַנט, צו קויפן שפּיז.
מיר ווייסן ניט ווער עס האָט אַריינגעלייגט אונדזער געלט אין
אונדזערע זעק".

האַט ער געזאָגט:

„פריד צו אייך! איר זאָלט ניט מורא האָבן! אייער גאָט
און דער גאָט פון אייער פּאָטער האָט אייך געשאַנקען אַן אויָר
אין אייערע זעק. אייער געלט איז מיר אַריינגעקומען". און
ער האָט אַרויסגעבראַכט צו זיי שמעווען.

און דער מענטש האָט אַריינגעבראַכט די מענער אין יוספּס
הויז, און ער האָט געגעבן וואַסער און זיי האָבן געוואָשן זייערע
פיס. און ער האָט געגעבן פוטער פאַר זייערע אייזלען. און
זיי האָבן צוגעגרייט די מתנה, איידער יוסף וועט קומען מיטאַר
צייט, ווייל זיי האָבן געהערט אַז דאָרטן וועלן זיי עסן ברויט.
און ווי יוסף איז געקומען אין הויז, אזוי האָבן זיי אַריינגע-
בראַכט צו אים די מתנה וואָס אין זייער האַנט, און זיי האָבן

זיך געבוקט פאַר אים צו דער ערד. און ער האָט זיי געפרעגט
און ער האָט צו זיי געזאָגט:

— „איז פריד צו אייער אַלטן פּאָטער, וואָס איר האָט פון
אים דערציילט? לעבט ער נאָך?“
האָבן זיי געזאָגט:

— „פריד איז צו דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער. ער לעבט
נאָך.“ און זיי האָבן זיך גענייגט און זיך געבוקט.

האָט ער אויפגעהויבן זיינע אויגן און האָט דערזען זיין
ברודער בנמינען, זיין מוטערס זון, און ער האָט געזאָגט:
„איז דאָס אייער יינגסטער ברודער, וואָס איר האָט מיר
פון אים דערציילט?“ און ער האָט געזאָגט: „זאָל גאָט זיין דער-
באַרעמדיק צו דיר, מיין זון.“

און יוסף האָט זיך געאיילט, ווייל זיין האַרץ האָט אים פאַר-
קלעמט אויף זיין ברודער, און יוסף האָט זיך געוואָלט פונאַר
דערוויינען. איז ער אַרײַן אין קאַמער און האָט דאָרטן
געוויינט. און ער האָט אָפגעוואַשן זיין פנים און איז אַרויסגע-
גאַנגען. און ער האָט זיך איינגעהאַלטן און האָט געזאָגט:
„לייגט ברויט!“

האָט מען געלייגט פאַר אים באַזונדער און פאַר זיי באַ-
זונדער, און פאַר די מצרים וואָס האָבן געגעסן בײַ אים
באַזונדער, ווייל די מצרים עסן ניט ברויט מיט די עברים.

און מען האָט זיי אויסגעזעצט פאַר אים נאָך זייער עלטער.
און די מענער האָבן זיך געוואונדערט. און ער האָט זיי געהייסן

צוטרעגן חלקים פאר זיי, און בנימינס חלק איז געווען פינף
מאל אזוי פיל ווי די חלקים פאר די אנדערע. און זיי האבן
געטרונקען און זינען געווען פריילעך מיט אים.
און ער האט באפוילן דעם וואס איבער זיין הויז אזוי צו
זאגן:

„פיל אן די זעק פון די מענטשן מיט שפיז וויפל זיי קאנען
טראגן, און לייג אריין איטלעכנס געלט אין זיין זאק. און מײן
בעכער, דעם זילבערנעם בעכער, וואלסטו אריינלייגן אין זאק
פון דעם יינגסטן, צוואמען מיט דעם געלט פאר זיין תבואה.“
און יענער האט געטאן אזוי ווי דאס ווארט וואס יוסף האט
גערעדט.

ווי דער מארגן האט אויפגעלייכט, אזוי האט מען די
מענער אועקגעשיקט, זיי און זייערע אייזלען. זיי זינען נאָר
וואס ארויס פון שטאָט, נאָך ניט געווען ווייט אַוועק— אזוי האט
יוסף געזאָגט צו דעם וואָס איבער זיין הויז:

„שטיי אויף, יאָג נאָך די מענטשן, און אַז דו וועסט זיי
אַניאָגן, וואָלסטו זאָגן צו זיי: פאַר וואָס האָט איר אָפּגעצאָלט אַ
רעה פאַר אַ טובה? דאָס איז דאָך דער בעכער וואָס מײן האָר
טרינקט פון אים, און צויבערן צויבערט ער מיט אים. איר
האַט שלעכט געטאָן!“

און ער האט זיי אָנגעיאָגט און האט צו זיי גערעדט די
דאָזיקע ווערטער.

האָבן זיי צו אים געזאָגט:

„פאַר וואָס רעדט מײן האָר אַזעלכע ווערטער? באַהיט
זאָלן ווערן דינע קנעכט פון טאָן אַזאַ זאָך! זע, דאָס געלט,

וואָס מיר האָבן געפונען אין אונדזערע זעק, האָבן מיר דיר
אומגעקערט פון לאַנד פּנען—היינט ווי וועלן מיר גנבען פון
דיין האַרס הויז זילבער אָדער גאָלד? דער פון דייע קנעכט
וואָס דער בעכער וועט ביי אים געפונען ווערן—זאָל שטאַרבן,
און אויך מיר וועלן זיין קנעכט צו דיין האַר!"

האַט ער געזאָגט:

"הגם עם האָט איצט געדאַרפט זיין אַזוי ווי אייערע ווער-
טער, זאָל נאָר דער וואָס וועט ביי אים געפונען ווערן דער
בעכער זיין אַ קנעכט צו מיר, און איר וועט זיין ריין!"
האַבן זיי אויף גיך אַראָפּגעלאָזט איטלעכער זיין זאָק אויף
דער ערד, און זיי האָבן געעפנט איטלעכער זיין זאָק. און ער
האַט געזוכט. מיטן עלטסטן האָט ער אָנגעהויבן און מיטן
יינגסטן האָט ער געענדיקט. און דער בעכער איז געפונען גע-
וואָרן אין בּוֹנִימִינִס זאָק!

האַבן זיי צעריסן זייערע קליידער, און איטלעכער האָט
אויפגעלאָדן זיין אייזל, און זיי האָבן זיך אומגעקערט אין
שטאָט. און יהודה איז געקומען מיט זיינע ברידער אין יוספס
הויז; און ער איז נאָך דאָרטן געווען. און זיי זיינען געפאלן פאַר
אים צו דער ערד.

האַט יוסף צו זיי געזאָגט:

—„וואָס האָט איר געטאָן? האָט איר ניט געוואוסט אָן
צויבערן טוט צויבערן אַזאַ מאָן ווי איך?"

האַט יהודה געזאָגט:

—„וואָס זאָלן מיר זאָגן צו מיין האַר? וואָס זאָלן מיר ריידן
און וואָס זאָלן מיר זיך פאַרענטפערן? גאָט האָט געפונען די

זינד פון דינע קנעכט! אָט זיינען מיר קנעכט צו מיין האַר, אי
מיר, אי דער וואָס דער בעכער איז געפונען געוואָרן אין זיין
האַנט!"

האָט ער געזאָגט:

— „חלילה, איך זאָל טאָן אזוינס! דער וואָס דער בעכער
איז געפונען געוואָרן אין זיין האַנט — ער זאָל זיין אַ קנעכט צו
מיר, און איר גייט אייך בשלום צו אייער פּאַטער."

יוסף דערקענט זיך צו זיינע ברידער

האָט יהודה זיך גענענטערט צו אים, און האָט געזאָגט:
— „איך בעט דיך, מיין האַר, זאָל אַקאַרשט דיין קנעכט
ריידן אַ וואָרט אין די אויערן פון מיין האַר, און זאָל דיין צאָרן
ניט ברענען אויף דיין קנעכט, ווייל דו ביסט אזוי ווי פּרעה.
„מיין האַר האָט געפרעגט זיינע קנעכט אזוי צו זאָגן: האָט
איר אַ פּאַטער, אַ ברודער? און מיר האָבן געזאָגט צו מיין האַר:
מיר האָבן אַן אַלטן פּאַטער און אַ קליינעם בן־זקונים, וואָס
זיין ברודער איז טויט און ער אַליין איז געבליבן פון זיין
מוטער, און זיין פּאַטער האָט אים ליב. האָסטו געזאָגט צו
דינע קנעכט: ברענגט אים אַראָפּ צו מיר, איך זאָל אויף אים
אַ קוק טאָן מיט מינע אויגן. האָבן מיר געזאָגט צו מיין האַר:
דער יינגל קען ניט פּאַרלאָזן זיין פּאַטער, ווייל אַז ער וועט
פּאַרלאָזן זיין פּאַטער, וועט דער פּאַטער שטאַרבן. האָסטו
געזאָגט צו דינע קנעכט: אויב אייער ייגסטער ברודער וועט
ניט אַראָפּנידערן מיט אייך, זאָלט איר מער מיין פנים ניט זען.

„און עס איז געווען, אז מיר זיינען אַרויפגעקומען צו דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער, האָבן מיר אים דערצייילט די ווער טער פון אונדזער האָר. און אז אונדזער פּאָטער האָט געזאָגט: גייט ווידער קויפט אונדו אַ ביסל שפּיין, האָבן מיר געזאָגט: מיר קענען ניט אַראָפּנידערן, ווייל מיר קענען ניט זען דעם מאַנס פנים, סײַדן אונדזער יינגסטער ברודער איז מיט אונדו. האָט דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער, צו אונדו געזאָגט: איר ווייסט אז צוויי האָט מיר מיין ווייב געבאָרן און איינער איז אַוועקגעגאַנגען פון מיר, און איך האָב געזאָגט: פאַרצוקן איז ער פאַרצוקט געוואָרן, און איך האָב אים ניט געזען ביז איצט. און אז איר וועט צונעמען אויך דעם דאָזיקן פון מיר און עס וועט טרעפן מיט אים אַן אומגליק, וועט איר מאַכן, אז מײַנע גראַע האָר וועלן נידערן מיט טרויער אין קבר.

„און איצט אז איך וועל קומען צו דיין קנעכט, מיין פּאָטער, און דער יינגל איז מיט אונדו ניטאָ, איז ווי ער וועט זען אז דער יינגל איז ניטאָ—אזוי וועט ער שטאַרבן; און דייןע קנעכט וועלן מאַכן, אז די גראַע האָר פון אונדזער פּאָטער וועלן נידערן מיט טרויער אין קבר.

„דיין קנעכט איז עָרב געווען פאַר דעם יינגל. און איצט, איך בעט דיך, זאָל דיין קנעכט בלייבן אַנשטאַט דעם יינגל אַ קנעכט צו מיין האָר, און דער יינגל זאָל אַרויפגיין מיט זיינע ברידער, ווייל ווי קען איך אַרויפגיין צו מיין פּאָטער, אז דער יינגל איז ניט מיט מיר? איך וועל חלילה צווען דאָס ביז וואָס וועט טרעפן מיין פּאָטער!“

און יוסף האָט זיך מער נישט געקענט איינהאַלטן און ער
האָט אויסגערופן:

„פירט אַרויס אַלע מענטשן פון מיר!“

און קיין מענטש איז נישט געשטאַנען לעבן אים, ווען יוסף
האָט זיך דערקענט צו זיינע ברידער. און ער האָט אַרויסגע-
לאָזט זיין קול אין געוויינ און יוסף האָט געזאָגט צו זיינע
ברידער:

„איך בין יוסף! לעבט נאָך מיין פאָטער?“

און זיינע ברידער האָבן אים נישט געקענט ענטפערן, ווייל
זיי האָבן זיך דערשראָקן פאַר אים.

האָט יוסף געזאָגט צו זיינע ברידער:

— „קומט צו נאָענט צו מיר, איך בעט איך!“

זיינען זיי צוגעקומען נאָענט צו אים און ער האָט געזאָגט:

— „איך בין אייער ברודער יוסף, וואָס איר האָט מיך פאַר-

קויפט קיין מצרים. און איצט זאָלט איר זיך נישט קלעמען, און

זאָל איך נישט פאַרדריסן אין אייערע אויגן, וואָס איר האָט מיך

פאַרקויפט אַהער, ווייל צו דערהאַלטן לעבנס האָט מיך גאָט

געשיקט פאַר איך פאַרויס. ווייל עס איז שוין צוויי יאָר, אַז

דער הונגער איז אין לאַנד, און נאָך פינף יאָר וועלן נישט זיין קיין

אַקער און קיין שניט.

„און— נישט איר האָט מיך אַהער געשיקט, נאָר גאָט. און ער

האָט מיך געמאַכט פאַר אַ פאָטער צו פֿרעהן, און פאַר אַ האָר

אויף זיין גאַנצן הויז, און פאַר אַ הערשער איבערן גאַנצן לאַנד

מצרים.

„איילט זיך און גייט אַרויף צו מיין פּאָטער און איר זאָלט

אים זאָגן:

„אַזוי האָט געזאָגט דיין זון יוסף: גאָט האָט מיך געמאַכט פאַר אַ האַר איבער גאַנץ מצרים. נידער אַראָפּ צו מיר, זאָלסט זיך ניט אויפהאַלטן. און דו וועסט זיצן אין לאַנד גושן, און דו וועסט זיין נאָענט צו מיר, דו און דייןע קינדער, און דייןע קינדערס קינדער, און אַלץ וואָס דו האָסט. און איך וועל דיך דאָרטן אויסהאַלטן, פּדי דו זאָלסט ניט אומקומען, דו און דיין הויזגעזינד און אַלץ וואָס דו האָסט, ווייל נאָך פינף יאָר וועט זיין דער הונגער.

„און אָט זעען אייערע אויגן און די אויגן פון מיין ברודער בנמיין, אַז מיין מויל רעדט צו אייך. און איר זאָלט דערציילן מיין פּאָטער מיין גאַנצן פּבוד אין מצרים, און אַלץ וואָס איר האָט געזען, און איר זאָלט זיך איילן און אַראָפּברענגען מיין פּאָטער אַהער!“

און ער איז געפאלן אויפן האַלדז פון זיין ברודער בנמיין און האָט געוויינט, און בנמיין האָט געוויינט אויף זיין האַלדז. און ער האָט געקושט אַלע זיינע ברידער און האָט געוויינט אויף זיי. און דערנאָך האָבן זיינע ברידער גערעדט מיט אים.

און יוסף האָט זיי געגעבן וועגענער פאַר די קליינע קינדער און פאַר די ווייבער, און ער האָט זיי געגעבן שפיז אויפן וועג. ער האָט געגעבן קליידער פאַר איטלעכן, און בנמינען האָט ער געגעבן דריי הונדערט זילבערשטיק און פינף מאָל אַזוי פיל קליידער. און צו זיין פּאָטער האָט ער געשיקט צען אייזלען,

באַלאָדן מיטן בעסטן פון מצרים, און צען אייזעלינס, באַלאָדן
מיט תבואה און ברויט, און שפּייו פאַר זיין פּאָטער אויפן וועג.
און ער האָט זיי אָנגעזאָגט:
„איר זאָלט זיך ניט קריגן אויפן וועג!“
און ער האָט אַוועקגעשיקט זיינע ברידער און זיי זיינען
אַוועקגעגאַנגען.

און זיי זיינען אַרויפגעגאַנגען פון מצרים און זיינען געקומען
אין לאַנד פּונען צו זייער פּאָטער יעקבן. און זיי האָבן אים
דערציילט אַזוי צו זאָגן: „יוסף לעבט נאָך! און ער הערשט
איבערן גאַנצן לאַנד מצרים.“ איז יעקבס האַרץ פאַרקילט
געוואָרן, ווייל ער האָט זיי ניט געגלויבט. האָבן זיי אים דער-
ציילט אַלע ווערטער פון יוספּן, וואָס ער האָט צו זיי גערעדט,
און ער האָט געזען די וועגענער וואָס יוסף האָט געשיקט אים
צו פירן. און דער גייסט פון זייער פּאָטער יעקבן האָט אָפּגע-
לעבט. און ישׂראַל האָט געזאָגט:
„גענוג! מײַן זון יוסף לעבט נאָך! איך וועל גיין און וועל אים
זען איידער איך שטאַרב!“

יעקב קומט קיין מצרים

און ישׂראַל האָט אַוועקגעצויגן מיט אַלץ וואָס ער האָט
געהאַט און איז געקומען קיין באַר־שבע, און ער האָט געבראַכט
אַ קרבן צום גאָט פון זיין פּאָטער יצחק. און גאָט האָט גע-
רעדט צו ישׂראַלן אין זעאונגען פון דער נאַכט און האָט געזאָגט:
- „יעקב, יעקב!“

האַט ער געזאָגט:

— „דאָ בין איך!“

האַט ער געזאָגט:

— „איך בין גאָט, דער גאָט פון דיין פאָטער; זאָלסט ניט מורא האָבן אַראָפּצונידערן קיין מצרים, ווייל פאַר אַ גרויס פאָלק וועל איך דיר דאָרטן מאַכן. איך וועל אַראָפּנידערן מיט דיר קיין מצרים, און אויך אַרויפברענגען וועל איך דיר אַרויפברענגען.“

און יעקב איז אויפגעשטאַנען פון באַר־שֶׁבַע, און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן געפירט זייער פאָטער יעקב, און זייערע קליינע קינדער, און זייערע ווייבער אויף די וועגענער וואָס יוסף האָט געשיקט. און זיי האָבן גענומען זייער פי און זייער פאַרמען וואָס זיי האָבן אָנגעקליבן אין לאַנד פּנֶעץ, און זיי זיינען געקומען קיין מצרים, יעקב און אַלע זיינע קינדער מיט אים.

אַלע נפשות פון יעקב וואָס זיינען געקומען קיין מצרים זיינען געווען זעקס און זעכציק. און יוספס זין, וואָס זיינען גער באָרן אין מצרים זיינען צוויי. אַזוי זיינען אַלע נפשות פון יעקבס הויז אין מצרים געווען זיבעציק*.

און יהודהן האָט ער געשיקט פאַרויס פאַר זיך, צו יוספן, צו ווייזן דעם וועג קיין גושן; און זיי זיינען אָנגעקומען אין לאַנד גושן.

און יוסף האָט איינגעשפּאַנט זיין רייטוואָגן און איז אַרויס

* זעקס און זעכציק און די צוויי זין פון יוספן און יוסף אַליין, און יעקב — אַלע צוואַמען זיבעציק.

געפאָרן אַנטקעגן זײַן פּאָטער ישראָל קײן גושן. און ווי ער האָט זיך געווײזן פֿאַר אים, איז ער אים געפּאָלן אויפן האַלדו און ער האָט לאַנג געווײנט.

און ישראָל האָט געזאָגט צו יוספּן:
„איצט מעג איך שוין שטאַרבן, נאָך דעם ווי איך האָב געזען אַז דו לעבסט נאָך.“

יעקב פֿאַר פֿרעהן

און יוסף האָט געזאָגט צו זײַנע ברידער און צו זײַן פּאָטערס הויזגעזינד:

„איך וועל אַרויפגיין און וועל דערצײלן פֿרעהן, און איך וועל אים זאָגן: מײַנע ברידער און מײַן פּאָטערס הויזגעזינד, וואָס זײַנען געווען אין לאַנד כּנען, זײַנען געקומען צו מיר. און די מענטשן זײַנען פּאַסטעכער פֿון שאָף. און זײַערע שאָף און זײַערע רינדער און אַלץ וואָס זײ האָבן—האָבן זײ מיטגע־בראַכט. און עס וועט זײַן אַז פֿרעה וועט אײך רופן און וועט זאָגן: וואָס איז אײַער טאָן? זאָלט איר זאָגן: פּאַסטעכער פֿון שאָף זײַנען דײַנע קנעכט פֿון אונדזער יוגנט אָן און בײַ איצט, אַזוי מיר, אַזוי אונדזערע עלטערן—כּדִי איר זאָלט זיצן אין לאַנד גושן, ווײל די מצרים מיאוסן זיך מיט יעטוועדער פּאַסטעך פֿון שאָף.“

און יוסף איז געקומען און האָט דערצײלט פֿרעהן און האָט געזאָגט:

„מײַן פּאָטער און מײַנע ברידער, מיט זײַערע שאָף און

מיט זייערע רינדער און אַלץ וואָס זיי האָבן, זיינען געקומען
פון לאַנד כּנען, און זיי זיינען אין לאַנד גושן".

און פון צווישן זיינע ברידער האָט ער גענומען פינף מאָן,
און האָט זיי געשטעלט פאַר פּרעהן.

האָט פּרעה געזאָגט צו יוספּס ברידער:

— „וואָס איז אייער טאָן?"

האָבן זיי געזאָגט צו פּרעהן:

— „פּאַסטעכער פון שאָף זיינען דינע קנעכט, אַזוי מיר,
אַזוי אונדזערע עלטערן. צו וויינען אין לאַנד זיינען מיר גער
קומען, ווייל עס איז ניטאָ קיין פוטער פאַר די שאָף פון דינע
קנעכט, ווייל דער הונגער איז שווער אין לאַנד כּנען, און איצט
בעטן מיר דיך, לאָז דינע קנעכט זיצן אין לאַנד גושן".

האָט פּרעה געזאָגט צו יוספּס אַזוי צו זאָגן:

— „דיין פּאַטער און דינע ברידער זיינען געקומען צו דיר;
דאָס לאַנד מצרים ליגט פאַר דיר, אין בעסטן טייל פון לאַנד
באַזעץ דיין פּאַטער און דינע ברידער. זאָלן זיי זיצן אין לאַנד
גושן. און אויב דו ווייסט אַז צווישן זיי זיינען דאָ טויגלעכע
מענטשן, זאָלסטו זיי מאַכן פאַר אייבערלייט איבער די שאָף
וואָס איך האָב".

און יוסף האָט געבראַכט זיין פּאַטער יעקב, און ער האָט
אים געשטעלט פאַר פּרעהן און יעקב האָט געבענטשט פּרעהן.

און פּרעה האָט געזאָגט צו יעקבן:

— „וויפל זיינען די טעג פון די יאָרן פון דיין לעבן?"

האָט יעקב געזאָגט צו פּרעהן:

— „די טעג פון די יאָרן פון מיין וואַנדערן זיינען הונדערט

און דרײַסיק יאָר. ווינציק און שלעכט זײַנען די טעג פון די יאָרן פון מײַן לעבן, און זיי קומען נישט צו די טעג פון די יאָרן פון מײַנע עלטערנס לעבן, און די טעג פון זייער וואַנדערן". און יעקב האָט געבענטשט פֿרעהן, און איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן.

און יוסף האָט באַזעצט זײַן פּאָטער און זײַנע ברידער, און ער האָט זיי געזעבן איינגוטום אין לאַנד מצרים, אין בעסטן טײל פון לאַנד, אַזוי ווי פֿרעה האָט געהייסן. און יוסף האָט אויסגע־האַלטן זײַן פּאָטער און זײַנע ברידער, און דאָס גאַנצע הויז פון זײַן פּאָטער, מיט ברויט.

און ישׂראַל איז געזעסן אין לאַנד מצרים, אין לאַנד גושן; און זיי האָבן זיך דאַרטן איינגעפּעסטיקט, און זיי האָבן זיך זייער און זייער געמערט.

יעקבס טויט

און יעקב האָט געלעבט אין לאַנד מצרים זיבעצן יאָר. און אַז די טעג פון ישׂראַלן האָבן זיך גענענטערט צום שטאַרבן, האָט ער גערופן זײַן זון יוספּן און האָט צו אים געזאָגט:

— „איך בעט דיך, אויב איך האָב געפונען חן אין דיײַנע אויגן, זאָלסטו טאָן מיט מיר אַ חֶסֶד און אַ טריישאַפּט. זאָלסטו מיך, איך בעט דיך, נישט באַגראָבן אין מצרים! אַז איך וועל זיך לייגן צו מײַנע עלטערן, זאָלסטו מיך אַוועקטראָגן פון מצרים און מיך באַגראָבן אין זייער קבר . . . און איך, אַז

איך בין געקומען פון פֿרן, איז מיר געשטאַרפן רחל אין לאַנד
פֿנען אין מיטן וועג, ווען עס איז נאָך געווען אַ שטיק וועג צו
קומען קיין אַפֿרת. און איך האָב זי דאָרטן באַגראָבן, אויפן
וועג קיין אַפֿרת, דאָס איז בֵּית־לֶחֶם.

האַט יוסף געזאָגט: „איך וועל טאָן אַזוי ווי דיין וואָרט“.

האַט יעקב געזאָגט: „שווער מיר!“

און יוסף האָט אים געשוואָרן.

און יעקב האָט גערופן זײַנע זין און האָט געזאָגט: „זאַמלט
זיך צונויף, קלײַבט זיך אויף און הערט, קינדער פון יעקב, און
האַרכט צו אײַער פּאָטער ישׂראֵל!“

און זײַער פּאָטער האָט צו זיי גערעדט און זיי געבענטשט,

איטלעכן נאָך זײַן בֵּרַכָּה נאָך האָט ער זיי געבענטשט.

און ער האָט זיי באַפוילן און זיי אָנגעזאָגט: „איך ווער אײַר

געזאַמלט צו מײַן פּאַלק. באַגראָבט מיך לעבן מײַנע עלטערן,

אין דער הייל וואָס איז אין דעם פעלד פון מִכְפֵּלָה, וואָס

אַבְרָהָם האָט אָפּגעקויפט פון עפרוֹן דעם חֲתִי ווי אַן אײַגנטום

פאַר קבָּרים. דאָרטן האָט מען באַגראָבן אַבְרָהָם און זײַן

ווייב שָׂרָה, דאָרטן האָט מען באַגראָבן יצְחָק און זײַן ווייב

רבֿקה, און דאָרטן האָב איך באַגראָבן לאהן“.

און יוסף האָט גענומען מיט זיך זײַנע צוויי זין, מנשה און

אָפְרַיִמען. און ישׂראֵל האָט אויסגעשטרעקט זײַן רעכטע האַנט

און אַרויפגעלייגט אויפן קאָפּ פון אָפְרַיִמען וואָס איז געווען

דער יונגערער, און זײַן לינקע האַנט אויפן קאָפּ פון מנשה וואָס

איז געווען דער בכֹּר. און יוסף האָט געזאָגט צו זײַן פּאָטער:

„גיט אַזוי, מײַן פּאָטער, ווייל דער איז דער בכֹּר; לײַג אַרויף

די רעכטע האַנט אויף זײַן קאָפּ". אָבער זײַן פּאָטער האָט ניט געוואָלט און האָט געזאָגט: „איך ווײס, מיין זון, איך ווײס!" ער חזעט אויך זײַן גרויס, אָבער זײַן ינגערער ברודער חזעט זײַן גרעסער פּון אים!"

און ער האָט זיי געבענטשט אין יענעם טאָג.
און אַז יעקב האָט געענדיקט די רײד צו זײַנע זין, האָט ער אַרײַנגענומען זײַנע פּיס אין בעט און איז פּאַרגאַנגען, און איז אײַנגעוואַמלט געוואָרן צו זײַן פּאַלק.

און די טעג פּון יעקב, די יאָרן פּון זײַן לעבן, זײַנען געווען—הונדערט און זיבן און פּערציק יאָר.

און יוסף איז געפּאַלן אויף זײַן פּאָטערס פּנים און ער האָט געוויינט איבער אים און האָט אים געקושט. און יוסף האָט באַר פּוילן זײַנע קנעכט די רופּאים אײַנצובאַלואַמירן זײַן פּאָטער. און די רופּאים האָבן אײַנגעבאַלואַמירט ישׂראָלן.

און אַז די טעג פּון באַוויינען זײַנען אַריבער, האָט יוסף גערעדט צו פּרעהן אַזוי צו זאָגן: „מיין פּאָטער האָט מיך באַר שוואַרן—זע, איך שטאַרב. אין דעם קבר וואָס איך האָב געגראָבן אין לאַנד פּונען, דאָרטן זאָלסטו מיך באַגראָבן. טאָ לאַז מיך איצט אַרויפגיין, איך בעט דײַך, און באַגראָבן מיין פּאָטער און זײַך אומקערן!"

האָט פּרעה געזאָגט: „גיי אַרויף און באַגראָב דײַן פּאָטער, אַזוי ווי ער האָט דײַך באַשוואַרן".

איז יוסף אַרויפגעגאַנגען צו באַגראָבן זײַן פּאָטער, און מיט אים זײַנען אַרויפגעגאַנגען אַלע קנעכט פּון פּרעהן, די עלטסטע פּון זײַן הויז, און אַלע עלטסטע פּון לאַנד מצרים. און דאָס

גאַנצע הויזגעזינד פון יוספן, און זיינע ברידער, און זיין פאָטערס הויזגעזינד; בלויז זייערע קליינע קינדער און די שאָף און רינדער האָבן זיי איבערגעלאָזן אין לאַנד גושן. און זיינע זין האָבן געטאָן אזוי ווי ער האָט זיי באַפוילן. זיינע זין האָבן אים אַוועקגעטראָגן אין לאַנד פּנען און אים באַגראָבן אין דער הייל פון דעם פעלד פון מַכפֿלה, וואָס אַבְרָהָם האָט אָפּגעקויפט פון עפרון דעם חתי ווי אַן אייגנטום פאַר קבָרים.

יוספס צוואַה

און יוסף האָט זיך אומגעקערט קיין מצרים, נאָך דעם ווי ער האָט באַגראָבן זיין פאָטער, ער און זיינע ברידער און אַלע וואָס זיינען אַרויפגעגאַנגען מיט אים צו באַגראָבן זיין פאָטער. און ווי יוספס ברידער האָבן געזען אַז זייער פאָטער איז טויט, אזוי האָבן זיי געזאָגט: „אָפּשר וועט יוסף טראָגן קעגן אונדז אַ שְׂנָאָה און וועט אונדז אומקערן אַל דאָס שלעכטס וואָס מיר האָבן אים געטאָן“. און זיי האָבן געשיקט זאָגן יוספן: „דיין פאָטער האָט באַפוילן פאַר זיין טויט אזוי צו זאָגן:— „אזוי זאָלט איר זאָגן צו יוספן: פאַרגיב, איך בעט דיך, דעם פאַרברעכן פון דייןע ברידער און זייער חטא וואָס זיי האָבן דיר שלעכטס געטאָן“.

און זיינע ברידער זיינען אויך געגאַנגען און זיינען אַנידער־געפאַלן פאַר אים און האָבן געזאָגט: „זע, מיר זיינען דייןע קנעכט!“

האַט יוסף צו זיי געזאָגט: „איר זאָלט ניט מורא האָבן. איר האָט געמיינט אַ רעה פאַר מיר אָבער גאָט האָט געמיינט אַ טובה, פֿרִי צו מאַכן אַזוי ווי עס איז אַרויסגעקומען איצט, צו דערהאַלטן ביים לעבן אַ פּאַלק. און איר זאָלט איצט ניט מורא האָבן – איך וועל אויסהאַלטן אייך און אייערע געזינדן.“ און ער האָט זיי געטרייסט און גערעדט צום האַרצן.

און יוסף איז געבליבן אין מצרים, ער און זיין פּאָטערס הויזגעזינד. און יוסף האָט געלעבט הונדערט און צען יאָר. און יוסף האָט געזען אוראייניקלעך.

און יוסף האָט געזאָגט צו זיינע ברידער:

„איך שטאַרב, אָבער דערמאָנען וועט זיך גאָט דערמאָנען אָן אייך, און ער וועט אייך אַרויסברענגען פון דעם היגן לאַנד צו דעם לאַנד וואָס ער האָט געשוואָרן אַברֶהָמען. יצחק און יעקבן. איז ווען דערמאָנען וועט זיך גאָט דערמאָנען אָן אייך, זאָלט איר אַרויפברענגען מײַנע בײַנער פון דאַנען.“

און יוסף איז געשטאַרבן צו הונדערט און צען יאָר. און מען האָט אים אײַנגעבאַלואַמירט, און מען האָט אים אַרײַנגע־לייגט אין אַן אָרון אין מצרים.

ז. די קינדער פון ישראל ווערן קנעכט אין מצרים

עס איז אויפגעשטאנען א נייער פרעה

איז געשטארבן יוסף און אלע זיינע ברידער און יענער גאנצער דור. און די קינדער פון ישראל האבן זיך געמערט, און זיי זיינען געוואָרן זייער, זייער שטארק, און דאָס גאנצע לאַנד איז פול געוואָרן מיט זיי.

איז אויפגעשטאנען אַ נייער מלך איבער מצרים, וואָס האָט ניט געקענט יוספן. און דער מלך האָט געזאָגט צו זיין פּאָלק:

„זעט, דאָס פּאָלק פון די קינדער פון ישראל איז מערער און שטאַרקער פון אונדז. קומט לאָמיר זיך קליגן איבער אים! אַניט וועט ער זיך מערן, און עס וועט זיין אַז עס וועט זיך טרעפן אַ מלחמה, וועט ער צושטיין צו אונדזערע פּינד און ער וועט מלחמה האַלטן קעגן אונדז, און וועט אַרויסגיין פון לאַנד.“

האָבן זיי געמאַכט איבער דעם פּאָלק צינוהאַרן, כּדי אים צו פּיניקן מיט זייער לאַסטאַרבעט, און דאָס פּאָלק האָט גע- בויט שפּייכלער-שטעט פאַר פּרעהן, פּתום און רעמסס. אָבער וואָס מער זיי האָבן אים געפּיניקט, אַלץ מער האָט עס זיך געמערט, און אַזוי האָט עס זיך צעשפּרייט. און זיי זיינען גע- ווען אין שרעק פאַר די קינדער פון ישראל. און די מצרים

האַבן געמאַכט אַרבעטן די קינדער פון ישׂראַל און זיי האָבן
פאַרביטערט זייער לעבן מיט שווערער אַרבעט ביי ליים און
ביי ציגל און ביי אַלערליי אַרבעט אין פעלד.

אַ באַפעל צו טייטן אַלע ייִדישע ייִנגלעך

און דער מלך פון מצרים האָט גערעדט צו די ייִדישע
הייבאַמען:

„אַז איר העלפט די ייִדישע ווייבער געבערן, זאָלט איר
זען: אויב דאָס איז אַ זון—זאָלט איר אים טייטן, און אויב דאָס
איז אַ טאָכטער—זאָל זי בלייבן לעבן.“

אַבער די הייבאַמען האָבן מורא געהאַט פאַר גאָט, און זיי
האַבן ניט געטאָן אַזוי ווי דער מלך פון מצרים האָט זיי אָנגע-
זאָגט, און זיי האָבן געלאָזט לעבן די ייִנגלעך.

האַט דער מלך פון מצרים גערופן די הייבאַמען, און האָט
צו זיי געזאָגט:

—פאַר וואָס האָט איר געטאָן די דאָזיקע זאַך און געלאָזט
לעבן די ייִנגלעך?”

האַבן די הייבאַמען געזאָגט צו פֿרעהן:

—ניט אַזוי ווי די מצרישע ווייבער זיינען די ייִדישע:

איידער די הייבאַם קומט צו זיי, האָבן זיי שוין געבאַרן!”

און פֿרעה האָט באַפוילן זיין גאַנץ פּאָלק אַזוי צו זאָגן:

—יעטוועדער זון וואָס וועט געבאַרן ווערן ביי די קינדער

פון ישׂראַל—זאָלט איר אים אין טיך אַרײַנוואַרפן און יעט-
וועדער טאָכטער זאָלט איר לאָזן לעבן!”

משה ווערט געבאָרן

און אַ מאַן פון דעם הויז פון לוי איז געגאַנגען און האָט גע-
נומען אַ טאַכטער פון לוי, און די פרוי האָט געבאָרן אַ זון. און
זי האָט געזען אַז ער איז שיין, און זי האָט אים באַהאַלטן דריי
חודשים און זי האָט אים מער נישט געקענט באַהאַלטן.

האָט זי פאַר אים גענומען אַ קעסטל פון יאַמש און האָט
עס אויסגעקלעפט מיט ליים און מיט פּעך; און זי האָט אַרײַנד
געלייגט דערין דאָס קינד, און האָט עס אַוועקגעשטעלט אין
די ריטלעך ביים ברעג טײַך. און זײַן שוועסטער האָט זיך גע-
שטעלט פון דער ווײַטן, צו וויסן וואָס מיט אים וועט געשען.

און די טאַכטער פון פּרעהן האָט אַראָפּגענידערט, זיך צו
באָדן אין טײַך, האָט זי דערזען דאָס קעסטל צווישן די
ריטלעך און זי האָט געשיקט איר דינסט און האָט עס געלאָזט
נעמען. און זי האָט עס געעפנט און האָט דערזען דאָס קינד –
אַ יינגל וואָס ווײַנט! האָט זי זיך דערבאַרעמט אויף אים, און
האָט געזאָגט:

„אַט דער איז פון די קינדער פון די עברים.“

האָט זײַן שוועסטער געזאָגט צו פּרעהס טאַכטער:

– „וואָל איך גיין און דיר רופן אַ פרוי פון די יידישע

ווייבער, אַז זי וואָל זייגן פאַר דיר דאָס קינד?“

האָט פּרעהס טאַכטער צו איר געזאָגט:

– „גיין!“

איז די מייַדל געגאַנגען און האָט גערופן די מוטער פון דעם

קינד. און פּרעהס טאַכטער האָט צו איר געזאָגט:

„נעם צו אָט דאָס דאָזיקע קינד און זייג עס פאַר מיר, און
 איך וועל דיר געבן דיין לויך.“
 האָט די פרוי גענומען דאָס קינד און האָט עס געזייגט.
 און אַז דאָס קינד איז גרעסער געוואָרן, האָט זי אים גע-
 בראַכט צו פֿרעהס טאָכטער, און ער איז געוואָרן אַזוי ווי איר
 זון. און זי האָט גערופן זיין נאָמען משה און האָט געזאָגט:
 „ווייל פון וואָסער האָב איך אים אַרויסגעצויגן“*.

משה זעט די לײַדן פון זײַנע ברידער

און עס איז געווען אין יענע טעג, אַז משה איז אויסגע-
 וואַקסן, איז ער אַרויסגעגאַנגען צו זײַנע ברידער, און האָט זיך
 צוגעקוקט צו זײַער לאַסטאַרבעט.
 און ער האָט געזען ווי אַ מאַן אַ מצרי שלאָגט אַ יידן. האָט
 ער זיך אומגעקוקט אַהער און אַהין, און אַז ער האָט געזען אַז
 קיין מענטש איז נישט, האָט ער דערשלאָגן דעם מצרי און האָט
 אים באַהאַלטן אין זאַמד.
 און ער איז אַרויסגעגאַנגען אויפן צווייטן טאָג—ערשט
 צוויי יידן שלאָגן זיך! האָט ער געזאָגט צום אומערעכטן:
 — „פאַר וואָס שלאָסטו דיין חבר?“
 האָט יענער געזאָגט:
 — „ווער האָט דיך געמאַכט פאַר אַ האַר און אַ ריכטער
 איבער אונדז? צי מײַנסטו מיך צו דערהרגען ווי דו האָסט גע-
 הרגעט דעם מצרי?“

* משה — ציען; משתיהו — אים אַרויסגעצויגן.

הָאָט משה מוֹרָא געקראָגן און ער האָט געזאָגט:
„באָמת, מע ווייס וועגן דער זאך!“
און פֿרעה האָט געהערט פון דער דאָזיקער זאך און ער
הָאָט געוואָלט דערהרגען משה. און משה איז אַנטלאָפן פֿאַר
פֿרעהן.

משה באַזעצט זיך אין מדין

און ער איז געקומען אין לאַנד מדין. און ער איז געזעסן
ביי אַ ברונעם.

און דער פֿריסטער פון מדין האָט געהאַט זיבן טעכטער.
זיינען זיי געקומען און האָבן אָנגעשעפט און אָגעפילט די
קאַרעטעס, כדי אַנצוטרינקען די שאַף פון זייער פֿאַטער.
אַבער די פֿאַסטעכער זיינען געקומען און האָבן זיי אַוועקגע-
טריבן. איז משה אויפגעשטאַנען און האָט זיי געהאַלפן און האָט
אָנגעטרונקען זייערע שאַף. און אַז זיי זיינען געקומען צו זייער
פֿאַטער, האָט ער געזאָגט:

— „פֿאַר וואָס זייט איר היינט געקומען אַזוי גיך?“

האָבן זיי געזאָגט:

— „אַ מאַן אַ מצרי האָט אונדז געהאַלפן פון דער האַנט פון
די פֿאַסטעכער, און אָנשעפן האָט ער אויך אָנגעשעפט פֿאַר
אונדז און האָט אָנגעטרונקען די שאַף.“

האָט ער געזאָגט צו זיינע טעכטער:

— „און וווּ איז ער? פֿאַר וואָס האָט איר דעם מאַן איבער-“

געלאָזט? רופט אים און זאָל ער עסן ברויט!“

און משה האָט איינגעווייליקט צו בלייבן בײַ דעם מאָן. און
ער האָט געגעבן משהן זײַן טאָכטער צפּוֹרֶהֵן. און זי האָט גע-
באָרן אַ זון און ער האָט גערופֿן זײַן נאָמען גֵרְשׁוֹם*—ווייל ער
האָט געזאָגט: „איך בין אַ פּרעמדער איז אַ פּרעמד לאַנד“.

אַ דאָרן וואָס ברענט און ווערט גיט פאַרברענט

און משה האָט געפּיטערט די שאַף פֿון זײַן שווער יתרו ,
דעם פּריסטער פֿון מִדְיָן.
און ער האָט געפּירט די שאַף צום מִדְבָּר צו, און ער איז גע-
קומען צום באָרג פֿון גאָט, צו חֹרֵב.
האָט זיך באַוווּן צו אים אַ מלאַך פֿון גאָט אין אַ פּלאַם-
פּײַער פֿון מיטן פֿון אַ דאָרן, און משה האָט געזען—אָט ברענט
דער דאָרן אין פּײַער, און דער דאָרן ווערט גיט פאַרברענט.
האָט משה געזאָגט:
„לאָמִיך אַקאַרשט צוגײן נענטער און זען די דאָזיקע גרויסע
זעאוונג, פאַר וואָס דער דאָרן ווערט גיט פאַרברענט.“
און זיי גאָט האָט געזען אַז משה איז צוגעקומען נענטער צו
זען, אַזוי האָט ער גערופֿן צו אים פֿון מיטן דאָרן און האָט
געזאָגט:
— „משה! משה!“
האָט ער געענטפּערט:
— „דאָ בין איך!“

* גרשום— פֿון צוויי ווערטער: גֵר— אַ פּרעמדער, שָם— דאָרטן.

האַט ער געוואָגט:

— „זאָלסט זיך ניט דערנענטערן אָהער! טו אויס דינע שיך
פון די פיס, ווייל דער אָרט וווּ דו שטייסט אויף אים— דאָס
איז הייליקע ערד! איך בין דער גאָט פון דיין פאָטער און
דער גאָט פון אַבְרָהָמָען, דער גאָט פון יצחק און דער גאָט
פון יעקב.“
און משה האָט פאַרבאָרגן זײַן פנים, ווייל ער האָט מורא
געהאַט צו קוקן.

גאָט שיקט משה צו פֿרעהן

און גאָט האָט געוואָגט:

„זען האָב איך געזען די פּיין פון מיין פּאָלק וואָס אין
מצרים און איך ווייס זײַנע ווייטאַנגן. דאָס געשרײַ פון די
קינדער פון ישׂראַל איז געקומען צו מיר; איך האָב אויך געזען
די דריקונג וואָס די מצרים דריקן זײ. דעריבער שטײַ אויף
אַצינד און איך וועל דיך שיקן צו פֿרעהן און צי אַרויס מיין
פּאָלק, די קינדער פון ישׂראַל, פון מצרים.“
האַט משה געוואָגט צו גאָט:

— „ווער בין איך, אַז איך זאָל גיין צו פֿרעהן און אַז איך זאָל
אַרויסציען די קינדער פון ישׂראַל פון מצרים?“
האַט גאָט געוואָגט:

— „אַבער איך וועל זיין מיט דיר!“

האַט משה געוואָגט צו גאָט:

— „אַט קום איך צו די קינדער פון ישׂראַל, און איך וועל
זאָגן צו זײ: דער גאָט פון אַמֶּרעע עלטערן האָט מיך געשיקט

צו אייך, און זיי וועלן זאָגן צו מיר: וואָס איז זיין באַמען? וואָס
זאָל איך זאָגן צו זיי?"

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „אזוי זאָלסטו זאָגן צו די קינדער פון ישׂראַל: יהוה, דער
גאָט פון אייערע עלטערן, דער גאָט פון אַבְרָהָמֵן, דער גאָט
פון יצחק, און דער גאָט פון יעקבן האָט מיך געשיקט צו אייך.
גיי און זאָלסט צונויפזאַמלען די עלטסטע פון ישׂראַל און זאָגן
צו זיי: יהוה, דער גאָט פון אייערע עלטערן, דער גאָט פון
אַבְרָהָם, יצחק און יעקב, האָט זיך באַזיין צו מיר, אזוי צו זאָגן:
דערמאָנען האָב איך זיך דערמאָנט אָן אייך און געזען דאָס
שלעכטס וואָס ווערט אייך געטאָן אין מצרים. איך וועל אייך
אַרויסנעמען פון דער פּיין פון מצרים און אייך אַרויפברענגען
אין לאַנד כְּנָען, אין אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האָניק.".

האַט געענטפערט משה און האָט געזאָגט:

— „אַבער זיי וועלן דאָך מיר ניט גלויבן, און וועלן ניט צו
הערן צו מיין קול, ווייל זיי וועלן זאָגן: גאָט האָט זיך ניט באַ-
זיין צו דיר!"

האַט גאָט צו אים געזאָגט:

— „וואָס איז דאָס אין דיין האַנט?"

האַט ער געזאָגט:

— „אַ שטעקן.".

האַט גאָט געזאָגט:

— „טו אים אַ וואָרף אויף דער ערד!"

האַט ער אים אַ וואָרף געטאָן אויף דער ערד און ער איז
געוואָרן אַ שלאַנג. און משה איז אַנטלאָפן פאַר איר.

האַט גאַט געזאָגט צו משהן:

— „שטרעק אויס דיין האַנט און נעם זי אָן פאַרן עק!“

האַט ער אויסגעשטרעקט זיין האַנט און האַט זי אָנגענומען,
און זי איז געוואָרן אַ שטעקן אין זיין האַנט.

און גאַט האַט ווידער צו אים געזאָגט:

— „לייג אַרײַן דיין האַנט אין בוועם!“

האַט ער אַרײַגעלייגט די האַנט אין בוועם. און ווי ער האַט
זי אַרויסגענומען — ערשט, זיין האַנט איז קרעציק, וויס ווי שניי!
האַט גאַט געזאָגט:

— „לייג ווידער אַרײַן דיין האַנט אין בוועם!“

האַט ער ווידער אַרײַגעלייגט די האַנט אין בוועם. און
ווי ער האַט זי אַרויסגענומען פון זיין בוועם — זע, זי איז ווידער
געוואָרן אַזוי ווי זיין לײב.

און גאַט האַט געזאָגט:

— „און עס וועט זײַן, אַז זיי וועלן דיר ניט גלויבן און וועלן
זיך ניט צוהערן צו דעם קול פון ערשטן צײַכן, וועלן זיי גלויבן
דעם קול פון לעצטן צײַכן. און עס וועט זײַן, אַז זיי וועלן די
דאָזיקע ביידע צײַכנס אויך ניט גלויבן, זאָלסטו נעמען פון די
וואַסערן פון טײַך און אויסגיסן אויף דער יבֿשה, און דאָס
וואַסער וואָס דו וועסט נעמען פון טײַך — וועט ווערן בלוט אויף
דער יבֿשה.“

האַט משה געזאָגט צו גאַט:

— „איך בעט דײַך, גאַט, איך בין ניט קײַן מענטש צום רײַדן,
סײַ פון נעכטן און פון אײַערנעכטן, ווייל איך בין שווער אויפן
מויל און שווער אויף דער צונג.“

האַט גאַט געוואָגט צו אים:

– „ווער האָט געמאַכט דעם מענטשן אַ מויל? אָדער ווער מאַכט שטום אָדער טויב, אָדער זעעדיק אָדער בלינד, אויב ניט איך, גאַט? דעריבער גיי איצט, און איך וועל זיין מיט דיין מויל און וועל דיך לערנען וואָס דו זאָלסט ריידן!“

האַט משה געוואָגט:

– „איך בעט דיך, גאַט, שיק–דורך וועמען דו וועסט שיקן!“

איז גאַט אין פֿעס געוואָרן אויף משהן און ער האָט געוואָגט:
– „איז ניט פֿאַראַן אַהרן דיין ברודער? איך ווייס אַז ער קאָן יאָ ריידן. און זע–ער גייט דיר נאָך אַרויס אַנטקעגן. און ווי ער וועט דיך דערזען, אַזוי וועט ער זיך האַרציק דערפֿרייען. און דו וועסט ריידן צו אים און דו וועסט אַריינלייגן די ווערטער אין זיין מויל–ער וועט ריידן פֿאַר דיר צום פֿאַלק! עס וועט זיין אַזוי: ער וועט דיר זיין ווי אַ מויל. און דו זאָלסט נעמען אין דיין האַנט דעם דאָזיקן שטעקן, וואָס מיט אים וועסטו מאַכן די חונדער־צייכנס.“

משה קערט זיך אום קיין מצרים

איז משה געגאַנגען און האָט זיך אומגעקערט צו זיין שווער יתרו, און האָט צו אים געוואָגט:
– „לאָז מיך גיין, איך בעט דיך, און זיך אומקערן צו מיין ברודער וואָס אין מצרים, און לאָז מיך זען צי זיי לעבן נאָך.“

הָאָט יתרו געזאָגט צו משהן:

— „גיי בשלום!“

הָאָט משה גענומען זיין ווייב און זיינע זין און הָאָט זיי אַרויפגעזעצט אויף אַן אייזל, און הָאָט זיך אומגעקערט אין לאַנד מצרים. און משה הָאָט גענומען דעם שטעקן פון גאָט אין הָאָט.

און גאָט הָאָט געזאָגט צו אַהרֶנען:

„גיי אַנטקעגן משהן צום מדבֿר!“

איז ער געגאַנגען און הָאָט אים באַגענגט און ער הָאָט אים געקושט.

און משה הָאָט דערציילט אַהרֶנען אַלע ווערטער פון גאָט, מיט וואָס ער הָאָט אים געשיקט, און אַלע צייכנס וואָס ער הָאָט אים באַפוילן.

משה און אַהרֶן קומען פאַר פֿרעהן

און משה און אַהרֶן זיינען געגאַנגען און האָבן צווייפּגע־זאַמלט אַלע עלטסטע פון די קינדער פון ישׂראַל. און אַהרֶן הָאָט גערעדט אַלע ווערטער וואָס גאָט הָאָט גערעדט צו משהן, און ער הָאָט געוויזן די צייכנס פאַר די אויגן פון פּאַלק. און דאָס פּאַלק הָאָט געגלויבט. און דערנאָך זיינען משה און אַהרֶן געקומען און האָבן געזאָגט צו פֿרעהן:

— „אזוי הָאָט געזאָגט יהוה דער גאָט פון ישׂראַל: לאַז אַוועק מיין פּאַלק, זיי וואָלן אין מדבֿר האַלטן אַ יום־טוב פאַר מיר!“

האַט פֿרעה געזאָגט:

— „ווער איז יהוה אָו איך זאָל זיך צוהערן צו זיין קול און
אָוועקלאָזן ישׂראָל? ניט איך קען יהוה און ניט איך וועל אָוועק
לאָזן ישׂראָל!“

האַבן זיי געזאָגט:

— „דער גאָט פון די עברים האָט זיך באַוווּן פאַר אונדז.
מיר בעטן דיך, לאָז אונדז גיין אַ וועג פון דרײַ טעג אין מדבָּר,
און מיר וועלן ברענגען קרבנות צו יהוה אונדזער גאָט, כּדי ער
זאָל אונדז ניט פּלאָגן מיט אַ מגפה אָדער מיט שווערד.“

האַט דער מלך פון מצרים צו זיי געזאָגט:

— „משה און אַהרן, צו וואָס רײסט איר אָפּ דאָס פּאָלק פון
זיין אַרבעט? גייט צו אייער לאַסטאַרבעט!“ און פֿרעה האָט גע-
זאָגט: דאָס פּאָלק איז גרויס אין צאָל, און איר ווילט זיי
אַלעמען שטערן פון זייער צוואַנגאַרבעט!

די קנעכטשאַפט ווערט ערגער

און פֿרעה האָט באַפוילן אין יענעם טאָג די צווינגערס* אין
דעם פּאָלק און זיינע אויפועערס אַזוי צו זאָגן:

„איר זאָלט מער ניט געבן דעם פּאָלק שטרוי אויף צו מאַכן
די ציגל, אַזוי ווי נעכטן און אייערנעכטן. זיי אַליין זאָלן גיין
און זיך אָנקלייבן שטרוי! און די צאָל ציגל וואָס זיי האָבן גע-

* די צווינגערס זיינען געווען מצרים. די אויפועערס זיינען געווען
יידן. די צווינגערס האָבן געהאַט די דעָה איבער די אויפועערס, די
אויפועערס איבערן פּאָלק.

מאכט נעכטן און אייערנעכטן, זאָלט איר אַרויפלייגן אויף זיי!
איר זאָלט פון אָט דער צאָל ניט פאַרקלענערן! ווייל פויל
זיינען זיי, דעריבער שרייען זיי, אַזוי צו זאָגן: מיר ווילן גיין
ברענגען קרָבנות צו אונדזער גאָט! זאָל די אַרבעט שווערער
זיין אויף אָט די לייט, אַז זיי זאָלן זיין פאַרטאָן מיט איר, און
זיך ניט פאַרנעמען מיט פוסטע רייד!"

זיינען אַרויסגעגאנגען די צווינגערס פון דעם פּאָלק און
זיינע אויפזעערס און האָבן געזאָגט צום פּאָלק אַזוי צו זאָגן:
„אַזוי האָט געזאָגט פֿרעה: איך גיב אייך ניט קיין שטרוי!
גיט איר, קריגט זיך אַליין שטרוי פון וואָנען איר קענט געד
פינען: ווייל פון אייער אַרבעט ווערט גאַרניט פאַרקלענערט!"
האָט זיך דאָס פּאָלק צעשפרייט איבערן גאַנצן לאַנד
מאַרשים צו קלייבן שטרוי.

און די צווינגערס האָבן געטריבן אַזוי צו זאָגן:
„ענדיקט אייער טאַגטעגלעכע אַרבעט אַזוי ווי דעמאָלט
ווען עס איז געווען שטרוי." און די אויפזעערס פון די קינדער
פון ישׂראָל, וואָס די צווינגערס פון פֿרעהן האָבן אויפגעזעצט
איבער זיי, האָבן געקראָגן געשלאָגן אַזוי צו זאָגן:
„פאַר וואָס האָט איר ניט געענדיקט אייער צאָל ציגל אַזוי
ווי פריער – ניט נעכטן, ניט היינט?"

זיינען געקומען די אויפזעערס פון די קינדער פון ישׂראָל,
און האָבן געשריען צו פֿרעהן אַזוי צו זאָגן:
– „פאַר וואָס טוסטו אַזוי צו דיינע קנעכט? קיין שטרוי
ווערט ניט געגעבן דיינע קנעכט און מען הייסט אונדז: מאַכט
ציגל! און זע, דיינע קנעכט קריגן געשלאָגן."

האַט ער געזאָגט:

— „פּויל זײט איר, פּויל! דעריבער זאָגט איר: מיר וועלן
גיין ברענגען קרָבנות צו יהוה'. און איצט גייט אַרבעט, ווייל
קיין שטרוי וועט מען אייך ניט געבן, און די צאָל ציגל מוזט
איר צושטעלן!“

און זיי האָבן געטראָפּן משהן און אַהרנען, שטייענדיק
אַקעגן זיי, בײַ זייער אַרויסגיין פון פּרעהן. און זיי האָבן צו זיי
געזאָגט:

„זאָל גאָט אַראָפּקוקן אויף אייך און משפּטן אייך דערפּאַר,
וואָס איר האָט אונדו פאַרמיאוסט אין די אויגן פון פּרעהן, און
אין די אויגן פון זיינע קנעכט, צו געבן אַ שווערד אין זייער
האַנט אונדו צו הרגען!“

גאָט דערמאָנט זיין בונד מיט ישׂראָל

האַט משה געזאָגט צו גאָט:

— „גאָט, פאַר וואָס טוסטו שלעכטס דעם דאָזיקן פּאָלק? צו
וואָס גאָר האָסטו מיך געשיקט? אָו זינט איך בין געקומען צו
פּרעהן צו ריידן אין דיין נאָמען, באַגייט ער זיך נאָך ערגער
מיט דעם דאָזיקן פּאָלק, און ראַטעווען האָסטו ניט געראַטעוועט
דיין פּאָלק!“

און גאָט האָט גערעדט צו משהן און האָט צו אים געזאָגט:
— „איך בין יהוה! און איך האָב זיך באַחזין צו אַבְרָהָמען,
צו יצחקן און צו יעקבן. און איך האָב אויפגעשטעלט מיין בונד
מיט זיי, זיי צו געבן דאָס לאַנד פּנען, דאָס לאַנד וווּ זיי האָבן

געוויינט. און איך האָב אויך געהערט דאָס קרעכצן פון די קינדער פון ישׂראַל, וואָס די מצרים פאַרקנעכטן זיי. און איך האָב זיך דערמאָנט אָן מיין בונד.

„דעריבער זאָג צו די קינדער פון ישׂראַל: איך בין יהוה, און איך וועל איך אַרויסציען פון אונטער די לאַסטן פון מצרים, און איך וועל איך ראַטעווען פון אייער קנעכטשאַפט, און איך וועל איך אויסלייזן מיט אַן אויסגעשטרעקטן אַרעם און מיט גרויסע ווונדער. און איך וועל איך נעמען פאַר מיין פּאַלק, און איך וועל זיין אייער גאָט. און איר וועט וויסן אַז איך בין יהוה אייער גאָט, וואָס האָט איך אַרויסגעצויגן פון אונטער די לאַסטן פון מצרים. און איך וועל איך ברענגען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געשוואָרן עס צו געבן צו אַבְרָהָמֶען, צו יצחקן און צו יעקבן, און איך וועל עס איך געבן אויף צו ירשען!“

האָט משה אַזוי גערעדט צו די קינדער פון ישׂראַל. אָבער זיי האָבן זיך ניט צוגעהערט צו משהן איבער געדריקטן געמיט און איבער שווערער אַרבעט.

די ווונדער־צייכנס

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
— „גיי, רייד צו פֿרעהן, דעם מלך פון מצרים, ער זאָל אַוועקלאָזן די קינדער פון ישׂראַל פון זיין לאַנד.“
האָט משה גערעדט פאַר גאָט אַזוי צו זאָגן:
— „זע, די קינדער פון ישׂראַל האָבן זיך ניט צוגעהערט צו מיר, היינט ווי וועט פֿרעה זיך צוהערן צו מיר?“

האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

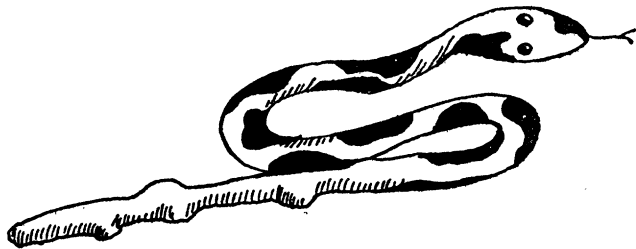
„זע, איך האָב דיר געמאַכט אַזוי ווי אַ גאָט צו פֿרעהן און אַהרן דיין ברודער וועט זיין דיין נביא. דו וועסט ריידן אַלץ וואָס איך וועל דיר באַפעלן. און אַהרן דיין ברודער וועט ריידן צו פֿרעהן, ער וואָל אַרויסלאָזן די קינדער פֿון ישׂראָל פֿון זיין לאַנד.“

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„אַז פֿרעה וועט ריידן צו אייך, גיט פֿון אייך אַ ווונדער־צייכן, וואָלסטו משה זאָגן צו אַהרנען: געם דיין שטעקן און טו אַ וואַרף פֿאַר פֿרעהן—וועט ער ווערן אַ שלאַנג.“

זיינען משה און אַהרן געקומען צו פֿרעהן, און זיי האָבן אַזוי געטאָן, ווי גאָט האָט באַפוילן. און אַהרן האָט אַ וואַרף געטאָן זיין שטעקן פֿאַר פֿרעהן און פֿאַר זיינע קנעכט—און ער איז געוואָרן אַ שלאַנג.

האָט אויך פֿרעה גערופן די חכמים און די מכשפים, און אויך זיי האָבן געטאָן דאָס גלייכן מיט זייערע פֿאַרבאָרגענע קונצן. אויך זיי האָבן אַ וואַרף געטאָן איטלעכער זיין שטעקן, און זיי זיינען געוואָרן שלאַנגען. אָבער אַהרנס שטעקן האָט איינגעשלונגען זייערע שטעקנס. און פֿרעהס האַרץ איז גע־בליבן פעסט, און ער האָט זיך ניט צוגעהערט צו זיי.

ח. די צען מכות

די ערשטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„פֿרעהס האַרץ איז האַרט, ער וויל נישט אַרויסלאָזן דאָס פֿאַלק. גיי צו פֿרעהן אין דער פֿרי, זע, ער גייט אַרויס צום וואַסער, און דו וועסט זיך שטעלן אַנטקעגן אים, ביים ברעג טײַך. און דעם שטעקן וואָס איז פֿאַרקערט געוואָרן אין אַ שלאַנג, זאָלסטו נעמען אין דיין האַנט. און זאָלסטו זאָגן:

„יהוה, דער גאָט פֿון די עברים, האָט מיך געשיקט צו דיר, אַזוי צו זאָגן: לאַז אַוועק מיין פֿאַלק, זיי זאָלן מיר דינען אין מדבָּר; און זע – דו האָסט זיך נישט צוגעהערט ביז אַהער! האָט גאָט געזאָגט אַזוי: דערמיט וועסטו וויסן, אַז איך בין יהוה; זע, איך שלאַג מיט דעם שטעקן וואָס איז מיין האַנט אויפֿן וואַסער וואָס איז אין טײַך – און עס וועט פֿאַרקערט ווערן אין בלוט. און די פֿיש וואָס איז אין טײַך וועלן אויסשטאַרבן, און דער טײַך וועט פֿאַרשטונקען ווערן, און די מצרים וועלן זיך מיאוסן צו טרינקען וואַסער פֿון טײַך.“

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„זאָג צו אַהרֹנען: נעם דעם שטעקן און שטרעק אויס דיין האַנט אויף די וואַסערן פֿון מצרים, אויף די שטראַמען, אויף די טײַכן, און אויף אַלע שטייעדיקע וואַסערן, און אויף אַלע אַנזאַמלונגען פֿון וואַסער – און זיי זאָלן ווערן בלוט. און עס

זאל זיין בלוט אין גאנצן לאַנד מצרים—סיי אין הילצערנע
פֿלים, סיי אין שטיינערנע!"

האַבן משה און אהרן אזוי געטאַן אזוי ווי גאָט האָט באַ-
פוילן. און ער האָט אויפגעהויבן זיין שטעקן און געשלאָגן דאָס
וואַסער וואָס אין טײַך, פאַר די אויגן פון פֿרעהן, און פאַר די
אויגן פון זיינע קנעכט; און דאָס גאַנצע וואַסער וואָס אין טײַך
איז פאַרקערט געוואָרן אין בלוט. און די פיש וואָס אין טײַך
זיינען אויסגעשטאַרבן, און דער טײַך איז פאַרשטונקען געוואָרן,
און די מצרים האָבן ניט געקענט טרינקען קיין וואַסער פון
טײַך.

האַבן די חרטומים פון מצרים געטאַן דאָס גלייכן מיט
זייערע פאַרבאַרגענע קונצן. און פֿרעהס האַרץ איז געבליבן
פעסט, און ער האָט זיך ניט צוגעהערט צו זיי.

און פֿרעה האָט זיך אומגעקערט און איז אַרײַנגעגאַנגען אין
זיין הויז און האָט אויך דאָס ניט גענומען צום האַרצן.
און אַלע מצרים האָבן געגראָבן אַרום טײַך נאָך וואַסער
צום טרינקען, ווייל זיי האָבן ניט געקענט טרינקען פון די
וואַסערן פון טײַך.

די צווייטע מכה

און עס זיינען פאַרביי זיבן טעג, נאָך דעם ווי גאָט האָט
געשלאָגן דעם טײַך. און גאָט האָט געוואָגט צו משהן:
„קום צו פֿרעהן און זאָג צו אים: אזוי האָט גאָט געוואָגט:
לאַז אַוועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. און אַז דו וועסט

זיי גיט אַוועקלאָזן—אַט פּלאַג איך דיין גאַנץ לאַנד מיט פרעש. און דער טייך וועט ווערן פול מיט פרעש, און זיי וועלן אַרויפ־גיין און וועלן קומען אין דיין הויז, און אין דיין שלאָפֿקאַמער, און אויף דיין בעט, און אין הויז פון דינע קנעכט, און אין דינע אויוונס, און אין דינע מולטערס פון טייג. אי אויף דיר, אי אויף דיין פּאָלק, אי אויף אַלע דינע קנעכט וועלן אַרויפגיין די פרעש!"

און גאַט האָט געזאָגט צו משהן:

„זאָג צו אַהרֶנען: שטרעק אויס דיין האַנט מיט דיין שטעקן אויף די שטראַמען, אויף די טייכן, און אויף די שטייעדיקע וואַסערן, און ברענג אַרויף פרעש אויפן לאַנד מצרים!"

און אַהרן האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט אויף די וואַסערן פון מצרים, און די פרעש זיינען אַרויפגעגאַנגען און האָבן באַדעקט דאָס לאַנד מצרים.

האָבן די חרטומים געטאַן דאָס גלייכן מיט זייערע פאַר באַרגענע קונצן און זיי האָבן אַרויפגעבראַכט פרעש אויפן לאַנד מצרים.

און פֿרעה האָט גערופן משהן און אַהרֶנען און האָט געזאָגט:

„בעט צו יהוה, ער זאָל אַוועקנעמען די פרעש פון מיר און פון מיין פּאָלק, און איך וועל אַוועקלאָזן דאָס פּאָלק, זיי זאָלן ברענגען קרבנות צו יהוה.“

האָט משה געזאָגט צו פֿרעהן:

„אויף ווען זאָל איך בעטן פאַר דיר, און פאַר דינע קנעכט און פאַר דיין פּאָלק, אָו די פרעש זאָלן אויסגעראַטן ווערן

פון דיר און פון דיניע הייזער, אַז נאָר אין טײַך זאָלן זײ
בלײַבן?״

האַט ער געענטפערט: „אויף מאַרגן“.

האַט ער געזאָגט:

„עס וועט זײַן ווי דו זאָגסט, פֿרײַ דו זאָלסט וויסן, אַז עס איז

ניטאָ קײַן אַנדער גאַט ווי יהוה אונדזער גאַט!“

זײַנען משה און אַהרן אַרויסגעגאַנגען פֿון פֿרעהן און משה
האַט געשרייען צו גאַט וועגן די פֿרעש וואָס ער האָט געבראַכט
אויף פֿרעהן. און גאַט האָט געטאָן אַזוי ווי משה האָט געזאָגט.
און די פֿרעש זײַנען אויסגעשטאַרבן פֿון די הייזער, פֿון די הויפֿן
און פֿון די פעלדער. און מען האָט זײ צונויפֿגעשאַרט הויפֿנס
אויף הויפֿנס. און דאָס לאַנד איז פֿאַרשטונקען געוואָרן.

און ווי פֿרעה האָט דערזען, אַז עס איז געוואָרן לײַכטער,
אַזוי האָט ער האַרט געמאַכט זײַן האַרץ און האָט זיך ניט צו
געהערט צו זײַ.

די דריטע מכה

און גאַט האָט געזאָגט צו משהן:

– „זאָג צו אַהרֿנען: שטרעק אויס דיין שטעקן, און שלאָג

דעם שטויב פֿון דער ערד, און עס זאָלן ווערן אומגעציפער*

אין גאַנץ מצרים!“

* אומגעציפער – אַ סך פֿאַרשיידענע קליינע, שעדלעכע אינוועקטן,

אַן אַ צאָל באַבעלעך, מוקן.

און אהרן האָט אויסגעשטרעקט זײַן האַנט מיט זײַן שטעקן
און ער האָט געשלאָגן דעם שטויב פון דער ערד, און עס זײַנען
געוואָרן אומגעציפער אויף מענטשן און אויף בהמות. דער
גאַנצער שטויב פון דער ערד איז געוואָרן אומגעציפער אין
גאַנצן לאַנד מצרים.

און די חרטומים האָבן דאָס גלייכן געטאָן מיט זייערע
פאַרבאָרגענע קונצן אַרויסצוברענגען אומגעציפער, אָבער זײ
האָבן ניט געקענט. און די חרטומים האָבן געזאָגט צו פֿרעהן:
— „דאָס איז אַ צײַכן פון גאָט!“
אָבער פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט, און ער האָט
זיך ניט צוגעהערט צו זײ.

די פערטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

— „שטיי אויף פרי און שטעל זיך פאַר פֿרעהן. זע, ער גייט
אַרויס צום וואַסער, זאָלסטו זאָגן צו אים: אַזוי האָט גאָט
געזאָגט:

„אויב דו לאָסט ניט אַוועק מיין פּאָלק זײ זאָלן מיר
דינען— שיק איך אָן אויף דיר און אויף דינע קנעכט, און אויף
דיין פּאָלק, און אין דינע היזער אַ געמיש פון גיפטיקע פליגן.
און די היזער פון מצרים וועלן אַנגעפילט ווערן מיט דעם גע-
מיש פון גיפטיקע פליגן, און אויך די ערד וואָס זײ זײַנען אויף
איר. און איך וועל אָפטיילן אין יענעם טאָג דאָס לאַנד גושן,
וואָס מיין פּאָלק האַלט זיך דאַרטן אויף, אַז די גיפטיקע פליגן

זאלן דאָרטן ניט זיין, כּדי דו זאָלסט וויסן, אַז איך יהוה הערש
אין דעם לאַנד. איך וועל אָפּטיילן צווישן מיין פּאָלק און
צווישן דיין פּאָלק. מאָרגן וועט געשען דער דאָזיקער ווונדער
צײַכן!"

און גאָט האָט אַזוי געטאָן. און עס איז געקומען אַ געדיכט
געמיש פון גיפטיקע פּליגן אין הויז פון פּרעהן און אין הויז פון
זינע קנעכט, און אין גאַנצן לאַנד מצרים. דאָס לאַנד איז פאַר-
וויסט געוואָרן איבערן געמיש פון גיפטיקע פּליגן.

האָט פּרעה גערופן משהן און אַהרנען און האָט געזאָגט:
„גייט ברענגט קרבנות צו אייער גאָט דאָ אין לאַנד“.

האָט משה געזאָגט:

— „עס איז ניט רעכט אַזוי צו טאָן, ווייל אונדזערע קרבנות
צו יהוה אונדזער גאָט זינען אומווערדיק אין די אויגן פון די
מצרים. זע, אויב מיר וועלן פאַר זיי אין די אויגן שעכטן וואָס
עס איז אומווערדיק פאַר זיי, צי וועלן די מצרים אונדז ניט
פאַרשטיינען? אַ וועג פון דריי טעג וועלן מיר גיין אין מדבָר,
און מיר וועלן דאָרטן שעכטן צו יהוה אונדזער גאָט, אַזוי ווי
ער וועט אונדז הייסן“.

האָט פּרעה געזאָגט:

— „איך וועל אייך אַוועקלאָזן, איר זאָלט ברענגען קרבנות
צו יהוה אייער גאָט אין מדבָר, נאָר זייער ווייט זאָלט איר ניט
גיין. בעט פאַר מיר!“

האָט משה געזאָגט:

— „זע, איך גיי אַרויס פון דיר, איך וועל בעטן צו יהוה, אַז
דאָס געמיש פון גיפטיקע פּליגן זאָל זיך מאָרגן אָפּטאָן פון

פֿרעהן, פון זיינע קנעכט און פון זיין פּאָלק, זאָל פֿרעה ווידער
ניט אָפּנאַרן!"

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן און האָט געבעטן
צו גאָט. און גאָט האָט געטאָן אַזוי ווי דאָס וואָרט פון משהן,
און האָט אַוועקגענומען דאָס געמיש פון גיפטיקע פּליגן פון
פֿרעהן, פון זיינע קנעכט און פון זיין פּאָלק; קיין איינציקע פּליג
איז ניט געבליבן.

אַבער פֿרעה האָט אויך דאָס מאָל האָרט געמאַכט זיין
האַרץ און האָט ניט אַוועקגעלאָזט דאָס פּאָלק.

די פינפטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

"קום צו פֿרעהן און רייד צו אים: אַזוי האָט געזאָגט יהוה,
דער גאָט פון די עברים:

"לאַז אַוועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. ווייל אויב
דו ווילסט ניט אַוועקלאָזן און האַלטסט זיי נאָך ווייטער—זע,
די האַנט פון גאָט וועט זיין אויף די פּערד, אויף די אייזלען,
אויף די קעמלען, אויף די רינדער און אויף די שאַף—אַ זייער
שווערע מַגְפָּה. און גאָט וועט אָפּטיילן צווישן ישׂראֵל און
צווישן מצרים, און פון אַלץ וואָס געהערט צו די קינדער פון
ישׂראֵל וועט ניט שטאַרבן. מאַרגן וועט גאָט טאָן די דאָזיקע
זאָך אין לאַנד!"

און גאָט האָט געטאָן די דאָזיקע זאָך אויף מאַרגן, און דאָס
גאַנצע פּי פון מצרים איז אויסגעשטאַרבן, אָבער פון דעם פּי פון

די קינדער פון ישׂראל איז קיין איין איינציקס ניט געשטאָרבן.
און פֿרעה האָט געשיקט זען— פון דעם פי פון ישׂראל איז קיין
איין איינציקס ניט געשטאָרבן!
אָבער פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט און ער האָט ניט
אָועקגעלאָזן דאָס פּאָלק.

די זעקסטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן און צו אַהרֿנען:
„נעמט אייך פֿולע הויפּנס אָש פון אַ קאַלכאויזון, און משה
זאָל עס אַ וואַרף טאָן אַקעגן הימל, פאַר די אויגן פון פֿרעהן.
און עס וועט צעשטויבט ווערן איבערן גאַנצן לאַנד מִצְרַיִם, און
עס וועט ווערן אַן אויסשלאָג אויף מענטשן און אויף בהמות.“
און די חֲרָטוּמִים האָבן ניט געקענט שטיין פאַר משהן
איבער דעם אויסשלאָג, ווייל זיי זיינען געווען אויך אויף די
חֲרָטוּמִים אַזוי ווי אויף גאַנץ מִצְרַיִם.
אָבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט זיך ניט צוגעהערט צו זיי.

די זיבעטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„שטיי אויף פרי און שטעל זיך פאַר פֿרעהן, און זאָג צו
אים: אַזוי האָט געזאָגט יהוה דער גאָט פון די עברים:
„לאַז אָועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. איך וואָלט
איצט אויסגעשטרעקט מיין האַנט, און וואָלט געשלאָגן דיך און

דיין פאלק מיט א מגפה, און דו וואלסט פארטיליקט געווארן
פון דער ערד. און נאך דעריבער האב איך דיך געלאזט בא-
שטיין, כּדי דיר צו ווייזן מיין כּוח און כּדי מען זאל דערציילן
מיין נאָמען איבער דער גאַנצער ערד. צי נאָך אַלץ שטעלסטו
זיך אַקעגן מיין פּאַלק, זיי ניט אַוועקצולאָזן?

„זע, מאָרגן אין דער צייט מאַך איך פּאַלן זייער אַ שווערן
האַגל, וואָס אַזאַ ווי ער איז נאָך ניט געווען אין מצרים פון דעם
טאָג ווען דאָס לאַנד איז געשטעלט געוואָרן און ביז היינט. און
איצט שיק צונויפטרײַבן דיין פי, און אַלץ וואָס דו האָסט אין
פעלד; יעטוועדער מענטש און בהמה וואָס וועט זיך געפינען
אין פעלד און וועט ניט ווערן אַרײַנגענומען אין הויז וועט אויף
זיי פּאַלן דער האַגל און זיי וועלן שטאַרבן“.

דער וואָס האָט מורא געהאַט פאַר גאַטס וואָרט האָט
אַרײַנגענומען זײַנע קנעכט און זײַן פי אין די הייזער, און
ווער עס האָט ניט געלייגט קיין אַכט אויף גאַטס וואָרט האָט
איבערגעלאָזן זײַנע קנעכט און זײַן פי אין פעלד.

און גאַט האָט געזאָגט צו משהן:

„שטרעק אויס דיין האַנט אַקעגן הימל, און זאל פּאַלן אַ
האַגל אין גאַנצן לאַנד מצרים, אויף מענטשן און אויף בהמות,
און אויף אַלע קרײַטעכער פון פעלד—איבערן גאַנצן לאַנד
מצרים“.

האַט משה אויסגעשטרעקט זײַן שטעקן אַקעגן הימל. און
גאַט האָט געזעבן דונערן און האַגל, און אַ פּײַער איז אַראָפּגע-
גאַנגען אויף דער ערד. און גאַט האָט געמאַכט פּאַלן אַ האַגל
אויפן לאַנד מצרים. און עס איז געווען אַ האַגל מיט אַ

פלאַקערדיקן פֿייער אין מיטן האָגל. זייער אַ שווערער האָגל,
וואָס אַזאַ ווי ער איז ניט געווען אין גאַנצן לאַנד מצרים, פון זינט
עס איז געוואָרן אַ פּאָלק.

און דער האָגל האָט איינגעשלאָגן אין גאַנצן לאַנד מצרים
אַלץ וואָס אויפן פעלד, פון אַ מענטשן ביז אַ בהמה. אויך
יעטוועדער בוים פון פעלד האָט ער צעבראַכן. נאָר אין לאַנד
מִשֵּׁן, וואָס דאָרטן זיינען געווען די קינדער פון ישׂראֵל, איז קיין
האָגל ניט געווען.

האָט פֿרעה געשיקט און גערופן משהן און אַהרֹנען און ער
האָט צו זיי געזאָגט:

— „איך האָב געזינדיקט דאָס מאָל. יהוה איז גערעכט, און
איך און מײַן פּאָלק זיינען אומגערעכט. בעט צו יהוה, און זאָלן
אויפהערן די דונערן און דער האָגל. איך וועל אײַך אַוועק
לאָזן און איר וועט מער דאָ ניט בלייבן.“

האָט משה צו אים געזאָגט:

— „ווי איך גיי אַרויס פון שטאָט, וועל איך אויסשפּרייטן
מײַנע הענט צו יהוה; וועלן די דונערן אויפהערן און דער האָגל
וועט מער ניט זײַן, כּדִּי דו זאָלסט וויסן אַז צו יהוה געהערט
די ערד.“

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן אויסן שטאָט און
האָט אויסגעשפּרייט זיינע הענט צו גאָט. און די דונערן און
דער האָגל האָבן אויפגעהערט, און דער רעגן האָט מער ניט
געגאַסן אויף דער ערד.

און ווי פֿרעה האָט געזען, אַז דער רעגן און דער האָגל און
די דונערן האָבן אויפגעהערט, אַזוי האָט ער ווייטער געזיג

דיקט און האָט האַרט געמאַכט זיין האַרץ, ער און זיינע קנעכט. און פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט, און ער האָט ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פֿון ישׂראַל.

די אַכטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„קום צו פֿרעהן, ווייל איך האָב האַרט געמאַכט זיין האַרץ און דאָס האַרץ פֿון זיינע קנעכט, כּדי איך זאָל טאָן אָט די ווונדער מײַנע צווישן אים. און כּדי דו זאָלסט דערציילן אין די אויערן פֿון דײַן זון און פֿון דײַן זונס זון, וואָס איך האָב אויפֿגעטאָן אין מצרים, און פֿון מײַנע ווונדער וואָס איך האָב געטאָן צווישן זיי—און איר זאָלט וויסן אַז איך בין יהוה.“

זיינען משה און אהרן געקומען צו פֿרעהן און זיי האָבן צו אים געזאָגט:

„אַזוי האָט געזאָגט יהוה, דער גאָט פֿון די עברים: ביז וואַנען וועסטו זיך ניט וועלן בייגן פֿאַר מיר? לאָז אַוועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. ווייל אויב דו ווילסט ניט אַוועק לאָזן מיין פּאָלק—אָט ברענג איך מאַרגן אַ היישעריק אין דײַן לאַנד! און ער וועט פֿאַרדעקן דעם אָנבליק פֿון דער ערד, אַז מען וועט ניט קענען אַרויסזען די ערד, און ער וועט אויפּעסן דאָס וואָס איז אייך געבליבן נאָך דעם האַגל. און דער היישעריק וועט אָנפילן דײַנע הייזער, און די הייזער פֿון אַלע דײַנע קנעכט, און די הייזער פֿון גאַנץ מצרים; אַ היישעריק—וואָס

דיינע עלטערן און דיינע עלטערנס עלטערן האָבן ניט געזען
פון דעם טאָג וואָס זיי זיינען געווען אויף דער ערד ביזן
היינטיקן טאָג."

און משה האָט זיך אומגעקערט, און איז אַרויסגעגאַנגען
פון פֿרעהן.

האָבן פֿרעהס קנעכט צו אים געזאָגט:
— „לאָז אַוועק די לייט, און זאָלן זיי דינען יהוה זייער גאָט.
צו ווייסטו נאָך ניט אַז מצרים גייט אונטער?"
האָט מען אומגעקערט משהן און אַהרנען צו פֿרעהן, און
ער האָט צו זיי געזאָגט:
— „גייט, דינט יהוה אייער גאָט! אָבער ווער זיינען די
גייערס?"

האָט משה געזאָגט:
— „מיט אונדזערע יונגע און מיט אונדזערע אַלטע וועלן
מיר גיין; מיט אונדזערע זין און מיט אונדזערע טעכטער, מיט
אונדזערע שאָף און מיט אונדזערע רינדער וועלן מיר גיין; ווייל
ביי אונדז איז אַ יום־טוב פאַר יהוה."
האָט ער צו זיי געזאָגט:
— „ניט אַזוי! גייט אַקאַרשט איר, מענער, און דינט יהוה,
ווייל איר פאַרלאַנגט עס דאָך!"

און מען האָט זיי אַרויסגעיאָגט פון פאַר פֿרעהן.
האָט גאָט געזאָגט צו משהן:
„שטרעק אויס דיין האַנט אויפן לאַנד מצרים וועגן דעם
היישעריק, און ער וועט אַרויפגיין אויפן לאַנד מצרים, און וועט

אויפעסן יעטוועדער גרעזל פון דער ערד, אַלץ וואָס דער האַגל האָט איבערגעלאָזן."

און משה האָט אויסגעשטרעקט זײַן שטעקן אויפן לאַנד מצרים, און גאָט האָט געטריבן אַ מזרח־זוינט אויפן לאַנד יענעם גאַנצן טאָג און די גאַנצע נאַכט. און ווי עס איז געוואָרן פרי מאַרגן, אַזוי האָט דער מזרח־זוינט אָנגעטראָגן דעם היישעריק. און דער היישעריק איז אַרויף איבערן גאַנצן לאַנד מצרים און האָט זיך זייער שווער אַראָפּגעלאָזט אין גאַנצן לאַנד. ניט פאַר אים איז געווען אַזאַ היישעריק ווי ער, און ניט נאָך אים וועט זײַן אַזאַ. און ער האָט פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער גאַנצער ערד, און די ערד איז פינצטער געוואָרן; און ער האָט אויפגעגעסן יעטוועדער גרעזל פון דער ערד, און יעטוועדער פרוכט פון בוים, וואָס דער האַגל האָט איבערגעלאָזן. און עס איז ניט געבליבן קײן גרינס פון אַ בוים אָדער פון אַ גרעזל פון פעלד אין גאַנצן לאַנד מצרים.

האָט פֿרעה גערופן אויף גיך משהן און אַהרענען און האָט געזאָגט:

"איך האָב געזינדיקט צו יהוה אײער גאָט און צו אײך. און איצט פאַרגיב, איך בעט דיך, מיין זינד, בלויז דאָס מאָל, און בעט צו יהוה אײער גאָט, ער זאָל אַוועקנעמען פון מיר נאָר דעם דאָזיקן טויט."

איז ער אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן, און האָט געבעטן צו גאָט.

און גאָט האָט געשיקט זייער אַ שטאַרקן מערבֿ־זוינט, וואָס האָט אַוועקגעטראָגן דעם היישעריק אויף האָט אים אַרײַנגע-

שטופט אין ים־סוף. קיין איין איינציקער היישעריק איז ניט געבליבן אין גאַנצן לאַנד מצרים.
אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער האָט ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פון ישׂראַל.

די ניינטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„שטרעק אויס דיין האַנט אַקעגן הימל, און זאָל ווערן אַ פּינצטערניש איבערן לאַנד מצרים, אַז מע זאָל קענען אַנטאַפן די פּינצטערניש!“

האָט משה אויסגעשטרעקט זיין האַנט אַקעגן הימל, און עס איז געווען אַ שטאַק־פּינצטערניש איבערן לאַנד מצרים דריי טעג. די מצרים האָבן איינער דעם אַנדערן ניט געזען, און זיי האָבן זיך קיינער ניט אויפגעהויבן פון זייער אָרט דריי טעג. אַבער ביי אַלע קינדער פון ישׂראַל איז געווען ליכטיק אין זייערע וויינערטער.

האָט פֿרעה גערופן משהן און האָט געזאָגט:
— „גייט, דינט יהוה! נאָר אייערע שאַף און אייערע רינדער זאָלן זיך אָפּשטעלן; אייערע געזינדן זאָלן אויך גיין מיט אייך!“
האָט משה געזאָגט:

— „אונדזער פי מוז מיטגיין מיט אונדז; ווייל דערפון וועלן מיר נעמען אויף צו דינען יהוה אונדזער גאָט. און מיר ווייסן ניט, מיט וואָס מיר וועלן דאַרפן דינען יהוה, ביז מיר וועלן קומען אַהין.“

אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט זיי ניט געוואָלט אַוועקלאָזן.

און פֿרעה האָט צו אים געזאָגט:

— „גיי אַוועק פֿון מיר! היט זיך, זאָלסט מער מיין פֿנים ניט
זען, ווייל אין דעם טאָג וואָס דו זעסט מיין פֿנים, וועסטו
שטאַרבן!“

האָט משה געזאָגט:

— „האָסט ריכטיק גערעדט! איך וועל מער ווידער דיין
פֿנים ניט זען!“

און משה האָט געזאָגט:

— „אַזוי האָט גאָט געזאָגט— אַרום האַלבע נאַכט וועל איך
אַרויסגיין אין מצרים; און עס וועט שטאַרבן יעטוועדער בכֹּר
אין לאַנד מצרים; פֿון דעם בכֹּר פֿון פֿרעהן וואָס דאַרף זיצן
אויף זיין טראָן ביז דעם בכֹּר פֿון דער דינסט וואָס הינטער די
מילשטיינער; און אויך יעטוועדער בכֹּר פֿון אַ בהמה.

„און עס וועט ווערן אַ גרויס געשריי אין גאַנצן לאַנד מצרים,
וואָס אַזאַ איז ניט געווען און אַזאַ וועט מער ניט זיין.

„אַבער אַקעגן אַלע קינדער פֿון ישׂראַל וועט אַ הונט ניט
אַ ריר טאָן זיין צונג, ניט קעגן אַ מענטשן, ניט קעגן אַ בהמה;
פֿדי איר זאָלט וויסן, אַז יהוה טיילט אָפּ צווישן מצרים און
צווישן ישׂראַל.

„און אָט די אַלע קנעכט דייע וועלן אַראָפּנידערן צו מיר,
און וועלן זיך בוקן צו מיר, אַזוי צו זאָגן: „גיי אַרויס דו מיט דיין
גאַנצן פֿאָלק וואָס הינטער דיר!“— און נאָך דעם וועל איך
אַרויסגיין.“

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן אין גרימצאָרן.
אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פון ישׂראַל פון זיין לאַנד.

דער קרבן־פֿסח

און משה האָט גערופן אַלע עלטסטע פון ישׂראַל, און האָט
צו זיי געזאָגט:

„זאָל יעטוועדער מִשְׁפָּחָה נעמען אַ שאָף און שעכטן דעם
קרבן־פֿסח. און איר זאָלט נעמען אַ בינטל אַזוב־גראָז און
אַינטונקען אין דעם בלוט וואָס אין בעקן, און איר זאָלט צו
רירן איבער דער טיר און בײַ בײַדע זײַטן פון טיר מיטן בלוט
וואָס אין בעקן. און קײנער פון אײַך זאָל ניט אַרויסגיין פון
דעם אײַנגאַנג פון זײַן הויז ביז אין דער פֿרי.

„און אַז גאָט וועט דורכגיין צו שלאָגן מצרים, וועט ער זען
דאָס בלוט איבער דער טיר און בײַ די בײַדע זײַטן פון טיר, און
גאָט וועט איבערהיפן איבערן אײַנגאַנג, און וועט ניט דערלאָזן
דער אומברענגער זאָל אַרײַנקומען אין אײַער הויז.

„און איר זאָלט אָפּהיטן די דאָזיקע זאַך ווי אַ געזעץ פֿאַר
דיר און פֿאַר דינע קינדער אויף אײַביק. און עס וועט זײַן אַז
איר וועט קומען אין דעם לאַנד וואָס גאָט וועט אײַך געבן, אַזוי
ווי ער האָט צוגעזאָגט, זאָלט איר דאָס אויך אָפּהיטן.

„און עס וועט זײַן אַז אײַערע קינדער וועלן אײַך פֿרעגן:
וואָס איז דאָס בײַ אײַך אַזאַ מין דינען גאָט? זאָלט איר זאָגן:

אָ קרבֿן־פֿסח איז דאָס צו גאָט, ווייל ער האָט איבערגעהיפֿט* איבער די הייזער פון די קינדער פון ישׂראָל אין מצרים, ווען ער האָט געשלאָגן מצרים, און אונדזערע הייזער האָט ער געראַטעוועט."

האָט דאָס פּאָלק זיך גענייגט און זיך געבוקט. און די קינדער פון ישׂראָל זיינען געגאַנגען און האָבן געטאָן; אזוי ווי גאָט האָט באַפוילן משהן און אַהרֿנען, אזוי האָבן זיי געטאָן.

די צענטע מפה

און עס איז געווען האַלבע נאַכט, אזוי האָט גאָט געשלאָגן יעטוועדער בכּוֹר אין לאַנד מצרים, פון דעם בכּוֹר פון פֿרעהן וואָס האָט געזאָלט זיצן אויף זיין טראָן, ביז דעם בכּוֹר פון גערפֿאַנגענעם וואָס איז אין תּפּיסה; און יעטוועדער בכּוֹר פון אַ בַּהֶמָה.

און פֿרעה איז אויפגעשטאַנען בײַ דער נאַכט, ער און אַלע זיינע קנעכט און גאַנץ מצרים. און עס איז געוואָרן אַ גרויס געשרײ אין מצרים, ווייל עס איז ניט געווען אַ הויז וואָס דאָרטן זאָל ניט זיין אַ טויטער. און ער האָט גערופן משהן און אַהרֿנען בײַ דער נאַכט און האָט געזאָגט:

„שטייט אויף, גייט אַרויס פון צווישן מיין פּאָלק, אי איר, אי די קינדער פון ישׂראָל, און גייט דינט יהוה, אזוי ווי איר האָט געזאָגט! נעמט אי אײערע שאַף, אי אײערע רינדער, אזוי ווי איר האָט געזאָגט – און גייט! און בענטשט מיך אויך!"

* איבערגעהיפֿט – פסח, אין העברעאיש.

ט. די קינדער פון ישׂראל גייען אַרויס פון מצרים (יציאת מצרים)

מצות

און די מצרים זיינען צוגעשטאַנען צו דעם פּאָלק, זיי אַרויסצושיקן וואָס גיכער פון לאַנד, ווייל זיי האָבן געזאָגט:
„מיר וועלן אַלע אויסשטאַרבן!“

און דאָס פּאָלק האָט גענומען זייער טייג איידער עס איז געזייערט געוואָרן; זייערע מולטערס מיט טייג זיינען געווען אייגעבונדן אין די טיכער אויף זייערע אַקסלען.

און די קינדער פון ישׂראל זיינען אַרויס פון רַעמסס און געגאַנגען קיין סוכות, אַרום זעקס הונדערט טויזנט פוסגייער, מענער, אַחוץ קינדער, און אויך אַ סך געמישט פּאָלק איז אַרויסגעגאַנגען מיט זיי; און שאָף און רינדער זייער אַ גרויסע סטאַדע.

און די קינדער פון ישׂראל האָבן געבאַקן פון דעם טייג וואָס זיי האָבן אַרויסגעטראָגן פון מצרים קוכנס מצה, ווייל עס האָט ניט געקאַנט זייער ווערן, ווייל זיי זיינען אַרויסגעטריבן געוואָרן פון מצרים, און אפילו קיין שפּיץ האָבן זיי זיך ניט צו געגרייט.

(און די קינדער פון ישׂראל זיינען געזעסן אין מצרים פיר הונדערט און דרייסיק יאָר. און עס איז געווען צום סוף פון פיר הונדערט און דרייסיק יאָר, גענוי אין דעם דאָזיקן טאָג, זיינען אַלע מחנות פון גאָט אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים.)

דערפאר איז אָט די זעלביקע נאַכט אַ וואַכנאַכט* צו גאָט בײַ
אַלע קינדער פון ישׂראַל אויף זייערע דור-דורות).
און משה האָט געזאָגט צום פּאָלק:

„געדענקט דעם דאָזיקן טאָג וואָס איר זײַט אַרויסגעגאַנגען
פון מצרים, פון דעם הויז פון קנעכטשאַפט! און אַז גאָט וועט
דיך ברענגען אין לאַנד וואָס ער האָט געשוואָרן דינע עלטערן
דיר צו געבן, אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַניק—
זאָלסטו זיבן טעג עסן מצות. מצות זאָל מען עסן אין די זיבן
טעג, און מע זאָל ניט זען בײַ דיר קיין חֶמֶץ** און מע זאָל ניט
זען בײַ דיר קיין זייערטייג—אין דיין גאַנצן לאַנד. און זאָלסט
דערציילן דיין זון אין יענעם טאָג אזוי צו זאָגן: דאָס איז פון
וועגן דעם וואָס גאָט האָט מיר געטאָן ביים אַרויסגיין פון
מצרים'. זאָלסט אָפהיטן דאָס דאָזיקע געזעץ אין זיין געשטעל-
טער צײַט, פון יאָר צו יאָר“.

די קינדער פון ישׂראַל גייען צום ים-סוף

און עס איז געווען, אַז פּרעה האָט אַוועקגעלאָזן דאָס
פּאָלק, האָט זיי גאָט ניט געפירט אויף דעם וועג פון דעם לאַנד
פון די פּלשתים, הַגַּם ער איז געווען נאָענט. ווייל גאָט האָט
געזאָגט:

„דאָס פּאָלק וועט נאָך חרטה האָבן, אַז זיי וועלן דערזען
מלחמה, און זיי וועלן זיך אומקערן קיין מצרים“. און גאָט האָט

* וואַכנאַכט — אַ נאַכט וואָס מען דאַרף אָפהיטן.

** חֶמֶץ — ברויט געמאַכט פון געזייערטן טייג.

געפירט דאָס פּאָלק אַרום, אויפן וועג פון מדבָר ביים ים־סוף.
און די קינדער פון ישׂראל זיינען באַוואָפנטע אַרויסגעגאַנגען פון
לאַנד מצרים.

און משה האָט מיטגענומען מיט זיך די ביינער פון יוספן;
ווייל באַשווערן האָט ער באַשוואָרן די קינדער פון ישׂראל אזוי
צו זאָגן:

„דערמאַנען וועט זיך גאָט דערמאַנען אָן אייך; זאַלט איר
אַרויפברענגען מינע ביינער פון דאַנען מיט אייך“.

און זיי האָבן געצויגן פון סוכות און האָבן גערוט ביים
ראַנד פון מדבָר. און גאָט איז געגאַנגען זיי פאַרויס, ביי טאָג—
אין אַ וויל פון וואַלקן זיי צו פירן אויפן וועג, און ביי נאַכט— אין
אַ וויל פֿיער זיי צו ליכטן: כּדי צו קענען גיין ביי טאָג און ביי
נאַכט.

פֿרעה יאָגט נאָך די קינדער פון ישׂראל

האָט מען אָנגעזאָגט דעם מלך פון מצרים, אַז דאָס פּאָלק
איז אַנטלאָפן. און דאָס האַרץ פון פֿרעהן און פון זיינע קנעכט
איז פאַרקערט געוואָרן אַקעגן דעם פּאָלק און זיי האָבן געזאָגט:
„וואָס האָבן מיר דאָ געטאָן?! וואָס האָבן מיר אַוועקגעלאָזן
ישׂראל פון דינען אונדז!“

האָט פֿרעה איינגעשפּאַנט זיין רייטוואָגן און האָט גענומען
מיט זיך זיין פּאָלק. און ער האָט מיטגענומען זעקס הונדערט
געקליבענע רייטוועגן און עלטסטע איבער זיי אַלע. און גאָט
האָט האַרט געמאַכט דאָס האַרץ פון פֿרעה דעם מלך פון
מצרים און ער האָט נאַכגעיאָגט די קינדער פון ישׂראל.

און די מצרים האָבן זיי נאָכגעיאָגט: אַלע פּערד, די רייט־
וועגן פון פּרעהן, און זיינע רייטער, און זיין טייל.
און זיי האָבן זיי אָנגעיאָגט, ווען זיי האָבן גערוט ביים ים.
און זיי פּרעה האָט זיך דערנענטערט, אַזוי האָבן די קיני
דער פון ישׂראַל אויפּגעהויבן זייערע אויגן—אָט ציען זיך
הינטער זיי די מצרים! און זיי האָבן זייער מורא געהאַט! און
די קינדער פון ישׂראַל האָבן געשרייען צו גאָט און זיי האָבן גע-
זאָגט צו משהן:

„צי ווייל קיין קברים זיינען ניטאָ אין מצרים, האָסטו אונדז
אַרויסגענומען צו שטאַרבן אין מדבָּר? וואָס האָסטו דאָ געטאַן
צו אונדז, אונדז אַרויסצוציען פון מצרים? איז דאָס ניט דאָס
וואָרט וואָס מיר האָבן גערעדט צו דיר אין מצרים אַזוי צו זאָגן:
„לאַז אונדז אָפּ און לאָמיר דינען מצרים?“ ווייל עס איז בעסער
פאַר אונדז צו דינען מצרים איידער מיר זאָלן שטאַרבן אין
מדבָּר!“

האָט משה געזאָגט צום פּאָלק:

—„איר זאָלט ניט מורא האָבן! שטייט און זעט די ישועה פון
גאָט וואָס ער ברענגט אייך היינט! ווי איר זעט היינט די
מצרים—אַזוי וועט איר זיי אויף אייביק מער ווידער ניט אָנווען.“

משה שפּאַלט דעם ים

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„וואָס שרייסטו צו מיר? רעד צו די קינדער פון ישׂראַל,
זיי זאָלן ציען. און דו הייב אויף דיין שטעקן און שטרעק אויס

דיין האנט אויפן ים—און שפאלט אים! און די קינדער פון
ישראל וועלן אריין אין מיטן ים אויף טריקעניש."

און משה האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט אויפן ים. און
גאָט האָט געטריבן דעם ים מיט אַ שטאַרקן מזרח־זויגט אַ גאַנצע
נאַכט און געמאַכט דעם ים פאַר אַ טריקעניש, און די וואַסערן
האַבן זיך צעשפּאַלטן.

און די קינדער פון ישראל זיינען אַריינגעגאַנגען אין מיטן
ים אויף טריקעניש. און די וואַסערן זיינען זיי געווען אַ מויער
פון זייער רעכטער זייט און פון זייער לינקער זייט.

און די מצרים האָבן נאָכגעיאָגט, און אַלע פּערד פון
פּרעהן, זיינע רייטוועגן, און זיינע רייטערס, זיינען אַריין נאָך
זיי אין מיטן ים.

און עס איז געווען אין דער פרימאָרגן־וואַך, האָט גאָט
אַראָפּגעקוקט אויף דער מחנה פון מצרים מיט אַ זייל פון
פּייער און וואַלקן, און ער האָט פאַרטומלט די מחנה פון
מצרים. און ער האָט אָפּגעטאָן די רעדער פון זייערע רייט־
וועגן, און זיי געמאַכט פאַרן מיט שוועריקייט. און די מצרים
האַבן געזאָגט:

„לאַמיר אַנטלויפן פון ישראל, ווייל יהוה האַלט מלחמה
פאַר זיי מיט מצרים!"

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„שטרעק אויס דיין האַנט אויפן ים, און זאָלן די וואַסערן
זיך אומקערן אויף די מצרים, און אויף זייערע רייטוועגן און
אויף זייערע רייטערס!"

הָאָט משה אויסגעשטרעקט זײַן האַנט אויפֿן ים. און דער
ים האָט זיך אומגעקערט אַקעגן פֿרימאַרגן צו זײַן שטאַרקײַט
און די מצרים זײַנען אים אָנגעלאָפֿן אַנטקעגן און גאָט האָט
אַרײַנגעטרייסלט די מצרים אין מיטן ים. און די וואַסערן האָבן
זיך אומגעקערט און האָבן צוגעדעקט די רײַטוועגן און
רײַטערס— דעם גאַנצן חיל פֿון פֿרעהן, וואָס איז אַרײַן נאָך
זײַ אין ים. ניט געבליבן פֿון זײַ קיין אײַן אײַנציקער!

און די קינדער פֿון ישׂראַל זײַנען געגאַנגען אין מיטן ים אויף
טריקעניש, און די וואַסערן זײַנען זײַ געווען אַ מויער פֿון זײַער
רעכטער זײַט און פֿון זײַער לינקער זײַט.

און גאָט האָט אין יענעם טאָג געהאַלפֿן ישׂראַל פֿון דער
האַנט פֿון מצרים, און ישׂראַל האָט געזען די גרויסע שטאַרקײַט
וואָס גאָט האָט געטאָן אַקעגן מצרים. און דאָס פֿאַלק האָט
מורא געהאַט פֿאַר גאָט, און זײַ האָבן געגלויבט אין גאָט און אין
זײַן קנעכט משה.

דאָס ליד פֿון ים־סוף

דענסטמאָל האָט משה און די קינדער פֿון ישׂראַל געזונגען
דאָס דאָזיקע געזאַנג צו גאָט:

איך וועל זינגען צו יהוה,
ווייל ער איז הויך דערהייכט,
דאָס פֿערד מיט זײַנע רײַטער
האָט ער געשליידערט אין ים!

מיין שטאַרקייט און געזאַנג – איז גאַט,
און ער איז פאַר מיר אַ ישועה.
דאָס איז מיין גאַט,
און איך וועל אים באַשיינען!
דער גאַט פון מיין פאָטער –
און איך וועל אים דערהייבן!
יהוה איז אַ קריגסמאַן,
יהוה איז זיין נאַמען,
פֿרעהס רייטוועגן און זיין חיל
האַט ער געוואָרפן אין ים,
און זיינע געקליבענע עלטסטע
זיינען אין ים־סוף דערטרונקען.
די תְּהוֹמֵעֵן דעקן זיי צו,
ווי אַ שטיין אין די טיפענישן גענידערט.

דער פֿינד האָט געזאַגט:
איך וועל יאָגן! איך וועל כאַפֿן!
איך וועל טיילן רויב!
מיין באַגער וועט ווערן זאַט מיט זיי,
איך וועל ציען מיין שווערד,
אויסראַטן וועט זיי מיין האַנט!
האַסטו מיט דיין אַטעם אַ בלאַז געטאַן,
האַט דער ים זיי צוגעדעקט.
זיי זיינען געזונקען ווי בליי
אין די מעכטיקע וואַסערן!

ווער איז ווי דו, יהוה,
צווישן די מעכטיקע?
ווער איז ווי דו,
פראַכטיק אין הייליקייט,
פאַרכטיק אין לויבונגען,
טוער פון ווונדער!

מַרְיָם געזאַנג

און מַרְיָם די נביאה, אַהרנס שוועסטער, האָט גענומען די
פויק אין איר האַנט, און אַלע וויבער זינען אַרויסגעגאַנגען
נאָך איר מיט פויקן און מיט טענץ. און מַרְיָם האָט געזונגען
פאַר זיי:

זינגט צו גאַט,
ווייל ער איז הויך דערהייכט;
דאָס פערד מיט זיין רייטער
האַט ער געשלידערט אין ים||

י. די קינדער פון ישׂראל ציען צום באַרג סיני

דאָס פּאָלק האָט ניט וואָס צו טרינקען

און משה האָט געפירט ישׂראל פון ים־סוף און זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען צום מדבָּר שור. און זיי זיינען געגאַנגען דריי טעג אין מדבָּר און האָבן ניט געפונען קיין וואַסער.

און זיי זיינען געקומען קיין מְרָה. אָבער זיי האָבן ניט גע־קענט טרינקען דאָס וואַסער פון מְרָה, ווייל עס איז געווען ביטער. דעריבער האָט מען טאַקע גערופן דעם נאָמען פון דעם אָרט מְרָה*.

און דאָס פּאָלק האָט געמורמלט אַקעגן משהן אזוי צו זאָגן:
„וואָס זאָלן מיר טרינקען?“

האָט ער געשרייען צו גאָט, און גאָט האָט אים אָנגעוויזן אַ בוים, און ער האָט אים אַרײַנגעוואָרפן אין וואַסער – און דאָס וואַסער איז געוואָרן זיס.

דאָרטן האָט משה זיי געגעבן געזעצן און דאָרטן האָט ער זיי געפרוּווט און ער האָט געזאָגט: „אויב הערן וועסטו זיך צוהערן צו דעם קול פון גאָט און וועסט טאָן וואָס עס איז ריכטיק אין זיינע אויגן און וועסט האַרכן זיינע געבאָטן און היטן אַלע זיינע געזעצן – וועל איך דיך פאַרהיטן פון אַל די קראַנקייטן וואָס איך האָב אָנגעשיקט אויף מצרַיִם.“

* מְרָה – ביטער.

און זיי זיינען געקומען קיין אילים. און דאָרטן זיינען גע-
ווען צוועלף קוואַלן וואָסער און זיבעציק טייטלביימער; און
זיי האָבן דאָרטן גערוט ביים וואָסער.

דאָס פאָלק האָט ניט וואָס צו עסן.

און זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון אילים. און די קינדער פון
ישׂראַל זיינען אָנגעקומען אין מדבָּר סין, וואָס איז צווישן אילים
און צווישן סיני, אין פופצנטן טאָג פון צווייטן חודש נאָך זייער
אַרויסגיין פון לאַנד מצרים.

און די גאַנצע צדה פון די קינדער פון ישׂראַל האָט גע-
מורמלט אַקעגן משהן און אַקעגן אַהרֹנען אין מדבָּר. און די
קינדער פון ישׂראַל האָבן צו זיי געזאָגט:

„הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן דורך דער האַנט פון גאָט
אין לאַנד מצרים, ווען מיר האָבן געגעסן ברויט צו וואָס. אָבער
איר האָט אונדז אַרויסגעבראַכט אָט אין דעם מדבָּר צו טייטן
אונדז אַלעמען דורך הונגער!“

האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

„זע, איך וועל מאַכן פאַר אייך, עס זאָל רעגענען ברויט
פון הימל – און דאָס פאָלק וועט אַרויסגיין און קלייבן איטלעכן
טאָג די באַדערפעניש פון טאָג.“

און משה און אַהרן האָבן געזאָגט צו אַלע קינדער פון
ישׂראַל:

„אין דער פרי וועט איר זען די פראַכט פון גאָט, ווייל ער
האָט געהערט אייערע מורמלערייען אַקעגן גאָט. און וואָס

זיינען מיר— אַז איר מורמלט אַקעגן אונדז? ניט אַקעגן אונדז
זיינען אייערע מורמלערײען, נאָר אַקעגן גאָט!

און אין דער פרי איז געווען אַ שיכט טוי אַרום דעם גאַנצן
לאַגער. און אַז די שיכט טוי האָט זיך אויפגעהויבן— ערשט, אויף
דער אייבערפלאַך פון מדבָּר איז עפעס דינס, שופיקס, דין
אַזוי ווי פראַסט אויף דער ערד.

און ווי די קינדער פון ישׂראַל האָבן דאָס געזען, אַזוי האָבן
זיי געזאָגט איינער צום אנדערן: „וואָס איז דאָס?“ ווייל זיי האָבן
ניט געוויסט וואָס דאָס איז. האָט משה צו זיי געזאָגט:

„דאָס איז דאָס ברויט וואָס גאָט האָט אייך געגעבן צום עסן.
זאָל איטלעכער קלייבן דערפון וויפל ער דאַרף צום עסן;
איר זאָלט נעמען אַן עומָר אויף אַ קאַפּ, נאָך דער צאָל פון די
נפשות וואָס אין אייער געצעלט!“

די קינדער פון ישׂראַל עסן דעם מן פון הימל

און די קינדער פון ישׂראַל האָבן אַזוי געטאָן און זיי האָבן
געקליבן— ווער אַ סך און ווער ווייניק. אָבער ווען זיי האָבן
געמאַסטן מיט אַן עומָר, האָט דער וואָס האָט געקליבן אַ סך
ניט געהאַט איבעריק, און דעם וואָס האָט ווייניק געקליבן האָט
ניט אויסגעפעלט! איטלעכער האָט אויפגעקליבן וויפל ער
דאַרף צום עסן.

און משה האָט צו זיי געזאָגט: „קיינער זאָל דערפון ניט
איבערלאָזן ביז אין דער פרי!“

* מן הוא— „וואָס איז דאָס?“

אָבער זיי האָבן ניט צוגעהערט צו משהן און אַנדערע האָבן
איבערגעלאָזט דערפון ביז אין דער פּרי. און עס איז געוואָרן
ווערעמדיק, און משה האָט געצאָרנט אויף זיי.

און עס איז געווען אויפן זעקסטן טאָג האָבן זיי אָנגעקליבן
צוויי מאָל אַזוי פיל ברויט, צוויי עומָרס פאַר איטלעכן. און
אַלע עלטסטע זיינען געקומען און האָבן דערציילט משהן.

האָט ער צו זיי געזאָגט: „דאָס איז עס טאַקע וואָס גאָט
האָט גערעדט: אַ רוטאָג, אַ הייליקער שַׁבַּת איז מאָרגן צו גאָט!
וואָס איר ווילט באַקן— באַקט, און וואָס איר ווילט קאַכן—
קאַכט. און אַלץ וואָס בלייבט איבער, לייגט אַ סך אַוועק צו
האַלטן ביז אין דער פּרי.“

האָבן זיי עס אַוועקגעלייגט ביז אין דער פּרי, אַזוי ווי משה
האָט באַפוילן, און קיין ווערעם זיינען אין דעם ניט געווען!
און משה האָט געזאָגט: „עסט עס היינט, ווייל היינט איז שַׁבַּת
צו גאָט, היינט וועט איר עס ניט געפינען אויפן פעלד. זעקס
טעג זאָלט איר עס קלייבן, אָבער אויפן זיבעטן טאָג איז שַׁבַּת,
דענסטמאָל וועט עס ניט זיין!“

און עס איז געווען אויפן זיבעטן טאָג זיינען אַנדערע אַרויס־
געגאַנגען קלייבן, אָבער זיי האָבן ניט געפונען. האָט גאָט גע־
זאָגט צו משהן: „ביז וואָנען וועט איר ניט וועלן היטן מיינע גע־
באַטן? זעט, אַז גאָט האָט אייך געגעבן דעם שַׁבַּת, גיט ער אייך
דערפאַר אין דעם זעקסטן טאָג ברויט אויף צוויי טעג. זאָל
איטלעכער ויצן אין דער היים, קיינער זאָל ניט אַרויסגיין פון
זיין אַרט אין דעם זיבעטן טאָג.“

און דאָס פאַלק האָט גערוט דעם זיבעטן טאָג.

און דאָס הויז פון ישׂראָל האָט גערופן דעם נאָמען דערפון
מן. און עס איז געווען ווייס און אזוי ווי דער זאָמען פון
קאָריאַנדער. און דער טעם דערפון איז געווען אזוי ווי אַ
פלעצל אויף האַניק.

און משה האָט געזאָגט: „דאָס איז די זאַך וואָס גאָט האָט
באַפוילן— אַן עומֶר פון דעם זאָל ווערן אויפגעהיט פאַר דורך
דורות, כַּדִּי זיי זאָלן זען דאָס ברויט, וואָס איך האָב אייך גע-
געבן צו עסן ווען איך האָב אייך אַרויסגעפירט פון לאַנד
מצרים“.

און משה האָט געזאָגט צו אַהרֹנען: „נעם אַ קרוג און לייג
אַהין אַרײַן אַ פולן עומֶר מן און שטעל עס אַזעק פאַר גאָט,
דאָס זאָל אויפגעהיט ווערן פאַר אַייערע דורך־דורות“.
אזוי ווי גאָט האָט באַפוילן משהן, אזוי האָט עס אַהרֹן
אַזעקגעשטעלט.

און די קינדער פון ישׂראָל האָבן געגעסן דעם מן פּערציק
יאָר, ביז זיי זיינען געקומען צום באַזויגטן לאַנד. זיי האָבן
געגעסן דעם מן ביז זיי זיינען געקומען צום ברעג פון לאַנד כּנען.

עמֶלֶק באַפּאַלט די קינדער פון ישׂראָל

און עמֶלֶק איז געקומען און האָט מלחמה געהאַלטן מיט
ישׂראָל אין רפידים. האָט משה געזאָגט צו יהוֹשֻׁעַן:
„קלייב זיך אויס מענער און גיי אַרויס, האַלט מלחמה מיט
עמֶלֶק. מאַרגן וועל איך זיך שטעלן אויפן שפיץ באַרג, מיט
דעם שטעקן פון גאָט אין מיין האַנט“.

הָאָט יְהוֹשֻׁעַ גַּעטאַן אַזוי ווי משה הָאָט אים אָנגעזאָגט. און משה און אַהרן און חור זײַנען אַרויפגעגאַנגען אויפן שפיץ באַרג. און עס איז געווען – ווי משה הָאָט אויפגעוויבן זײַן האַנט, אַזוי הָאָט גובר געווען יִשְׂרָאֵל, און ווי ער הָאָט אַראָפגעלאָזט זײַן האַנט – אַזוי הָאָט גובר געווען עַמְלֵק.

און משהס הענט זײַנען געוואָרן שווער. האָבן אַהרן און חור גענומען אַ שטיין און אַוועקגעלייגט אונטער אים, און ער הָאָט זיך דערויף געזעצט. און אַהרן און חור האָבן אונטער געלענט זײַנע הענט איינער פון דער זײַט און איינער פון דער אַנדערער זײַט; און זײַנע הענט זײַנען געבליבן פעסט ביז ווך אונטערגאַנג.

און יְהוֹשֻׁעַ הָאָט שוואַך געמאַכט עַמְלֵק און זײַן פּאָלק מיט דער שאַרף פון שווערד.

און גאַט הָאָט געזאָגט צו משהן:

„פאַרשרײַב דאָס אויף צו געדענקען אין אַ בוך – אַז אויס מעקן וועל איך אויסמעקן דעם זכר פון עַמְלֵק פון אונטערן הימל!“

יתרו קומט צו משהן

און יתרו, משהס שווער, הָאָט געהערט אַלץ וואָס גאַט הָאָט געטאַן צו משהן און צו זײַן פּאָלק יִשְׂרָאֵל – איז יתרו, משהס שווער, געקומען מיט זײַנע זין און זײַן ווייב צו משהן אין דעם מדבָּר, וואָס ער הָאָט דאַרטן גערוט. און ער הָאָט געלאָזט וויסן משהן: „איך, דיין שווער יתרו, קום צו דיר.“

און משה איז אַרויסגעגאַנגען אַנטקעגן זײַן שווער און ער
האַט זיך געבוקט און האָט אים געקושט און זיי זײַנען אַרײַנגע-
גאַנגען אין געצעלט.

און משה האָט דערציילט זײַן שווער אַלץ וואָס גאַט האָט
געטאָן צו פֿרעהן און צו מצרײַם פון וועגן ישׂראַל, אַלע מאַר-
טערנישן וואָס זיי האָט געטראָפֿן אויפֿן וועג און ווי גאַט האָט
זיי געראַטעוועט.

האַט זיך יתרו געפֿרײַט איבער אַל דעם גוטן וואָס גאַט
האַט געטאָן צו ישׂראַל, וואָס ער האָט זיי געראַטעוועט פון דער
האַנט פון מצרײַם. און יתרו האָט געזאָגט: „געלויבט איז יהוה
וואָס האָט אײַך געראַטעוועט פון דער האַנט פון מצרײַם און
פון דער האַנט פון פֿרעהן“.

און יתרו, משהס שווער, האָט געבראַכט אַ קרבֿן צו גאַט.
און אַהרן און אַלע עלטסטע פון ישׂראַל זײַנען געקומען עסן
ברויט מיט משהס שווער.

און עס איז געווען אויף מאַרגן, האָט זיך משה געזעצט
משפטן דאָס פֿאַלק, און דאָס פֿאַלק איז געשטאַנען פֿאַר משהן
פונעם פרימאַרגן ביון אָונט. האָט משהס שווער צוגעזען אַלץ
וואָס ער טוט מיט דעם פֿאַלק און ער האָט געזאָגט:

— פֿאַר וואָס טוסטו אַווי? פֿאַר וואָס זיצסטו אַליין און דאָס
גאַנצע פֿאַלק שטייט פֿאַר דיר פון פרימאַרגן ביז אָונט?

האַט משה געזאָגט צו זײַן שווער:

— ווייל איך משפט צווישן איינעם און צווייטן, און איך גיב

צו וויסן די געזעצן פון גאַט און זײַנע געבאָטן“.

תרו גיט אן עצה ווי צו משפטן דאָס פּאָלק

האַט משהס שווער צו אים געזאָגט:

„נישט גוט איז די זאַך וואָס דו טוסט! מיד וועסטו מיד ווערן,
אי דו אי אָט דאָס פּאָלק וואָס מיט דיר, ווייל די זאַך איז צו
שווער פאַר דיר. דו קענסט עס נישט טאָן אליין. איצט הער
זיך צו צו מיין קול. איך וועל דיר אָן עצה געבן—און גאַט
וועט זיין מיט דיר!

„דו זאָלסט געפינען פון גאַנצן פּאָלק מענטשן וואָס טויגן
און האָבן מורא פאַר גאַט, מענטשן פון אַמת, וואָס האָבן פיינט
גיניקייט. זאָלסט זיי מאַכן פאַר די עלטסטע פון טויזנט,
עלטסטע פון הונדערט, עלטסטע פון פופציק און עלטסטע
פון צען. און זיי זאָלן משפטן דאָס פּאָלק צו יעטוועדער צייט.
„און עס וועט זיין, יעטוועדער גרויסע זאַך וועלן זיי ברענגען
צו דיר און יעטוועדער קליינע זאַך וועלן זיי אליין משפטן. און זיי
וועלן דיר פאַרגרינגערן. אויב דו וועסט אַזוי טאָן, וועסטו קענען
באַשטיין, און אויך דאָס גאַנצע פּאָלק וועט גיין אַהיים אין שְׁלוֹם.“
האַט משה זיך צוגעהערט צו דעם קול פון זיין שווער און
ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געזאָגט. און משה האָט
אויסגעקליבן פון גאַנץ ישׂראֵל מענטשן און געמאַכט זיי פאַר
עלטסטע פון טויזנט, עלטסטע פון הונדערט, עלטסטע פון
פופציק און עלטסטע פון צען. און זיי האָבן געמשפט דאָס
פּאָלק צו יעטוועדער צייט. אַ שווערע זאַך האָבן זיי געבראַכט
צו משה און יעטוועדער קליינע זאַך האָבן זיי אליין געמשפט.
און משה האָט אַרויסבאַגלייט זיין שווער און ער איז זיך
אָוועקגעגאַנגען אין זיין לאַנד.

יא. די קינדער פון ישׂראל ביים באַרג סיני

מתחַתורה

און זיי האָבן געצויגן פון רפידים און זיינען געקומען אין מדבָּר סיני. אין דריטן חודש נאָך דעם ווי די קינדער פון ישׂראל זיינען אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים, זיינען זיי אָנגע-קומען אין מדבָּר סיני; און ישׂראל האָט דאָרטן גערוט אַקעגן באַרג.

און משה איז אַרויפגעגאַנגען צו גאָט, און גאָט האָט גערופן צו אים פון באַרג אַזוי צו זאָגן:

„דאָס זאָלסטו זאָגן צום הויז פון יַעקב און דערציילן די קינדער פון ישׂראל—איר האָט געזען וואָס איך האָב געטאָן מיט מצרים, און ווי איך האָב אייך געטראָגן אויף אַדלער-פליגלען, און האָב אייך געבראַכט צו מיר. און איצט, אויב הערן וועט איר זיך צוהערן צו מיין קול און איר וועט היטן מיין בונד, וועט איר מיר זיין מיין טייער אייגנס פון צווישן אַלע פעלקער, ווייל צו מיר געהערט די גאַנצע ערד. און איר וועט מיר זיין אַ קיניגטום פון פּהנים און אַ הייליק פּאַלק. דאָס זיינען די ווערטער וואָס דו זאָלסט ריידן צו די קינדער פון ישׂראל.“

און משה איז געקומען און האָט צונויפגערופן די עלטסטע פון פּאַלק און האָט זיי איבערגעגעבן די ווערטער וואָס גאָט

האַט אים באַפוילן. האַט געענטפערט דאָס גאַנצע פּאָלק אין
איינעם און האַט געזאָגט:

„אַלץ וואָס גאַט האַט גערעדט – וועלן מיר טאָן!“

און גאַט האַט געזאָגט צו משהן: „זע, איך קום צו דיר אין
אַ געדיכטן וואַלקן, פּדי דאָס פּאָלק זאָל הערן ווי איך רייד
מיט דיר, און אויך אין דיר זאָלן זיי גלויבן אויף אייביק“.

און גאַט האַט געזאָגט צו משהן: „גיי צום פּאָלק און זאָלסט
זיי הייליקן היינט און מאָרגן, און זיי זאָלן וואַשן זייערע
קליידער. און זיי זאָלן זיין צוגעגרייט צום דריטן טאָג“.

האַט משה אַראָפּגענידערט פון באָרג צום פּאָלק און האַט
געהייליקט דאָס פּאָלק, און זיי האָבן געוואַשן זייערע קליידער.
און ער האַט געזאָגט צום פּאָלק:

„זייט צוגעגרייט צום דריטן טאָג!“

און עס איז געווען אויפן דריטן טאָג ווי עס איז געוואָרן
פרימאָרגן, אַזוי זיינען געוואָרן דונערן און בליצן, און אַ שווער
רער וואַלקן אויפן באָרג, און דער קול פון שופּר איז געווען
זייער שטאַרק, און דאָס גאַנצע פּאָלק וואָס אין לאַגער האַט
געציטערט.

און משה האַט אַרויסגעפירט דאָס פּאָלק פון לאַגער, און
זיי האָבן זיך געשטעלט אונטערן באָרג. און דער באָרג סיני
איז געווען אין גאַנצן אין רויך. און זיין רויך איז אויפגעגאַנגען
ווי דער רויך פון אַ קאַלכאויזן, און דער גאַנצער באָרג האַט
זייער געציטערט. און דער קול פון שופּר איז געוואָרן אַלץ
שטאַרקער און שטאַרקער.

די צען געבאָט

און גאָט האָט גערעדט אַזוי צו זאָגן:

- א. איך בין יהוה דיין גאָט, וואָס האָט דיך אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרים, פון דעם הויז פון קנעכטשאַפט.
 - ב. זאָלסט ניט האָבן קיין אַנדערע געטער פאַר מיין פנים.
 - ג. זאָלסט ניט אַרויפברענגען דעם נאָמען פון יהוה דיין גאָט צום פאַלשן.
 - ד. געדענק דעם טאָג שַׁבַּת אים צו האַלטן הייליק. זעקס טעג זאָלסטו אַרבעטן, און טאָן אַלע דינע מלאַכות, אָבער דער זיבעטער טאָג איז שַׁבַּת. זאָלסט ניט טאָן קיין מלאַכה, דו, דיין זון, און דיין טאָכטער, דיין קנעכט, און דיין דינסט, און דיין בהמה, און דיין פרעמדער וואָס אין דינע טויערן.
 - ה. האַלט אין פֿבוד דיין פּאַטער און דיין מוטער.
 - ו. זאָלסט ניט מאַרדן.
 - ז. זאָלסט ניט זיין צעלאָזן.
 - ח. זאָלסט ניט גנבענען.
 - ט. זאָלסט ניט זאָגן פאַלשע עדות.
 - י. זאָלסט ניט גלוסטן דיין חברים הויז, אָדער זיין אָקס, אָדער זיין אייזל, אָדער וואָס נאָר עס איז דיין חברים.
- און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געזען די דונערן און די פּלאַמען און דעם קוֹל פון שופּר, און דעם רויכיקן באַרג. און ווי נאָר דאָס פּאָלק האָט עס געזען, האָבן זיי געציטערט, און זיי זיינען געשטאַנען פון דער ווייטן.

און זיי האָבן געזאָגט צו משהן:
 „רייד דו צו אונדז און מיר וועלן הערן— און זאָל ניט ריידן
 צו אונדז גאָט, מיר וועלן חלילה שטאַרבן!“
 האָט משה געזאָגט צום פּאָלק: „איר זאָלט ניט מורא
 האָבן!“
 און דאָס פּאָלק איז געשטאַנען פון דער ווייטן, און משה
 האָט זיך דערנענטערט צום וואָלקן וואָס דאַרטן איז געווען
 גאָט.

די קינדער פון ישׂראַל קריגן געזעצן

האָט משה דערציילט דעם פּאָלק אַלע ווערטער פון גאָט
 און אַלע געזעצן. און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענטפערט
 מיט איין קול און געזאָגט:
 —אַלע ווערטער וואָס גאָט האָט גערעדט וועלן מיר
 טאָן.“

און משה האָט פאַרשריבן אַלע ווערטער פון גאָט. און ער
 איז אויפגעשטאַנען פרי און האָט געבויט אַ מזבֿח אונטערן באַרג
 און צוועלף זיילן פון שטיין אַקעגן די צוועלף שבֿטים פון
 ישׂראַל. און ער האָט גענומען דאָס בוך פון בונד און געלייענט
 אין די אויערן פון פּאָלק. און זיי האָבן געזאָגט:
 —אַלץ וואָס גאָט האָט גערעדט וועלן מיר טאָן און
 געהאַרכן.“

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
 „דאָס זיינען די געזעצן וואָס דו זאָלסט זיי געבן“:

געזעצן וועגן גערעכטן משפט

ריכטער און אויפזעער זאָלסטו דיר מאַכן אין אַלע דיַינע שטעט, וואָס גאָט דיַין האַר גיט דיר, און זיי זאָלן משפטן דאָס פאַלק מיט אַ גערעכטן משפט. זאָלסט ניט פאַרדרייען אַ משפט. זאָלסט ניט נעמען שוַחד, ווייל שוַחד מאַכט בלינד די אויגן פון קלוגע און מאַכט קרום די ווערטער פון גערעכטע. נאָך גערעכטיקייט, נאָך גערעכטיקייט זאָלסטו זיך יאָגן, כַּדי דו זאָלסט לעבן און זאָלסט ירשען דאָס לאַנד וואָס גאָט דיַין האַר גיט דיר.

זאָלסט ניט פאַרדרייען דעם משפט פון אַ פּרעמדן, פון אַ יתום. און זאָלסט ניט נעמען אין משכון דעם כַּבֵּד פון אַן אַלמנה. און זאָלסט געדענקען אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אין מצרים און גאָט דיַין האַר האָט דיך אויסגעלייזט פון דאָרטן. דעריבער באַפעל איך דיר צו טאָן די דאָזיקע זאַך. זאָלסט ניט אַרויסלאָזן קיין פאַלשן קלאַנג. זאָלסט ניט מאַכן איין האַנט מיט דעם רשע צו זיין אַן עדות אויף אומרעכט.

זאָלסט ניט נאָכגיין נאָך דער מערהייט צו טאָן בייז. און אין אַ קריג זאָלסטו ניט עדות זאָגן כַּדי זיך צו גיין נאָך דער מערהייט צו פאַרדרייען.

זאָלסט ניט פאַרדרייען דאָס רעכט פון אַרעמאָן אין זיין קריג. זאָלסט ניט טאָן קיין עוולה אין אַ משפט. זאָלסט ניט שווינען דעם פנים פון אַן אַרעמאָן און ניט שאַנעווען דעם פנים פון אַ גרויסן מאַן. מיט גערעכטקייט זאָלסטו משפטן דיַין

חבר. זאָלסט ניט אַרומגיין מיט רכילות צווישן דיין פּאָלק.
זאָלסט ניט שטיין רואיק ביים בלוט פון דיין חבר.
פון אַ פּאָלשן פּסק זאָלסטו זיך דערווייטערן. און אַן אומד-
שולדיקן און אַ גערעכטן זאָלסטו ניט הרגען, ווייל איך וועל
ניט לאָזן בלייבן גערעכט דעם שולדיקן.

געזעצן וועגן ערלעכקייט און וועגן באַצאָלן פאַר אַ שאַדן

איר זאָלט ניט גנבענען. איר זאָלט ניט פּאַרלייקענען און
איר זאָלט ניט זאָגן קיין ליגן איינער דעם אַנדערן.
זאָלסט ניט האָבן צווייערליי וואָגשטיינער, גרעסערע און
קלענערע. זאָלסט ניט האָבן צווייערליי מאָסן, גרעסערע און
קלענערע. אַ פּול און ריכטיק געוויכט זאָל זיין ביי דיר. אַ
פּולע און אַ ריכטיקע מאָס זאָל זיין ביי דיר, בּי די דינע טעג
זאָלן זיך לענגערן אויף דער ערד וואָס גאָט דיין האַר גיט דיר.
ווייל מיאוס איז ביי גאָט איטלעכער וואָס טוט דאָס-איטלע-
כער וואָס טוט אַן צוולה.

אַז אַ מאַן וועט עפענען אַ גרוב אָדער אַ מאַן וועט גראָבן
אַ גרוב און וועט זי ניט צודעקן, און אַהין וועט אַרײַנפאַלן אַן
אַקס אָדער אַן אייזל— זאָל דער באַלעבאָס פון גרוב באַצאָלן.
געלט זאָל ער אומקערן צו זייער באַלעבאָס און די טויטע
בּהמה זאָל געהערן צו אים.

אַז אַ מאַנס אָקס וועט שעדיקן דעם אָקס פון זיין חבר און
ער וועט אַוועקפאַלן, זאָלן זיי פאַרקויפן דעם לעבעדיקן אָקס
און זיך צעטיילן מיטן געלט; און אויך מיטן טויטן זאָלן זיי זיך

צעטיילן. אויב אָבער עס איז באַוווּסט אָו ער איז אַ שטויסיקער אָקס פון לאַנג אָן, און זײַן באַלעבאַס האָט אים נײַט געהײט—זאָל ער באַצאָלן אַן אָקס פאַר אַן אָקס, און דער טויטער זאָל געהערן צו אים.

אַו אַ מאַן וועט אַרויסלאָזן זײַן בהמה און זי וועט אָפּעסן אַן אַנדערנס פעלד, זאָל ער באַצאָלן מיט דעם בעסטן פון זײַן פעלד און מיט דעם בעסטן פון זײַן וויינגאַרטן.

אַו אַ מאַן וועט גנבענען אַן אָקס אָדער אַ שעפּס און וועט אים שעכטן אָדער ער וועט אים פאַרקויפֿן—זאָל ער באַצאָלן פינף רינדער פאַרן אָקס און פיר שאָף פאַרן שעפּס. אויב די גנבה ווערט געפונען אין זײַן האַנט אַ לעבעדיקע, סײַ אַן אָקס, סײַ אַן אייזל, סײַ אַ שעפּס—זאָל ער באַצאָלן טאַפּל. באַצאָלן מוז ער באַצאָלן; אויב ער האָט נײַט—זאָל ער פאַרקויפט ווערן פאַר זײַן גנבה.

געזעצן צו שיצן די שוואַכע

אַן אַלמנה און אַ יתום זאָלט איר נײַט פּײַניקן. אויב פּײַניקן וועסטו אים פּײַניקן, איז ווי נאָר ער וועט שרײַען צו מיר, וועל איך זיכער זיך צוהערן צו זײַן געשרײַ.

אַו בײַ דיר וועט זיך אויפהאַלטן אַ פרעמדער אין אײַער לאַנד, זאָלסטו אים נײַט קרײַודען. אַזוי ווי אַן אײַגעבאַרענער פון אײַך זאָל זײַן דער פרעמדער וואָס האַלט זיך אויף בײַ אײַך; און זאָלסטו אים ליב האַבן אַזוי ווי זיך אַלײַן, ווײַל פרעמדע זײַט איר געווען אין לאַנד מצרים.

זאָלסט ניט דריקן קיין אָרעמאַן און נויטבאַדערפטיקן
לוינאַרבעטער פון דינע ברידער, אָדער פון דעם פרעמדן
וואָס אין דיין לאַנד, אין דינע טויערן. אין דעם אייגענעם טאָג
זאָלסטו אָפגעבן זיין לוי, און די זון זאָל ניט אונטער-
גיין דערויף, ווייל ער איז אַן אָרעמאַן, און ער קוקט אויס
דערויף.

זאָלסט ניט דריקן דיין חבר און ניט באַגולען. זאָלסט ניט
לאָזן איבערנעכטיקן דעם לוי פון אַ געדונגענעם ביי דיר ביז
אין דער פרי.

געזעצן וועגן לייען און וועגן משכנות

זאָלסט ניט לייען דיין ברודער אויף צינזן, צינזן פון געלט,
צינזן פון עסנוואַרג, צינזן פון יעטוועדער זאָך.
אַז דו וועסט לייען געלט, דעם אָרעמאַן ביי דיר, זאָלסטו
ניט צושטיין צו אים ווי אַ מאַנער; איר זאָלט ניט אַרויפלייגן
אויף אים קיין צינזן.

אַז דו וועסט אַנטלייען דיין חבר וואָסער עס איז הַלְנוּאָה,
זאָלסטו ניט אַריינגיין צו אים אין הויז צו נעמען זיין משכון. אין
דרויסן זאָלסטו שטיין, און דער מאַן וואָס דו אַנטלייסט אים
זאָל דיר אַרויסטראַגן דעם משכון אין דרויסן.

אַז דו וועסט נעמען אין משכון דיין חברס קלייד, זאָלסטו
עס אים אומקערן איידער די זון גייט אונטער. ווייל דאָס איז
זיין איינציקער צודעק, דאָס איז זיין קלייד פאַר זיין לייב; אין
וואָס וועט ער שלאָפן? אומקערן זאָלסטו אים אומקערן דעם

משכון איידער די זון גייט אונטער, כּדי ער זאָל זיך לייגן אין זײַן צודעק און דיך בענטשן, און פון דיר וועט עס זײַן אַ גע־רעכטיקײַט פאַר גאָט דיין האַר.

מע זאָל ניט נעמען אין משכון אַ האַנטמיל אָדער אַן אייבערשטן מילשטיין, ווייל אַ נפּש נעמט מען אין משכון.

געזעצן וועגן קנעכט

אַז דיין ברודער אַ ייד, אָדער אַ יידישע פרוי, וועט זיך פאַרקויפן צו דיר, זאָל ער דיר דינען זעקס יאָר, און אויפן זיבעטן יאָר זאָלסטו אים אַרויסלאָזן פון דיר. און אַז דו לאָזט אים אַרויס פריי פון דיר, זאָלסטו אים ניט אַרויסלאָזן מיט ליידיקן. באַשענקען זאָלסטו אים באַשענקען פון דינע שאַך, און פון דיין שײַער, און פון דיין קעלטער. מיט וואָס גאָט דיין האַר האָט דיך געבענטשט, דערפון זאָלסטו אים געבן. און זאָלסט געדענקען אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אין לאַנד מצרים.

און עס וועט זײַן אַז ער וועט זאָגן צו דיר: איך וויל ניט אַוועקגיין פון דיר, ווייל איך האָב ליב דיך און דיין הויזגעזינד. ווייל אים איז גוט בײַ דיר, זאָלסטו נעמען אַן אַל, און דורכ־שטעכן אים אַן אויער, און ער זאָל דיר זײַן אַן אייביקער קנעכט; און אויך צו דיין דינסט זאָלסטו טאָן אַזוי.

און אַז דיין ברודער וועט אַרעם ווערן בײַ דיר און וועט זיך פאַרקויפן צו דיר, זאָלסטו ניט אַרבעטן מיט אים אַזוי ווי

מע אַרבעט מיט אַ קנעכט, ווייל מײנע קנעכט זײנען זײ, וואָס
איך האָב זײ אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרײַם. זאָלסט ניט
הערשן איבער אים מיט האַרטיקייט און זאָלסט מורא האָבן
פאַר דיין גאָט.

זאָלסט ניט איבערגעבן אַ קנעכט צו זײן האַר, ווען ער
ראַטעוועט זיך צו דיר פון זײן האַר. בײַ דיר זאָל ער זיצן, אין
דיין מיט, אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויסדערוויילן, אין
אײנעם פון דינע טויערן, וווּ אים איז בעסער. זאָלסט אים
ניט קרייודען.

און אַז אַ מאַן וועט שלאָגן דאָס אויג פון זײן קנעכט, אָדער
דאָס אויג פון זײן דינסט, און וועט עס איבערפירן, זאָל ער
אים אַרויסלאָזן פֿרײַ פאַר זײן אויג. און אַז ער וועט אויסהאַקן
אַ צאַן פון זײן קנעכט אָדער אַ צאַן פון זײן דינסט, זאָל ער אים
אַרויסלאָזן פֿרײַ פאַר זײן צאַן.

און אַז אַ מאַן וועט שלאָגן זײן קנעכט אָדער זײן דינסט
מיט אַ שטעקן, און ער וועט שטאַרבן אונטער זײן האַנט— זאָל
ער באַשטראַפֿט ווערן.

געזעצן וועגן טויטשטראַף

דער וואָס שלאָגט אַ מענטשן און ער שטאַרבט— זאָל גע-
טייט ווערן.

דער וואָס גנבעט אַ מענטשן און פאַרקויפט אים, אָדער
ער ווערט געפונען אין זײן האַנט— זאָל געטייט ווערן.

איין עדות קען ניט עדות זאָגן אויף אַ מענטשן, ער זאָל
שטאַרבן.
און איר זאָלט ניט אָננעמען קיין אויסלייזגעלט פאַר דעם
נפש פון דעם מערדער וואָס איז פאַרשולדיקט צום טויט.

געזעץ וועגן שטעט פון אַנטרינונג (צ׳רי מקלט)

איר זאָלט אייך באַשטימען שטעט וואָס זאָלן אייך זיין
שטעט פון אַנטרינונג. און אַהין זאָל אַנטלויפן דער טויט
שלעגער וואָס דערשלאָגט אַ מענטשן דורך אַ פאַרזען. און די
שטעט זאָלן אייך זיין פאַר אַנטרינונג פון דעם בלוטמאַנער.
זעקס שטעט פון אַנטרינונג זאָלן בײַ אייך זיין: דריי שטעט
פון איין זייט ירדן און דריי שטעט פון דער אַנדער זייט ירדן.
אין לאַנד פּנען.

און דאָס איז דער פּאַל פון דעם טויטשלעגער וואָס קען
אַהין אַנטלויפן און בלייבן לעבן:

דער וואָס וועט דערשלאָגן זיין חבר אָן אַ כּיוון, און ער
איז אים ניט געווען קיין שונא פון נעכטן און אייערנעכטן. אָט
אַז איינער וועט קומען מיט זיין חבר אין וואַלד האַקן ביימער
און זיין פריינד וועט זיך פאַרמעסטן מיט דער האַק אַפּצוהאַקן
דעם בוים, און דער אייזן וועט אַפּשפּרינגען פון הענטל און
וועט טרעפן זיין חבר און ער וועט שטאַרבן. אָדער ער האָט
אים אומגעריכט, אָן פּיינטשאַפט, אַ שטויס געטאַן, אָדער ער
האָט געשליידערט אויף אים עפעס אַ זאַך אָן אַ כּיוון; אָדער

מיט עפעס אַ שטיין וואָס מע קען דערפון שטאַרבן, האָט ער געוואָרפן אויף אים אומגעזען— און ער איז געשטאַרבן, און ער איז אים ניט געזען אַ שונא און ניט אויסן געזען זיין בייז— זאָל ער אַנטלויפן אין איינער פון די דאָזיקע שטעט און בלייבן לעבן.

עס זאָל ניט פאַרגאַסן ווערן אומשולדיק בלוט אין דיין לאַנד!

געזעץ וועגן אַ געהרגעטן וואָס ווערט געפונען אין פעלד

ווען אַ געהרגעטער וועט געפונען ווערן לינגדיק אין פעלד, און עס איז ניט באַווסט ווער עס האָט אים דערשלאָגן, זאָלן אַרויסגיין דיניע עלטסטע און דיניע ריכטער, און זיי זאָלן אָפֿ מעסטן ביז די שטעט וואָס אַרום דעם געהרגעטן. און עס זאָל זיין: פון דער שטאָט וואָס איז די נאָענטסטע צום געהרגעטן, זאָלן די עלטערע נעמען אַ יונגע קו, וואָס מיט איר איז נאָך ניט גער אַרבעט געוואָרן, וואָס האָט נאָך ניט געצויגן קיין יאָך. און די עלטסטע פון יענער שטאָט זאָלן אַראָפנידערן די קו צו אַ טאָל וואָס ווערט ניט באַאַרבעט און ניט באַזייט; און זיי זאָלן אָפֿ האַקן דער יונגער קו דאָס געניק דאָרטן אין טאָל. און אַלע עלטסטע פון יענער שטאָט, די נאָענטסטע צום געהרגעטן, זאָלן וואַשן זייערע הענט איבער דער יונגער קו וואָס מען האָט איר אָפגעהאַקט דאָס געניק אין טאָל, און זיי זאָלן אויסרופן און זאָגן: „אונדזערע הענט האָבן ניט פאַרגאַסן דאָס דאָזיקע בלוט, און אונדזערע אויגן האָבן ניט געזען. פאַרגיב דיין פאַלק

ישׂראל, וואָס דו, גאָט, האָסט אויסגעלייזט, און לאָז נישט אומד-
שולדיק פאַרגאַסן בלוט צווישן דיין פּאָלק ישׂראל; און זיי זאָל
פאַרגעבן ווערן דאָס בלוט".

געזעצן וועגן מלחמה

אַז דו וועסט אַרויסגיין אויף מלחמה אַקעגן דיין פּינד,
זאָלן די אויפזעער ריידן צום פּאָלק אַזוי צו זאָגן:
„איז עמעצער דאָ, וואָס האָט געבויט אַ ניי הויז און האָט
עס נישט באַנייט? זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים! טאָמער
שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדער מאַן וועט עס באַנייען".
„אַדער איז עמעצער דאָ, וואָס האָט געפּלאַנצט אַ ווייב
גאַרטן און האָט אים נישט אָנגעהויבן? זאָל ער גיין און זיך אומד-
קערן אַהיים! טאָמער שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדער
מאַן וועט עס אָנהייבן!"

„אַדער איז עמעצער דאָ, וואָס האָט פאַרקנסט אַ ווייב און
האַט זי נישט גענומען? זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים!
טאָמער שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדערער וועט זי
נעמען".

און די אויפזעער זאָלן ווייטער ריידן צום פּאָלק און זאָגן:
„איז עמעצער דאָ וואָס איז שרעקעדיק און ווייכהאַרציק?
זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים! כּדי דאָס האַרץ פון זיינע
ברידער זאָל נישט צעגיין אַזוי ווי זיין האַרץ!"
און עס וועט זיין ווי די אויפזעער ענדיקן ריידן צום פּאָלק,
זאָלן זיי אויפזעצן חיל-פירער איבערן פּאָלק.

און אז דו וועסט זיך דערנענטערן צו אַ שטאָט, צו האַלטן
מַלְחָמָה אויף איר, זאָלסטו איר צורופן שְׁלוֹם. און עס וועט
זײַן, אויב זי וועט דיר ענטפערן שְׁלוֹם און וועט דיר עפּענען—
זאָל דאָס גאַנצע פּאָלק וואָס געפינט זיך אין איר דיר דינען.
אויב אָבער זי וועט ניט איינגיין אויף שְׁלוֹם מיט דיר, און וועט
פירן מַלְחָמָה קעגן איר, זאָלסטו זי באַלאַגערן.

אז דו וועסט באַלאַגערן אַ שטאָט אַ סך טעג, כּדִּי זי איינצור
נעמען, זאָלסטו ניט צעשטערען אירע ביימער דורך אויפהייבן
דערויף אַ האַק. עסן פון זיי מעגסטו, אָבער זיי אָפהאַקן
טאָרסטו ניט; ווייל איז דען דער בוים פון פעלד אַ מענטש,
וואָס דו קומסט אים באַלאַגערן? בלויז אַ בוים וואָס דו ווייסט
אז ער איז ניט קיין בוים צו עסן— אים מעגסטו צעשטערן און
אָפהאַקן און בויען באַלאַגער־ווערק אַרום דער שטאָט וואָס
האַלט מיט דיר מַלְחָמָה.

געזעצן וועגן מֶלֶךְ

אז דו וועסט קומען אין דעם לאַנד, וואָס גאָט דיין האַר
גייט דיר און וועסט עס יִרְשֶׁען און וועסט זיך באַזעצן דערינען
און דו וועסט זאָגן: „איך וויל מאַכן אַ מֶלֶךְ איבער מיר אזוי ווי
אַלע פעלקער אַרום מיר“—

מאָכן זאָלסטו מאַכן אַ מֶלֶךְ איבער זיך דעם, וואָס גאָט
דיין האַר וועט אים אויסדערוויילן.

פון צווישן דינע ברידער זאָלסטו מאַכן איבער זיך אַ
מֶלֶךְ; טאָרסט ניט אויפּזעצן איבער זיך אַ פרעמדן מאַן וואָס
איז ניט דינער אַ ברודער.

אָבער ער זאָל זיך ניט מערן פּערד, און ניט אומקערן
דאָס פּאָלק אין מצרים כּדי צו מערן פּערד – וואָס גאָט האָט
אייך אָנגעזאָגט: „איר זאָלט זיך מער ניט אומקערן אויף דעם
דאָזיקן וועג!“

אויך וילבער און גאָלד זאָל ער זיך ניט מערן אַ סך.
און עס וועט זיין, אַז ער זעצט זיך אויף דעם טראָן פון זיין
מלוכה, זאָל ער זיך אויפּשרייבן אַן איבערחורונג פון דער
תּורה אויף אַ בוך. און דאָס זאָל זיין ביי אים און ער זאָל
לייענען דערין אַלע טעג פון זיין לעבן, כּדי ער זאָל לערנען
מורא צו האָבן פאַר גאָט זיין האַר צו היטן אַלע ווערטער פון
דער תּורה און די דאָזיקע געזעצן, זיי צו טאָן; אַז זיין האַרץ זאָל
זיך ניט דערהייבן איבער זיינע ברידער און ער זאָל זיך ניט
אָפקערן פון די געבאָטן רעכטס אָדער לינקס.

געזעצן וועגן שמיטה

זעקס יאָר זאָלסטו פאַרווייען דיין פעלד, און זעקס יאָר
זאָלסטו אַרומשניידן דיין ווינגאַרטן און איינזאַמלען דעם אייב
טראָג דערפון. אָבער אויפן זיבעטן יאָר זאָל זיין אַ שָׁבֵת פון
רו פאַרן לאַנד.

דאָס זיבעטע יאָר זאָלסטו עס פאַרלאָזן און עס איבער-
לאָזן פריי, כּדי די אָרעמע פון דיין פּאָלק זאָלן עסן. און וואָס
עס בלייבט פון זיי, זאָל עסן די חיה פון פעלד. דאָס גלייכן
זאָלסטו טאָן מיט דיין ווינגאַרטן, מיט דיין איילבערט-גאַרטן.
און דאָס איז דער דין פון שמיטה: יעטוועדער וואָס לייט
זאָל אָפּלאָזן וואָס ער האָט געליען זיין חבר. ער זאָל ניט

מאָנען פון זײַן חבר און זײַן ברודער, ווען מע האָט אויסגערופן
שמיטה צו גאָט.

אַז בײַ דיר וועט זײַן אַן אָרעמאַן, זאָלסטו נישט האָרט מאַכן
דײַן האָרץ און נישט צודריקן דײַן האַנט פאַר דײַן ברודער דעם
אָרעמאַן. נאָר עפענען זאָלסטו אים עפענען דײַן האַנט און
אַנטלײען זאָלסטו אים אַנטלײען גענוג פאַר זײַן באַדערפעניש.
היט זיך עס זאָל נישט זײַן אין דײַן האַרצן אַ בײזער געדאַנק אַזוי
צו זאָגן: „דאָס זיבעטע יאָר, דאָס יאָר פון שמיטה, דערנעב
טערט זיך“. און דײַן אויג וועט זײַן שלעכט צו דײַן ברודער
דעם אָרעמאַן און וועסט אים נישט געבן, און ער וועט רופן
איבער דיר צו גאָט און אויף דיר וועט זײַן אַ זינד –

געבן זאָלסטו אים געבן, און דײַן האָרץ זאָל נישט פאַרדריסן
ווען דו גיסט אים, ווייל איבער דער דאָזיקער זאך וועט דיך
גאָט דײַן האָר בענטשן אין אַלץ וואָס דו טוסט און אין אַלץ צו
וואָס דײַן האַנט נעמט זיך.

געזעצן וועגן יובל

און זאָלסט אָפּצײלן זיבן שָבֻתִּים יאָרן, זיבן מאָל זיבן
יאָר; און די טעג פון די זיבן שָבֻתִּים יאָרן וועלן דיר זײַן
נײַן און פערציק יאָר. דענסטמאָל זאָלסטו אַרױסלאָזן אַ
שאַלונג פון שופּר. אין זיבעטן חודש אין צענטן טאָג פון
חודש, אום יום־כּפּוּר, זאָלט איר אַרױסלאָזן אַ שאַלונג פון שופּר
אין אײער גאַנצן לאַנד. און איר זאָלט הייליקן דאָס פּופּציק
סטע יאָר. יובל זאָל עס זײַן.

און איר זאָלט זיך אומקערן איטלעכער צו זיין אייגנטום,
און איטלעכער צו זיין משפּחה זאָלט איר זיך אומקערן. יובל
זאָל זיין בײַ אײַך דאָס פּופציקסטע יאָר.

איר זאָלט ניט זײַען, און ניט שניידן זײַנע נאָכוויקסן, און
ניט אַראָפּנעמען פּון זײַנע באַשניטענע ווײַנשטאַקן, ווײַל יובל
איז דאָס. הייליק זאָל עס זײַן. אין דעם דאָזיקן יאָר פּון יובל
זאָלט איר זיך אומקערן איטלעכער צו זיין אייגנטום.

און אַז איר וועט פאַרקויפּן צו אַ חבּר, אָדער קויפּן פּון
דער האַנט פּון אַ חבּר, זאָלט איר ניט נאָרן אײַנער דעם
אַנדערן. נאָך דער צאָל יאָרן נאָך דעם יובל זאָלסטו קויפּן
פּון דײַן חבּר; נאָך דער צאָל פּון תּבּואה-יאָרן זאָל ער דיר
פאַרקויפּן. אויב די יאָרן וועלן זײַן אַ סך, זאָלסטו גרעסער
מאַכן דעם פּרײַז, און אויב די יאָרן וועלן זײַן ווײַניק, זאָלסטו
פאַרקלענערן דעם פּרײַז—ווײַל די צאָל גערעטענישן פאַר-
קויפּט ער דיר. און איר זאָלט ניט נאָרן אײַנער דעם אַנדערן!

נאָך געזעצן וועגן פעלד און ווײַנגאַרטן

אַז דו קומסט אין דײַן חבּרס ווײַנגאַרטן מעגסטו עסן ווײַן
טרויבן צו זאָט וויפּל דו ווילסט, אָבער אין דײַן פּלי זאָלסטו
ניט אַרײַנלייגן.

אַז דו קומסט אין דײַן חבּרס תּבּואה, מעגסטו אָפּרײַסן
זאַגען מיט דײַן האַנט, אָבער אַ שניידמעסער טאָרסטו ניט
אויפהײבן אויף דײַן חבּרס תּבּואה.

און אַז איר שניידט דעם שניט פּון אײַער לאַנד, זאָלסטו
ניט דערענדיקן שניידן דעם עק פּון דײַן פעלד, און דעם נאָכ-

קלייב פון דיין שניט זאלסטו ניט נאָכקלייבן. און דיין ווייב
גארטן זאלסטו ניט אַרומקלייבן ריין; און דאָס אַראָפּגעפּאַלענע
פון דיין וויינגארטן זאלסטו ניט אויפקלייבן; פאַרן אַרעמאַן
און פאַרן פּרעמדן זאלסטו זיי איבערלאָזן.

און אַז דו וועסט שניידן דיין שניט אין פעלד און וועסט
פאַרגעסן אַ גאַרב אין פעלד, זאלסטו זיך ניט אומקערן אים צו
נעמען. פאַרן פּרעמדן, פאַרן יתום און פאַר דער אַלמנה זאל
עס זיין.

צום סוף פון אַלע דריי יאָר זאלסטו אַרויסטראָגן אַ גאַנצן
צענטל פון דיין תבואה און אַוועקלייגן אין דינע טויערן. און
עס זאל קומען דער לוי, ווייל ער האָט ניט קיין חלק און קיין
נחלה ביי דיר, און דער פּרעמדער, און דער יתום און די
אַלמנה וואָס אין דינע טויערן—און זיי זאלן עסן און זאָט
זיין.

דינים וועגן יום־טובים

שָׁבֵת

זעקס טעג זאלסטו אַרבעטן און אויפן זיבעטן טאָג זאלסטו
רוען. אַפילו אין אַקערצייט און אין שניטצייט זאלסטו רוען.
איר זאלט אָפּהיטן מיינע שַׁבָּתים, ווייל אַ צייכן איז דאָס
צווישן מיר און צווישן אייך אויף דור־דורות, כּדי איר זאלט
וויסן אַז איך, גאָט, הייליק אייך!

די קינדער פון ישׂראַל זאלן היטן שַׁבָּת, צו האַלטן שַׁבָּת
אויף דור־דורות אַן אייביקער בונד. צווישן מיר און צווישן די

קינדער פון ישׂראל איז דאָס אַ צײַכן אויף אײַביק, אַז זעקס טעג האָט גאָט געמאַכט דעם הימל און די ערד, און אויפן זיבעטן טאָג האָט ער אויפֿגעהערט און גערוט.

געדענק דעם טאָג שַׁבַּת אים צו האַלטן הייליק. זעקס טעג זאָלסטו אַרבעטן און טאָן אַלע דינע מלאַכות, אָבער דער זיבעטער טאָג איז שַׁבַּת. זאָלסט ניט טאָן קײַן מלאַכה, דו, דיין זון, און דיין טאָכטער, דיין קנעכט, און דיין דינסט, און דיין בהמה, און דיין פרעמדער וואָס אין דינע טויערן.

פ ס ח

אין ערשטן חודש*, אין פּערצנטן טאָג פון חודש, אַקען אָונט, איז דער קרבֿן־פֿסח צו גאָט. און אויפן פּופּצנטן טאָג פון דעם דאָזיקן חודש, איז דער יום־טוב פון מצות צו גאָט. זיבן טעג זאָלט איר עסן מצות. אין ערשטן טאָג זאָל אַ הייליקע צונויפרופּונג זײַן בײַ אײַך; קײַן אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן. אויפן זיבעטן טאָג איז אַ הייליקע צונויפרופּונג; קײַן אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן.

זיבן טעג זאָלסטו עסן ברויט פון גויט, ווייל אין איילעניש ביסטו אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים; זאָלסטו געדענקען דעם טאָג פון דיין אַרויסגיין פון לאַנד מצרים אַלע טעג פון דיין לעבן, און עס זאָל ניט געזען ווערן בײַ דיר קײַן ווערטיג אין דיין גאַנצן לאַנד זיבן טעג.

* ווען מען רעכנט דאָס יאָר פון פּרילינג, פון חודש ניסן, דעם ערשטן פּרילינג־חודש.

שבו עוה

זיבן וואָכן זאָלסטו דיר ציילן; פון ווען מען לאָזט אַראָפּ
אַ שניידמעסער אויף דער תבואה זאָלסטו אָנהייבן ציילן זיבן
וואָכן. און זאָלסט מאַכן דעם יום־טוב שבעות צו גאָט דיין
האַר.

און זאָלסט זיך פרייען פאַר גאָט דיין האַר, דו און דיין זון
און דיין טאָכטער, און דיין קנעכט און דיין דינסט, און דער
פרעמדער, און דער יתום, און די אַלמנה וואָס צווישן דיר – אין
דעם אָרט וואָס גאָט דיין האַר וועט אויסדערוויילן צו מאַכן
רוען זיין נאָמען דאָרטן. און זאָלסט געדענקען אַז אַ קנעכט
ביסטו געווען אין מצרים, און זאָלסט אָפהיטן און טאָן די
דאָזיקע געבאָטן.

סוכות

דעם יום־טוב סוכות זאָלסטו דיר מאַכן זיבן טעג, ווען דו
זאמלסט איין אין דיין שנייער און אין דיין קעלטער. און זאָלסט
זיך פרייען אין דיין יום־טוב, דו און דיין זון און דיין טאָכטער,
און דיין קנעכט און דיין דינסט, און דער פרעמדער, און דער
יתום און די אַלמנה, וואָס אין דינע טויערן. זיבן טעג זאָלסטו
האַלטן יום־טוב צו גאָט דיין האַר אין דעם אָרט וואָס גאָט וועט
אויסדערוויילן; ווייל גאָט דיין האַר וועט דיך בענטשן אין
יעטועדער טאָוונג פון דיין האַנט און דו וועסט זיין לויטער
פריילעך.

און איר זאָלט אייך נעמען אין ערשטן טאָג פרוכט פון אַ
שיינעם בוים, טייטלבלעטער, און צווייגן פון אַ געדיכטן בוים,

און ווערבעס פון טײך, און איר זאָלט זיך פרייען פאַר גאָט
אײער האַר זיבן טעג.

אין סוכות זאָלט איר זיצן זיבן טעג. אַלע אײגעבאַרענע
פון ישׂראַל זאָלן זיצן אין סוכות, כּדי אײערע דור־דורות זאָלן
וויסן, אַז אין בײדלעך האָב איך געמאַכט זיצן די קינדער פון
ישׂראַל, ווען איך האָב זיי אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרים.

דריי מאָל אין יאָר זאָל מען עולה־רגל זײן

דריי מאָל אין יאָר זאָלן אַלע דײנע מאַנספאַרשוינען זיך
ווייזן פאַר גאָט דײן האַר, אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויס־
דערוויילן; אין דעם יום־טוב פון מצות, און אין דעם יום־טוב
פון שבועות און אין דעם יום־טוב פון סוכות. און מען זאָל זיך
ניט ווייזן פאַר גאָט מיט לײדיקן. איטלעכער נאָך דער גאָב
פון זײן האַנט, נאָך דער מזל־בַּרְכָה פון גאָט.

ראש־השנה און יום־כּפור

אין זיבעטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש, זאָל זײן בײַ
אײך אַ רוטאָג, אַ דערמאָנונג דורך שאַלן פון שופר, אַ הייליקע
צונויפרופונג. קיין אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן.

דער צענטער טאָג פון דעם דאָזיקן חודש איז דער טאָג
פון פאַרגעבונג. אַ הייליקע צונויפרופונג זאָל זײן בײַ אײך, און
איר זאָלט פּײניקן אײער נשמה. קיין אַרבעט זאָלט איר ניט
טאָן אין דעם דאָזיקן טאָג, ווייל אַ טאָג פון פאַרגעבונג איז דאָס,

מכּפּר צו זײַן אויף אײַך פּאַר גאַט אײַער האַר. קײַן אַרבעט
זאָלט איר נײַט טאָן! אַן אײַביק געזעץ אויף דור־דורות אין אַלע
אַײַערע ווײַנערטער, אַ שבת פון רו איז עס פאַר אײַך!

געזעצן קעגן געצדדינערס

זאָלסט דיר נײַט מאַכן אַ געשניץ, אַ שום געשטאַלט, פון
וואָס אין הימל אויבן אָדער וואָס אויף דער ערד אונטן אָדער
וואָס אין וואַסער אונטער דער ערד. זאָלסט זײַך נײַט בוקן צו
זײַ און זאָלסט זײַ נײַט דינען.

איר זאָלט אײַך נײַט מאַכן אָפּגעטער, און אַ געשניצטן געץ
און אַ זײַלשטיין זאָלט איר אײַך נײַט אויפשטעלן, און אַ שטייב
בילד זאָלט איר נײַט שטעלן אין אײַער לאַנד, זײַך צו בוקן פאַר
אײַם.

איר זאָלט אײַך נײַט קערן צו די געצן. און געגאַסענע גע
טער זאָלט איר אײַך נײַט מאַכן. איר זאָלט נײַט צויבערן און
נײַט וואַרוואַגן.

איר זאָלט אײַך נײַט קערן צו גײַסטער, און בײַ רוחות זאָלט
איר נײַט פרעגן, איר זאָלט זײַך נײַט פאַראומרייניקן מיט זײַ.

און אַ שניט נאָך אַ טױטן זאָלט איר נײַט מאַכן אויף אײַער
לײַב. און אַן אויסגעשטאַכן געשריפט זאָלט איר אויף זײַך נײַט
מאַכן. ווײַל אַ הייליק פּאַלק ביסטו בײַ גאַט דײַן האַר, און
דײַך האָט גאַט אויסדערווײַלט אײַם צו זײַן פאַר אַן אײַגן פּאַלק,
פון אַלע פעלקער וואָס אויפן פנים פון דער ערד.

אַז דו קומסט אין דעם לאַנד וואָס גאַט דײַן האַר גיט דיר,

זאָלסטו זיך ניט אָפּלערנען צו טאָן אזוי ווי די אומזערהדיקייטן
פון יענע פעלקער. עס זאָל זיך ניט געפינען ביי דיר איינער
וואָס מאַכט דורכגיין זיין זון אָדער זיין טאָכטער דורכן פייער*,
אַ וואַרזאָגער, אַ צייכזעער אָדער אַ טרעפער, אָדער אַ
מכשף, אָדער איינער וואָס פרעגט ביי אַ גייסט אָדער אַ רוח,
אָדער אַ פּאַרשער ביי טויטע. ווייל אַן אומזערהדיקייט ביי
גאָט איז יעטוועדער וואָס טוט דאָס. גאַנץ זאָלסטו זיין מיט
גאָט דיין האַר!

געבאָטן ווי אזוי זיך אויפצופירן

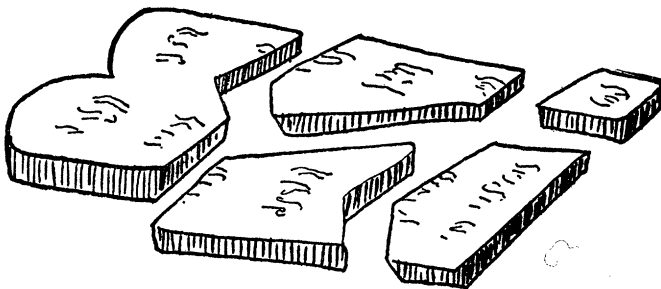
הייליקע מענטשן זאָלט איר זיין! הייליק זאָלט איר זיין,
ווייל איר, יהוה איינער גאָט, בין הייליק.
איר זאָלט איטלעכער האָבן אָפּשײַ פאַר זיין מוטער און
זיין פאָטער.
פאַר אַן אַלטן זאָלסטו אויפשטיין און זאָלסט שאַנעווען
דעם פנים פון אַ זקן.
זאָלסט ניט שילטן קיין טויבן און פאַר אַ בלינדן זאָלסטו
ניט לייגן קיין שטרויכלונג.
זאָלסט ניט פּיינט האָבן דיין ברודער אין דיין האַרצן,
אויסריידן זאָלסטו אים אויסריידן, כּדי זאָלסט ניט טראָגן
איבער אים אַ זינד.
זאָלסט זיך ניט נוקם זיין און ניט האַלטן קיין שָנאה.
זאָלסט ליב האָבן דיין חבר ווי זיך אליין.

* פאַרברענען צום געז. מוֹלך.

ווען דו וועסט זען אז דיין שונאס אייזל ליגט אונטער זיין
משא, זאָלסטו אים אזוי ניט איבערלאָזן. העלפן זאָלסטו
העלפן אין איינעם מיט אים.

ווען דו וועסט טרעפן דיין שונאס אָקס, אָדער זיין אייזל,
ווי זיי בלאַנדזשען, אומקערן זאָלסטו אים אומקערן צוריק צו
אים.

זאָלסט ניט פאַרבינדן אַן אָקס דאָס מויל ווען ער דרעשט.
זאָלסט ניט קאָכן אַ ציגעלע אין מילך פון זיין מוטער.
אז פאַר דיר וועט זיך טרעפן אין וועג אַ נעסט פון אַ פויגל
אויף ערגעץ אַ בוים, אָדער אויף דער ערד, מיט פייגעלעך
אָדער אייער, און די מוטער זיצט אויף די פייגעלעך אָדער
אייער—זאָלסטו ניט נעמען די מוטער אין איינעם מיט די
קינדער. אַוועקלאָזן זאָלסטו אַוועקלאָזן די מוטער, און די
קינדער זאָלסטו נעמען צו דיר.

יב. די קינדער פון ישׂראל וואַנדערן אין מדבָּר

משה אויפן באַרג סיני

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

– „קום אַרויף אויפן באַרג און זיי דאַרטן, און איך וועל
דיר געבן די שטיינערנע לוחות מיט דער תורה און מיט דעם
געבאָט, וואָס איך האָב אויפגעשריבן זיי צו לערנען“.

איז אויפגעשטאַנען משה און זיין באַדינער יהושע. און
משה איז אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג פון גאָט. און צו די
עלטסטע האָט ער געזאָגט:

„וואָרט דאָ אויף אונדו, ביז וואָנען מיר וועלן זיך אומד
קערן צו אייך. און אָט זיינען אַהרן און חור מיט אייך. ווער
עס האָט אַ משפּט – זאָל קומען צו זיי“.

און משה איז אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג און דער וואַלקן
האָט צוגעדעקט דעם באַרג. און משה איז אַריינגעגאַנגען אין
מיטן וואַלקן.

און משה איז געווען אויפן באַרג פּערציק טעג און פּערציק
נעכט.

און גאָט האָט געגעבן משהן, ווען ער האָט געענדיקט ריידן
מיט אים אויפן באַרג סיני, די צוויי לוחות פון געזעץ, שטיינערנע
לוחות.

דאָס גאַלדענע קאַלב

און ווי דאָס פּאָלק האָט געזען אַז משה זאָמט זיך אַראָפּ צונידערן פון באַרג, אַזוי האָט דאָס פּאָלק זיך איינגעזאַמלט אַרום אַהרנען און זיי האָבן געזאָגט:

— „שטיי אויף, מאַך אונדז אַ גאָט וואָס זאָל גיין פאַר אונדז; ווייל דער דאָזיקער מאַן משה, וואָס האָט אונדז אַרויפגעבראַכט פון לאַנד מצרים— ווייסן מיר ניט וואָס מיט אים איז געוואָרן.“

האָט אַהרן צו זיי געזאָגט:

— „נעמט אַראָפּ די גילדערנע אירינגען וואָס אין די אויערן פון אייערע ווייבער, אייערע זיין און אייערע טעכטער און ברענגט צו מיר.“

האָט דאָס גאַנצע פּאָלק אַראָפּגענומען פון זיך די גילדערנע אירינגען וואָס אין זייערע אויערן און געבראַכט צו אַהרנען. און ער האָט צוגענומען פון זייער האַנט, און האָט עס אויסגעפורעמט אין אַ פורעם, און האָט דערפון געמאַכט אַ געגאָסן קאַלב; און זיי האָבן געזאָגט:

„דאָס איז דיין גאָט, ישׂראַל, וואָס האָט דיך אַרויפגעבראַכט פון לאַנד מצרים!“

און ווי אַהרן האָט דאָס געזען, אַזוי האָט ער געבויט פאַר אים אַ מזבֿח און אַהרן האָט אויסגערופן און געזאָגט:

„אַ יום־טוב צו יהוה איז מאָרגן!“

און זיי זינגען פרי אויפגעשטאנען אויף מאָרגן און האָבן
געבראַכט קרבנות. און דאָס פּאָלק האָט זיך געזעצט עסן און
טרינקען, און זיי זינגען אויפגעשטאנען זיך לוסטיק צו מאַכן.
האָט גאָט גערעדט צו משהן:

„גיי נידער אַראָפּ, ווייל פאַרדאָרבן געוואָרן איז דיין פּאָלק
וואָס דו האָסט אַרויפגעבראַכט פון לאַנד מצרים; זיי האָבן
זיך אָפּגעקערט פון דעם וועג וואָס איך האָב זיי באַפוילן!“
און משה האָט זיך אומגעקערט און האָט אַראָפּגענידערט
פון באַרג, מיט די צוויי לוחות פון געזעץ אין זיין האַנט, לוחות
באַשריבן פון זייערע ביידע זייטן.

און יהושע האָט געהערט דעם קול פון דעם פּאָלק אין זיין
שאַלן און ער האָט געזאָגט צו משהן:
— „אַ קול פון מלחמה איז אין לאַגער!“
האָט ער געזאָגט:

— „עס איז ניט אַ קול פון געשריי פון גבורה, און ניט אַ קול
פון געשריי פון שוואַכקייט. אַ קול פון זינגען הער איך!“
און עס איז געווען, ווי ער האָט זיך גענענטערט צום
לאַגער, און האָט געזען דאָס קאַלב און די טעניץ, אַזוי האָט
געברענט דער צאָרן פון משהן און ער האָט אַ וואָרף געטאָן
פון זיינע הענט די לוחות און האָט זיי צעבראַכן אונטערן
באַרג.

און ער האָט גענומען דאָס קאַלב, וואָס זיי האָבן געמאַכט,
און האָט פאַרברענט אין פייער און צעמאַלן ביז וואַנען עס
איז געוואָרן דין, און האָט צעשאַטן אויפן וואַסער און געגעבן
טרינקען די קינדער פון ישׂראַל.

און משה האָט געזאָגט צו אַהרנען:

— „וואָס האָט דיר דאָס דאָזיקע פּאָלק געטאָן, וואָס דו
האָסט געבראַכט אויף אים אַזאַ גרויסע זינד?“
האָט אַהרן געזאָגט:

— „זאָל ניט ברענען דער צאָרן פון מיין האַר! דו קענסט
דאָס פּאָלק, אַז עס איז שלעכט. האָבן זיי צו מיר געזאָגט:
מאָך אונדז אַ גאָט וואָס זאָל גיין פאַר אונדז, ווייל דער
דאָזיקער מאַן משה, וואָס האָט אונדז אַרויפגעבראַכט פון לאַנד
מצְרַיִם, ווייסן מיר ניט וואָס מיט אים איז געוואָרן!“ האָב איך
צו זיי געזאָגט: „ווער עס האָט גאָלד, נעמט אַראָפּ פון זיך!“ און
זיי האָבן מיר געגעבן, און איך האָב עס אַריינגעוואָרפן אין
פֿייער, און עס איז אַרויסגעקומען דאָס דאָזיקע קאַלב.“

און עס איז געווען אויף מאָרגן האָט משה געזאָגט צום
פּאָלק:

„איר האָט געזינדיקט אַ גרויסע זינד! און אַצינד וועל איך
אַרויפגיין צו גאָט, אָפּשר וועל איך מִכָּפֶּר זיין אויף אייער זינד.“
האָט משה געבעטן פאַר גאָט זיין האַר.

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

— „איך האָב געזען דאָס דאָזיקע פּאָלק— עס איז אַ האַרט
נעקיק פּאָלק! אַצינד לאָז מיך, און מיין צאָרן וועט ברענען
אויף זיי, און איך וועל זיי אומברענגען און דיך וועל איך
מאַכן פאַר אַ גרויס פּאָלק!“

האָט משה געזאָגט:

— „דאָס דאָזיקע פּאָלק האָט געזינדיקט אַ גרויסע זינד און
זיי האָבן זיך געמאַכט אַ גאָט פון גאָלד. איז אַצינד, איך בעט

דיך, אויב דו וועסט ניט פאָרגעבן זייערע זינד – מעק מיך אויס,
 איך בעט דיך, פון דיין בוך וואָס דו האָסט געשריבן!
 האָט גאָט געזאָגט צו משהן:
 – ווער עס האָט געזינדיקט צו מיר, אים וועל איך אויס-
 מעקן פון מיין בוך! און אַצינד גיי, פיר דאָס דאָזיקע פּאָלק
 אַהין וווּ איך האָב דיר געזאָגט. זע, מיין מלאַך וועט גיין דיר
 פּאָרויס; אָבער אין דעם טאָג וואָס איך רעכנ זיך – וועל איך
 זיך רעכענען מיט זיי פאַר זייער זינד!
 האָט דאָס פּאָלק געהערט דעם שלעכטן אָנזאָג און זיי
 האָבן געטרויערט און האָבן קיינער ניט אָנגעטאַן זיין צירונג
 אויף זיך.

די צווייטע לוחות

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
 „האַק דיר אויס צוויי שטיינערנע לוחות אַזוי ווי די ערשטע,
 און איך וועל אויפשרייבן אויף די לוחות די ווערטער וואָס
 זיינען געווען אויף די ערשטע לוחות, וואָס דו האָסט צעבראַכן.
 און זיי גרייט אין דער פרי, און גיי אַרויף אין דער פרי אויפן
 באָרג סיני און שטעל זיך פאַר מיר דאָרטן אויפן שפיץ באָרג.
 און קיין מענטש זאָל ניט אַרויפגיין מיט דיר, און קיין מענטש
 זאָל אויך ניט געווען ווערן אויפן גאַנצן באָרג; אַפילו די שאַף
 און די רינדער זאָלן זיך ניט פיטערן אַקעגן יענעם באָרג.“
 און משה איז אויפגעשטאַנען פרי און איז אַרויפגעגאַנגען
 אויפן באָרג סיני, אַזוי ווי גאָט האָט אים באַפוילן. און ער האָט

אויסגעהאקט צוויי שטיינערנע לוחות אזוי ווי די ערשטע, און
ער האָט גענומען אין זײַן האַנט די צוויי שטיינערנע לוחות. און
גאָט האָט אַראָפּגענידערט אין דעם וואָלקן. און משה האָט זיך
גענייגט אויף גיך צו דער ערד און זיך געבוקט.

משהס פנים שטראַלט

און עס איז געווען אז משה האָט אַראָפּגענידערט פון באַרג
סיני און די צוויי לוחות פון געזעץ זײַנען געווען אין משהס
האַנט—האָט משה ניט געוויסט אז די הויט פון זײַן פנים האָט
געשטראַלט פון זײַן רײדן מיט גאָט.

און אַהרן און אַלע קינדער פון ישׂראַל האָבן געזען משה—
ערשט, די הויט פון זײַן פנים שטראַלט! און זיי האָבן מורא געהאַט
זיך צו דערנענטערן צו אים. האָט משה אָנגעטאָן אויף זײַן פנים
אַ צודעק. און אז משה איז געקומען פאַר גאָט צו רײדן מיט
אים, פלעגט ער אַראָפּנעמען דעם צודעק. און אז ער פלעגט
אַרויסגיין און רײדן צו די קינדער פון ישׂראַל פלעגט משה
וידער אָנטאָן דעם צודעק אויף זײַן פנים.

דער אוהל־מועד

און משה פלעגט נעמען דאָס געצעלט און פלעגט עס זיך
אויפשטעלן ווייט פון לאַגער, און פלעגט עס רופן אוהל־מועד*.
און עס איז געווען, איטלעכער וואָס האָט געזוכט צו לערנען

* אוהל־מועד—געצעלט פון צונויפקום.

גאָטס תּוֹרָה, פּלעגט אַרויסגיין צום אוהל-מועד וואָס אויסערן
לאַגער.

און עס איז געווען, ווי משה איז אַרויסגעגאַנגען צום גע-
צעלט אַזוי פּלעגט זיך דאָס גאַנצע פּאָלק אויפשטעלן, און
שטיין איטלעכער אין איינגאַנג פון זיין געצעלט.

דער משכן

און משה האָט געזאָגט צו די קינדער פון ישׂראַל אַזוי צו
זאָגן:

— „איטלעכער וואָס זיין האַרץ איז וויליק זאָל ברענגען:
גאָלד און זילבער, און קופּער, און בלאַע וואָל, און פּורפל,
און ליינען, און ציגנאהאַר, און רויט-געפאַרבטע פעלן פון
ווידערס, און האַלץ, און אייל פאַר דער לייכטונג, און
שמעקעדיקע געווירצן. און אַלע קלוגהאַרציקע צווישן אייך
זאָלן קומען און מאַכן אַלץ וואָס גאָט האָט באַפוילן:

דעם משכן, זיין געצעלט, און זיין צודעק, און זיינע ברע-
טער, זיינע ריגלען, זיינע זיילן און זיינע שוועלן; דעם אַרון און
זיינע שטאַנגען און דעם פּרוֹכֶת; דעם טיש און זיינע שטאַנגען,
און אַלע זיינע פּלים; און די מנורה פאַר לייכטונג, און אירע
פּלים, און אירע רערלעך, און דאָס אייל פאַר לייכטונג; דעם
מוֹזֶבֶח; דעם האַנטפּאַס, די געשטריקטע קליידער אויף צו
דינען אין הייליקטום.“

און עס זיינען געקומען מענער מיט ווייבער, איטלעכער
וואָס זיין האַרץ איז געווען וויליק—האַבן זיי געבראַכט: נאָד

רינגען און אירינגען, און פינגערלעך, און האַלדזבענדער, אַלערליי גילדערנע זאַכן. און איטלעכער איינער האָט גע-
בראַכט וואָס בײַ אים האָט זיך געפונען: בלאַע וואָל און
פורפל, און לינגען, און צינגהאַר, און רויטגעפאַרבטע פעלן
פון ווידערס, און זילבער, און קופער. די קינדער פון ישׂראַל
האַבן געבראַכט נדבות צו גאָט, איטלעכער מאַן און פרוי וואָס
זייער האַרץ האָט זיי באַוויליקט צו ברענגען פאַר דער גאַנצער
אַרבעט.

און משה האָט גערופן בצלאַלן און איטלעכן קלוג
האַרציקן מאַן, וואָס גאָט האָט אַרײַנגעגעבן חכמה אין זײַן
האַרצן, און זיי האַבן גענומען פון משהן וואָס די קינדער פון
ישׂראַל האַבן געבראַכט פאַר דער מלאַכה, פּדִי צו מאַכן די
אַרבעט פון הייליקטום.

און זיי האַבן געזאָגט צו משהן אַזוי צו זאָגן: „דאָס פּאַלק
ברענגט מער ווי עס איז נײַטיק צו דער אַרבעט, פאַר דער
מלאַכה, וואָס גאָט האָט באַפוילן זי צו מאַכן.“

האָט משה באַפוילן און ער האָט אַרויסגעלאָזט אַן אויס-
רוף אין לאַגער און דאָס פּאַלק איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן פון
ברענגען.

און אַלע קלוגהאַרציקע צווישן די וואָס האַבן געטאָן די
אַרבעט האַבן געמאַכט דעם משכן און צען פּאַרהאַנגען. און
בצלאַל האָט געמאַכט דעם אָרון, און ער האָט געמאַכט דעם
טיש; און ער האָט געמאַכט די מנורה פון רײַנעם גאָלד; און ער
האָט געמאַכט דעם מזבֿח, און ער האָט געמאַכט דאָס הייליקע
אייל פון זאַלבונג, און ער האָט געמאַכט דעם האַנטפּאַס פון

קופער. אזוי איז פֿאַרענדיקט געוואָרן די גאַנצע אַרבעט פון
משכן.

און די פראַכט פון גאָט האָט אָנגעפילט דעם משכן.

צוויי זילבערנע טרומייטן

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אזוי צו זאָגן:
מאַך דיר צוויי זילבערנע טרומייטן; געהאַמערט זאָלסטו
זיי מאַכן, און זיי זאָלן דיר זיין פֿאַר צווייפּרופן די עדה און
פֿאַר מאַכן ציען די לאַגערן. און אַז מען וועט בלאָזן אין זיי,
זאָל זיך צווייפקלייבן צו דיר די גאַנצע עדה צום אַרײַנגאַנג פון
אוהל־מוֹעֵד. און אויב מען וועט בלאָזן אין איינעם, זאָלן זיך
צווייפקומען צו דיר די פירשטן, די הויפטלייט פון די טויונטער
פון ישׂראֵל. און אַז איר וועט בלאָזן אַ שאַלרוף זאָלן ציען די
לאַגערן וואָס לאַגערן צו מורח. און אַז איר וועט בלאָזן אַ
צווייטן שאַלרוף זאָלן ציען די לאַגערן וואָס לאַגערן צו דָרום;
אַ שאַלרוף זאָל מען בלאָזן פֿאַר זייערע ציאונגען.

און אַהרנס זיין, די פֿהנים, זאָלן בלאָזן אין די טרומייטן.
און אַז איר וועט גיין אויף מִלְחָמָה אַקעגן דעם שונא וואָס
דריקט אייך – זאָלט איר שאַלן אין די טרומייטן – און איר וועט
דערמאָנט ווערן פֿאַר גאָט אייער האַר און איר וועט געהאָלפֿן
ווערן פון אייערע פֿינד.

און אין אייער טאָג פון פרייד, אין אייערע יום־טובים, און
אין אייערע ראשחודשן – זאָלט איר בלאָזן אין די טרומייטן.

דאָס פּאָלק באַקלאַגט זיך אויף משהן

און עס איז געווען אין צווייטן יאָר, אין צווייטן חודש, אין צוואַנציקסטן טאָג פון חודש, האָבן די קינדער פון ישׂראַל גער צויגן אויף זייערע ציאונגען פון מדבָר סיני און גערוט אין מדבָר פּאָרן.

און דאָס פּאָלק האָט זיך באַקלאַגט אויף שלעכטס אין די אויערן פון גאָט. און די צונויפגעלאָפענע וואָס צווישן זיי האָבן געגלוסט אַ גלוסטונג. און אויך די קינדער פון ישׂראַל האָבן געוויינט און זיי האָבן געוואָגט:

„ווען מען זאָל אונדז געבן עסן פלייש! מיר געדענקען די פיש וואָס מיר פלעגן עסן אין מצרים אומזיסט, און די קירבעס און דאָס גרינס, און די ציבעלעס און די קנאָבל. און אַצינד איז אונדזער נשמה פאַרטריקנט— נישטאָ קיין זאָך! בלויז אויפן מן זיינען אונדזערע אויגן!“

און משה האָט געהערט ווי דאָס פּאָלק וויינט משפּחות־זוינו, איטלעכער פאַר דעם אַרײַנגאַנג פון זיין געצעלט, און עס איז געווען שלעכט אין די אויגן פון משהן. און משה האָט געוואָגט צו גאָט:

— „פאַר וואָס טוסטו שלעכטס דיין קנעכט? און פאַר וואָס האָב איך געפונען אומחן אין דייןע אויגן און דו האָסט אַרויפ־געלייגט אויף מיר די לאָסט פון אָט דעם גאַנצן פּאָלק? פון וואָנען האָב איך פלייש, צו געבן אָט דעם גאַנצן פּאָלק, וואָס זיי וויינען אויף מיר, אַזוי צו זאָגן: גיב אונדז פלייש, מיר זאָלן

עסן! איך אליין קען ניט טראָגן דאָס דאָזיקע גאַנצע פּאָלק, ווייל עס איז צו שווער פאַר מיר. און אויב דו טוסט מיר אַזוי, דערקרגע מיר, איך בעט דיך, אויב איך האָב געפונען חן אין דינע אויגן, און לאָמיר ניט זען מיין אומגליק!"

זיבעציק עלטסטע

האַט גאַט געזאָגט צו משהן:

– „וואַמל מיר איין זיבעציק מאָן פון די עלטסטע פון ישׂראַל, די וואָס דו ווייסט אַז זיי זיינען די עלטסטע פון פּאָלק, און זאָלסט זיי נעמען צום אוהל-מועד, און זיי זאָלן זיך דאָרטן שטעלן מיט דיר. און איך וועל אַראָפּנידערן, און וועל דאָרטן ריידן מיט דיר, און וועל נעמען פון דעם גייסט וואָס אויף דיר און געבן אויף זיי, און זיי וועלן מיטטראָגן מיט דיר די לאַסט פון פּאָלק, און דו וועסט ניט דאַרפן טראָגן די לאַסט איינער אַליין. און צום פּאָלק זאָלסטו זאָגן:

„מאָרגן וועט איר עסן פלייש! ווייל איר האָט געוויינט אין די אויערן פון גאַט, אַזוי צו זאָגן: ווען מען זאָל אונדז געבן עסן פלייש! ווייל אונדז איז געווען וויל אין מצרים – דעריבער וועט אייך גאַט געבן פלייש און איר וועט עסן. ניט איין טאָג וועט איר עסן און ניט צוויי טעג, און ניט פינף טעג, און ניט צען טעג, און ניט צוואַנציק טעג; ביז אַ חודש צייט, ביז וואַנען עס וועט אייך קערן פון דער נאָז, און עס וועט אייך זיין צום עקל!"

האָט משה געזאָגט:

— „וועקס הונדערט טויזנט פוסגייער איז דאָס פאָלק וואָס איך
בין צווישן אים, און דו זאָגסט: איך וועל זיי געבן פלייש, און
זיי וועלן עסן אַ חודש צייט. ווען שאָף און רינדער זאָלן גע-
שאַכטן ווערן פאַר זיי— וועט זיי דען קלעקן? אָו אַלע פישן פון
ים זאָלן איינגעזאמלט ווערן פאַר זיי— וועט זיי דען קלעקן?“
האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „איז די האַנט פון גאָט קורץ? אַצינד וועסטו זען צי מיין
וואָרט וועט געשען אָדער ניט!“

איז משה אַרויסגעגאַנגען, און האָט גערעדט צום פאָלק די
ווערטער פון גאָט. און ער האָט איינגעזאמלט זיבעציק מאָן
פון די עלטסטע פון פאָלק, און זיי געשטעלט רונד אַרום
געצעלט.

און גאָט האָט אַראָפגענידערט אין דעם וואַלקן און האָט
גערעדט צו משהן, און האָט גענומען פון דעם גייסט וואָס אויף
אים און געגעבן אויף די זיבעציק מאָן, אויף די עלטסטע. און
עס איז געווען, ווי דער גייסט האָט אויף זיי גערוט, אַזוי האָבן
זיי נביאות געזאָגט, אָבער ניט לענגער.

אַלדד און מיידד זאָגן נביאות אין לאַגער

און צוויי מענער זיינען איבערגעבליבן אין לאַגער, איינער
האָט געהייסן אַלדד און דער צווייטער מיידד. האָט אויף זיי
גערוט דער גייסט (און זיי זיינען געווען צווישן די פאַרשריבענע,

אָבער זיי זיינען ניט אַרויסגעגאַנגען צום געצעלט) און זיי האָבן
נביאות געזאָגט אין לאַגער. איז געלאָפֿן אַ יונג און האָט דער
ציילט משה, און האָט געזאָגט:

„אַלדד און מיִדד זאָגן נביאות אין לאַגער!“

האָט זיך אָנגערופֿן יהוֹשֻׁעַ דער זון פֿון נון, משהס באַדינער
פֿון זיין יוגנט אָן, און האָט געזאָגט:

— „מיין האַר משה, האַלט זיי צוריק!“

האָט משה צו אים געזאָגט:

— „נעמסט זיך אָן פֿאַר מיר? הלוואַי זאָל דאָס גאַנצע פֿאַלק

פֿון גאָט זיין נביאים!“

און דער מאַן משה איז געווען זייער אַ גרויסער עָנוּ, מער

פֿון אַלע מענטשן וואָס אויף דער ערד.

די וואַכטלפּוּיגלען

און אַ ווינט האָט געבראַכט צו פּליען וואַכטלפּוּיגלען פֿון
ים, און האָט זיי צעוואָרפֿן לעבן לאַגער אויף אַ מהֶלֶךְ פֿון אַ
טאָג וועג פֿון איין זייט, און אַ טאָג וועג פֿון דער אַנדערער זייט,
רונד אַרום לאַגער, און אַרום צוויי איילן איבערן פּלאַך פֿון
דער ערד.

און דאָס פֿאַלק איז אויפֿגעשטאַנען יענעם גאַנצן טאָג, און
די גאַנצע נאַכט, און דעם גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג, און זיי האָבן
אויפֿגעקליבן די וואַכטלפּוּיגלען. דער וואָס האָט צום ווייב
ציקסטן געקליבן האָט אויפֿגעקליבן צען הויפֿנס!
און זיי האָבן גערוט אין מדֶבֶר פֿאַרן.

די מרגלים

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
„שיק דיר מענטשן, זיי זאָלן אויסקוקן דאָס לאַנד כּנען,
וואָס איך גיב צו די קינדער פון ישׂראַל. צו איין מאָן פון אַ
שׁבֿט זאָלט איר שיקן“.

און משה האָט זיי געשיקט פון מדבֿר פּאַרן נאָך דעם באַ-
פעל פון גאָט. זיי אַלע זײַנען געווען הויפטלייט פון די קינדער
פון ישׂראַל.

און משה האָט זיי געשיקט אויסקוקן דאָס לאַנד כּנען און
האָט צו זיי געזאָגט:

„גייט אַרויף אַהין קיין דְרוֹם, און גייט אַרויף אין באַרג
לאַנד. און איר זאָלט אַנקוקן דאָס לאַנד, און דאָס פּאָלק וואָס
זיצט דערויף, צי ער איז שטאַרק אָדער שוואַך, צי ער איז וויב
ציק אָדער אַ סך; און ווי איז דאָס לאַנד וואָס ער זיצט דערינען,
צי עס איז גוט אָדער שלעכט; און ווי זײַנען די שטעט וואָס ער
זיצט אין זיי, אין לאַגערן אָדער אין פעסטונגען; און ווי איז די
ערד, איז זי פעט אָדער מאַגער, זײַנען דאָ אויף איר בײַמער
אָדער ניט. און איר זאָלט אייך שטאַרקן און ברענגען פון דער
פּרוכט פון לאַנד“.

און די צײַט פון יאָר איז געווען—די טעג פון די ערשטע
ווינטרויבן.

זײַנען זיי אַרויסגעגאַנגען און האָבן אויסגעקוקט דאָס לאַנד
פון מדבֿר ציין ביו רחוב. און זיי זײַנען אַרויפגעגאַנגען קיין
דְרוֹם, און זיי זײַנען געקומען ביו חֶבְרוֹן. און זיי זײַנען געקומען

בין טאָל אַשכול און האָבן אָפגעשניטן פון דאָרטן אַ צווייג מיט
איינע הענגל ווינטרויבן און האָבן עס געטראָגן אויף אַ שטאַנג
זאלבעצווייט! אויך פון די מילגרוימען און פון די פייגן האָבן
זיי גענומען.

און זיי האָבן זיך אומגעקערט פון אויסקוקן דאָס לאַנד
צום סוף פון פערציק טעג. און זיי זיינען געגאנגען און געקומען
צו משהן און צו אַהרנען, און צו די קינדער פון ישׂראַל, אין
מדבָר פּאַרן, קיין קדש; און זיי האָבן געבראַכט אַן ענטפער
צו זיי, און זיי האָבן זיי געוויזן די פרוכט פון לאַנד.

און זיי האָבן אים דערציילט און געזאָגט.

„מיר זיינען געקומען אין דעם לאַנד ווהיין דו האָסט אונדז
געשיקט, און עס פליסט מיט מילך און האָניק! און דאָס איז
איר פרוכט. אָבער שטאַרק איז דאָס פּאַלק וואָס זיצט אין
לאַנד, און די שטעט זיינען באַפעסטיקטע, גרויס ביז גאַר, און
אויך די קינדער פון עַנְק*, האָבן מיר דאָרטן געזען. עַמְלֶק זיצט
אין דרום־לאַנד, און דער חתני און דער יבּוסי און דער אַמורי
זיצן אין באַרג־לאַנד, און דער כּנעני זיצט ביים ים און ביים
ברעג ירדן.“

האָט כָּל־ב** איינגעשטילט דאָס פּאַלק און ער האָט געזאָגט:

„אַרויפגיין וועלן מיר אַרויפגיין און מיר וועלן עס ירשען!

ווייל בייקומען וועלן מיר עס בייקומען!“

* עַנְק - אַ ריו.

** כָּל־ב - דער אויסקוקער פון שְׁבֵט יהודה.

אַבער די מענטשן וואָס זיינען אַרויפגעגאַנגען מיט אים
האַבן געזאָגט:

„מיר קענען ניט אַרויפגיין קעגן דעם פּאַלק, ווייל ער איז
שטאַרקער פון אונדז!“

און די אויסקוקערס האָבן אַרויסגעלאָזט אַ שלעכטן
קלאַנג אויף דעם לאַנד וואָס זיי האָבן אויסגעקוקט אַזוי צו זאָגן:
„דאָס לאַנד וואָס מיר זיינען דורכגעגאַנגען דורך דעם,
כּדי עס אויסצוקוקן— דאָס איז אַ לאַנד וואָס עסט אויף אירע
איינוואוינער, און דאָס גאַנצע פּאַלק, וואָס מיר האָבן געזען
דערינען, זיינען מענטשן פון גרויסן ווקס. און דאָרטן האָבן
מיר געזען די קינדער פון עַנק, און מיר זיינען געווען ווי היי-
שעריקן אין אונדזערע אויגן, און אַזוי זיינען מיר געווען אין
זייערע אויגן!“

האַט די גאַנצע עדה אויפגעהויבן און אַרויסגעלאָזט איר
קול, און דאָס פּאַלק האָט געוויינט אין יענער נאַכט.

און אלע קינדער פון ישׂראַל האָבן געמורמלט אויף משהן
און אויף אַהרֹנען, און די גאַנצע עדה האָט צו זיי געזאָגט:

„הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן אין לאַנד מצרים, אָדער
הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן אין דעם מדבָּר! און נאָך
וואָס ברענגט אונדז גאָט אין דעם דאָזיקן לאַנד, צו פּאַלן דורכן
שווערד, אונדזערע ווייבער און אונדזערע קליינע קינדער זאָלן
ווערן צו רויב? איז ניט בעסער פאַר אונדז זיך אומצוקערן קיין
מצרים?“

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אנדערן:
„לאָמיר מאַכן איבער אונדז אַ פירער און זיך אומקערן
קײן מצרים!“

זײַנען משה און אהרן געפאלן אויף זייער פנים פאַר דער
גאַנצער עדה פון די קינדער פון ישׂראַל.

און יהושע דער זון פון נון און פֿלב דער זון פון יפונהן, פון
די וואָס האָבן אויסגעקוקט דאָס לאַנד, האָבן צעריסן זייערע
קליידער, און האָבן געזאָגט צו דער גאַנצער עדה פון די קינדער
פון ישׂראַל, אזוי צו זאָגן:

„דאָס לאַנד וואָס מיר זײַנען דורכגעגאַנגען דורך דעם, פֿדי
עס אויסצוקוקן— דאָס לאַנד איז זייער גוט! עס איז אַ לאַנד
וואָס פֿליסט מיט מילך און האָניק. אויב גאָט וויל, וועט ער
אונדז ברענגען אין דעם לאַנד, און וועט עס אונדז געבן. איר
זאָלט ניט ווידערשפעניקן קעגן גאָט, און ניט מורא האָבן פאַר
דעם פאָלק פון לאַנד! גאָט איז מיט אונדז, איר זאָלט ניט מורא
האָבן פאַר זיי!“

האָט די גאַנצע עדה געזאָגט מען זאָל זיי פאַרוואַרפן מיט
שטיינער! אָבער די פראַכט פון גאָט האָט זיך באַוווּנדערט אין אוהל-
מועד צו אַלע קינדער פון ישׂראַל. און גאָט האָט געזאָגט צו
משהן:

— „בזו וואַנען וועט אָט דאָס פאָלק מיך דערצאָרענען, און
בזו וואַנען וועלן זיי ניט גלויבן אין מיר, ביז אַל די ווונדער-
צייכנס וואָס איך האָב געמאַכט צווישן אים? איך וועל אים
אויסראַטן און וועל דיך מאַכן פאַר אַ פאָלק גרעסער און מעכ-
טיקער פון אים!“

האַט משה געזאָגט צו גאַט:

— „אַז די מצרים וועלן הערן אַז דו וועסט טייטן אַט דאָס פּאָלק אַזוי ווי איין מאַן— וועלן זיי זאָגן אַזוי צו זאָגן: ווייל יהוה קען ניט ברענגען דאָס פּאָלק אין דעם לאַנד וואָס ער האָט זיי צוגעשוואָרן, האָט ער זיי אויסגעשאַכטן אין מדבָּר. זאָל אַצינד גרויס זיין, איך בעט דיך, דער כּוּח פּון גאַט לויט ווי דו האָסט גערעדט אַזוי צו זאָגן: גאַט איז איינגעהאַלטן אין צאָרן און ריין אין חסד, ער פאַרטראַגט זינד און פאַרברעכן. פאַרגיב, איך בעט דיך, די זינד פּון דעם פּאָלק, נאָך דער גרויסקייט פּון דיין חסד, אַזוי ווי דו האָסט פאַרגעבן אַט דעם פּאָלק פּון מצרים און ביז אַהער!“

האַט גאַט געזאָגט:

— „איך האָב פאַרגעבן אַזוי ווי דו האָסט געזאָגט. אָבער אַזוי ווי איך לעב, און אַזוי ווי מיט דער פּראַכט פּון גאַט איז פּול די גאַנצע ערד— אַז די אַלע מענטשן, יאָ אַלע די וואָס האָבן מיך דערצאָרנט, וועלן ניט זען דאָס לאַנד, וואָס איך האָב צוגעשוואָרן זייערע עלטערן! זאָג צו זיי: אַזוי ווי איך לעב, זאָגט גאַט, ווי איר האָט גערעדט אין מיינע אויערן, אַזוי וועל איך טאָן צו אייך! אין דעם מדבָּר וועלן פּאַלן אייערע טויטע קערפּערס, אַלע— פּון צוואַנציק יאָר אַלט און העכער, ווייל איר האָט געמורמלט קעגן מיר. איר וועט ניט קומען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געשוואָרן אייך צו באַזעצן דאָרטן, אַחוץ כָּלֵב דער זון פּון יפּונהן און יהוֹשֻׁעַ דער זון פּון נון. און אייערע קליינע קינדער וואָס איר האָט געזאָגט, זיי וועלן ווערן רויב— זיי וועלן איך ברענגען אַהין, און זיי וועלן זיך באַזעצן

אין דעם לאַנד וואָס איר האָט פאַראַכט. אָבער איר – אייערע
 טויטע קערפּערס וועלן פּאַלן אין דעם מדבָּר! און אייערע
 קינדער וועלן אומוואַנדערן אין מדבָּר פּערציק יאָר און וועלן
 לײַדן פאַר אייערע זינד, ביז אייערע טויטע קערפּערס וועלן
 אומקומען אין מדבָּר. נאָך דער צאָל פון די טעג וואָס איר
 האָט אויסגעקוקט דאָס לאַנד – פּערציק טעג – פאַר אַ טאָג, אַ
 יאָר, פאַר אַ טאָג, אַ יאָר – וועט איר טראָגן אייערע זינד.
 פּערציק יאָר!"

און די מענטשן וואָס משה האָט געשיקט אויסקוקן דאָס
 לאַנד און וואָס האָבן אַרויסגעלאָזט דעם שלעכטן קלאַנג אויפן
 לאַנד זיינען געשטאַרבן אין אַ מגפה, נאָר יהושע און כָּלֵב זיינען
 געבליבן לעבן פון יענע מענטשן, וואָס זיינען געגאַנגען אויס־
 קוקן דאָס לאַנד.

קָרַח

און קָרַח דער זון פון יצְהָר, און דָּתָן און אַבִּירָם, האָבן
 גענומען און זיך געשטעלט פאַר משהן מיט צוויי הונדערט און
 פופציק מאַן, פירשטן פון דער עֵדָה, מענטשן מיט אַ נאָמען.
 און זיי האָבן זיך אינגעזאַמלט אַקעגן משהן און אַקעגן אַהרֹנען
 און האָבן צו זיי געזאָגט:

„גענוג פאַר אײַך! די גאַנצע עֵדָה זיינען הייליק, און גאָט
 איז צווישן זיי! און פאַר וואָס נעמט איר זיך איבער אַקעגן דער
 עֵדָה פון גאָט?"

און משה האָט געשיקט רופן דָתן און אַבירָם, אָבער זיי האָבן געזאָגט:

„מיר וועלן ניט אַרויפקומען! ווינציק וואָס דו האָסט אונדו אַרויפגעבראַכט פון אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַניק אונדו צו טייטן אין מדבָר – איז הערשן ווילסטו נאָך הערשן איבער אונדו? יאָ, האָסט אונדו ניט געבראַכט אין אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַניק, האָסט אונדו ניט געגעבן אַ נחלה פון פעלד און ווינגאַרטן! ווילסטו די מענטשן די אויגן פאַרשטעקן? מיר וועלן ניט אַרויפקומען!“

האָט עס משהן זייער געערגערט און ער האָט געזאָגט צו גאָט:

„קיינ איין איינציקן אייזל האָב איך ניט גענומען פון זיי! און שלעכטס האָב איך ניט געטאָן קיינ איין איינציקן פון זיי!“
און קָרח האָט איינגעוואַמלט קעגן משהן און קעגן אַהרֹנען די גאַנצע עדה צום אַרײַנגאַנג פון אוהל-מוֹעֵד.

און גאָט האָט גערעדט צו משהן און אַהרֹנען אַזוי צו זאָגן:
„טיילט זיך אָפּ פון דער דאָזיקער עדה, און איך וועל זיי אומברענגען אין אַ רגע!“

זיגען משה און אַהרֹן געפאַלן אויפן פּנים און האָבן געזאָגט:
„גאָט, דו האָר פון אַלע באַשעפענישן! זאָל איין מענטש זינדיקן און אויף דער גאַנצער עדה זאָלסטו צאַרענען?“

האָט גאָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
„רייד צו דער עדה: ציט אָפּ פון אַרום דער ווייטג פון קָרחן, דָתנען און אַבירָמען.“

איז משה אויפגעשטאנען און איז געגאנגען צו ד'תנען און
אבירמען, און נאך אים זיינען געגאנגען די עלטסטע פון ישראל,
און ער האט גערעדט צו דער עדה אזוי צו זאגן:

„טרעט אָפּ, איך בעט אײך, פון די געצעלטן פון אָט די
שלעכטע מענטשן, און איר זאָלט זיך ניט אָנרירן אָן אַלץ וואָס
איז זײערס, פֿדײ איר זאָלט ניט אומגעבראַכט ווערן דורך אַלע
זײערע זינד!“

האָבן זײ אָפּגעצויגן פון דער ווײניג פון קרַחן, ד'תנען און
אבירמען.

האָט משה געזאָגט:

„דורך דעם וועט איר וויסן, אַז גאָט האָט מיך געשיקט צו
טאָן די אַלע טואונגען, אַז דאָס איז ניט פון מיין האַרצן! אויב
אזוי ווי אַלע מענטשן שטאַרבן, וועלן די דאָזיקע שטאַרבן, און
דער גורל פון אַלע מענטשן וועט זײ באַשערט זײן—האָט מיך
גאָט ניט געשיקט. אויב אָבער די ערד וועט אויפמאַכן איר
מויל און וועט אײנשלינגען זײ און אַלץ וואָס איז זײערס, און
זײ וועלן אַראָפּנידערן לעבעדיקערהײט אין אונטערערד—
וועט איר וויסן, אַז די דאָזיקע מענטשן האָבן דערצאָרנט גאָט.“
און עס איז געווען, ווי ער האָט געענדיקט רײדן די אַלע
ווערטער, אזוי האָט זיך אויפגעשפּאַלטן די ערד וואָס אונטער
זײ. און די ערד האָט געעפנט איר מויל און האָט אײנגעשלונגען
זײ, און זײערע היזער און אַלע מענטשן וואָס האָבן געהערט
צו קרַחן, און דעם גאַנצן פאַרמעגן. און זײ און אַלץ וואָס איז
זײערס האָבן אַראָפּענידערט לעבעדיקערהײט אין אונטער-
ערד, און די ערד האָט זײ צוגעדעקט.

און גאַנץ ישׂראל וואָס רונד אַרום זיינען אַנטלאָפּן, ווייל
זיי האָבן געזאָגט: „די ערד וועט אונדז נאָך אויך איינשלינגען!“

אַהרנס שטעקן בליט

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
„רייד צו די קינדער פון ישׂראל און נעם פון זיי צו אַ
שטעקן פון איטלעכן שֶבֶט, פון אַלע זיינע פירשטן—צוועלף
שטעקנס. איטלעכנס נאָמען וואָלסטו אויפּשרייבן אויף זיין
שטעקן. און אַהרנס נאָמען וואָלסטו אויפּשרייבן אויפּן שטעקן
פון לוי. און וואָלסטו די שטעקנס אַוועקלייגן אין אוהל־מועד.
און עס וועט זיין—דער מאַן וואָס איך וועל אים אויסקלייבן,
וועט זיין שטעקן אויפּשפּראַצן. און איך וועל איינשטילן די
מורמלערייען פון די קינדער פון ישׂראל וואָס זיי מורמלען
קעגן אייך.“

האָט משה גערעדט צו די קינדער פון ישׂראל. און אַלע
זייערע פירשטן האָבן אים געגעבן צו אַ שטעקן—צוועלף
שטעקנס. און דער שטעקן פון אַהרנען איז געווען צווישן
זייערע שטעקנס.

און משה האָט אַוועקגעלייגט די שטעקנס אין דעם גע-
צעלט פון געזעץ. און עס איז געווען אויף מאָרגן, אַז משה איז
געקומען אין דעם געצעלט פון געזעץ—ערשט, דער שטעקן פון
אַהרנען, פאַר לויס היז, האָט אויפּגעשפּראַצט, און אַרויסגע-
לאָזט שפּראַצונג, און געבליט, און געצייטיקט מאַנדלען!

האַט משה אַרויסגעטראָגן אַלע שטעקנס צו אַלע קינדער פון ישׂראל, און די פירשטן האָבן איבערגעקוקט און געטמען איטלעכער זיין שטעקן.

און גאָט האָט געזאָגט צו משה: „קער אום אַהרנס שטעקן פאַרן געזעץ, ווי אַ ציין צו די ווידערשפעניקע קינדער, פֿדי זיי זאָלן מאַכן אַן ענד צו זייערע מורמלערייען אַרום מיר – און זיי זאָלן ניט שטאַרבן!“ האָט משה דאָס געטאָן. אַזוי ווי גאָט האָט אים באַפוילן – אַזוי האָט ער געטאָן.

משה שלאָגט וואַסער פון שטיין

און דאָס פּאָלק איז געזעסן אין קדש. און מרִים איז דאָרטן געשטאַרבן און איז דאָרטן באַגראָבן געוואָרן.

און די עדה האָט ניט געהאַט קיין וואַסער און זיי האָבן זיך איינגעזאַמלט אַקעגן משה און אַקעגן אַהרנען. און דאָס פּאָלק האָט זיך געקריגט מיט משה און זיי האָבן געזאָגט אַזוי צו זאָגן:

„צו וואַס האָט איר געבראַכט די עדה פון גאָט אין דעם מדבָּר, אַז מיר און אונדזער פי זאָלן דאָ אויסשטאַרבן? און צו וואַס האָט איר אונדז אַרויפגעבראַכט פון מצרים, אונדז צו ברענגען אין אַט דעם שלעכטן אָרט, וואַס איז ניט קיין אָרט פון זאַמען, אָדער פיין, אָדער ווינטשאַקן, אָדער מילגרוימען, און ווי וואַסער צום טרינקען איז ניטאָ?“

זיינען משה און אַהרן אַוועקגעגאַנגען פון דער עדה צום

אַרײַנגאַנג פון אױהל־מועד, און זײ זײַנען געפאַלן אויפן פנים,
און די פראַכט פון גאַט האָט זיך באַזײַן צו זײ.

און גאַט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„נעם דעם שטעקן און זאַמל אײַן די עדה, דו און אַהרן
דײַן ברודער, און איר זאָלט רײַדן צום שטיין פאַר זײערע
אויגן, אַז ער זאָל אַרויסגעבן פון זיך וואַסער. און דו וועסט
אַרויסצײען וואַסער פון שטיין און וועסט אָנטרײַנקען די עדה.“
האַט משה גענומען דעם שטעקן פון פאַר גאַט, אַזוי זײ ער
האַט אים באַפּוילן.

און משה און אַהרן האָבן אײַנגעזאַמלט די עדה פאַר דעם
שטיין, און משה האָט צו זײ געזאָגט:

„הערט אַקאָרשט איר ווידערשפּעניקע, זאָלן מיר אָט פון
דעם שטיין אויך אַרויסצײען וואַסער?“

און משה האָט אויפגעוהויבן זײַן האַנט און האָט געשלאָגן
דעם שטיין מיט זײַן שטעקן צוויי מאָל— און עס איז אַרויס אַ
סך וואַסער! און די עדה און זײער פי האָבן געטרונקען.

האַט גאַט געזאָגט צו משהן און אַהרנען:

„ווייל איר האָט ניט געגלויבט אין מיר, מיך צו הייליקן
פאַר די אויגן פון די קינדער פון ישׂראַל, דעריבער וועט איר
ניט אַרײַנברענגען די עדה אין דעם לאַנד וואָס איך האָב זײ
געגעבן!“

דאָס איז דאָס וואַסער פון מריבָה*, וווּ די קינדער פון

* מריבָה— קריג, שטרייט.

ישׂראל האָבן געקריגט קעגן גאָט און ער איז געהייליקט גע-
וואָרן צווישן זיי.

אהרנס טויט

און זיי האָבן אוועקגעצויגן פון קדש, און די קינדער פון
ישׂראל זיינען אָנגעקומען צום באַרג הור. און גאָט האָט גע-
זאָגט צו משהן און צו אַהרנען אויפן באַרג הור, ביים גרענעץ
פון לאַנד אַדום אזוי צו זאָגן:

„וואָל אַהרן איינגעזאַמלט ווערן צו זיין פּאַלק! ווייל ער
וועט ניט קומען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געגעבן צו די
קינדער פון ישׂראל, דערפאַר וואָס איר האָט ווידערשפעניקט
קעגן מינע רייד ביים וואַסער פון מריבָה. נעם אַהרנען און
זיין זון אַלעָזרן, און ברענג זיי אַרויף אויפן באַרג הור. און טו
אויס אַהרנען זינע קליידער, און טו זיי אָן זיין זון אַלעָזרן; און
אַהרן זאָל שטאַרבן דאָרטן.“

האָט משה געטאָן אזוי ווי גאָט האָט באַפוילן. און זיי זיינען
אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג הור פאַר די אויגן פון דער גאַנצער
עדה. און משה האָט אויסגעטאָן אַהרנען זינע קליידער און
האָט זיי אָנגעטאָן זיין זון אַלעָזרן. און אַהרן איז דאָרטן גע-
שטאַרבן אויפן שפיץ באַרג.

און משה און אַלעָזר האָבן אַראָפּגענידערט פון באַרג. און
די גאַנצע עדה האָט געזען אַז אַהרן איז פאַרגאַנגען. און
דאָס גאַנצע הויז פון ישׂראל האָט באַזיינט אַהרנען דרייסיק
טעג.

אַדום לאָזט ניט דורכגיין ישׂראָל

און משה האָט געשיקט שלוחים צו דעם מלך פון אַדום:
אזוי זאָגט דיין ברודער ישׂראָל:

— „דו ווייסט די אַלע מאַטערנישן וואָס אונדו האָט גער
טראָפן: ווי אונדזערע עלטערן האָבן גענידערט קיין מצרים
און מיר זיינען געזעסן אין מצרים אַ סך טעג, און די מצרים
האָבן שלעכטס געטאָן אונדו און אונדזערע עלטערן. און מיר
האָבן געשריען צו גאָט, און ער האָט געהערט אונדזער קול,
און ער האָט אונדו אַרויסגעצויגן פון מצרים— און אָט זיינען
מיר אין קדש, ביי דיין גרענעץ.

„לאָז אונדו דורכגיין דורך דיין לאַנד! מיר וועלן ניט דורכ-
גיין דורך אַ פעלד אָדער דורך אַ ווינגאַרטן. און מיר וועלן
מיט טרינקען קיין וואַסער פון אַ ברונעם. אויף דעם קיינאָס
וועג וועלן מיר גיין. מיר וועלן זיך ניט אָפּנייגן רעכטס אָדער
לינקס, ביז וואַנען מיר וועלן דורכגיין דיין לאַנד.“

האָט אַדום צו אים געזאָגט:

— „וואַלסט ניט דורכגיין דורך מיר, ווייל מיטן שווערד וועל
איך אַרויסגיין אַקעגן דיר!“

האָבן די קינדער פון ישׂראָל צו אים געזאָגט:

— „אויפן וועג וועלן מיר גיין, און אַז מיר וועלן טרינקען
דיין וואַסער, וועלן מיר געבן געצאָלט דערפאַר. עס איז דאָך
גאַרנישט! לאָז מיר בלויז דורכגיין!“

האָט ער געזאָגט:

— „דו קענסט ניט דורכגיין!“

און אַדום איז אַרויסגעגאַנגען אַקעגן אים מיט אַ סך פּאַלק
און מיט אַ שטאַרקער האַנט. און ישׂראַל האָט זיך אָפּגעניגט
פון אים.

די מלחמות מיט סיחונען און עוגן

און די קינדער פון ישׂראַל האָבן אַוועקגעצויגן און גערוט
אין דעם טאַל וואָס אין פעלד פון מואָב.
און ישׂראַל האָט געשיקט שלוחים צו סיחון דעם מלך פון
אַמורי, אַזוי צו זאָגן:

„לאַז מיר דורכגיין דיין לאַנד! מיר וועלן ניט אָפּנייגן אין אַ
פעלד אָדער אַ וויינגאַרטן. מיר וועלן ניט טרינקען קיין
וואַסער פון אַ ברונעם. אויף דעם קיניגס וועג וועלן מיר גיין,
ביז וואַנען מיר וועלן דורכגיין דיין לאַנד!“
אַבער סיחון האָט ניט געלאָזט ישׂראַל דורכגיין דורך זיין
לאַנד. און סיחון האָט איינגעזאַמלט זיין גאַנץ פּאַלק און איז
אַרויסגעגאַנגען אַקעגן ישׂראַל צום מדבָּר, און ער איז געקומען
און האָט מלחמה געהאַלטן מיט ישׂראַל.
און ישׂראַל האָט אים געשלאָגן מיטן שאַרף פון שווערד,
און איינגענומען זיין לאַנד.

און זיי האָבן זיך אומגעקערט און זיינען אַרויפגעגאַנגען
אויפן וועג פון בָּשָׁן; איז אַרויסגעגאַנגען עוג דער מלך פון בָּשָׁן
אַקעגן זיי, ער מיט זיין גאַנץ פּאַלק, אויף מלחמה.
האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

„זאַלסט ניט מורא האָבן פאַר אים, ווייל אין דיין האַנט

הָאָב אִיךְ גענעבן אים מיט זײַן גאַנצן פּאָלק און זײַן לאַנד, און
וועסט טאַן צו אים, אַזוי ווי דו האָסט געטאַן צו סיחון דעם מלך
פון אַמורי.".

און זײַ האָבן געשלאָגן אים מיט זײַנע זײַן, און זײַן גאַנצן
פּאָלק, און זײַ האָבן געירשעט זײַן לאַנד.

און עוג דער מלך פון בֶּשֶׁן איז געבליבן פון דעם רעשט
פון די ריזן. זײַן בעט, אָן אייזערן בעט, איז געווען נײַן אײַלן
די לענג און פיר אײַלן די ברייט.

און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן אַוועקגעצויגן און האָבן
גערוט אין די פלוינען פון מואָב, אויף יענער זײַט ירדן, בי
יריחו.

בְּלֶק רופט בְּלַעַמען צו שילטן ישׂראֵל

און בְּלֶק דער זון פון צֶפּוֹר האָט געווען אַלץ וואָס ישׂראֵל
האָט געטאַן צום אַמורי. און מואָב האָט זיך זײַער דערשראָקן
פאַר דעם פּאָלק, ווייל זײַ זײַנען געווען אַ סך, און מואָב איז
געווען אין שרעק פאַר די קינדער פון ישׂראֵל. האָט מואָב
געזאָגט:

„איצט וועט דאָס געזעמל אָפּעסן אַלץ וואָס אַרום אונדו,
אַזוי ווי אַן אָקס עסט אָפּ דאָס גראָז פון פעלד.".

און בְּלֶק, דער זון פון צֶפּוֹר, איז געווען דער מלך פון
מואָב אין יענער צײַט. האָט ער געשיקט שלוחים צו בְּלַעַם
דעם זון פון בְּעוֹר, אים צו רופן אַזוי צו זאָגן:

„אַט איז אַ פּאָלק אַרויסגעגאַנגען פון מצרים; זע — ער האָט

פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער ערד און ער זיצט מיר אָנט
קעגן. און אַצינד קום, איך בעט דיך, שילט מיר אָט דאָס
פּאַלק, ווייל ער איז שטאַרקער פון מיר. אָפּשר וועל איך
אויספירן, מיר זאָלן אים שלאָגן, און איך וועל אים פאַרטרייבן
פון לאַנד! ווייל איך ווייס, אַז וועמען דו בענטשסט—דער
איז געבענטשט, און וועמען דו שילטסט—דער איז פאַר-
שאַלטן."

זיינען די עלטסטע פון מאָאב געגאַנגען און זיי זיינען גע-
קומען צו בלעמען, און האָבן גערעדט צו אים די ווערטער
פון בָּלָק.

האַט ער צו זיי געזאָגט:

—"נעכטיקט דאָ די נאַכט, און איך וועל אייך געבן אַן

ענטפער!"

און די האָרן פון מאָאב זיינען געבליבן ביי בלעמען.

האַט גאָט געזאָגט צו בלעמען:

—"ווער זיינען די מענטשן ביי דיר?"

האַט בלעם געזאָגט:

—"בָּלָק, דער מלך פון מאָאב, האָט געשיקט צו מיר: אָט

איז דאָס פּאַלק וואָס איז אַרויסגעגאַנגען פון מצרים, און ער

האַט פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער ערד. אַצינד קום,

שילט מיר אים. אָפּשר וועל איך קענען מלחמה האַלטן קעגן

אים און איך וועל אים פאַרטרייבן."

האַט גאָט געזאָגט צו בלעמען:

—"זאָלסט ניט גיין מיט זיי, זאָלסט ניט שילטן דאָס פּאַלק,

ווייל דאָס פּאַלק איז געבענטשט."

איזו בלעם אויפגעשטאנען אין דער פרי און האָט געוואָגט
צו די האַרן פון בָּלָקן:
„גייט אין אייער לאַנד, ווייל גאָט וויל מיך נישט לאָזן גיין
מיט אייך“.

זיינען אויפגעשטאנען די האַרן פון מואָב און זיינען אוועק
געגאנגען צו בָּלָקן, און האָבן געוואָגט:
„בלעם האָט נישט געוואָלט גיין מיט אונדו“.

האָט בָּלָק ווידער אַ מאָל געשיקט האַרן, מער און אָנער
זעענערע פון יענע. און זיי זיינען געקומען צו בלעמען און
האָבן צו אים געוואָגט:

— „אזוי האָט געוואָגט בָּלָק: וואָלסט זיך נישט אָפהאַלטן, איך
בעט דיך, פון קומען צו מיר. ווייל זייער גרויס פֿבוד וועל
איך דיר אָנטאָן און אַלץ וואָס דו וועסט זאָגן צו מיר—וועל
איך טאָן, נאָר קום שילט מיר אָט דאָס פאַלק!“

האָט געענטפערט בלעם און געוואָגט צו די קנעכט פון בָּלָקן:
— „ווען בָּלָק זאָל מיר געבן זיין הויז פול מיט זילבער און
גאָלד, קען איך נישט איבערטערעטן דעם באַפעל פון גאָט מיין
האַר. און אַצינד, איך בעט אייך, בלייבט איר אויך די נאַכט
דאָ און איך וועל געוואָר ווערן וואָס גאָט וועט ווידער ריידן
מיט מיר“.

און גאָט איז געקומען צו בלעמען ביי נאַכט און האָט צו
אים געוואָגט:

„אויב די מענטשן זיינען געקומען דיך צו רופן—שטיי אויף,
גיי מיט זיי, אָבער נאָר די זאַך וואָס איך וועל ריידן צו דיר,
דאָס וואָלסטו טאָן!“

בלעמס אייזעלין

איז בלעם אויפגעשטאנען אין דער פרי און האָט אָנגע-
זאָלט זיין אייזעלין און איז געגאנגען מיט די האָרן פון מואָב.
און דער צאָרן פון גאָט האָט געברענט וואָס ער גייט, און
אַ מלאַך פון גאָט האָט זיך אים געשטעלט פאַר אַ שטער אין וועג.
האָט די אייזעלין דערווען אַז דער מלאַך פון גאָט שטייט
אויפן וועג מיט זיין שווערד אַרויסגעצויגן אין האַנט. האָט די
אייזעלין זיך אָפגענייגט פון וועג און איז געגאנגען אויפן פעלד.
און בלעם האָט געשלאָגן די אייזעלין כּדי זי צו פאַר-
קירעווען אויפן וועג. האָט דער מלאַך פון גאָט זיך געשטעלט
אויף אַ שטעג פון די וויינגערטענער, און עס איז געווען אַ צאָם
פון דער זייט און אַ צאָם פון דער אַנדערער זייט. און די אייזע-
לין האָט געזען דעם מלאַך פון גאָט, און האָט זיך צוגעדריקט צו
דער וואַנט און צוגעדריקט בלעמס פּוס צו דער וואַנט. און
ער האָט זי ווידער געשלאָגן.

איז דער מלאַך פון גאָט ווידער אַוועק פאַרויס און האָט
זיך געשטעלט אין אַן ענגן אָרט, וווּ עס איז ניט געווען קיין וועג
זיך אָפצווייגן רעכטס אָדער לינקס. און די אייזעלין האָט גע-
זען דעם מלאַך פון גאָט און האָט זיך אַנידערגעלייגט אונטער
בלעמען. און דער צאָרן פון בלעמען האָט געברענט, און ער
האָט געשלאָגן די אייזעלין מיטן שטעקן.

האָט גאָט געעפנט דאָס מויל פון דער אייזעלין און זי האָט
געזאָגט צו בלעמען:

—וואָס האָב איך דיר געטאָן, אַז דו האָסט מיך שוין דריי
מאַל געשלאָגן?

האַט בלעם געוואָגט צו דער אייזעלין:
— „ווייל דו האָסט געשפּאַט פון מיר; ווען איך האָב
אַ שווערד אין דער האַנט, וואָלט איך דיר אַצינד דער-
הרגעט.“

האַט די אייזעלין געוואָגט צו בלעמען:
— „בין איך ניט דיין אייזעלין, וואָס דו האָסט געריטן אויף
מיר דיין גאַנץ לעבן ביזן היינטיקן טאָג? בין איך געוויינטלעך
געוויינט געווען דיר אַזוי צו טאָן?“
האַט ער געוואָגט:
— „ניין.“

און גאַט האָט געעפנט די אויגן פון בלעמען און ער האָט
דערזען אַז אַ מלאַך פון גאַט שטייט אין וועג מיט זיין שווערד
אַרויסגעצויגן אין האַנט. האָט ער זיך גענייגט און זיך געבוקט
אויפן פנים.

און דער מלאַך פון גאַט האָט צו אים געוואָגט:
— „פאַר וואָס האָסטו געשלאָגן דיין אייזעלין שוין דריי מאָל?
זע, איך בין אַרויסגעגאַנגען ווי אַ שטער, און די אייזעלין האָט
מיך געזען און האָט זיך אָפגענייגט פון מיר דריי מאָל. ווען זי
וואָלט זיך ניט אָפגענייגט פון מיר, וואָלט איך אַצינד דיר זיכער
דערהרגעט, און זי וואָלט איך געלאָזט לעבן.“
האַט בלעם געוואָגט צו דעם מלאַך פון גאַט:
— „איך האָב געזינדיקט, ווייל איך האָב ניט געוואוסט, אַז
דו שטייסט מיר אַנטקעגן אויפן וועג. און אַצינד אויב עס איז
שלעכט אין דינע אויגן — וועל איך זיך אומקערן.“

האַט דער מלאך פון גאַט געזאָגט צו בלעמען:
— „גיי מיט די מענטשן, אָבער נאָר דאָס וואָרט וואָס איך
וועל ריידן צו דיר — דאָס זאָלסטו ריידן.“
איז בלעם געגאנגען מיט די האַרן פון בָּלָקן.

בלעם בענטשט די קינדער פון ישׂראל

און בָּלָק האָט געהערט אַז בלעם קומט, און ער איז אים
אַרויסגעגאנגען אַנטקעגן. און בָּלָק האָט געזאָגט צו בלעמען:
— „ציי דען האָב איך ניט געשיקט נאָך דיר, דיך צו רופן?
פאַר וואָס ביסטו ניט געקומען צו מיר? בין איך אין דער אַמתן
ניט אין שטאַנד דיר כּבוד אָנצוטאָן?“
האַט בלעם געזאָגט צו בָּלָקן:
— „זע, איך בין געקומען צו דיר; אַצינד, ציי קען איך גאָר
עפעס ריידן? נאָר דאָס וואָס גאַט וועט אַרײַנטאָן אין מיין
מויל — דאָס וועל איך ריידן.“
און בלעם איז געגאנגען מיט בָּלָקן.
און עס איז געווען אין דער פּרי, האָט בָּלָק גענומען
בלעמען און האָט אים אַרויפגעפירט קיין בְּמוֹת-בַּעַל. און ער
האַט פון דאָרטן געזען אַ טײל פון דעם פּאָלק. האָט בלעם
געזאָגט צו בָּלָקן:
— „בוי מיר דאָ זיבן מזבחות און גרייט מיר דאָ צו זיבן אַקסן
און זיבן ווידערס.“
האַט בָּלָק געטאָן אזוי ווי בלעם האָט גערעדט, און בָּלָק

און בלעם האָבן אויפגעבראַכט אַן אַקס און אַ ווידער אויף
איטלעכן מוזבאָ.

און בלעם האָט געזאָגט צו בָּלָקֵן:

– „איך וועל גיין, און וואָס פאַר אַ זאַך גאָט וועט מיר
ווייזן – וועל איך דיר דערציילן“. און ער איז אַרויפגעגאַנגען
אויף אַ הויכן אָרט.

און גאָט האָט אַרײַנגעלייגט אַ וואָרט אין בלעםס מויל און
האָט געזאָגט:

– „קער זיך אום צו בָּלָקֵן און אַזוי זאָלסטו רײַדן“.

האָט ער זיך אומגעקערט צו אים, און אָט שטייט ער בײַ
זײַן קרבן, ער און אַלע האַרן פון מואָב. האָט בלעם אָנגער
הויבן זײַן שפרוך און האָט געזאָגט:

„פון אַרם טוט מיך פירן בָּלָקֵן,

פון די מורח־בערג – דער מלך פון מואָב.

קום, שילט מיר יעקבן,

און קום פלוך ישׂראֵלִן.

ווי זאָל איך שילטן

וועמען גאָט שילט ניט?

ווי זאָל איך פלוכן,

וועמען יהוה פלוכט ניט?

ווייל פון שפיץ פון די פעלזן זע איך אים,

און פון די הייכן קוק איך אים אָן.

זע, אַ פאַלק וואָס רוט באַזונדער

און רעכנט זיך ניט צווישן די אומות!

ווער האָט געציילט דעם שטויב פון יעקב
און באַרעכנט די קינדער פון ישׂראָל?
זאָל איך שטאַרבן מיטן טויט פון גערעכטע
און זאָל מיין סוף זיין ווי זינער!"

האָט בָּלֶק געזאָגט צו בִּלְעָמֶען:
– „וואָס האָסטו מיר געטאָן? צו שילטן מיניע שוואַים האָב
איך דיך גענומען, און בענטשן גאָר האָסטו געבענטשט!"

האָט ער געענטפערט און געזאָגט:
– „דאָס וואָס גאָט גיט אַרײַן אין מיין מויל – דאָס מוז איך
היטן צו ריידן".

האָט בָּלֶק געזאָגט צו אים:
– „קום מיט מיר, איך בעט דיך, אין אַן אַנדער אָרט, וואָס
דו וועסט אים זען פון דאָרטן. און שילט מיר אים פון
דאָרטן!"

און בָּלֶק האָט גענומען בִּלְעָמֶען צו דעם פעלד צופים
אויפן שפיץ פֿסגָה, און ער האָט געבויט זיבן מזבחות און גע-
בראַכט אַן אָקס און אַ ווידער אויף איטלעכן מזבח.

און גאָט האָט אַרײַנגעלייגט אַ וואָרט אין זײַן מויל און האָט
געזאָגט:

„קער זיך אום צו בָּלֶק און אַזוי זאָלסטו ריידן".

האָט ער זיך אומגעקערט צו אים. און אָט שטייט ער בײַ
זײַן קרבן און די האַרן פון מאָב זינען מיט אים; און בָּלֶק האָט
צו אים געזאָגט: „וואָס האָט גאָט גערעדט?"

האָט בִּלְעָם אָנגעהויבן זײַן שפּרוך און האָט געזאָגט:
– „שטיי אויף, בָּלֶק, און הער;

פאַרנעם מינע רייד, זון פון צפּור!
 ניט קיין מענטש איז גאַט – ער זאָל ליגן זאָגן,
 ניט קיין מענטשנקינד – ער זאָל חרטה האָבן.
 אַז ער זאָגט – וועט ער דען ניט טאָן?
 און אַז ער רעדט – וועט ער עס ניט אויספירן?
 „בענטש!“ האָב איך געהערט.
 און בענטשט ער – קען איך עס ניט אָפהאַלטן.
 מע זעט ניט קיין אומרעכט אין יעקב,
 מע מערקט ניט קיין צוולה אין ישׂראֵל!
 יהוה זיין גאַט איז מיט אים!

האַט בָּלֶק געזאָגט צו בלעמען:
 „ניט שילטן זאָלסטו אים שילטן און ניט בענטשן זאָלסטו
 אים בענטשן!“

האַט בלעם געענטפערט און האָט געזאָגט צו בָּלֶקן:
 „האָב איך ניט גערעדט צו דיר אַזוי צו זאָגן: אַלץ וואָס
 גאַט וועט ריידן, דאָס וועל איך טאָן?“
 האָט בָּלֶק געזאָגט צו בלעמען:

„קום, איך בעט דיר, איך וועל דיר נעמען אויף אַן
 אַנדער אָרט: אָפּשר וועסטו מיר אים שילטן פון דאָרטן.“
 און בָּלֶק האָט גענומען בלעמען צום שפיץ פּעור וואָס
 קוקט אַראָפּ אויף דער וויסטעניש.
 האָט בלעם געזאָגט צו בָּלֶקן:

„בוי מיר דאָ זיבן מזבחות, און גרייט מיר דאָ צו זיבן
 אַקסן און זיבן חידערים.“ און בָּלֶק האָט געטאָן אַזוי ווי בלעם

האַט געזאָגט און ער האָט געבראַכט אַן אַקס און אַ ווידער אויף
איטלעכן מזבח.

און בלעם האָט געזען אַז עס איז וויל געפעלן אין די
אויגן פון גאָט צו בענטשן ישׂראַל. און ער איז ניט געגאַנגען אַזוי
ווי פּרײַער, נאָר ער האָט געקערט זײַן פנים צום מדבָּר. און
בלעם האָט אויפגעוהויבן זײַנע אויגן און האָט געזען ווי ישׂראַל
רוט, לויט זײַנע שְׂבָטִים, און דער גײַסט פון גאָט איז געקומען
אויף אים. און ער האָט אָנגעוהויבן זײַן שפרוך און האָט
געזאָגט:

„אַזוי רעדט בלעם דער זון פון בְּעוֹר,
אַזוי רעדט דער מאַן מיטן אָפענעם אויג;
אַזוי רעדט דער וואָס הערט גאָטס ווערטער,
וואָס די זעאונג פון גאָט טוט ער זען;
ווי שײַן זײַנען די זײַנע געצעלטן, יַעקב;
די זײַנע ווײַנערטער, ישׂראַל!
ווי טײַטלביימער זײַנען זיי אויסגעשטרעקט,
ווי גערטענער ביים טײַך,
ווי אַלאַען וואָס גאָט האָט געפלאַנצט,
ווי צעדערן ביים וואַסער.
ער קניט, ער לייגט זיך ווי אַ לײַב
און ווי אַ לײַבינטע – ווער קען אים אויפרייצן?
געבעוטשט – די וואָס בענטשן דיך!
פאַרשאַלטן די וואָס שילטן דיך!“

האַט דער צאָרן פון בָּלָקן געברענט אויף בלעמען און

ער האָט אַ פּאַטש געטאַן מיט זײַנע הענט און האָט געזאָגט צו
בלעמען:

— „צו שילטן מײַנע שװנאים האָב איך דיך גערופן, אָבער
בענטשן האָסטו גאָר זײ געבענטשט שוין דרײַ מאָל! און אַצינד
אַנטלויף דיר אין דײַן היים! איך האָב געקלערט, גרויס פּבּוד
וועל איך דיר אָנטאַן, אָבער גאָט האָט ניט דערלאָזט דו זאָלסט
האָבן פּבּוד.“

האַט בּלעם געזאָגט צו בּלקן:

— „האָב איך ניט גערעדט נאָך צו דײַנע שלוחים, וואָס דו
האַסט געשיקט צו מיר, אַזוי צו זאָגן: ווען בּלק זאָל מיר געבן
זײַן הויז פּול מיט זילבער און גאָלד, קען איך ניט איבער-
טרעטן דעם באַפעל פּון גאָט, צו טאַן גוטס אָדער שלעכטס פּון
מײַן אײגענעם האַרצן. וואָס גאָט וועט רײַדן— דאָס וועל איך
רײַדן!“

און בּלעם איז אויפגעשטאַנען און איז אַוועקגעגאַנגען און
האַט זיך אומגעקערט צו זײַן היים. און אויך בּלק איז געגאַנגען
אויף זײַן וועג.

משה נעמט אויף די צאָל פּון די קינדער פּון ישׂראָל

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

„נעם אויף די צאָל פּון די קינדער פּון ישׂראָל, פּון צוואַנציק
יאָר אַלט און העכער, נאָך זײערע שְׁבָטִים נאָך, צײל אין
ישׂראָל אײטלעכן וואָס גײט אַרויס אין חײל.“

און די געצײלטע פּון די קינדער פּון ישׂראָל זײנען געווען

זעקס הונדערט טויזנט און טויזנט זיבן הונדערט און דרייסיק.
און צווישן די דאזיקע איז ניט געווען קיינער פון די וואָס זיינען
געצייילט געוואָרן פון משהן און אהרן דעם פהן, ווען זיי האָבן
געצייילט די קינדער פון ישׂראַל אין מדבָּר סיני. ווייל גאָט האָט
וועגן זיי געזאָגט: „שטאַרבן אין מדבָּר וועלן זיי!“ און קיינער פון
זיי איז ניט געבליבן אַחוץ כָּלֵב דער זון פון יפונה און יהושעֿ
דער זון פון נון.

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אזוי צו זאָגן:

„צו די דאָזיקע זאָל איינגעטיילט ווערן דאָס לאַנד פאַר אַ
נחלה, נאָך דער צאָל נאָך. אָבער דורך גורל זאָל צעטיילט
ווערן דאָס לאַנד, נאָך די שבטים נאָך זאָלן זיי עס ירשען.“

און גאָט האָט באַפוילן:

„אַ נחלה פון די קינדער פון ישׂראַל זאָל ניט איבערגיין
פון שבט צו שבט, נאָר די קינדער פון ישׂראַל זאָלן זיין באַר
העפט איטלעכער אין דער נחלה פון דעם שבט פון זיינע
פאָטערס.“

צוויי און אַ האַלב שבטים קריגן זייער טייל

אויף דער מזרחזייט פון ירדן

און די קינדער פון ראובן און די קינדער פון גַד האָבן גע-
האַט פיל פי, זייער אַ סך. און זיי האָבן געזען דאָס לאַנד
יענר און דאָס לאַנד גלעד, אַז דער אַרט איז אַן אַרט פאַר
פי. זיינען די קינדער פון גַד און די קינדער פון ראובן

געקומען און זיי האָבן געזאָגט צו משהן, און צו אַלעוֹר דעם
כהן און צו די פירשטן פון דער עדה אַזוי צו זאָגן:

— „דאָס לאַנד וואָס גאָט האָט צוגענומען פאַר דער עדה
פון ישׂראַל, איז אַ לאַנד פאַר פי, און דייע קנעכט האָבן
פי. אויב מיר האָבן געפונען חן אין דייע אויגן, זאָל מען
אַט דאָס לאַנד געבן דייע קנעכט צום אייגנטום. זאָלסט
אונדו ניט אַריבערפירן דעם ירדן!“

האָט משה געזאָגט צו די קינדער פון גֹד און צו די קינדער
פון ראובן:

— „אייערע ברידער זאָלן גיין אין מלחמה און איר זאָלט
זיצן דאָ?“

האָבן זיי געזאָגט:

— „פאַרצאַמונגען פאַר אונדזערע פי וועלן מיר דאָ בויען,
און שטעט פאַר אונדזערע קליינע קינדער. אָבער מיר אַליין
וועלן זיין גרייט צו גיין באַוואַפנט פאַרויס פאַר די קינדער
פון ישׂראַל, ביז וואַנען מיר וועלן האָבן זיי געבראַכט אויף
זייער אָרט. מיר וועלן זיך ניט אומקערן אין אונדזערע
היזער, ביז איטלעכער פון די קינדער פון ישׂראַל וועט ניט
ירשען זיין ירושה.“

האָט משה צו זיי געזאָגט:

— „אויב איר וועט אַזוי טאָן, און אַלע באַוואַפנטע פון אייך
וועלן אַריבערגיין דעם ירדן, ביז דאָס לאַנד וועט ווערן אייך
גענומען— וועט אַט דאָס לאַנד אייך זיין אַן אייגנטום! אויב
אָבער איר וועט אַזוי ניט טאָן, האָט איר געזינדיקט פאַר גאָט,
און זייט וויסן אַז אייער שטראַף וועט אייך טרעפן. בויט אַ סך

שטעט פאַר אייערע קליינע קינדער און פאַרצאַמונגען פאַר
אייערע שאַף, אָבער וואָס עס איז אַרויס פון אייער מויל – זאָלט
איר טאָן!

און משה האָט זיי, די קינדער פון גֹד און די קינדער פון
ראובן און אַ האַלבן שְׁבֵט פון מנשה, געגעבן דאָס קיניגטום פון
סיחון דעם מלך פון אַמורי און דאָס קיניגטום פון עוג דעם מלך
פון בָּשָׁן.

יג. משהס לעצטע רייד און משהס טויט

משה זאגט אָן מע זאָל היטן די געזעצן

דאָס זײַנען די ווערטער וואָס משה האָט גערעדט צו גאַנץ ישׂראָל אויף יענער זײַט ירדן, אין לאַנד מואָב. עס איז געווען אין פּערציקסטן טאָג, אין עלפטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש האָט משה גערעדט צו די קינדער פון ישׂראָל אַלץ וואָס גאָט האָט אים באַפוילן פאַר זײַ—נאָך דעם אַז ער האָט געשלאָגן סיחון דעם מלך פון אַמורי און עוג דעם מלך פון כְּשָׁן.

„אַצינד, ישׂראָל, הער צו די געזעצן וואָס איך לערן דיך צו טאָן, כּדי איר זאָלט לעבן און קומען און ירשען דאָס לאַנד וואָס גאָט, דער האַר פון אײַערע עלטערן, גיט אײך. איר זאָלט ניט צולייגן און איר זאָלט ניט אַראָפּנעמען דערפון! זע, איך האָב אײך געלערנט געזעצן, אַזוי ווי גאָט האָט מיר באַפוילן—זאָלט איר זײַ היטן און טאָן, ווייל דאָס איז אײַער קלוגשאַפט און אײַער פאַרשטענדיקײַט אין די אויגן פון די פעלקער, וואָס אַזוי וועלן הערן אָט די געזעצן, וועלן זײַ זאָגן: באַמת, אַ קלוגע און אַ פאַרשטענדיקע אומה איז אָט דאָס גרויסע פּאַלק!״

„ווייל וואָסער גרויס פּאַלק איז פאַראַן וואָס האָט אַזעלכע גערעכטע געזעצן אַזוי ווי די תּוֹרָה?״

„נאָר דו זאָלסט ניט פאַרגעסן די זאַכן וואָס דיניע אויגן
האַבן געזען און זיי זאָלן זיך ניט אָפּטאָן פון דיין האַרצן אַלע
טעג פון דיין לעבן, און גיב זיי איבער דיניע קינדער און
קינדס־קינדער.“

הער, ישׂראַל! (שמע ישׂראַל!)

„הער, ישׂראַל! יהוה איז אונדזער גאָט, גאָט איז איינער!
„און דו זאָלסט ליב האָבן דיין גאָט מיטן גאַנצן האַרצן און
מיט דער גאַנצער נשמה און מיטן גאַנצן כּוח.

„און די ווערטער וואָס איך באַפעל דיר היינט זאָלן זיין אין
דיין האַרצן, און זאָלסט זיי איינלערנען דיניע קינדער, און דו
זאָלסט ריידן פון זיי ווען דו זיצסט אין שטוב, און ווען דו גייסט
אין וועג, און ווען דו לייגסט זיך, און ווען דו שטייסט אויף. און
דו זאָלסט זיי אָנבינדן פאַר אַ צייכן אויף דיין האַנט און זיי זאָלן
זיין אַ שטערנבאַנד צווישן דיניע אויגן. און דו זאָלסט זיי אויפֿ־
שרייבן אויף די ביישטידלעך פון דיין הויז און אויף דיניע
טויערן.

„און אַצינד, ישׂראַל, וואָס פאַרלאַנגט גאָט דיין האַר פון
דיר? נאָר בלויז מורא צו האָבן פאַר גאָט, צו גיין אין אַלע זיניע
וועגן און אים ליב צו האָבן, און צו דינען גאָט מיטן גאַנצן
האַרצן און מיט דער גאַנצער נשמה; צו היטן די געבאָטן פון
גאָט און זיניע געזעצן, וואָס איך באַפעל דיר היינט פון דיין
טובה וועגן.

זע, צו גאָט געהערן די הימלען און די ערד און אַלץ וואָס
 אויף איר. נאָר דינע עלטערן האָט ער ליב געהאַט און ער
 האָט אויסדערוויילט זייערע קינדער, נאָר זיי—איך!—פון
 אַלע פעלקער! אייער גאָט שוינט ניט קיין פנים, נעמט ניט קיין
 שוחד; ער טוט גערעכטיקייט מיט דעם יתום און מיט דער
 אַלמנה און האָט ליב דעם פרעמדן און גיט אים ברויט און אַ
 קלייד. און איר וואָלט ליב האָבן דעם פרעמדן, ווייל פרעמדע
 זייט איר געווען אין לאַנד מצרים."

אז דיין זון וועט דיך פרעגן . . .

"אז דיין זון וועט דיך שפעטער פרעגן אזוי צו זאָגן: וואָס
 זיינען דאָס פאַר אַ אָנזאָג און געזעצן וואָס גאָט האָט איך באַ
 פוילן?—וואָלסטו זאָגן צו דיין זון:
 „קנעכט זיינען מיר געווען ביי פֿרעהן אין מצרים, און גאָט
 האָט אונדז אַרויסגעצויגן פון מצרים מיט אַ שטאַרקער האַנט.
 און גאָט האָט געטאָן גרויסע און בייזע וונדער אין מצרים,
 אויף פֿרעהן און אויף זיין גאַנצן הויז, פאַר אונדזערע אויגן.
 און אונדז האָט ער אַרויסגעצויגן פון דאָרטן כּדי אונדז צו
 ברענגען, אונדז צו געבן דאָס לאַנד וואָס ער האָט צוגעשוואָרן
 אונדזערע עלטערן. און גאָט האָט אונדז באַפוילן צו היטן די
 אַלע געזעצן, מורא צו האָבן פאַר גאָט, כּדי אונדז וואָל גוט זיין
 אַלע טעג, כּדי אונדז צו לאָזן לעבן אזוי ווי היינטיקן טאָג. און
 מיר וועלן נאָר זיין גערעכט צו גאָט אונדזער האַר, אויב מיר
 וועלן היטן אַלע זיינע געבאָטן."

דער בונד מיט די קינדער פון ישׂראל

דאָס זײַנען די ווערטער פון דעם בונד וואָס גאָט האָט באַ פוילן משהן צו שליסן מיט די קינדער פון ישׂראל אין לאַנד מואָב, חוץ דעם בונד וואָס ער האָט געשלאָסן מיט זיי אין חוֹרֵב*. און משה האָט צוטיפגערוּפן גאַנץ ישׂראל און האָט צו זיי געזאָגט:

„איר האָט געזען אַלץ וואָס גאָט האָט געטאָן פאַר אייערע אויגן, די גרויסע צײַכנס און ווונדער, ביז אויף הייַנטיקן טאָג. איך האָב איך געפירט פּערצײַק יאָר דורכן מדֶבֶר. אייערע קליידער זײַנען ניט אָפּגעטראָגן געוואָרן אויף איך; דײַן שוץ איז ניט אָפּגעטראָגן געוואָרן אויף דײַן פּוס. ברויט האָט איר ניט געגעסן און ווײַן האָט איר ניט געטרונקען.

„און אַז איר זײַט געקומען צו אַט דעם אָרט, זײַנען אַרויס געגאַנגען סיחון און עוג אַקעגן אונדז אויף מלחמה, און מיר האָבן זיי געשלאָגן; און מיר האָבן צוגענומען זייער לאַנד און עס געגעבן פאַר אַ נחלה צו ראובן, און צו גַד און צו דעם האַלבן שְׁבֵט מנשה. היט די ווערטער פון בונד, פֿרִי איר זאָלט באַגליקן אין אַלץ וואָס איר וועט טאָן!

„איר שטייט הייַנט אַלע פאַר גאָט אייער האַר, אייערע עלטסטע, אייערע שְׁבֵטִים, אַלע מענער פון ישׂראל, אייערע קליינע קינדער, אייערע ווייבער און דער פרעמדער וואָס איז אין דײַן לאַגער—

* ביים באַרג סיני.

„דו טרעטסט אַרײַן מיט אַ שבועה אין דעם בונד פון יהוה
דיין גאָט, וואָס יהוה דיין גאָט שליסט מיט דיר היינט, כּדי דײַך
אויפצושטעלן היינט פאַר אַ פּאַלק צו אים, און ער זאָל מיר
זײַן דיין גאָט, אַזוי ווי ער האָט דיר צוגעזאָגט און אַזוי ווי ער
האָט געשוואָרן צו דיײַנע עלטערן, צו אַבְרָהָמֶען, צו יִצְחָק און
צו יַעֲקֹב.

„דאָס געבאָט וואָס איך גיב דיר היינט – איז נײַט באַהאַלטן
פון דיר. עס איז נײַט צו ווײַט. נײַט אויפן הימל איז דאָס, אַז דו
זאָלסט זאָגן: ווער וועט אונדו אַרויפגיין אויפן הימל און עס
נעמען פאַר אונדו און עס אונדו לאָזן הערן, כּדי מיר זאָלן עס
טאָן? און נײַט אויף יענער זײַט ים איז דאָס, אַז דו זאָלסט זאָגן:
ווער וועט אונדו אַריבערגיין אויף יענער זײַט ים און עס נעמען
פאַר אונדו און עס אונדו לאָזן הערן, כּדי מיר זאָלן עס טאָן?
נאָר זײַער נאָענט איז דאָס צו דיר – אין דיין מויל, אין דיין
האַרצן!

„זע, איך גיב היינט פאַר דיר: לעבן און גוטס, טײַט און
שלעכטס. איך באַפעל דיר היינט ליב צו האָבן גאָט, צו גיין
אין זײַנע וועגן, כּדי דו זאָלסט לעבן און גאָט זאָל דײַך בענטשן
אין דעם לאַנד וואָס דו קומסט אַהײַן. אָבער אַז דיין האַרץ
וועט זײַך אָפקערן און דו וועסט אַראָפּגעפירט ווערן – איז
אונטערגיין וועט איר אונטערגיין!

„איך מאַך היינט עדות אַקעגן אײַך הימל און ערד! לעבן
און טײַט לײַג איך פאַר אײַך, אַ בְּרָכָה און אַ קָלָלָה – זאָלט

איר אויסקלייבן דאָס לעבן, דו און דיניע קינדער: ליב צו
האָבן גאָט, זיך צוצוהערן צו זיינע רייד—דאָס איז דיין
לעבן!"

משה פאַרענדיקט די תורה

און משה האָט אויפגעשריבן די תורה און האָט זי געגעבן
צו די פּהנים, די קינדער פון לוי, און צו אַלע עלטסטע פון
ישׂראַל. און משה האָט באַפוילן אזוי צו זאָגן:

„צום סוף פון אַלע זיבן יאָר, אין דער צײַט פון דעם יאָר
פון שמיטה, און דעם יום־טוב סוכות, ווען גאַנץ ישׂראַל וועט
קומען זיך ווייזן פאַר גאָט אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויס
קלייבן—זאָלט איר לייענען די תורה פאַר גאַנץ ישׂראַל.
זאַמלט איין דאָס פאַלק, די מענער און די ווייבער און די
קליינע קינדער און דעם פרעמדן וואָס אין דיניע טויערן, כּדי
זיי זאָלן הערן און כּדי זיי זאָלן לערנען און היטן אַלע ווער
טער פון דער תורה!"

גאָט זאָגט אָן משהן וועגן זײַן טויט

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„זע, דיניע טעג נענטערן זיך צום שטאַרבן.
„דו זאָלסט אַרויפגיין אויף דעם באַרג נבו, וואָס איז אין
לאַנד מואַב, וואָס איז אַקעגן יריחו, און קוק אָן דאָס לאַנד

כּוֹנֵן וואָס איך גיב צו די קינדער פון ישׂראַל פֿאַר אַן אייגנטום. דו וועסט שטאַרבן אויף דעם באַרג, וואָס דו וועסט אַרויפגיין אויף אים, און וועסט ווערן איינגעזאַמלט צו זיין פּאָלק, אַזוי ווי זיין ברודער אַהרן איז געשטאַרבן אויפן באַרג הוֹר און איז איינגעזאַמלט געוואָרן צו זיין פּאָלק. עס איז אַזוי ווייל איר זייט מיר געווען ניט טריי ביים וואַסער מריבָה, אין מִדְבָּר צין, ווייל איר האָט מיך ניט געהייליקט צווישן די קינדער פון ישׂראַל. נאָר פון דער ווייטן וועסטו זען דאָס לאַנד, אָבער קומען אַהין וועסטו ניט, אין דעם לאַנד וואָס איך גיב צו די קינדער פון ישׂראַל".

האַט משה גערעדט צו גאַט אַזוי צו זאָגן:

— „וואָל גאַט, דער האַר פון אַלע באַשעפענישן, אויפּוועצן אַ מאַן איבערן פּאָלק, וואָס זאָל אַרויסגיין זיי פֿאַרויס, און וואָס זאָל זיי אַרויספירן און וואָס זאָל זיי אַריינברענגען, כּגַי די עֵדָה פון גאַט זאָל ניט זיין אַזוי ווי שאַף וואָס האָבן ניט קיין פּאַסטערך".

האַט גאַט געזאָגט צו משהן:

— „נעם דיר יהוֹשֻׁעַ דעם זון פון נון, אַ מאַן וואָס אין אים איז דאָ גייסט, און וואָלסט אָנלענען זיין האַנט אויף אים. און זאָלסט אים שטעלן פֿאַר דער גאַנצער עֵדָה, און זאָלסט אים אָנזאָגן פֿאַר זייערע אויגן, און וואָלסט אַרויפּטאָן זיין גלאַנץ אויף אים, כּגַי די קינדער פון ישׂראַל זאָלן אים געהאַרכן".

משה געזעגנט זיך מיט גאנץ ישראל

און משה איז געגאנגען און האָט גערעדט אָט די ווערטער
צו גאנץ ישראל. און ער האָט זיי געזאָגט:

„אַ מאַן פון הונדערט און צוואַנציק יאָר בין איך הייַנט.
איך קאָן נישט מער אַרויסגיין און אַרײַנגיין. און גאָט האָט צו
מיר געזאָגט: וועסט נישט אַריבערגיין דעם יַרדן!

„און איך האָב געבעטן צו גאָט אַזוי צו זאָגן: גאָט דו האָר,
דו האָסט אָנגעהויבן ווייַזן דײַן קנעכט דײַן גרויסקײַט און דײַן
שטאַרקע האַנט. לאַמיר אַריבערגיין, איך בעט דײַך, און
לאַמיר זען דאָס גוטע לאַנד וואָס אויף יענער זײַט יַרדן, די
שײַנע בערג און דעם לבָנון. אָבער גאָט האָט געצאָרנט אויף
מיר, און האָט זיך נישט צוגעהערט צו מיר. און גאָט האָט גע-
זאָגט: גענוג פאַר דיר! זאָלסט מער נישט רײַדן צו מיר וועגן
דער דאָזיקער זאַך! גיי אַרויף צום שפײַץ פֿסגָה און הייב אויף
דײַנע אויגן צו מערב, און צו אָפּון, און צו דָרום, און צו מִזְרַח,
און קוק אָן מיט דײַנע אויגן, ווייל דו וועסט נישט אַריבערגיין
דעם יַרדן. און זאָג אָן יהוֹשֻׁעַ און שטאַרק אים און פעסטִיק
אים, ווייל ער וועט אַריבערגיין פאַרויס פאַר אָט דעם פּאָלק,
און ער וועט זיי מאַכן ירשען דאָס לאַנד וואָס דו וועסט זען“.

און משה האָט גערופן יהוֹשֻׁעַ און ער האָט צו אים געזאָגט
פאַר די אויגן פון גאנץ ישראל:

„זיי שטאַרק און פעסט, ווייל דו וועסט קומען מיט אָט
דעם פּאָלק אין דעם לאַנד, וואָס גאָט האָט געשוואָרן זייערע

עלטערן זיי צו געבן און דו וועסט זיי מאכן ירשען דאָס לאַנד.
און גאָט – ער וועט זיין מיט דיר, ער וועט דיר ניט פאַרלאָזן.
זאָלסט ניט מורא האָבן, זאָלסט זיך ניט שרעקן!

משהס געזאָנג (האַזינע)

און משה האָט גערעדט אין די אויערן פון דער גאַנצער
אַינזאַמלונג פון ישׂראַל די ווערטער פון אָט דעם געזאָנג ביזן
סוף:

„פאַרנעמט איר הימלען – און איך וועל ריידן,
און זאָל הערן די ערד די רייד פון מיין מויל.
זאָל טריפן זיי רעגן מיין לערנען,
זאָל רינען זיי טוי מיין וואָרט,
זיי אַ גוסרעגן אויף גראָז,
זיי אַ שפּרייערעגן אויף קרייטעכץ,
זייל גאָטס נאָמען וועל איך רופן.
גיט גרויסקייט צו אונדזער גאָט!

דער פעלז! זיין ווערק איז גאַנץ!
אַלע זיינע וועגן זיינען גערעכט!
גאָט פון טריישאַפט, אָן אומרעכט,
גערעכט און ישרדיק איז ער!
קומט פון אים פאַרדאַרבונג? ניין!
זיינע קינדער – אין זיי איז דער פעלער!

איז ער ניט דיין פאָטער וואָס האָט דיך געשאַפן?
ער – וואָס האָט דיך געמאַכט און געפורעמט?
געדענק די טעג פון פאַרצײַטן,
באַטראַכט די יאָרן פון דור נאָך דור.
פרעג דיין פאָטער, ער זאָל דיר דערצײַלן,
דיינע זקנים – זיי זאָלן דיר זאָגן.
ווען דער אייבערשטער האָט באַטײַלט די פעלקער,
ווען ער האָט צעשײַדט די קינדער פון מענטשן –
האָט ער געשטעלט די גרענעצן פון פעלקער.
דער חָלֵק פון גאָט איז זײַן פּאָלֵק,
יעקב איז דער טײַל פון זײַן נחלה.

ער האָט אים געפונען אין מדְבַר־לְאָנֹד,
אין וויסטן קלאָגן פון דער ווילדערניש;
אים אַרומגערינגלט, אים אויפגעפאַסט;
אים אָפּגעהיט ווי זײַן אויגאַפּל.
ווי אַן אָדלער וועקט זײַן נעסט,
פּלאַטערט איבער זײַנע יונגע;
שפּרײַט זײַנע פעדערן און נעמט זיי,
טראָגט זיי אויף זײַן פּליגל –

האָט גאָט אַלײַן אים געפירט!
ער האָט אים געזעצט אויף די הייכן פון דער ערד,
האָט ער געזעסן די פּרוכטן פון פעלד,
האָט ער געזויגן האָניק פון פעלד

און אייל פון דעם קיזלשטיין,
און שמאנט פון רינדער און מילך פון שאף,
מיט פעטס פון לעמער, מיט פעטס פון ווייץ,
און פון טרויבנבלוט טרינקסטו שוימיקן וויין.

איז ישורון פעט געוואָרן און האָט געבריקעט –
ביסט פעט, ביסט דיק, ביסט גראָב געוואָרן! –
און ער האָט פאַרלאָזט גאָט וואָס האָט אים באַשאַפֿן
און פאַראַכט דעם פעלז פון זײַן הילף.
האָט גאָט געוואָגט: „איך באַהאַלט מײַן פנים פון זײַ,
איך וועל זען וואָס וועט זײַן זײַער סוף,
ווייל אַ פאַרקערטער דור זײַנען זײַ,
קינדער – אָן טרײַשאַפט אין זײַ.

[זײַ האָבן מיך דערצאָרנט מיט אַן אומגאָט,
וועל איך זײַ דערצאָרענען מיט אַן אומפּאַלק,
דעם צאָן פון חיות וועל איך שיקן אויף זײַ
מיט גיפט פון די וואָס קריכן אין שטויב.
אין דרויסן וועט מאַכן קינדערלאָז די שווערד,
און אין די קאַמערן וועט זײַן די אַימה,
אי דעם בַּחור, אי די מיידל,
דעם זויגעדיקן מיטן גרייזגראָען מאַן.
באָר גאָט וועט זיך אָננעמען פאַר זײַן פּאַלק
און אויף זײַנע קנעכט וועט ער זיך דערבאַרעמען.
און איר זעט אַצינד, אַז איך, איך בין דאָס

און ניטאָ קיין שום גאָט אויסער מיר.
איך טייט און איך מאַך לעבעדיק,
איך פאַרווונד און איך הייל
און ניטאָ ווער עס זאָל ראַטעווען פון מיין האַנט!"

באַזינגט, איר אומות, זיין פאָלק,
זייל פאַרן בלוט פון זיינע קנעכט וועט ער זיך רעכענען,
נקמה וועט ער נעמען פון זיינע פינד
און פאַרגיטיקן זיין לאַנד און זיין פאָלק!"

משהס ברכה

און דאָס איז די ברכה וואָס משה דער געטלעכער מאַן
האָט געבענטשט די קינדער פון ישׂראַל פאַר זיין טויט. און
ער האָט געזאָגט:

„גאָט איז פון סיני געקומען,
אויפגעשינט פון שׁעיר אויף זיי
אַרויסגעשטראַלט פון באַרג פאַרן,
זיי ליגן בײַ דינע פיס,
זיי נעמען אויף דינע רייד:
„אַ תּוֹרָה הָאֵת אֹנְדוּ מֹשֶׁה בְּאֶפְרַיִם,
אַ יְרוּשָׁה פֶּאָר דֶּער אַיִנזאַמלונג פון יַעקב . . .

לעבן זאָל ראובן און ניט שטאַרבן,
און זיינע מענטשן זאָלן זיין אָן אַ צאָל!

און דאָס איז פאַר י הו ד ה:
 הער זיך צו, גאָט, צום קול פון יהודה
 און צו זיין פאָלק זאָלסטו אים ברענגען.
 זיינע הענט זאָלן פאַר אים שטרײַטן
 און אַ הילף פון זיינע פינד זאָלסטו זיין!
 און אויף לױ האָט ער געזאָגט:
 זיי לערנען דיינע געזעצן יעקבן
 און דיין תורה ישאָלן.
 בענטש, גאָט, זיין פאַרמעג
 און דאָס ווערק פון זיינע הענט באַוויליק!
 אויף בְּנֵי מִן האָט ער געזאָגט:
 דער באַליבטער פון גאָט זאָל רוען בײַ אים אין זיכער־
 קײט,
 ער באַשירעמט אים אַ גאַנצן טאַג!
 און אויף יוֹסֵף האָט ער געזאָגט:
 געבענטשט פון גאָט זאָל זיין זיין לאַנד
 מיטן טײַערסטן פון הימל – מיט טוי,
 און מיט טײַערסטע פרוכטן פון זון,
 און מיטן טײַערסטן פון דער ערד און איר פולקײט.
 און אויף זבולון האָט ער געזאָגט:
 פריי זיך, זבולון, בײַ דיין אַרויסגיין
 און, יששכר, אין דינע געצעלטן.
 ווייל די שפּע פון ימען וועלן זיי זיין
 און די פאַרבאַרגענע אוצרות פון זאַמד.

און אויף גַד האָט ער געזאָגט:
 געלויבט איז דער וואָס ברייטערט אויס גַד!
 אַזוי ווי אַ לייבינטע רוט ער.
 ער איז געקומען פאַרויס פאַרן פּאָלק,
 ער האָט געטאַן די גערעכטיקייט פון גאָט.
 און אויף דָן האָט ער געזאָגט:
 דָן איז אַ יונגער לייב,
 ער שפּרינגט פון בָּשֶׁן אַרויס.
 און אויף נַפְתָּ לִי האָט ער געזאָגט:
 נַפְתָּ לִי, וואָס מיט דער בִּרְכָה פון גאָט,
 דעם ים און דעם דָרום וואָלסטו ירשען!
 און אויף אָשֶׁר האָט ער געזאָגט:
 געבענטשטער פון אַלע זין וואָל זיין אָשֶׁר
 און וואָל ער באַדן אין אייל זיינע פיס.
 אייזן און קופּער – די זיינע ריגלען
 און ווי די זיינע טעג – אַזוי די זיינע שטאַרקייט.

ישׂראֵל וועט רוען אין זיכערקייט,
 אָפּגעוונדערט – דער קוואַל פון יעקב.
 אין אַ לאַנד פון תּבוּאה און ווייזן
 און זיינע הימלען טריפן טוי.
 ווייל דיר, ישׂראֵל, ווער איז דיין גלייכ?
 אַ פּאָלק געהאַלפן פון גאָט!

משהס טריט

און משה איז אַרױפגעגאַנגען פון די פלױנען פון מואָב צום באַרג נבו, אויפן שפּיץ פֿסגה וואָס אַקעגן יריחו. און גאָט האָט אים געווױן דאָס גאַנצע לאַנד פון גלעד ביז דן. און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„דאָס איז דאָס לאַנד וואָס איך האָב געשוואָרן צו אַבְרָהָם, צו יִצְחָק און צו יַעֲקֹב, אַזוי צו זאָגן: צו דינע קינדער וועל איך עס געבן. איך האָב דיר געלאָזט זען מיט דינע אויגן, אָבער אַהין אַריבערקומען וועסטו נישט.“

און משה דער קנעכט פון גאָט איז דאָרטן געשטאַרבן, לויט דעם מויל פון גאָט. און מען האָט אים באַגראָבן אין טאַל, אין לאַנד מואָב. און קיין מענטש ווייס נישט זיין קבר ביז אויפן היינטיקן טאַג.

און משה איז געווען הונדערט און צוואַנציק יאָר אַלט, ווען ער איז געשטאַרבן. זיין אויג איז נישט געווען טונקל און זיין פרישקייט איז נישט אַוועק.

און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן באַזױינט משהן, אין די פלױנען פון מואָב, דרייסיק טעג.

און יהושע דער זון פון נון איז געווען פול מיט חכמה, ווייל משה האָט אָנגעלענט אויף אים זיינע הענט; און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן זיך צוגעהערט צו אים און האָבן געטאָן אַזוי ווי גאָט האָט באַפוילן משהן.

און עס איז ניט אויפגעשטאנען אין ישראל נאך אזא נביא ווי משה, וואָס גאָט האָט זיך דערקענט צו אים פנים אַל פנים; אין אַלע צייכנס און אַלע ווונדער וואָס גאָט האָט אים געשיקט טאָן אין לאַנד מצרים צו פרעהן, און צו אַלע זיינע קנעכט, און צו זיין גאַנצן לאַנד; און אין אַל דער שטאַרקער האַנט, און אין אַל דער גרויסער פאַרכטיקייט, וואָס משה האָט באַזיזן פאַר די אויגן פון גאַנץ ישראל.

נאַכוואָרט

מיט דעם „חומש פֿאַר קינדער“ איז דער צוואַמענשטעלער ניט אויסן געווען קיין נייע איבערזעצונג פון דער תּורה. ער האָט נאָר אויסגעשטעלט די פינף חומשים אויף אַזאַ אופן, אַז דער טעקסט זאָל זיך לייענען אָן איבעררייסן, און פֿאַר די קינדער זאָל זיך באַקומען אַ גאַנצע זאַך, און ניט קיין באַזונדערע טיילן, אַז אין מיטן זאָלן ניט זיין קיין שום דברים שלא מן הענין.

דער צוואַמענשטעלער האַלט זיך געטריי צו יהואשעס איבערזעצונג. דאָ און דאָרט האָט די רעדאַקציע געביטן אָן אויסדרוק אָדער אַ פּראָזע. דער שינוי איז געמאַכט געוואָרן ניט ווייל יהואשעס איבערזעצונג איז ניט גענוג פינקטלעך אָדער ניט וויסנשאַפטלעך, נאָר פֿאַרקערט: אָפט האָט מען פֿאַרביטן יהואשעס פּרעציוז טעקסט אויף אַ מער פֿאַלקסטימלעכן און ווייניקער פינקטלעכן אויסדרוק.

אַ סך שינוים וואָס דער צונויפשטעלער אָדער די רעדאַקציע האָבן געמאַכט, זיינען גענומען געוואָרן פון יהואשעס כתב־יד. בען און חוה דוואַרקין, וואָס האָבן געהאַלפֿן אין דער רעדאַקציע פון דעם „חומש פֿאַר קינדער“, האָבן אונדז צוגעשטעלט יהואשעס ערשטן כתב־יד. אָט די ערשטע איבערזעצונג איז מי יודע מער פֿאַלקסטימלעך פון דער איבערזעצונג וואָס יהואש האָט שפּעטער פֿאַרפּולקאָמט. מיר האָבן זיך אָפט באַנוצט מיט דער ערשטער איבערזעצונג, ווייל מיר האָבן דאָרטן געפונען אַ פשוטערן און אַ מער צוטריטלעכן נוסח פֿאַר קינדער.

מיר האָבן קיין זאָך ניט צוגעגעבן, בלויז דאָ און דאָרט אַ פֿאַרבינד־וואָרט, אָבער אויסלאָזן איז אונדז אויסגעקומען גאָר אַ סך. ערשטנס, האָבן מיר זיך געדאַרפֿט רעכענען מיט דער פּעאיקייט פון אונדזערע קינדער צו באַנעמען די ענינים. צווייטנס, האָבן מיר זיך גערעכנט מיט דער עלטער פון די קינדער. דריטנס, האָבן מיר געשטרעבט, אַז עס זאָל זיין איין גאַנצע, ניט איבערגעריסענע דערציילונג, און האָבן דעריבער נישט געגעבן קיין ווערסיעס. אין די פּאַלן וווּ עס געפינען זיך עטלעכע ווערסיעס, האָבן מיר אויסגעקליבן יענע, וואָס האָט מער גע־שטימט מיט די צוויי אויבן דערמאָנטע פּרינציפּן.

מיטן שאַפֿן דעם קיצור חומש פֿאַר קינדער, זיינען מיר איינגטלעך געגאַנגען אין די וועגן פון דער טראַדיציע. אין תּוך, האָט מען דעם גאַנצן

חומש קיין מאָל ניט געלערנט אין די חדרים מיט גאָר יונגע קינדער. און ווען דער מלמד פלעגט לערנען נאָר די ערשטע פרשה פון דער סדרה פון דער וואָך, איז פאָר אַזאַ מין קירצונג זיכער ניט געווען קיין פעדאָגאָגישער מאָטיוו, כאָטש דאָס איז געווען צוליב די צילן וואָס דער חדר האָט פאָר זיך געהאַט, אַ פאָרשטענדלעכער מנהג.

אונדזער „חומש פאָר קינדער“ איז דער ערשטער אויף ייִדיש. עס פאָרדריסט אונדז וואָס דער חומש פאָר קינדער איז נישט אַרויס מיט אַ פופצן יאָר צוריק. עס איז געווען יהואשעס חלום, אַז זיין גאַנצע תנ״ך איבערזעצונג זאָל אַרויסגעגעבן ווערן, פאָרקירצט, אין באַזונדערע טיילן, ספעציעל צוגעפאַסט פאָר קינדער.

די פעדאָגאָגישע קאָמיסיע ביים שלום עליכם פאָלקס־אינסטיטוט האָט דערפילט די נייטיקייט צו לערנען חומש אין אונדזערע פאָלקס־שולן, און האָט גענומען די איניציאטיוו אין דער אַרבעט, און די יהואש פאָרלאַג געוועלשאַפט האָט דערמעגלעכט, אַז די אַרבעט זאָל דורכגעפירט ווערן.

מיר ווילן באַדאַנקען חבר חיים שוים פאָר זיינע ווערטפולע עצות און אַנזייוונגען; די לערער ש. גוטמאַן פון די אַרבעטער רינג שולן און מ. קורמאַן פון די שלום עליכם שולן פאָר זייער הילף ביים רעדאַגירן דאָס בוך, פאָר די טעג און וואָכן וואָס זיי האָבן אָפגעגעבן אָט דער אַרבעט. מיר באַדאַנקען די פריינד בען און חוה דוואָרקין פאָר זייער רעדאַקציאָנעלער הילף. מיר ווילן ספעציעל באַדאַנקען דעם שלום עליכם פאָלקס־אינסטיטוט פאָר זיין איניציאטיוו אַרויסצוגעבן אויף ייִדיש אַ חומש פאָר קינדער. מיר ווילן אויך אויסדריקן אונדזער דאַנק די חברים פון דער טעקסט־קאָמיסיע פאָר זייערע אַנזייוונגען, עצות און מיטהילף ביי דער אַרבעט: א. בראַמבערג, י. גויכבערג, י. וואָל, י. ליפשיץ, ליפע לעהרער, ה. נאָוואַק און י. קאַמינסקי.

מיר האָבן זיך באַמיט צו טאָן די אַרבעט אַזוי ווי עס פאָרדינט אַזאַ אונטערנעמונג – צום ערשטן מאָל צוצוטראַגן אונדזערע קינדער דעם חומש אין אַזאַ פאָרעם, אַז זיי זאָלן אים קענען אויפנעמען. די אַלע, וואָס ווילן זיך ניט באַנוגענען מיט אַ פאָרקירצטן חומש, איז, אדרבה: די תורה לינט אָפן פאָר אַלעמען. מיר אָבער זיינען געקומען אויסצופילן אַ בלויוו, געבן אַ קיצור וואָס זאָל האָבן אין זיך דאָס אייביק ווערטפולע, וואָס זאָל איבערגעבן די אַטמאָספער פון חומש, וואָס זאָל געבן אַ פאָר־שטעלונג וועגן דעם אייגנאַרטיקן נוסח פון חומש און וואָס זאָל צו דער גלייכער צייט זיין צוטריטלעך פאָר אונדזערע קינדער.

שלמה סיימאָן

גלֶאסֶאָר

אומרעכט - דאָס וואָס עס איז קעגן רעכט, קעגן געוועזן; אָן עוולה (ווע: עוולה).

אונטערלענען - אונטערשפּאַרן, אָג-האַלטן, שטאַרקן.

איבערטערען (אָ באַפעל) - טאָן קעגן אַ באַפעל.

איבערפלאַך - Surface.

אייגנטום - דאָס וואָס מע פאַרמאָגט, property.

איזעלין - A she-donkey.

איילבערט - Olive.

אימה - שרעק.

אַלאָען - Aloes.

אַנבליק - Look, view.

אַנוואַטלען - אַרויפּטאָן אַ זאָטל, to saddle.

אַנטוויינען - אויפהערן זיין אַ קינד.

אַנטרינונג - פון ווערב אַנטרינען, ד"ה אַנטלויפן; דאָס אַנטלויפן, דאָס ראַטעווען זיך.

אַנלענען - אַנטפּאַרן.

אַפּקערן - אָפווענדן זיך; אַוועק-דרייען זיך; אַוועקגיין אין אַן אַנדער ריכטונג.

אַקאַרשט - פריער פון אַלץ; די ערשטע זאך.

אַראַפּנידערן - גיין באַרג אַראָפּ, גיין נידעריקער.

אַרון - הייליקע שאַפע, וווּ מען האָט געהאַלטן די לוחות (ווע: לוחות). holy ark.

אַרעמבענדער - בראַסלעטן.

א

אָהל־מוֹעד - דאָס געצעלט וווּ מע פלעגט זיך צונויפקומען.

אָוּעקציען - גיין ווייטער.

אויגאַפּל - Apple of the eye.

אויסליוועלט - געלט זיך אויסצוקויפן פון אַ שטראַף.

אויספורעמען - צוגעבן אַ פאַרעם.

אויספעכן - באַדעקן מיט פּעך (ווע: פּעך).

אויסקוקער - דער וואָס קוקט אויס, באַקוקט דעם שוואַס לאַנד.

אויסראַטן - אומברענגען, פאַרטיליקן.

אויסשלאַג - Eruption on the skin.

אויסשפּרייט (פון הימל) - דאָס וואָס איז אויסגעשפּרייט, Spreading; firmament.

אויפּווער - אויפּפּאַסער, אויפקוקער.

אומברענגער (מלאך־הַמָּוֹת) - דער וואָס ברענגט אום, וואָס טייט.

אומגאָט - געץ, אָפּגאָט, idol.

אומגעזייערט - דאָס וואָס האָט נישט באוויזן זייער צו ווערן; מַצָה.

אומגעווען - נישט באַמערקטערהייט.

אומגעריכט - פּלוצלונג, ווען מע וואַרט נישט, ווען מע ריכט זיך נישט.

אומווערדיקייט - דאָס וואָס עס איז אונטערן פּבּוד, דאָס וואָס עס פּאַסט נישט; דאָס פון וואָס עס עקלט.

אומתן - קעגנאַץ צו תּן; disfavor.

אומקערן - צוריקברענגען, צוריק אָפּ-געבן.

גורל — Lot

גייסטער — רוחות, Ghosts, spirits

גייציקייט — קארנקייט; זשענדעקייט, דאָס וועלן פאַרמאָגן.

גלוסטונג — פון ווער ב גלוסטן.

גלוסטן — שטאַרק וועלן.

געבערן — האָבן אַ קינד.

געוירץ — Spices.

געוועלטיקן — הערשן.

געזינד — משפּחה, פּאַמיליע.

געזעמל — אַ גרופּע וואָס האָט זיך צוזאַמגעזאַמלט; אַ צוזאַמאַמלונג פון מענטשן.

געיעג — Hunting.

געניק — Neck.

געפליגלטע — Winged.

געפענגעניש — דאָרטן וווּ מע האַלט

געפאַנגענע; טורמע; תּפּיסה.

געץ — Idol.

געצדדינער — Idol-worshipper.

געריכט — Course of a meal.

געשטאַלט — פאַרעם, פינור.

געשניץ — אַלץ וואָס מע שנייט זייט; שניצן — To carve.

גרימצאָרן — שטאַרקער צאָרן, ברע-

נעדיקער צאָרן, wrath; צאָרן —

שטאַרקער פּעס.

ד

דאָרן — Thorn (bush).

דור — Generation.

דין — רעליגיעזער געזעץ.

דעה (האָבן אַ...) — האָבן די מאכט;

קענען זאָגן דאָס באַשטימענדיקע

וואָרט.

דערבאַרעמען זיך — רחמנות האָבן

To have pity on.

דערינען — אין דעם.

ב

באַהעפט — פאַרבינדונג, צוזאַמבינדונג.

באַהיליקן — צושטימען. דערלויבן,

to grant, to consent.

באַלאַגער־ווערק — Bulwarks used in

the siege of a city.

באַלאַדן — אַנלאַדן, אַרויסלייגן אַ

משא (אַ לאַסט).

באַלאַזאַם — Balsam.

באַשאַף — אַלץ וואָס איז באַשאַפן

געוואָרן.

באַשווערן — בינדן דורכן שווערן,

אַרויפלייגן אַ שבועה.

בַּהמות — אַלע פּירעסיקע וואָס דינען

דעם מענטשן.

בונד — Bond.

ביידלעך — Booths.

בייקומען — To overcome.

בישטינדל — Door-post.

בכּור — דער ערשטלינג; דער זון וואָס

איז דאָס ערשטע קינד.

בכּוּרה — דאָס רעכט פון דעם בכּור;

אַמאָליקע צייטן האָט דער בכּור גע-

האַט באַזונדערע רעכט.

בלוטמאַנער — דער קרוב וואָס נעמט

גקמה פאַרן פאַרגאַסענעם בלוט פון

זיינעם אַ נאַנטן.

בְּדִקוֹנוֹם — דער ייגל וואָס ווערט

עמעצן געבאַרן אויף דער עלטער.

בַּעקן — Basin.

בַּקְשָׁה — דאָס בעטן; דער פאַרלאַנג.

ג

גאַטס־פאַרכטיקייט — שרעק פאַר

גאַט, פּרומקייט.

גאַרב — Sheaf.

גבורה — שטאַרקייט, העלדישקייט.

גובר זיין — באַזיגן, בייקומען.

ויליק — אינשטימיק, צופרידן, גרייט.
 ויסטעניש (מדבר) — Waste-land,
 .desert
 ווערבע — Willough tree.

ז

זאמען — Seeds.
 זאמען זיך — פארהאלטן זיך, קומען
 שפעט.
 זיאוונג — דאס וואָס מע ווייט (ווייען —
 .to sow)
 זייל — Pillar.
 זיכר — סימן, איבערבלייב, אַ צייכן
 וואָס זאָל דערמאָנען.

ח

חיל — אַרמי.
 חסד — גאָד, טוטסקייט, Benevolence,
 .favor
 חרטה — Regret.
 חרטומים — די געלערנטע לייט, די
 חכמים פון מצרים; די פישוף-
 מאַכערס פון מצרים (פישוף —
 .(sorcery)

ט

טורטלטיוב — Turtle-dove.
 טורעם — Tower.
 טייטלבוים — Date-palm.
 טרומייט — Trumpet.
 טרעפער — דער וואָס טרעפט אַ באַי-
 האַלטענע זאָך, טרעפט די צוקונפט.

י

יאַמש — Bulrushes.
 יובל — דאָס פּופּיקסטע יאָר ווען די
 ערד האָט געדאַרפט צוריק אַרי-
 בערגיין צו די פּריערדיקע באַזיי-
 צערס; פּופּיק יאָר.

דערצאָרענען — אַריינברענגען אין
 צאָרן, אין גרויס פּעס.
 דרעשן — To thresh.
 האָל — Hail.

ה

האַנטפּאַס — ווי מע האַלט וואַסער צו
 וואַשן זיך די הענט, ספּעציעל וואַ-
 סער צו וואַשן זיך די הענט פאַר אַ
 רעליגיעזער צערעמאָניע.
 האַרבעריק — אַן אָרט ווי מע געמינט
 אָן אַפּרו, אַ דאָך איבערן קאַפּ און
 שוין; inn.
 האַרטנעקיק — Stiff-necked, stubborn.
 האַרינטע — ווייבלעכע פאַרעם פון
 וואַרט האַר (הער, הערשער).
 האַרכן — זיך גוט צוהערן.
 הנם — כאַטש, ניט געקוקט אויף דעם
 וואָס ...
 הויגועווינד — משפּחה, סאַמיליע.
 הויך — אָטעם, Breath.
 הויערן — To hover.
 הייבאַם — Midwife.
 הישעריק — Locust.

וו

וואַכטל-פּוויגלען — Quails.
 וואַרוואָגן — דורך געהיימע מיטלען
 זאָגן וואָס עס וועט געשען.
 וויל געפּעלן — געפּעלן, שטאַרק גע-
 פּעלן.
 ווידמענען — To swarm.
 ווידער — Ram.
 ווידערשפּעניקן — טאָן פאַרקערט,
 ניט פּאַלגן די געבאַטן, וויין קריגעריש.
 וויינשטאַק — דער קוסט (ביימל) אויף
 וועלכן עס וואַקסן די וויינטרויבן
 .(grapes)

מִזְבֵּחַ — Altar.
מִזְל־בְּרָכָה — גרויס מִזְל, שְׁמַע (וע):
שְׁמַע.

מִיִּלְגָּרוּיִם — Pomegranate.
מִיִּן, מִיִּנִים — Kind, species.

מִכְפָּר זִיָּן — סאַרנעבן.
מִכְשָׁף, מִכְשָׁפִים — Sorcerer(s).

מִלְאָךְ, מִלְאָכִים — Angel.
מִעֶרֶן — סאַרמערן, מאַכן עס זאָל זײַן
אַ סך.

מִרְגָּלִים — אויסקוקערס; די מענטשן
וואָס משה האָט געשיקט באַקוקן
דאָס לאַנד כּנען.

מִשְׁכָּנוֹת, מִשְׁכָּנוֹת — אַ זאך וואָס מע
גיט ווי אַ גאַראַנטיע אָו מע וועט באַ-
צאָלן דעם חוב.

מִשְׁכָּן — דער צײַטווייליקער טעמפל,
געמאַכט פון פּאַרהאַנען וואָס ייִדן
האַבן געהאַט בײַ זײַערע וואַנדערות-
גען אין מִדְבָּר.

נ
נְבִיאוֹת — די רייד פון אַ נְבִיא.
נֶדֶר — הייליקער צוואַג, vow.
נוֹיטבאַדערפטיק — Needy.

נְחֻלָּה — אַן אייגענטום; אַ שטיק ערד
וואָס מע פאַרמאַגט; אַ באַזײַץ.

נְחֻמָּה — טרייסט.
נִיגָן זִיך — בייגן זיך, זײַן געשטימט צו
טאָן עפּעס.

נְמָאֵס — איבערדריסיק, disgusting.
נַעֲיוֹנֵד — אַן אַ היים; דאָס שטענדיקע
אַרומואַנדערן.

ס
סַטְאָדַע — Herd, flock.

יִסּוּרִים — ווייטאַן, לייַדן.
יעֲטוּעֲדַעֲר — יעדער איינער, איט-
לעכער.

כ

כָּהֵן, כָּהֵנִים — דער וואָס שטאַמט אָפּ
פון אַהרנען, פירט דורך די רעלי-
גיעזע צערעמאָניעס און האָט ספּע-
ציעלע רעכט, a priest.

כּוּוֹן — מײַן, אויסגערעכנטער מײַן,
intention.

כְּרוּבִים — מִלְאָכִים, Cherubim.

ל

לְאָגֵל — אַ סלאַש פון פעל.
לְאָסֵט — מַשָּׂא, burden, load.

לְאָסְטאַרבעט — געצווינגענע אַרבעט,
שווערע אַרבעט, שקלאַמ־אַרבעט.

לוֹחֹת — די הייליקע טאַולען אויף
וועלכע עס זײַנען געווען אויסגע-
קריצט גאַטס געבאַטן.

לוֹינאַרבעטער — Hired-man.

לַיִנען — Linen, of linen.

לַיַדוֹן — Lentils.

מ

מְאַטערניש — שווערע באַמאָנו, שווע-
רע אַרבעט, ווייטאַג.

מְאַנער — דער וואָס מאַנט; דער וואָס
פאַרלאַנגט זײַער שטרענג, דער וואָס
שטייט צו, מע זאָל אים באַצאָלן דעם
חוב.

מְגַפָּה — עפידעמיע.

מולטער — Kneading-trough.

מורמלען — ריידן אין דער שטיל,
אַדער ריידן אין דער שטיל קעגן
עמעצן און דערבײַ אויסדריקן אומ-
צופרידנקייט.

פֶּאַרטיקן — אומברענגען, אויס-
ראַטן, פאַרניכטן.

פֶּאַרכטיקייט — דאָס געפיל פון מורא
האַבן, ספּעציעל פון מורא האָבן
פאַר גאָט.

פֶּאַרמײַדן — אויסמײַדן, to avoid.

פֶּאַרצאַמונג — צאַם, fence.

פֶּאַרצוקן — צערייסן אויף שטיקער
און איינשלינגען וועגן אַ ביזער חֵיה.
פֶּאַרקירעווען — אָפּקערן אָן אַ זײַט;
אָפּקערן אין אַ פּאַלשער ריכטונג.

פֶּאַרקנסן — שליסן תנאים, אָפּמאַכן אַז
די מײַדל דאַרף חֵהונה האָבן מיט אַ
באַשטימטן מאָן.

פֶּאַרשטענדיקייט — די פּעאיקייט צו
פאַרשטיין, שכל, אינטעליגענץ.

פּוטער — שפּײַז פאַר בַּהמות נע:
בַּהמות.

פּונאַדערשיידן — פּונאַדערטיילן,
צעטיילן.

פּוסגייער — דער וואָס גײט צו פּוס.

פּורעם — Image, form.

פּורעמען — שאַפּן אין אַ געוויסן פּו-
רעם.

פּי — קי, אָקסן, ציגן, שאָף, קעמלען —
אַלץ אין אייגעם, אָדער אַ טײל פּון
אַט די באַשעפּענישן וואָס זײַנען גוציק
פאַרן מענטשן.

פּײַל — Arrow.

פּײַלנבײַטל — אַ בײַטל ווי מע האַלט
פּײַלן.

פּלאַקערדיק — ברענט מיט אַ גרויסן
פּלאַם.

פּלוצן — שילטן.

פּעלז — Rock.

פּרוכפּערן זיך — זיך פאַרמערן, האָבן
אַ סך קינדער און קינדס קינדער.

ע

עבֿרי — ייִד, דערפֿון דאָס וואָרט
Hebrew.

עדה — קהילה; צונויפּואַמלונג; com-
congregation; munity.

עולה — אַ שלעכטע טואונג; דאָס טאָן
עמעצן שלעכטס אָן אַ מאַראַלישן
גרונט.

עולה־רגל זײַן — קומען קיין ירושלים
צו אַ יום־טוב; דריי מאָל אַ יאָר,
פּסח, שבועות און סוכות האָט מען
יעדאַרפּט גיין קיין ירושלים.

עָוָן — אַ באַשײַדענער.

עָרָב זײַן — גאַראַנטירן.

פ

פּאַסטער — Shepherd.

פּײַטסהאַלץ — Pitch-wood.

פּלײַנען — Plains.

פּנים אַל פּנים — פּנים צו פּנים.

פּעך — Pitch, tar.

פּראַכט — שײַנקײַט, גלאַנץ.

פּרִוֶּכֶת — פּאַרהאַנג; דער פּאַרהאַנג אין
משכן ווען משכן.

פּריסטער — Priest.

פ

פּאַראַכטן — קעגנאַץ צו אַכטן; to
despise.

פּאַרבאַרגן — באַהאַלטן.

פּאַרדאַרבונג — (פּון ווערב פּאַר-
דאַרבן, to spoil) דאָס וואָס עס
ווערט אָדער מע מאַכט קאַליע.

פּאַרוען — אַ פּעוּת, mistake, דאָס וואָס
מע באַמערקט גײט.

קאַרעטע - *trough*, דאָס סון וואָס מע
טרינקט אָן די בהמות.

קבר - *Grave*.

קוואַלנדיק - וואָס פליסט סון א
קוואַל; וואָס פליסט ווי סון א קוואַל

(*spring*).

קיזלשטיין - זייער האַרטער שטיין.
גראַניט.

קירבעס - *Pumpkin*.

קלוגהאַרציק - פאַרשטענדיק, קלוג.
קלעקן - זענוג זיין.

קעלטער - דאָרטן וווּ מע פּרעסט
ווייץ, וווּ מע דריקט די וויינטרויבן

(*grapes*).

קרבן - *Victim; sacrifice*.

קריחו דען - טאָן עמעצן אָן צוולה נע:
צוולה).

קרייטעכער - דאָ: גראַן.

קרייטעכץ - דאָ: גראַן.

ק

קאַשחודש - דער ערשטער טאָג סון
אָ חודש.

רוחות - גייסטער, *ghosts, spirits*.

ריטלעך - דיגע צווייגעלעך, *rods*.

רייטחאָגן - *Chariot*.

רינדער - אַקסן און קי אין איינעם.

רכילות - *Gossip*.

רעה - שלעכטס.

רערלעך - דינע רערן, רער - *dipe*.
tube

ש

שאַלונג - דאָס אַרויסברענגען א
קלאַנג, אַ רוף וואָס הערט זיך נט,

וואָס הילכט שטאַרק אָפּ.

שאַלרוף - אַ רוף וואָס לאָזט זיך נט

הערן, וואָס הילכט אָפּ.

פרימאַרגך וואָך - די וואָך סון פריי
מאַרגן; (די נאַכט איז געווען אייגע-
טיילט אין דריי וואַכן); די דריטע
גרופע וועכטערס; די צייט ווען עס
היט די דריטע גרופע וועכטערס.

צ

צאַרן - גרויסער פּאַס.

צאַרענען - זיין זייער שטאַרק אין
פּאַס.

צוואַנדאַרבעט - געצווונגענע אַרבעט,
אַרבעט וואָס מע ליינט אַרויף אויף
געמאַנגענע, אויף קנעכט, אויף גיט
קיין פּרייע מענטשן.

צווינגער - דער וואָס צווינגט אַרויף,
וואָס באַדריקט; צווינגען - *to compel*,
to force upon

צויבערן - זיך פאַרנעמען מיט כישוף
(כישוף - *sorcery*).

צוקאַפּנס (א) - דאָס וואָס עס ליגט
אונטערן קאַפּ ווען מע שלאָמט.

ציגנבאַק - *He-goat*.

צייכרועער - דער וואָס זאָגט פאַרויס
די צוקונפט נאָך געוויסע צייכנס.

צינו - געצווונגענע אַרבעט אָדער געלט
וואָס מע מוז געבן דער מלוכה אָדער
דעם הערשער.

צינוהאַרן - די האַרן וואָס גיבן אַכטונג
און מע זאָל אַריינברענגען די צינון,
סאָן די געצווונגענע אַרבעט.

צער - האַרצווייטאָג, פאַרדראָס,
שווערע זאַרגן; רחמנח.

ק

קאַלכאוויזן - אַ גרויסער אויוון וווּ
מע ברענט קאַלך (*lime*); זייער אַ

גרויסער און זייער אַ הייסער אויוון.

קאַריאַנדער - *Coriander*; type of herb

שמיטה - דאָס זיבעטע יאָר ווען מע טאָר ניט באַארבעטן די ערד; זיבן יאָר.

שעדיקן - שאָדן ברענען; מאַכן אַ חונד.

שפייכלער-שטעט - שטעט וווּ מע קלייבט צונויף און מען היט אויף די גערעטעניש; store-cities.

שפראַצן - אַרויסוואַקסן, to sprout.

שפּרייען - אַ דינער רעק.

שפע - דאָס האָבן אַ סך שפּייז; זאַט-קייט; גוטע פּרנסה; abundance.

שקל - אַ מטבעע ביי יידן אַמאָל; shekel; ancient coin.

שָׂרָץ, שָׂרָצִים - Reptile, reptiles.

ש

שָׂרָר - באַלוינונג.

ת

תְּבֵיחַ - נחם קאַסטן, אין וועלכן ער האָט זיך געראַטעוועט סוף מבול (flood).

תבואה - Grain.

תְּהוֹמוֹת - אָפּגרונט, abyss.

תורה - די לערע; דאָס געבאָט; אַלע געזעצן אין איינעם; די געטלעכע לערע; די מינה חוקשים.

שׁוּלְפֻר - Sulphur.

שׁוּבָר - Bribery.

שוֹנֵעַן - אָפּהיטן, שאַנעווען, זען עס זאָל ניט אָפּגענוצט ווערן.

שוֹפֵיק - באַדעקט מיט שופּן, אווי ווי שופּן (scales).

שוֹפָר - אַ האָרן סוף אַ ווידער, אַמאָל-קע צייטן גענוצט כּדי אַנצוזאָגן אַז עס קומט דער שוואַ, כּדי צונויפצורופן דאָס פּאָלק, כּדי מיטצוטיילן ווען אַן אומגעוויינלעכער זאָך. ראש-השנה בלאָט מען שופּר; ram's horn.

שׁוֹטְמוֹנֵעַן - Bars, poles.

שׁוֹטְמֵאָק פּינצטער - זייער פינצטער; ditch dark.

שטרױכלונג - דאָס אָן וואָס מע קען זיך פּאַרטשעפען; אַ שטער, אַ שטער אין ווען.

שטרײַטן - זיך קריגן.

שיַעַר - Barn.

שיכט - Layer.

שילד - Shield.

שלאַף - שוואַך, קראַנק.

שלוּחִים - געשיקטע, מערזאָל סוף קליח.

שלידערן - וואַרען מיט כּוח; וואַרען; to sling.

שמאַנט - Cam.

אינהאלט-פארציכעניש

- א. די באשאפונג פון דער וועלט** 12-1
- 4 די פלאנצונג פון גרענען.
5 די באשאפונג פון דער פרוי.
6 די שלאנג.
7 די שטראף פאר דער ערשטער זינד.
9 אדם און חווה ווערן ארויסגעטריבן פון גרענען.
10 קין און הבל.
11 די דורות נאך אדם.
- ב. דער מבול** 19-13
- 17 דער רעגנבויגן.
19 דער טורעם פון בבל.
- ג. די געשיכטע פון אברהם** 43-20
- 20 פון שמען ביז אברהם.
21 אברהם קומט קיין כנען.
22 אברהם שידט זיך אפ פון לוטן.
23 אברהם האלט מלחמה מיט פיר מלכים.
25 גאטס בונד מיט אברהם.
27 שמעאל ווערט געבארן.
27 די נייע נעמען: אברהם און שרה.
28 דריי מענער קומען צו אברהם.
30 אברהם בעט פאר סדום.
32 די צעשטערונג פון סדום.
36 יצחק ווערט געבארן.
37 שרה טרייבט ארויס הגרן.
38 די צקודה.
41 שרה שטארבט.
- ד. די געשיכטע פון יצחק** 64-44
- 44 אברהם שיקט אליעזרן קיין ארם-נהרם.
46 אליעזר באגעגנט רבקה.
47 רבקה פארלאזט איר היים.
52 רבקה ווערט יצחקס ווייב.

- אַבְרָהָם שְׂטאַרַבט 52
 עֶשָׂו און יַעֲקֹב ווערן געבאַרן 53
 עֶשָׂו פאַרקויפט זײַן בכורה 54
 יַצְחָק אין לאַנד פֿון די פֿלשתיים 55
 יַעֲקֹב קריגט אַרויס זײַן פֿאַטערס בֵּרְכָה. 57

ה. די געשיכטע פֿון יַעֲקֹב 85–65

- יַעֲקֹבס חֵלוֹם 65
 יַעֲקֹב באַגעגנט רַחֲלֵעַן 67
 לָבָן נאַרט אָפּ יַעֲקֹבן 69
 יַעֲקֹבס קינדער 70
 יַעֲקֹב וויל זיך אומקערן אַהײַם. 72
 יַעֲקֹב אַנטלויפט פֿון לָבָנען 73
 לָבָן יאַגט נאָך יַעֲקֹבן 75
 יַעֲקֹב שיקט שלוחים צו עֶשָׂו 78
 יַעֲקֹב באַגעגנט עֶשָׂו. 81
 גאָט בײַט יַעֲקֹבס נאַמען 83
 רַחֵל שְׂטאַרַבט 84
 יַצְחָקס טויט 85

ו. יוסף און זײַנע ברידער 124–86

- יוספס חלומות 86
 די ברידער פאַרקויפן יוספן 87
 מע ברענגט יוספן קיין מצרים 90
 יוסף אין געפענגעניש 92
 פֿרעהס חֵלוֹם. 95
 יוספס דערהייבונג 99
 יוספס ברידער קומען קיין מצרים 100
 יוספס ברידער קומען צוריק קיין פֿנען 104
 די ברידער צום צווייטן מאָל אין מצרים 107
 יוסף דערקענט זיך צו זײַנע ברידער. 112
 יַעֲקֹב קומט קיין מצרים 116
 יַעֲקֹב פֿאַר פֿרעהן. 118
 יַעֲקֹבס טויט 120
 יוספס צוואָה 123

125	עס איז אויפגעשטאנען אַ גייער פֿרעה
126	אַ באַפעל צו טייטן אַלע ייִדישע ייִנגלעך
127	משה ווערט געבאָרן
128	משה זעט די לייַדן פֿון זיינע ברידער
129	משה באַזעצט זיך אין מדין
130	אַ דאָרן וואָס ברענט און ווערט ניט פֿאַרברענט
131	גאָט שיקט משהן צו פֿרעהן
134	משה קערט זיך אום קיין מצרים
135	משה און אַהרן קומען פֿאַר פֿרעהן
136	די קנעכטשאַפט ווערט ערגער
138	גאָט דערמאָנט זיין בונד מיט ישׂראַל
139	די ווונדער־צייכנס

157-141

ח. די צען מכות

141	די ערשטע מכה
142	די צווייטע מכה
144	די דריטע מכה
145	די פערטע מכה
147	די פינפטע מכה
148	די זעקסטע מכה
148	די זיבעטע מכה
151	די אַכטע מכה
154	די ניינטע מכה
156	דער קרבן־פֿסח
157	די צענטע מכה

ט. די קינדער פון ישׂראַל גייען אַרויס פֿון מצרים

165-158

(יציאת מצרים)

158	מצות
159	די קינדער פון ישׂראַל גייען צום ים־סוף
160	פרעה יאָגט נאָך די קינדער פון ישׂראַל
161	משה שפּאַלט דעם ים
163	דאָס ליד פֿון ים־סוף
165	מרים געזאַנג

י. די קינדער פון ישׂראל ציען צום באַרג סיני 166—173

166. דאָס פּאָלק האָט ניט וואָס צו טרינקען
167. דאָס פּאָלק האָט ניט וואָס צו עסן.
168. די קינדער פון ישׂראל עסן דעם מן פון הימל
170. עמלק באַפּאַלט די קינדער פון ישׂראל
171. יתרו קומט צו משהן.
173. יתרו גיט אַן עצה ווי צו משפטן דאָס פּאָלק.

יא. די קינדער פון ישׂראל ביים באַרג סיני 174—197

174. מתתורה
176. די צען געבאָט
177. די קינדער פון ישׂראל קריגן געזעצן
178. געזעצן וועגן גערעכטן משפט.
179. געזעצן וועגן ערלעכקייט און וועגן באַצאָלן פאַר אַ שאַדן
180. געזעצן צו שיצן די שוואַכע
181. געזעצן וועגן לייצען און וועגן משבנות
182. געזעצן וועגן קנעכט.
183. געזעצן וועגן טויטשטראַף
184. געזעצן וועגן שטעט פון אַנטרינונג (פּרי מקלט)
185. געזעצן וועגן אַ געהרגעטן וואָס ווערט געפונען אין פעלד
186. געזעצן וועגן מלחמה
187. געזעצן וועגן מלך
188. געזעצן וועגן שמיטה.
189. געזעצן וועגן יובל
190. נאָך געזעצן וועגן פעלד און וויינגאַרטן.
191. דינים וועגן יום־טובים.
191. שְׁבֵת
192. פּסח
193. שבועות.
193. סוכות.
194. דריי מאָל אין יאָר וואָל מען עולה־רגל זיין
194. ראַשה־שנה און יום־כּפור.
195. געזעצן קעגן געצד־דינערס.
196. געבאָטן ווי אזוי זיך אויפצופירן

יב. די קינדער פון ישׂראל וואַנדערן אין מדבָּר 198—238

198 משה אויפן באַרג סיני.

199 דאָס גאָלדענע קאַלב.

202 די צווייטע לוחות

203 משהס פנים שטראַלט.

203 דער אוהל־מועד.

204 דער משכן.

206 צוויי וילבערנע טרומײטן

207 דאָס פּאָלק באַקלאַגט זיך אויף משהן

208 זיבעציק עלטסטע.

209 אַלדד און מיִדד זאָגן נביאות אין לאַגער.

210 די וואַכטל־פּויגלען.

211 די מרגלים

216 קרח.

219 אהרנס שטעקן בליט

220 משה שלאַגט וואַסער פון שטיין

222 אהרנס טויט

223 אָדום לאַזט ניט דורכגיין ישׂראל

224 די מלחמות מיט סיחונען און עוגן

225 בָּלק רופט בלעמען צו שילטן ישׂראל

228 בלעמס אייזעלין

230 בלעם בענטשט די קינדער פון ישׂראל

235 משה נעמט אויף די צאָל פון די קינדער פון ישׂראל
צוויי און אַ האַלב שבָּטים קריגן זייער טייל אויף דער מזרח
זייט פון ירדן

יג. משהס לעצטע רייד און משהס טויט 239—254

239 משה זאָגט אָן מע זאָל היטן די געזעצן

240 הער, ישׂראל! (שמע ישׂראל).

241 אַז דיין זון חעט דיך פּרעגן

242 דער בונד מיט די קינדער פון ישׂראל

244 משה פאַרענדיקט די תּורה

244 גאָט זאָגט אָן משהן חעגן זיין טויט

246 משה געזעגנט זיך מיט גאַנץ ישׂראל

247 משהס געזאַנג (האוינו).

250 משהס ברכה

253 משהס טויט

